

LE MANUAL DL SÜDTIROL

CUN LE STATUT
D'AUTONOMIA

Le manual dl Südtirol cun le Statut d'autonomia

Impressum

Dé fora dala Junta provinziala de Balsan

Ajëntöra por la stampa y la comunicaziun
Palaz provinzial 1, Plaza Silvius Magnago 1
39100 Balsan
Telefon: 0471 412210

E-mail: lpa@provinz.bz.it

Plata web: www.provincia.bz.it/news

Redaziun: Thomas Ohnewein, Elisabeth Parteli, Carmen Kollmann

Traduziun: Ofize Chestiuns linguistiches

Realisaziun

Exlibris Genossenschaft

E-mail: info@exlibris.bz.it

Plata web: www.exlibris.bz.it

Redaziun: Lenz Koppelstätter, Matthias Mayr, Valeria Dejacco, Daniela Kahler

Direziun artistica: Philipp Aukenthaler / www.hypemylimbus.com

Situaziun: 15.02.2023

Le manual dl Sudtirol é da ciafé debann pro l'Ajëntöra por la stampa y la comunicaziun y te internet sot www.provincia.bz.it.

Por che al sides plü saurí da lí, n'él nia dagnora gnü adoré la forma feminila y maschila.

Indesc

Introduziun	7
La provinzia de Balsan	8
Zifres y fac	8
Storia y popolaziun	9
Geografia	10
Autonomia	11
Blasun y bandira	13
Le blasun dla Provinzia de Balsan	14
La bandira dla Provinzia de Balsan	15
La storia dl Südtirol	17
14.000 agn de storia	18
Le Südtirol do le 1918	30
Le Tratat de Paris	61
Le Tratat	62
Tesc y interpretaziuns dl Tratat de Paris	63
Le Tratat de Paris por franzesc	64
Le Tratat de Paris por inglesc	66
Costituziun dla Republica Taliana	69
Prinzips fundamentai	70
Dërc y dovëis di zitadins	72
Raporc zivii	72
Raporc etich-soziai	75
Raporc economics	77
Raporc politics	79
Ordinamënt dla Republica	81
Le Parlamënt	81
Le Presidënt dla Republica	87
Le Govern	89
La Magistratöra	91
Les Regiuns, les Provinzies, i Comuns	95
Garanzies costituzionales	103
Desposiziuns transitories y finales	105

Indesc

Le Statut d'autonomia	115
Decret dl Presidënt dla Republica	116
Costituziun dla Regiun "Trentin-Südtirol"	
y dles Provinzies de Trënt y de Balsan	117
Organs dla Regiun y dles Provinzies	128
Aprovaziun, promulgaziun y publicaziun dles leges	
y di regolamënc regionai y provinziai	138
Ënc locai	140
Demane y patrimoine dla Regiun y dles Provinzies	141
Finanzas dla Regiun y dles Provinzies	141
Raporc danter Stat, Regiun y Provinzia	150
Organigrams dl personal di ofizi statai	
tla Provinzia de Balsan	151
Organs dla iurisdiziun	152
Control dla Curt costituzionala	154
Adoranza dl lingaz todësch y dl lingaz ladin	155
Desposiziuns finales y transitores	156
 La Provinzia autonoma de Balsan	169
Le Consëi provincial	170
La lita dl Consëi provincial	170
Lites dl Consëi provincial di 21 d'otober dl 2018	171
Fraziuns	173
Consëi provincial	174
Spartiziun aladô di grups linguistics	
tl Consëi provincial	183
La funziun legislativa	183
Les comisciuns legislative	184
Les comisciuns legislative dl Consëi provincial	185
de Balsan	
Funziuns de control y de misciun politica	187
L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial	187
Fraziuns	188
Le Collegium di capigrup	188
Le Presidënt y la Junta provinciala	189
La Junta provinciala de Balsan	189
Les competënzes di assessurs provinziai/	
dles assessuries provinciales	190

Indesc

L'Aministrasiun provinciala	192
Les competënzes dla Provinzia	193
Normes d'atuaziun	197
La Regiun	199
La Regiun	200
Le Consëi regional	201
La Junta regionala	203
I componënc dla Junta regionala	203
Le Stat	207
Le Stat	208
Lites parlamentares di 25 de setëmber dl 2022	210
Deputac 2022-2027	210
Senaturs 2022-2027	211
Le Südtirol y l'Europa	213
Lites europeiches di 26 de ma dl 2019	214
Comité dles Regiuns	215
Le GECT EuroRegiun Tirol-Südtirol-Trentin	215
Comuns y comunitàs comprensoriales	217
Comuns	218
Le Consëi de comun y la Junta de comun	219
L'ombolt	220
Le Consorzi di Comuns	220
I 116 Comuns dl Südtirol	221
Comunitàs comprensoriales	251
Le set comunitàs comprensoriales	252
L'Aziënda Sanitara dl Südtirol	255
L'Aziënda Sanitara dl Südtirol	256
I organs dl'Aziënda Sanitara dl Südtirol	257
I vint raiuns sozio-sanitars	259
I ënc dla Provinzia de Balsan	261
Fontanes iconografiches	268

Introduziun

La provincia de Balsan

La **Provincia autonoma de Balsan – Südtirol** é la provincia plü a nord dla Talia y ara forma deboriada cun la Provincia autonoma de Trënt, la Regiun autonoma Trentin-Südtirol. Da canche al é jü en forza le “Pachet”, o plü avisa la racoiüda dles mosöres dl Statut d’autonomia nü (1972), á le Südtirol na forma ampla de autogovern y vëgn porchël definí “Provincia autonoma”.

Zifres y fac

Popolaziun: 535.774 (situaziun ai 31.12.2021)

Posiziun: amesa les Alpes

Capolüch: Balsan (262 m s.l.m.)

Altëza mesana: 1.744 metri

Suraspersa: 7.400 km²

Suraspersa insediativa: 6% (2,85 % bele insediada)

Sot a sconanza: 40%

Confins: Tirol (A), Salzburg (A), Grijuns (CH), Sondrio (Lombardia), Trentin, Belun (Venet)

Bilanz anual: apresciapüch 6,5 miliarg de euro (2022)

PIL a ce (2020): 48.200 euro

Pernotamënc (2020/21): 21.215.844

Clima: da mediteran a alpin

Dis de sorëdl/ann: 300

Storia y popolaziun

Le teritore dl Südtirol da sègn é gnü abité da popolaziuns desvalies cina dala preistoria, al á fat pert dles provinzies romanes Raetia, Noricum y Venetia et Histria, dedô él sté l'invajiun de popolaziuns germaniches y al é gnü sotmetü a dominaziuns desfarèntes. Tl XIII secul á i grofs dl Tirol slarié fora súa dominanza sura la "tera danter les munts" (Land im Gebirge), che á da dailó inant ciafé so inom. Tl XIV secul é le Tirol diventé pert dl Imper asburgich pro chël che al é resté cina ala fin dla Pröma vera mondiala, canche la pert meridionala (tl 1919) ti é gnüda assegnada ala Talia.

Aladô dla cumpèda dl 2011 é la popolaziun dl Südtirol metüda adöm por le 69,41 porcènt dal grup linguistich todèsch, por le 26,06 porcènt dal grup linguistich talian y por le 4,53 porcènt da chël ladin. Dl 2021 êl 10,6 porcènt de foresc.

Le Südtirol é cun so produt intern brutto a ce de 48.200 euro (2020) öna dles regiuns plü riches dla Talia y dl'Europa. Nü diejims dles entrades dles cutes dl Südtirol resta tla provinzia, un n diejim röia tles casses de Roma. Le Südtirol é porchël n contribuènt netto. Le teritore ê n iade suradöt agricul, aldedaincö se basëia l'economia dl Südtirol dantadöt sön le comerz y le turism.

Geografia

Les valades prinzipales dl Südtirol é la Val dl Adesc, la Val dl Isarch y la Val de Puster; tres chëstes passel l'Adesc, l'Isarch y la Riënza.

Dui terzi dl Südtirol é sura i 1.500 metri sura le livel dl mer, ma le 14 porcënt é sot ai 1.000 metri. De gran perts dla provinzia é munts, danter chëstes él ince la Munt de Suc che fej fora 57 chilometri cuadrac.

Les munts dl Südtirol tol ite 13 grups de munts dles Alpes orientales, danter chëstes perts dles Alpes dl Ötztal, dl Stubai y dl Zillertal, dl grup dl Venediger, dl grup dl Ortler y dles Dolomites y les Alpes dl Sarntal che é por intier tl Südtirol. Dl 2009 é na pert dles Dolomites gnüda detlarada dal'UNESCO patrimoine dl'umanité.

I lec plü importanc dl Südtirol é le Lech de Kaltern, i Lec de Montiggl, le Lech de Ciareja y de Braies; lapró röiel ciamó zacotan de de mëndri lec da munt sciöche i "Spronser Seen". Le majer spidl de eghes chites destiné ala produziun de forza eletrica é le lech artifizial dl Reschen (5,23 km³).

Autonomia

Tröpes porsones dl Südtirol n'ê nia contêntes cun le Pröm Statut d'autonomia dl 1948 deache cun chësc gnôl invié ia n'autonomia regionala y le grup de lingaz todësch ê na mendranza tla Regiun. Al fajô fora n terzo de dôta la popolaziun. L'atuaziun dles normes dl Statut jô inant bel plan cina che dl 1972, do da tröc agn de tratatives, jôl en forza le Secundo Statut d'autonomia. Da dailó inant y cina l'ann 1992 ti é la maiú pert dles funziuns legislatives gnüdes dades ales dôes Provinzies autonomes che â da chël momënt inant n'autonomia speziala - a desfarënzia dles atres chinesc regiuns talianes a statut normal y dles cater regiuns autonomes.

Competënzes dl Stat é les forzes de polizia, la iustizia, la defenüda y l'imigraziun. Les competënzes primares olache le Südtirol pó dé fora sües leges reverda danterater la cultura, la formaziun profesionala, le sozial, les strades y le trasport publich, les scolines, le turism, l'artejanat y l'industria, la contrada y le frabiché abitatíf. Danter les competënzes secundares, olache le Südtirol mëss respeté les leges cheder dl Stat, mo pó regulamenté i detais, él la scora, la sanité y le sport.

Ince sce al é vëi che aldedaincö passel tres indô competënzes nöies dal Stat ala Provinzia, mëss les competënzes provinciales ince tres indô gní defenüdes cuntra le Govern zentral de Roma, sciöche al é te n sistem federal.

Blasun y bandera

Le blasun dla Provinzia de Balsan

Aladô dl articul 3 dl Secundo Statut d'autonomia (DPR 670/1972) á la Provinzia de Balsan n so blasun. Le simbol provincial chirí fora al'unanimité dala Junta provinciala ai 30 de messé dl 1982 é gnü aprové cun decret dl Presidënt dla Republica ai 21 de merz dl 1983. La descriziun araldica é chësta: "Vedl variöl cöce dl Tirol sön n funz d'arjënt, cun les grifes y le bech d'or, la lënga cöcena y les spanges dles ares d'or". Al é le variöl cöce dl Tirol dl ann 1370, sciöche al vëgn rapresenté sön l'alté dla capela dl Ciastel Tirol.

Spligaziun storica

Le blasun dl Tirol é chël di grofs de Tirol. Chësta dinastia é rovada te chësc teritore incër le 1150 y á tut so inom dala localitè de Tirol sura Maran, olache ara á fat sö so ciastel de residënza. I grofs de Tirol á slarié fora tres deplü so domëne, mo la linia maschila se á destodé bele dl 1253 cun la mort de Albert III. So suzessur é sté so jënder Minert III, grof de Görz (ti corespogn a Minert I, grof de Tirol-Görz). Le variöl cöce é sön le blasun di grofs de Tirol apresciapüch dal 1190 incá, sciöche al resultëia dal sigil de Albert III (1190-1253). Le corú dl variöl vëgn bele dant tl poem "Cliperius Teutonicorum" (1242-1249) dl canonich de Turic, Konrad von Mure:

**"Fert aquilam Tyrolis clipeus prestante rubore
Que nigri pedis alias albente colore."**

(Sön le scü blanch dl Tirol é l variöl dal corú cöce scraiënt y dales grifes fosces). Le vedl blasun dl Tirol "variöl cöce sön n funz d'arjënt (blanch)" scomëncia da gní rapresenté da corusc dal XIII secul insö. La testimonianza plü vedla é l'afrësch che é da odëi tla capela dl Ciastel Tirol, realisé danter le 1271 y le 1286.

Cun le matrimone dla fia de Albert III, Adelheid, cun Minert IV, grof de Görz, passa le blasun dla pröma dinastia tles mans di grofs de Tirol-Görz y al n'é da chël momënt inant nia ma plü n blasun de familia mo ince sëgn de n teritore: dl Tirol. Canche la contea dl Tirol

é passada tles mans di Habsburg (1363) é le variöl diventé le tier araldich dl teritore danter l'Adesc, l'Isarch y l'Inn. Le blasun é na pert dl gran sigil di imparadus dl Sacher Imper Roman y dl'Austria. Da dailó inant é le blasun resté feter anfat, ater co n valgönes mudaziuns grafiches liades al svilup stilistich di tèmps. Dal XIV secul inant é gnü sö l'usanza da depènje cun corú d'or les grifes y le bech dl variöl.

La bandira dla Provinzia de Balsan

Aladô dl Statut d'autonomia nü á la Provinzia de Balsan-Südtirol le dërt da n'avëi nia ma n so blasun mo ince na süa bandira. La bandira é gnüda aprovada dales autorités competëntes da Roma tl altonn dl 1996, 13 agn do l'aprovaziun dl blasun. Sön domanda dla Junta provinciala (deliberaziun al'unanimité di 7 d'otober dl 1996) é la bandira gnüda aprovada cun decret dl Presidënt dla Republica di 22 de novëmber dl 1996.

Amesa la bandira é le blasun dla Provinzia cun la scritta d'or: "Autonome Provinz Bozen Südtirol" (sön la pert blancia), "Provincia Autonoma di Bolzano Alto Adige" (sön la pert cöcena) y "Provincia Autónoma de Bulsan Südtirol" (en pert sön la pert blancia y en pert sön chëra cöcena). Les perts de metal é indorades, incër la stangia é lié vëtes de lüch dai medemi corusc dla bandira y sön la piza dla lanza é la rafiguraziun filigranada dl blasun dla Provinzia. I corusc blanch y cöce dla vedla bandira dl Tirol y dla bandira dl Südtirol vëgn dai corusc dl vedl blasun dl Tirol.

La storia dl Südtirol

14.000 agn de storia

12000 dan G.Cr.

I dlacias dl tëmp frëit de Würm, che â curî les Alpes cun corazes de dlacia grosses por 100.000 agn alungia, se tira derevers y la flora y la fauna pó indô se svilupé. Tl teritore che dal tëmp altmedieval inant gnará nominé Tirol vëgnel tosc a löm i pröms fostüs de vita umana. N valgügn reperc ciafá sön Munt de Suc vá derevers al'Eté jona dla pera (Neolitich) cina le 12ejim milen dan l'era cristiana.

8000 dan G.Cr.

Tles valades dlungia Salurn, Balsan y Porsenú él gnü ciafé sot al crëp sporjënt massaries de pera desvalies che lascia ponsé a posc olache i iagri dl Mesolitich se lasciâ jö. Chisc reperc archeologics adorá dales popolaziuns de nosc raiun da munt vá zoruch al tëmp incër 8000 agn dan Crist.

5000 dan G.Cr.

A incër l'ann 5000 dan G.Cr. vál zoruch i pröms fostüs de insediamënc stabii de popolaziuns che viô dl'agricoltöra y dl zidlamënt de bestiam te nosta provinzia.

Ca. 3300 dan G.Cr.

La descurida dla mumia "Ötzi" sön le dlaciá dl Similaun, sön le Hauslabjoch dlungia le confin talian-austriach, tl tert isté dl 1991, desmostra che la porsona jö bele 5.300 agn dan G.Cr. sura i jus plü alc.

1800-1300 dan G.Cr.

Dl pröm Tëmp dl brom y de chël mesan dal 1800 al 1300 dan G.Cr. vëgnel documenté de plü insediamënc tles valades prinzipales y secondares. Les porsones de chël tëmp â plü ion posiziuns a terassa soresdlaes por sü insediamënc, te tëmps de vera tirâi dant dantadöt posc ris da arjunje y defenüs de natöra infora, sciöche por ejëmpl les pizes dles munts.

Ala fin dl Tëmp dl brom vëgnel sö la cultura de Laugen-Melaun, pian bonamënter ia dal Trentin vijin. Chësta cultura autonoma se sleria fora tl raiun alpin meridional, tl Südtirol dantadöt tl raiun danter Balsan y Maran.

V y IV secul dan G.Cr.

La penetraziun celtica dl V y IV secul dan G.Cr., o plü avisa l'invajiun

galica tla Talia zentrala, ne lascia feter degügn fostüs tl Südtirol, mo sciöche al pé á la popolaziun locala surantut dai Celc sorts de ermes nöies y ince formes de ornamënc nöies. Dales formes de ceramica y dai ornamënc de brom araton che la cultura de Laugen-Melaun s'ais slarié fora cuntra nord lascian gní sö tl Tëmp roman la cultura retica dl secundo Tëmp dl fer.

15 dan G.Cr.

Do la campagna militara dl general roman Drusus 15 agn dan la nasciüda de Gejú Crist röia la pert a nord de nosc teritore pro l'Imper roman. N valgügn reperc desmostra che al ê bele sté denant contac cun i Romans.

IV y V secul do G.Cr.

Tl IV y V secul do G.Cr. él da araté che la romanisaziun dla provinzia romana Raetia é en gran pert stlütä jö, ince sce al é ciamó gnü ciafé fostüs importanc de tradiziuns autoctones plü vedles. Tratan l'ocupaziun di Romans él gnü fat sö les prömes strades tles valades prinzipales. Dal punt d'odüda aministratif é le Südtirol d'aldeadincö partí sö te trëi provinzie: Raetia, Noricum y Venetia et Histria.

568 do G.Cr.

Do la tomada dl Imper roman d'ozidënt s'á i Ostrogoc ince insedié te nosc teritore. Tla pröma pert dl VI secul röiel adalerch i Francs che vëgn dal 568 inant chiló y dailó sburlá indô zoruch dai Longobarg che se sleria fora dala planöra padana cuntra nord. Dl 590 él indô na invajiun di Francs, incër le 600 vëgnel documenté conflic di Baiuvars cun i Longobarg. I Baiuvars tol ite inultima le raiun cina sura Balsan y i Longobarg la pert a süd y la spona a man dërta dl Adesc cina a Lana.

Danter le 590 y le 610 él sté conflic tla pert orientala dla provinzia danter i Baiuvars y i Slavs. N secul y mez plü tert (dl 769) fondëia l'ultimo düca bavaresc Tassilo III le convënt de Sanciana dlungia le spartimënt dl'ega de Toblach por vangelisé les popolaziuns slaves.

778

Do che Carl le Gran â sotmetü dl 774 le Rëgn di Longobarg mëtel dl 778 ince fin ales tendënzes de separaziun di Baiuvars. Insciö röia döt le raiun, che cïafará plü tert l'ïnom de Tirol, sot a süa sovranité. La pert a süd de Balsan y Maran y la diozeja de Trënt fej pert dl Rëgn italich, la pert a nord cun le ducat originar baiuvar alda pro le Rëgn di Francs. Aladô dl'organisaziun imperiala y aministrativa dl Imper carolingich vëgn ince nosc teritore partí ite te distrec (Gau)

y contees, sciöche al vëgn ciamó testimonié aldedaincö dal inom todësch dla Val Venosta (Vinschgau).

1004, 1027

Canche ti agn 1004 y 1027 ti dá i sovrans dl Imper germanich le teritore de Trënt, la contea de Balsan sciöche ince la Val Venosta sciöche feud al vësko de Trënt y al vësko de Porsenú les valades dl Isarch y dl Inn pël impröma che dui prinzipac clericali se partësces sö te na manira che döra le podëi tl teritore dl Südtirol d'aldedaincö. I interesc individuai dles families nobles locales porta indere a n spostamënt dl podëi.

XII secul

Deache l'eserzize personal de n podëi temporal é incompatibl cun l'ofize spiritual de n vësko, ti surandá i vëschì le podëi comital y i dërc de "vicariat", chël ó dí le protetorat sön i bëgns ecclesiastics, a potënc dla nobilté laica.

Tl teritore dl Südtirol d'aldedaincö se tratera di grofs de Morit-Greifenstein che ciafa amesa le 12ejim secul dal vësko de Trënt la contea de Balsan sciöche feud y implü ciamó le vicariat dl vescovat de Porsenú. Tl medemo tëmp eserzitëia i grofs de Eppan so podëi sura la contea de Eppan che se sleria fora dala spona a man dërta dl Adesc, da Lana cina al delta dl Noce (tl nord dl Trentin). Tla Val Venosta él i grofs de Tirol che eserzitëia da mez le 12ejim secul incá la funziun de aministradus dla contea dl vësko de Trënt.

1165

Tosc do l'estinziun di grofs de Morit-Greifenstein (1165) ciafa i grofs de Tirol la contea de Balsan y dl 1200 ti vëgnel afidé la potesté dal vescovat de Trënt.

Tratan le 13ejim secul s'insediëi ince tl vescovat de Porsenú olache ai tol le post di grofs potënc de Andechs che â dal 1170 incá la contea y la potesté de proteziun sön i bëgns ecclesiastics. Dl 1180 devënta i grofs de Andechs düches, mo dl 1209 vëgni reconesciüs de colpa dala curt plü alta dl Imper da avëi tut pert al'assassinada dl re Philipp y insciö perdi sü podëis y feug tl vescovat de Porsenú. Insciö él Albert III de Tirol che n'aprofitëia y mët pe iló; al surantol le vicariat sura döta la Val dl Isarch che al mantëgn ince do che i grofs de Andechs s'á reabilité.

Canche al mör dl 1248 l'ultimo di grofs de Andechs zënza arpadus pretënn Albert III de Tirol cun suzes sü dërc tla valada dl Inn y de Puster. Dl 1253 mör le grof Ulrich de Eppan-Ulten y püch dedô sü jormans de Hocheppan. Deache Albert III é ince en chësc iade bun

da fá avarèi sü dèrc ti vègnel conzedü la contea de Eppan tla Val dl Adesc sciöche feud dal vèsco Egno de Trënt.

Le grof Albert de Tirol á insciö te sües mans les contees de Trënt y Porsenú y le vicariat de intrami i vescovac y a chësta moda pól comané sön döt chësc teritore ampl. Por chësta rajun vëgn i agn danter le 1248 y le 1253 indicá sciöche le tēmp dla nasciüda dl Tirol. Da chësc momēt él da ciagé ti documēnc la denominaziun “dominaziun di grofs de Tirol” o “Contea dl Tirol” impede la vedla denominaziun nia politica “Land im Gebirge”, che dê dant en general la posiziun dl teritore amesa les munts.

1253

Le grof Albert III de Tirol mör dl 1253 zënza descendēnc maschii. Dl 1254 se spartēsc sü jëndri Gebhard de Hirschberg y Minert III de Görz süa arpejun. Gebhard ciafa la valada dl Inn y l’Alta Val dl Isarch cina tl raiun dl paisc de Franzensfeste d’aldedaincö, Minert la Val dl Adesc, dl Isarch y de Puster.

Tres la spartiziun pël che la gran opera de Albert III de Tirol vëgnes metüda en discusciun. Mo so neo Minert II de Tirol é n politich orentí, n strategh acort y n calcoladú frëit. Al dess completé süa opera.

Do la mort bonoria de so pere Minert III de Görz á te n pröm tēmp i fredesc Minert II y Albert III de Tirol regné deboriada, cina che dl 1271 se despartēsci süa arpejun: Albert ciafa le teritore d’origina de Görz cun la Val de Puster dala tlüsa de Mühlbach inant y Minert i raiuns a vest dla contea. (imaja pl. 55).

1271-1295

Minert ciafa da so berba Gebhard von Hirschberg i teritori tla Val dl Inn. Spo próel da renforzé süa posiziun tl Tirol sfrutan le tēmp dl interregnum (tēmp zënza imparadú). Al ti tol podëi ai vëschi, de chi che al â surantut la proteziun, ti tolon ciastel do ciastel y iurisdiziun do iurisdiziun, cina che al á la sovranité sura döt le teritore danter l’Inn, l’Adesc y l’Israch. I aristocrac dl post che se para sforzel da ti lascé a d’ël sü possedimēnc. A so sorvisc tolel sö porsones ables y sotmetüdes dles classes soziales plü basses. Al é bun da cherié n’aministraziun ejemplara por chi tēmps tl’Europa y sostëgn cun privileges de proteziun le trafich comerial bele florēt danter la Talia y la Germania. N dërt teritorial general regolëia la vita da vigni de tla contea y defënn sü sotmetüs da atacs da defora. Le Tirol vëgn rich y respeté.

Cun Minert II se stlùj jö l’espanjiun teritoriala dl Tirol. Sü mituns arjunj dl 1307 n’acordanza cun i vëschi de Porsenú y de Trënt. Ai dui vëschi

ti restel n teritore dër restrënt, de chël che ai comana sciöche princ independënc, mo cinamai chisc teritori é liá tres contrat ai vijins potënc y é sotmetüs ala sovranitë de defenüda y de cuta da pert di princ dl Tirol.

XIV secul

Danter le 1300 y le 1500 vëgnel taché pormez ala contea tiroleja n valgügn de pici raiuns: dl 1315 por ejëmpl cumpra Heinrich, le fi plü jonn de Minert II, la iurisdiziun de Türesc te Puster, dl 1373 röiel lapró la signoria de Primolano y dl 1412 les iurisdiziuns de Ivano y Telvana tla Valsugana.

1335

Canche al mör dl 1335 l'ultimo descendënt de Minert II él le bavaresc dla ciasa Wittelsbach, l'imparadú Ludwig IV, che se fej fora cun i düches dl'Austria da partí le Tirol. La pert a nord dess ti jí ai Bavaresc, chëra a süd ai Habsburg. Mo chësta spartiziun ne vá nia a bun fin. L'unité dl Tirol vëgn salvada dal'oposiziun sterscia di rapresentanc regionai che se bat por süa sovra legitima Margarete (Maultasch), na nea de Minert II.

A öna cun i rapresentanc dla regiun para demez Margarete so pröm om Johann Heinrich dla Boemia y marida le möt dl imparadú Ludwig de Brandenburg. Ludwig ti conzed dl 1342 ai rapresentanc regionai (ai "Landesstände") n documënt de liberté che ê por chi tèmps sensazional por les gran conzesciuns.

Chësta vedla Cherta dles libertés dl Tirol – aprovada ince dal imparadú – reverda cités, paisc y marciá, döta la jënt nobla y nia nobla, rica o püra dla contea dl Tirol y vëiga danfora n dërt de partezipaziun dla popolaziun ala gestiun dles cutes, ala legislaziun y al govern. (imaja pl. 55)

1361

Dl 1361 mörel Ludwig, l'om de Margarete, y püch dedô ince so fi Minert III. I Wittelsbach y i Habsburg pretënn atira le Tirol. Rudolf IV de Habsburg, düca dl'Austria, é bun da se la fá avarëi.

De jená dl 1363 ti surandá Margarete le comane, a öna cun i rapresentanc regionai. I Bavaresc n'é nia a öna y atachëia le Tirol, mo Rudolf se para cun le sostëgn dles trupes locales.

L'uniun dl Tirol cun i Habsburg, öna dles dinasties plü potëntes dla Germania meridionala, deura prospetives daldöt nöies. Por l'Austria ól dí avëi n coliamënt cun i vedli possedimënc asburgics tla Germania dl

süd-vest y le control di jus alpins danter la Talia y la Germania y dl comertz danter i dui Paisc. Por le Tirol rapresentèiel na valorisaziun nia da püch, deache al vëgn favorisé súa independënza tan da le fá tosc diventé n stat independënt dla Ciasa Habsburg a chël che al ti vëgn dé ince i raiuns a “pe dles munts”, chël ó dí i raiuns tla Germania dl süd-vest. Dal’atra pert indere porta l’anesciun di possedimënc asburgics dlungia le Lech de Costanza a n’inimizia cun la Svizera che aspirâ ala liberté. Les veres fates cun la Svizera porta a pordüdes teritoriales y a döes batalies pordüdes: Sempach dl 1386 y la batalia dla Calva dlungia Glurns dl 1499.

XV secul

Le XV secul ti porta al Tirol n gran svilup sozial y economich. Le trafich comertzial florësc, l’estraziun de minerali da fer che n’â albü cina te chël momënt feter degöna importanza crësc foradenia dër dassënn, la sorvidú dla gleba sparësc feter daldöt a bëgn de paurs tirolesc lëdi. Por sostigní i paurs emanëia le sovrän dl Tirol dl **1404** na lege che miorëia le dërt de locaziun y sotmët dötes les stritaries danter proprietars de grunc y afitadins ala iurisdiziun dl tribunal sovrän.

1415

TL scomenciamënt de so govern tëgn le düca Friedrich IV dal cuntrapapa Giovanni XXIII (**1415**), al röia te n conflit cun Sigismund, l’imparadú dl Sacher Imper Roman, y vëgn straufé cun la bandida. I nobli dla regiun s’un aprofitëia dla deblëza dl düca y se rebelëia. Na pröma revolta dla nobilté locala sot a Heinrich de Rottenburg é Friedrich bun da tigní jö bele dl **1411**. Ince ala secunda insureziun ti é le düca Friedrich bun cun l’aiüt di paurs y dla borghejia. I nobli la dá sö definitivamënter ma canche dl **1426** él Ciasel Greifenstein sura Terlan, la fortëza prinzipala di Starkenberg, che toma y dl **1427** él ciamó d’atres families aristocratiches potëntes che mëss la dé sö. Tratan chëstes scombatüdes é Oswald von Wolkenstein y so fre Michael dala pert di avversars dl prinz y tol ite na funziun importanta de colegamënt cun l’imparadú Sigismund, che sostëgn almanco moralmënter la nobilté che se lascia sö.

Incër le 1420

Por rajuns tecnich-aministratives y dl trafich vëgnel sposté la capitala dl Tirol y la residënza da Maran a Desproch.

1446

I “Landstände” (rapresentanc regionai), pro chi che al toca dal XV secul incá ince i paur, é stá bogn da arjunje bele tl secul da denant tröc dërc y ciafa sëgn ciamó plü importanza. Dl 1446 sforzi le re Friedrich III da renunzié ala ghiravanza de Sigmund, le fi de Friedrich IV. Chësc comportamënt determiné y da coraje renforza ciamó deplü la posiziun di “Stände” ti confrunc dl re.

1453-1464

Le conflit danter le vësko da Porsenú, le Cardinal Nikolaus Cusanus, y le düca Sigmund che nasc dal fat che les monies de Ciastelbadia dlungia San Laurënz te Puster ne ó nia azeté les reformes, vëgn tres deplü na chestiun de sovranité teritoriala. Inultima él le regënt dl Tirol che la davagna.

1477

Dl 1477 sposta l'arzdüca Sigmund la zeca da Maran a Hall tl Tirol che vëgn insciö un di zëntri comerziai dl raiun alpin plü importanc, ince por mirit dl gran profit che vëgn dal'estraziun y dala venüda dl se.

1490

Dl 1490 surandá l'arzdüca Sigmund che ne â degügn mituns süa contea dl Tirol cun les regiuns a pedemunt a Maximilian, so parënt plü dlungia, che vëgn imparadú di Paisc Todësc sciöche so pere Friedrich III. Sot a süa regënza vëgn le Tirol, y plü avisa so capolüch Desproch, le zënter dla politica europeica ince deache l'imparadú sojornâ sovënz tl Tirol.

1500

Maximilian ingrandësc de cotan le Tirol. Dl 1500 ërpel dai grofs de Görz morc fora la valada de Puster dala tlüsa de Mühlbach cina al confin oriental de Lienz, tl nord-ost davagnel lapró dl 1504 les iurisdiziuns importantes de Rattenberg, Kitzbühel y Kufstein, tl süd ciafel, ala fin dla vera cun Aunejia (1509–1516) Ampëz, Rorëi, Ala, Avio y Brentonico.

Le decret dl 1511, le “Landlibell”, regolamentëia le recrutamënt tl caje de vera y determinëia sciöche chisc cosc vëgn partis sö. Te chësta lege él danterater la desposiziun che tl caje de vera che reverda le Tirol, mëss le prinz ciafé le consëns di rapresentanc regionai (Landesstände) por la defenüda y che les trupes regionales pó ma gní adorades por defëne süa regiun. Chësc documënt rapresentëia la basa por dötes les atres regolamentaziuns suandëntes de defenüda dl teritore.

1525

Do la mort dl imparadú Maximilian (1519) peiorëia la situaziun tl Tirol: al é de plü rajuns por chësc, danter chëstes les pordiches de Martin Luther y de sü sostignidus cun lapró les malsegurtés religiosas consequentes, dejordins y malsegurëzes dla iustizia tla Germania. Lapró röiel ciamó trasformaziuns soziales y economiches, de stletes racoiüdes y calamités naturales.

Chësc porta ala malcontentëza y a de pices rebeliuns. Un di rebels é Peter Passler che se lascia sö cuntra les autorités da Porsenú y vëgn inultima pié te Puster. Súa liberaziun ai 9 de ma dl 1525 provochëia n'insureziun. Al vëgn scassiné convënc y ocupé ciastí. Tratatives condüj a na fin dles rebeliuns y l'assemblea regionala da Desproch ampliëia i 64 articui bele metüs jö de ma a Maran y nen fej adinfora 96. Chisc costituësc, te na forma dër moderada, la basa por le pröm ordinamënt regional dl Tirol stampé tl 1526.

Michael Gaismair de Tschöfs dlungia Sterzing vëgn da na familia benestanta. Tres süa ativité tl'aministrazion él bun da arjunje conescënzes importantes y insciö, canche al salta fora le sotissura, vëgnel cherdé a condüje i rebei. Te so ordinamënt regional promöiel la nasciüda de n stat agrar stlüt dl Tirol zënza privileges por la nobilté y le clerus y zënza cités fortificades. Le documënt vëiga dant ma öna na zona artejanala a Trënt, la proibiziun dl comerz - dantadöt ai marciandënc da defora - y la statalisaziun dles mineores. Al vá tl esil tla Svizera olache al impara da conësce Ulrich Zwingli y spo röiel tres Salzburg tla Republica de Aunejia. Dailó vëgnel comandant ascioldé plëgn de miric dla Republica de Aunejia y ciafa n bëgn rural dlungia Padua. Chiló laorel fora n plann por na revoluziun tl Tirol mo al vëgn assassiné dl 1532.

Do che la revolta di pauri é gnüda sofiada, vëgn le regolamënt dl 1526 lauré fora y dé fora danü dl 1532. Te chësc vëgnel renforzé l'autorité dl prinzi y dles conzesciuns dl 1526 n'él feter plü nia da spié.

La vera de religiun che caraterisëia le XVI secul ne á nia na gran faziun sön le Tirol, deache la fede catolica n'é nia gnüda metüda davëi en discusciun. I batisé á indere tröc proselic. Dala fin di agn 1520 porseghitëia le govern da Desproch i batisé cun düc i mesi che al á a desposiziun. I comëmbri de chësta comunité religiosa sará ia vëgn copá y borjá, sce ai ne reneghëia nia. Chësc é ince le destin de Jakob Huter da San Laurënz te Puster che vëgn condané ala pira dl 1536 a Desproch. Huter é un di esponënc batisé plü importanc dl Tirol. Tröc de

sü proselic s'un sciampa tla Moravia olache la comunité di batisć resta por dui secui alalungia sot ala proteziun dl signur dl post. Canche chësta proteziun vëgn a mancé dl 1622 emigrëia i batisć ciamó restá tla Ruscia dl süd tres la Ciarencia y Siebenbürgen, por se lascé spo jö tl XIX secul tl'America dl nord. Dailó él aldedaincö ciamó comunités de huterisc che baia n vedl dialet tirolese y vir aladô de usanzas y tradiziuns tirolejes.

La despartiziun dl podëi danter Carl V y so fre Ferdinand I (1522) y l'ascensiun dl' Austria a gran potënza tres la conquista dl' Ungaria y dla Boemia (1526) mët le Tirol te na situaziun geopolitica nöia. Sce la contea dl Tirol ê sot a Maximilian I ciamó tl zënter dl Imper, vëgnera sëgn spostada tla periferia.

1545-1563

Dal 1545 al 1563 vëgnel tigní le Conzil de Trënt che n'é nia bun da recostituí l'unité de fede mo che laora fora regoles fondamentales por la dlizia catolica che vel cina tl XX secul. Bele dan le scomenciamënt dl Conzil, mo dantadöt dedô vëgnel, a se le dé tl Tirol, por mirit dl prinz, n renovamënt religius y eclesiastich sot che, en relaziun cun la misciun popolar a eserzitada dai gejuic tl scomenciamënt dl XVIII secul, condüj a na te interiorisaziun religiosa che an baia dl Tirol sciöche de na tera "santa".

XVII secul

Tl'Alta Val Venosta sparësc tres deplü le vedl lingaz retoroman cina che al vëgn sostituí dal todësch.

1635

Nia ma l'estraziun dl se, mo ince le sfrutamënt dles mineores perd te n cört tēmp dassënn süa importanza a gauja dles descurides riches de or y arjënt tl Monn Nü. Le comerz danter la Talia y la Germania s'ent la concorënza di zëntri comerciai nüs sön la costa dl Atlantich, mo al romagn impó ciamó n cer comerz de transit. Les fieres de Balsan ciafa n'importanza particolare tres le privilegh dl 1635 dla grofa dl Tirol Claudia de' Medici che ti conzed ales fieres de Balsan n so "magistrat mercantil", n tribunal spezial talian-todësch por ciagé na soluziun te chestiuns commerciales.

1665

La curt dl prinz a Desproch vëgn lasciada sö deache la regënza dla contea ti passa diretamënter ala linia imperiala prinzipala, do l'estinziun dla rama tiroleja di Habsburg.

1669

A Desproch vëgnel fondé l'Université regionala dl Tirol.

1703

La vera de sozesciun spagnola interessëia ince le teritore tirolesc, mo l'organisaziun de defenjiun dl Tirol se desmostra efiziënta. N atach dl prinz bavaresc, rové tla storia sciöche "Bayerischer Rummel", ("fracac bavaresc") vëgn sburlé zoruch dales trupes locales sön le punt Pontlatz dlungia Landeck olache i bavaresc mëss sté fora na gran desfata.

1720

La "Sanziun pragmatica" dl 1713 che vëgn reconesciüda dl 1720 dales rapresentanzes dl Tirol, ti tol al Tirol privilegs importanc. I prinzijs che é laite liëia le Tirol cotan deplü ala monarchia y abolësc le prinzipat. Da dailó inant él ma plü n sorvan su por düc i teritori austriacs y al vel le prinzip dl'indivisibilité dla monarchia.

1740-1780

La reforma aministrativa dl stat sot a Maria Teresia (1740-1780) mët sö tl Tirol n "Gubernium" (n govern provincial) che depënn te sües aziuns dales desposiziuns dles autorités zentrales da Viena. A desfarënzia di princ da denant ne confermëia Maria Teresia nia plü les vedles libertés y ne azeta nia la condiziun de vasal da pert dles rapresentanzes regionales. Chësc ó dí na desminuziun dles vedles libertés y dles independënzes de chëres che le Tirol â podü gode. Impó él l'imparadëssa bona da concuisté les simpaties di tirolesc y cun les reformes legales, economiches y culturales desmostrera sensibilité por i bojëgn dla jënt.

1780-1790

Les reformes radicales che Ojöp II (1780-1790) atuëia tl spirit iluministich ciafa tl Tirol püch consëns. Le püch respet dles vedles libertés, l'eliminaziun dles rapresentanzes regionales y dantadöt sües intermisciuns tla vita religiosa da vigni de dl popul, danter chëstes la sospenjiun di convënc, la sarada de dljies y l'"edit de toleranza" che prevëiga la liberté de religiun, porta tl Tirol a na gran oposiziun.

1790-1792

Do la mort premadüda de Ojöp II y sot al influ dla revoluziun franzeja convochëia belatira so fre Leopold II (1790-1792) n'assemblea regionala. Chësta indunada metüda adöm dantadöt da forzes conservatives mira a recostituí indô les condiziuns da dan le 1740.

Tla finada confermëia Leopold II i vedli dërc y les vedles libertés, al sospënn l'oblianza da fá le soldá che so fre â metü sö, confermëia le vedl sistem de defenüda dl teritore y impormët da consulté les rapresentanzes regionales te chestiuns legislative. Al se tëgn indere a d'ël instës le dërt da emané leges. Le sistem de defenjiun tradizional á tosc l'ocajun da desmostré süa efiziënza. Tl 1797, tol y vá les trupes tirolejes, deboriada cun l'esert austriach sot al general Laudon, i franzesc dal Tirol.

1803

Tl cheder dla secularisaziun vëgn i teritori governá dai vësch de Trënt y Porsenú tuc ite definitivamënter pro la contea dl Tirol y i vësch perd düc i dërc temporai.

1805

Dl 1805 mëss l'Austria renunzié al Tirol tla Pesc de Pressburg che mët fin ales veres de Napoliun. Canche le Paiern incorporëia dl 1807 tl sistem zentralistich bavaresc le teritore nü zënza degun respet por sües tradiziuns libérales y l'inom Tirol vëgn straché dala geografia politica ferësc chësc dassënn i tirolesc bele scandalisé dales "reformes iluministiches y anticlericales" y chësc portará pro danterater al'insureziun dl 1809.

1809

N valgügn tirolesc jogn se tira sotfora dal'oblianza da fá le soldá metüda sö dal govern bavaresc y s'un sciampa sö por les munts. Canche l'Austria tol tl 1809 la dezijiun da fá indô na vera cuntra Napoliun, saltel fora na revolta popolará tl Tirol che tira ite dôt le teritore. Sot le comane de Andreas Hofer, sciacher dai tiers y osté de Passeier, é i pauri dl Tirol bogh da arjunje suzesc importanc cuntra les trupes franco-bavarejes, scebëgn che ai ê ma gnüs sostignis püch dales forzes militares regolars dl'Austria. Tles batalies sön le Bergisel (12 d'aurí, 25 y 29 de ma y 13 d'agost) deliberëia i Scizeri dl Tirol trëi iadi la capitala dales ciafes dl nemich. L'Austria indere mëss azeté n valgönes desfates importantes y stluj jö d'otober la pesc de Schönbrunn cun la Francia, tres chëra che al vëgn püch probabl che le Tirol röies indô pro l'Austria. Tl Tirol vëgnel sotvaluté le prigo dla situaziun y i tirolesc ne reconësc nia che al é n'assurdité da organisé da susc ciámó na resistënza cuntra l'esert de Napoliun. Les trupes de Napoliun, metüdes adöm da 50.000 ëi, en pert franzesc y en pert bavaresc, sot al comane de generai franzesc incastrëia le Tirol da nord y da süd. Ince sce al ê gnü conzedü da pert dl vizere dla Talia ai 25 d'otober a Desproch n'amnestia por la partezipaziun

ales revoltes da denant vëgnel a se le dé al 1. de novëmber l'ultima batalia sön le Bergisel che se röia cun na desfata di tirolesc. Mo Andreas Hofer, che n'é nia gnü aconsié bun da sü compagns che ti stá plü dlungia y che é personalmënter malsigü, ne ó nia ciamó la dé sö te na manira definitiva. Les ultimes batalies de resistënza, che á alüsc ince suzes, tëgn pro cina de dezëmber. Inultima mëss Andreas Hofer s'un sciampé y s'ascogne. Mo indere le post olache al s'ascogn sön les munts de Passeier vëgn baié fora y ai 20 de forá dl 1810 vëgnel copé a Mantua. (imaja pl. 56)

Insciö se röia l'insureziun dl Tirol por le momënt zënza suzes do da de gran pordüdes cun la stlopetada de so comandant y de n valgügn de sü compagns de batalia. L'impresciun che le popul tirolesc ti á dé al'Europa da inlaota, dantadöt ala Germania y al'Inghiltera, á indere consequënzes amples. Le Tirol devënta ejëmpl por la popolaziun dla di Paisc Todësc che ó se delibré dala dominaziun franzeja. Andreas Hofer, l'ostí de Passeier, na porsona scëmpla y sinziera da prinzijs morai soc, vëgn cun so comportamënt dan da süa mort le simbol dl'oposiziun cuntra les dominaziuns forestes y l'opresciun. Chësc spliga ince ciodí che l'assoziazion de chi ëi, che plü de n secul plü tert organisëia la resistënza al fascism y al nazionalsozialism tl Südtirol, se dá so inom.

1810

Dl 1810 vëgn le Tirol despartí. La pert a nord cina Maran y Tluses röia pro le Paiern, la pert a süd de chësc röia pro le Règn dla Talia fondé da Napoliun, la Val de Puster a ost de Sanciana vá ales "Provinzies iliriches" che é diretamënter sotmetüdes al Imper franzesc. Dl 1813, canche al toma l'Imper de Napoliun, röia le Tirol indô sot al'Austria.

L'Austria assolutista y conservativa dl tēmp do da Napoliun, ne á nia intenziun da recostituí l'autonomia por le Tirol. Le Tirol vëgn degradé a provinzia. Mo sües dimenjiuns é gnüdes cotan majeres tres l'anesciun totala di teritori prinz-vëschí de Porsenú y Trënt. L'economia tl tēmp dla restauraziun é a tera porvia dla reduziun di trafics comerziai, dles consequënzes dla vera y dles stletes racoiüdes. Tla secunda pert dl XIX secul vëgn les condiziuns soziales y economiches ciamó dapeso por le smendrimënt dl comerz che tëgn pro, la crisa agrara y l'industrialisaziun che ne ó nia cis pié ia. Sot le profil politich se descèdel les contraposiziuns nazionales danter todësc y talians.

1848-49

Dl 1848-49 se ghira i rapresentanc popolars dl Trentin tl Reichstag austriach y tl'assemblea nazionale de Frankfurt le destach dl teritore

de lingaz talian dl Tirol. I nazionalisc talians reclamëia tosc da süa pert la liberaziun de Trënt y Triest (iredentism). Les aspiraziuns d'autonomia dl Trentin ne porta, do da tratatives parlamentares lunges, a degun resultat (1902).

Dl 1848 formulëia Giuseppe Mazzini pretenjiuns de teritori de na Talia che röia cina ala cresta de confin. Detlaraziuns che la Talia dess rovë cina ales Alpes é conesciüdes bele dala fin dl medieue. Do dai orientamënc geopolitics nüs tres Napoliun I él por le pröm iade dl 1800 usc tla Talia che tëgn sön le confin al Prener. Contra la fin dl XIX secul pretënn i iredentisc talians ince val' de te y baia dla ciadëna zentrala dles Alpes sciöche "confin natural dla Talia". Le portausc de chësc grup é Ettore Tolomei che ti vá do cun assiduité perseveranta a chësta idea. D'atri rapresentanc prinzipai dl iredentism indere é cuntra süa idea de anesciun de raiuns todësc.

1915-1918

Dl 1915, canche le Rëgn dla Talia vá te vera, aladô de ci che al â fat fora tl pat socrët stlüt jö a Londra cun i aleá y cuntra la monarchia regia-imperiala, é le Tirol zënza proteziun militara deache les trupes regulares é bele sön le front rus y sön chël serb. Tl teritore n'él nia plü co 20.000 ëi de unités militares y paramilitares. Sciöche al é bele sozedü ti agn 1703, 1809, 1848, 1859 y 1866 vëgnel formé n corp de defenüda metü adöm da ëi sot ai 21 agn y sura i 43 agn, deache chi di agn danterite é bele düc gnüs cherdá ite. Chësc á l'inciaria da defëne i confins dl Tirol cina che al röia adalerch les trupes regulares cherdades dai atri fronc. Ince sce i confins dl Tirol é gnüs defenüs cun suzes tratan la vera vá a sbüja i tentatifs dl'Austria, do la tomada dla Monarchia dla Donau, da sconé le Tirol dala divijiun. (imaja pl. 56)

Le Südtirol do le 1918

10.9.1919

Cun le Tratat de pesc de Saint Germain ti vëgn le Tirol a süd dl Prener surandé ala Talia. Le presidënt american Woodrow Wilson, che n'é nia vincolé a chësta impormetüda fora dl Tratat de Londra dl 1915, dá pro la despartiziun dl Tirol, do avëi pisimé dî alalungia. Tl Tratat de pesc ne vëgnel odü danfora por la Talia degöna oblianza de scondanza dla mendranza todëscia y slovena. Scebëgn che le re Vittorio Emanuele III ti garantësc te so discurs dl 1. de dezëmber dl 1919 ales provincies nöies "na scondanza acurada dles istituziuns

locales y dl'aministraziun autonoma", ne ti conzed la Talia prefascista degügn dërc speziai ala popolaziun dl Südtirol.

Les valades ladines vëgn partides sö tles trëi provinzes de Balsan, Trënt y Belun.

28.10.1922

Ai 28 d'otober dl 1922 él la marcia di fascisc sön Roma. Le de do ti surandá le re Vittorio Emanuele al duce Benito Mussolini, capo dl partí fascist, le govern y insciö ince le podëi tl Stat.

Le fin di fascisc é chël da eliminé la cultura todëscia ti raiuns che ai â ciafé lapró. So program pón partí sö te trëi perts: desnazionalisaziun di sudtirolesc, insediamënc de massa de talians y arlontanamënt dla jënt dl Südtirol da süa tera.

Cun decret dl prefet fascist vëgnel proibí y straufé l'insegnamënt por todësch. Düc i insegnanc che vëgn abiná tratan che ai insëgna todësch röia te porjun o vëgn mená sön isoles penitenziaries o te posc desman tl süd dla Talia. A düc i insegnanc todësc ti vëgnel tut l'inciaria o ai vëgn trasferis te d'atres provincies. Le medemo ti sozedel a düc i funzionars de lingaz todësch che vëgn lizenziá y al ne vëgn plü tut sö degügn de nüs.

Le canonich Michael Gamper é bun da cherié, cun l'aiüt de personal insegnant da coraje, na rèi de scores todësces socrètes sura dōta la provinzia, la "Katakombenschule". Al clerus ti vëgnel conzedü da insigné religiun tl lingaz dla uma. Mo chësc insegnamënt mëss gní tigní te locai fora de scora.

1923

Dl 1923 vëgnel metü sö toponims talians y al vëgn proibí l'inom Tirol.

1925

Dl 1925 devënta le talian le su lingaz ofizial. Dōtes les federaziuns (uniun di paurs, sindacac) y associazziuns todësces (lia da munt, sozietés da fá ginanstica y i.i.) vëgn tutes jö y al ti vëgn tut so patrimonie. Dōtes les anunziaziuns publiches, les tofles stradales, les scrites, i inoms de aziëndes y i.i. mëss ester por talian. Döt ci che é por todësch vëgn bandí dala vita publica.

20.2.1935

Ince sce tl Südtirol vëgnel metü sö disposiziuns y proibiziuns ne é le rejim fascist nia bun da fá adinfora na provinzia taliana. Insciö inviëia ia le fascism la secunda fasa. Ai 20 de forá dl 1935 ti dá Mussolini l'inciaria ales gran industries de Milan y tl Piemont da cherié filiales a Balsan. Al alza dantadöt fora le "gran interes politich" lié a chësc

intervënt. I terac da frabiché, apresciapüch 300 hectars tla periferia a süd dla cité, vëgn espropriá y ocupá ala fin dl isté dl 1935. 50.000 lëgns da ordöra y milesc y milesc de plantes da üa vëgn desdrüc püch dan süa racoiüda.

1937

Tl scomenciamënt dl 1937 mët man les filiales di stabilimënc Lancia de Torino, les acciaeries de Milan, la fabrich d'aluminium dla Montecatini y la fabrich Magnesium süa produziun. Por les fá gní concorenziales ti conzed le govern reduziuns sön les spëises de trasport, alisiraziuns y esenziuns fiscales.

Deperpo che al nasc la zona industrial vëgnel trasferí milesc de families talianes a Balsan. Tles fabriches ne pól nia gní tut sö jënt dl Südtirol che baia todësch.

7.5.1938

Les trupes todëscas röia tl'Austria. Le Terzo Reich de Hitler á sëgn n confin diret cun la Talia sön le Prener. Hitler n'á mai ascognü süa minunga ostila ti confrunc dl destin dla jënt dl Südtirol. Al ditatur nazist ti interessëiel ma da avëi sciöche alié le colegh talian Benito Mussolini y chiló rapresentëia la chestiun dl Südtirol n disturb nia da püch. En gaujiun de süa vijita de stat a Roma ai 7 de ma dl 1938 detlarëia Hitler fajon na viva: "Al é mia orenté irevocabla che le popul todësch conscidrëies dagnora nia da d'aziché chël confin dles Alpes che la natöra instëssa á metü danter nüsc dui Paisc." (imaja pl. 57)

22.6.1939

A Berlin vëgnel stlüt jö l'acordanza todësch-taliana por le trasferimënt dla jënt dl Südtirol tl Reich ("les Opziuns"). Ara pó opté cina ai 31 de dezëmber dl 1939 por la zitadinanza todëscia cun l'oblianza dl'espatriaziun o por mantigní la zitadinanza taliana renunzian a vigni dërt de sconanza etnica. Che che ne optëia nia detlarëia da orëi mantigní la zitadinanza taliana.

Canche chësta acordanza vëgn publica ai 29 de jügn level sö tl teritore n'ona d'indignaziun. Che che fej pert dl cërtil dl' "Uniun todëscia" (Deutscher Verband, organism nasciü tl 1921 dal'union dl partí sozial-cristian cun chël liberal) deslié dai fascisc y dl grup jonil organisé tl "Völkischer Kampfring Südtirols" (VKS) é a öna da refodé chësta proposta. Ai 22 de messé müda le VKS foradenia minunga y mët man da fá propoganda por les Opziuns invian la jënt da se trasferí tla Germania.

Roma ó dantadöt se desgatié dla borghejia y dles porsones intelektuales. La popolaziun rurala, en particular chëra tles valades,

dess podëi resté. Le comandant dles SS Heinrich Himmler, inciarié da Hitler cun l'atuaziun dles Opziuns, ó indere fá tabula rasa: düc i abitanc de lingaz todësch dess s'un jí dal Südtirol. Ti pröms mëisc vëgnel fat na grandiscima presciun da pert dles autorités talianes sön la popolaziun de lingaz todësch por che ara espatriëies. Impormó ti ultimi trëi mëisc scomëncia le VKS, che á bele da agn cherié n'organisaziun capilara te düc i paisc dla regiun, da fá propaganda intensiva por les Opziuns. Decuntra él ma le pice cërtil dl "Deutscher Verband", incër le canonich Michael Gamper, le deputat da denant Paul von Sternbach y le comerciant da Balsan Erich Amonn. Pro chisc röia n pice grup de jogn che stënta da se organisé. Cuntra les Opziuns él ince la majera pert dl clerus.

1.1.1940

Ai 31 de dezëmber dl 1939 tomel le termo da opté. Aladô di resultac ofiziai ál opté por la Germania tla provinzia de Balsan da inlaota (zënza le raiun sot Balsan) 166.488 abitanc y tles provincies de Trënt (cun lapró le raiun sot Balsan), Udin (Val Canale) y Belun (Fodom) 16.572 porsones. Le numer di nia-optanc vëgn dé dant cun 63.017 tla provinzia de Balsan y 19.530 tles atres trëi provincies. Chisc numeri é dessigü gnüs arondá a bëgn dla Talia. Aladô de fontanes privates sigüdes á 211.799 dles 246.036 porsones che â le dërt da opté tla provinzia de Balsan (cun lapró le raiun sot Balsan) opté por la Germania y 34.237 por le mantignimënt dla zitadinanza taliana.

Les Opziuns lascia de gran ferides. La mendranza di nia-optanc, a chi che an ti dijô i "Dableiber", mëss sté fora de gran ostilités y atacs da pert dla maioranza di optanc. De che che á opté por la Germania n'él 75.000 che emigrëia. La tatica d'intardiamënt aplicada da n valgügn dependënc comprensifs di ofizi de trasferimënt todësc, mo dantadöt l'andamënt di avenimënc de vera, impedësc da atué daldöt i planns d'emigraziun fascisc. (imaja pl. 57)

8.9.1943

La Talia firma l'armistize cun les forzes aliades. Trupes todësces ocupëia sön na tara la maiú pert dl teritore talian cina Napoli. Le tirolese Franz Hofer, gerarch teritorial nazist (Gauleiter), vëgn nominé comissar plü alt de chël che gnô tlamé le "Raiun d'operaziun Alpenvorland" metü adöm dales trëi provincies de Balsan, Trënt y Belun. Le comissar mët sö tl Südtirol cater regimënc de polizia pro chi che al vëgn trat ite ince i nia-optanc. Sce zacai refüsa l'ordin de cherdada vëgnel manacé cun la pëna de mort. Por les families de chi che refodëia le sorvisc da soldá mët sö Hofer la colpa por döta la

familia. Ares vëgn condütes tl ciamp de laur y de transit descredité tla Kaiserau a Balsan. Scemia che ai vëgn manaciá cun de gran straufunghes él 276 sudtirolesc che ne vá nia sot ales ermes. Por avëi refodé le rejim nazist ti vëgnel trat cina ala fin dla vera a 24 sudtirolesc, 166 vëgn deportá te ciamps de konzentramënt y 140 röia te porjun. 8.025 sudtirolesc mör te aziuns militares.

Ma 1945

I pröms comandanc dles forzes armades todëscas tla Talia sotescri n armistize cun les forzes aliades ai 30 d'aurí, zënza che le quartier general todësch le sais. Insciö ti sparagni ai tirolesc a süd y a nord dl Prener i bombardamënc dl'aviazion militar aliada, deache Hitler bat sön la defenjiun dla "fortëza alpina".

I pröms dis de ma röia i aliá tl Südtirol.

Ai 8 de ma fondëia le comerciant da Balsan Erich Amonn deboriada cun n grup de porsones che la pënza anfat la Südtiroler Volkspartei. Ara se damana le dërt de autodeterminaziun por le Südtirol. Le partí vëgn atira reconesciü dai aliá deache al é nasciü dal movimënt de resistënza antinazist "Andreas Hofer". L'asoziazion ê gnüda fondada de novëmber dl 1939 da n valgügn jogn dl Südtirol nia-optanc. L'organisaziun socrëta â invié ia na propaganda intensiva cuntra l'emigraziun y â tut sö, bele da d'aisciöda dl 1943, contac cun i aliá ozidentai por condüje a fin plü snel che ara jô la vera y aneté indô le Tirol dl süd al'Austria do la fin dla vera.

5.9.1946

Al 1. de ma dl 1946 refodëia te na maniera definitiva i ministri di afars cun l'ester dles cater gran potënzes (Stac Unis, Gran Bretagna, Francia y Uniun Sovietica) la domanda dl'Austria da invié ia n referendum popolar tl Südtirol. Ai 24 de jügn refüsi ince la proposta da fá val' picia mudaziun ai confins. Söl ur dla Conferënza de pesc de Paris y sön presciun dles potënzes ozidentales vára almanco da stlúje jö n tratat de proteziun por le Südtirol surandé indô ala Talia. Le tratat vëgn sotescrit dal presidënt dl Consëi di ministri talian Alcide DeGasperi y dal minister di afars cun l'ester austriach Karl Gruber. Aladô dl inom di dui firmatars ti vëgnel generalmënter dit "Acordanza Gruber-Degasperi". Le tratat ti garantësc ala jënt dl Südtirol mosöres speziales por mantigní le carater etnich sciöche ince le svilup economich y cultural. Danter chëstes él les scores tl lingaz dla uma, la parificaziun dl lingaz todësch y chël talian, la parité de dërc pro l'assunziun tl sorvisc publich, la revijiun dles Opziuns dl 1939, le reconescimënt di titui de stüde arjunc foradecá, n barat de marcianzia plü saurí danter le Tirol dl nord y chël dl süd y, sciöche

clausola plü importanta, la conzesciun de n'autonomia ala Provinzia de Balsan. L'acordanza bilaterala talian-austriaca por le Südtirol vëgn tuta sö sciöche pert integrënta tl tratat de pesc di aliá cun la Talia. Cun chësta injunta vëgn le Südtirol n tema internazional.

31.1.1948

Ai 31 de jená dl 1948 aprovëia l'indunada costituzionala taliana le Pröm Statut d'autonomia che vëgn registré ai 26 de forá y vá en forza ai 14 de merz dl 1948 (lege costituzionala n. 5 di 26 de forá dl 1948). Cun chësc vëgn les döes Provinzies de Trënt y de Balsan metüdes adöm tla Regiun Trentin-Südtirol, cun n Consëi regional y na süa Junta regionala. Chësc ragrupamënt vëgn fat zënza la consultaziun di rapresentanc todësc preodüda espressamënter dal Tratat de Paris. L'aministraziun autonoma é porchël tles mans dla maioranza taliana dl Trentin. Ala Provinzia de Balsan ti restel ma na forma d'autonomia limitada. Mo porvia dl'oposiziun dla Democrazia Cristiana (DC) trentina y dla burocrazia zentrala de Roma ne vëgnel gnanca atué chësta. Tla medema maniera ne vëgnel gnanca ademplí la maiú pert dles atres disposiziuns dl Tratat de Paris.

Mo da d'altonn dl 1947 vëgnel regolé, en atuaziun dl'Acordanza de Paris danter la Talia y l'Austria, la chestiun di optanc, n punt dër important por le dagní dla jënt dl Südtirol. Le decret relativ vá en forza ai 2 de forá dl 1948. Sön la basa dl resultat dles tratatives pó düc i optanc che vir tl Südtirol y gran pert de chi che é espatriá indô damané la zitadinanza taliana. Bele dal scomenciamënt di agn 1950 é l'Austria che protestëia plü iadi a Roma porvia dl'atuaziun limitada dl Tratat de Paris.

6.10.1956

Cun le tratat internazionl de ma dl 1955 n'é l'Austria nia plü n teritore ocupé dales forzes aliades, mo n Stat sovran y autorizé da atué politica estera. Ai 6 d'otober dl 1956 ti trasmët le ministere di afars cun l'ester austriach na nota al Govern talian cun düc i punc ciamó nia adempris y inviëia la Talia da invié ia tratatives. La Talia indere se detlarëia ma a öna da "baié" te na maniera nia vincolënta. Roma refodëia tratatives dijon che l'Acordanza de Paris é bele da araté realisada por ci che reverda l'autonomia y insciö á l'Austria pordü le dërt da s'ocupé ofizialmënter dla chestiun.

17.11.1957

Ai 15 d'otober dl 1957 ciafa l'ombolt da Balsan n telegram dl minister di laurs publics cun chël che al vëgn lascé alsavëi che Roma mët a disposiziun 2,5 miliarg de lires por realisé na pert dla cité nöia

cun 5.000 abitaziuns, cun dlijies y frabicac por sorvisc soziai y publicis. Por la jënt dl Südtirol rapresentëia chësta dezijiun n vare por promöie ciamó deplü l'imigraziun y na majera talianisaziun de Balsan. Ai 17 de novëmer dl 1957 vëgnel tigní na manifestaziun de massa a Ciastel Sigmundskron olache al protestëia 35.000 sudtirolesc contra l'infiltraziun taliana y le nia-ademplimënt dl Tratat de Paris y se ghira n'autonomia ma por le Südtirol scraian "Los von Trient!" (demez da Trënt). (Imaja pl. 58)

Ai 16 de jená dl 1959 emanëia le Govern les normes d'atuaziun dl articol dl Statut d'autonomia cun chël che al ti vëgn reconesciü ala Provinzia de Balsan la competënza legislativa tl frabiché sozial. Cun chësc decret vëgn les competënzes reconesciüdes ala jënt dl Südtirol dal Statut d'autonomia limitades dassënn y prësc anulades ti punc essenziai. Sciöche sëgn de protesta refodëia la SVP ai **31 de jená dl 1959** la colaboraziun cun la DC tla Regiun y vá al'oposiziun. I dui comëmbri dl Govern regional vëgn cherdá derevers. Dui dis do la rotöra cun Trënt vá la direziun dl partí dla SVP a Viena a referí al Govern austriach.

21.9.1959

Bruno Kreisky, le minister di afars cun l'ester austriach, anunziëia al'indunada generala dles Naziuns Unides che l'Austria á intenziun da damané la trataziun dla chestiun dl Südtirol tla proscima indunada generala dl'ONU, preodüda da d'altonn dl 1960, sce le dialogh danter la Talia y l'Austria ess intratan da ne porté degügn resultat. Y deache al ne vëgn arjunt degügn progresc lascia mët l'Austria la chestiun dl Südtirol al ordin dl de dla XV indunada generala dl'ONU.

31.10.1960

Do da na debata de 14 dis tla comisciun politica straordinaria aprovēia l'indunada generala dles Naziuns Unides al'unanimité na ressoluziun tla chestiun dl Südtirol. La ressoluziun inviëia trami i Stac da invié ia tratatives por stlarí i contrascé de minunga sön le Tratat de Paris. Sce les tratatives ess da ne porté degügn resultat concrec te n tēmp adegué ti vëgnel aconsié ales döes perts contraēntes da se sorví de un di mesi pazifics dla Cherta dl'ONU. Cun chësc intervënt á l'ONU autorizé formalmënter l'Austria da se dé da fá por le Südtirol. Sciöche stabilí dales Naziuns Unides s'incunta i ministri di afars cun l'ester de tramidui i Stac de jená, ma y jügn dl 1961 te reuniuns che ne porta sostanzialmënter a degügn resultat. La Talia detlarëia ma süa desponibilité da apliché damí le Statut d'autonomia en forza, mo ara é contra vigni mudaziun dles

La rressoluziun dl'ONU dl 1960

VII Rressoluziun 1497 (XV) di 31 d'otober dl 1960, che vá derevers ala proposta de rressoluziun dles dejeset potënzes A/SPC/L50 di 27 d'otober (Argentina, Bolivia, Brasil, Canada, Ceylon, Cipro, Danimarca, Ecuador, Ghana, India, Irak, Irlanda, Giordania, Messico, Norvegia, Paraguay y Uruguay):

L'Indunada generala,

do avëi ejaminé le punt 68 de so ordin dl de, en conscidraziun che le status dl elemënt de lingaz todësch dla Provinzia de Balsan é gnü regolé da n'acordanza internazionala danter l'Austria y la Talia sotescrita ai 5 de setëmber dl 1946 a Paris; en conscidraziun che chëst'acordanza stabilësc na regolamentaziun che dess ti garantí ai abitanc de lingaz todësch de chësta provinzia "l'avalinaza di dërc totala cun i abitanc de lingaz talian tl cheder de mosöres speziales por scone le carater etnich y le svilup cultural y economich dla pert dla popolaziun todëscia";

savon che al é gnü sö na discusciun danter l'Austria y la Talia por ci che reverda l'atuaziun de chëst'acordanza;

cun le dejider da schivé che la situaziun che é gnüda a se le dé dala discusciun manaces les relaziuns d'amizizia danter i dui Paisc:

1. inviëia dër trames les perts da tó indô sö les tratatives por ciaré da ciafé na soluziun ales divergënzes che reverda l'aplicaziun dl Tratat de Paris di 5 de setëmber dl 1946,

2. ti racomana a trames les perts, sce les tratatives nominades tl coma 1 ess da ne porté nia a resultac che acotentëia te n tēmp adegué, da tó en conscidraziun la poscibilité da porvé da ciafé na soluziun a sües divergënzes tres vigni meso preodü dala Cherta dles Naziuns Unides, cun lapró le recurs ala Curt de iustizia internazionala o n ater meso pazifich de süa lita;

3. ti racomana ince ai Paisc interessá da se astigní da dotes les aziuns che podess preiudiché sües relaziuns d'amizizia.

1497 (XV). The status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen); implementation of the Paris agreement of 5 September 1946

The General Assembly,

Having considered item 68 of its agenda,

Considering that the status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen) has been regulated by an international agreement between Austria and Italy, signed in Paris on 5 September 1946,¹

Considering that the said agreement establishes a system designed to guarantee the German-speaking inhabitants of that Province "complete equality of rights with the Italian-speaking inhabitants, within the framework of special provisions to safeguard the ethnical character and the cultural and economic development of the German-speaking element",

Bearing in mind that a dispute has arisen between Austria and Italy in regard to the implementation of the said agreement,

Desirous of preventing the situation created by the dispute from impairing the friendly relations between the two countries,

1. *Urges* the two parties concerned to resume negotiations with a view to finding a solution for all differences relating to the implementation of the Paris agreement of 5 September 1946;

2. *Recommends* that, in the event of the negotiations referred to in paragraph 1 above not leading to satisfactory results within a reasonable period of time, both parties should give favourable consideration to the possibility of seeking a solution of their differences by any of the means provided in the Charter of the United Nations, including recourse to the International Court of Justice or any other peaceful means of their own choice;

3. *Likewise recommends* that the countries in question should refrain from any action which might impair their friendly relations.

909th plenary meeting,

31 October 1960.

La rissoluziun dl'ONU dl 1961

Rissoluziun 1661 (XVI) di 28 de novëmber dl 1961 (cun dër de pices mudaziuns stilistiches). Proposta de rissoluziun A/SPC/L77/Rev. 1 & Add. di Stac: Argentina, Cile, Grecia, Guatemala, India, Indonesia, Irlanda, Jemen, Panama, Peru, Svezia, Uruguay, Republica araba unida y Cipro:

L'Indunada generala,

tignin a mënt súa rissoluziun 1497 (XV) di 31 d'otober dl 1960,

constatan cun sodesfaziun che al vëgn tigní tratatives danter les dões perts interessades,

constatan implü, che cina sëgn n'él nia gnü ciafé na soluziun al problem,

inviëia les dões perts interessades da se sforzé inant por ciafé na soluziun aladô di comesc 1, 2 y 3 dla rissoluziun nominada.

1661 (XVI). The status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen)

The General Assembly,

Recalling its resolution 1497 (XV) of 31 October 1960,

Noting with satisfaction the negotiations which are taking place between the two parties concerned,

Noting further that the dispute remains as yet unresolved,

Calls for further efforts by the two parties concerned to find a solution in accordance with paragraphs 1, 2 and 3 of the above-mentioned resolution.

*1067th plenary meeting,
28 November 1961.*

desposizuns dl statut. Sön na tara vá l'Austria de novëmber dl 1961 indô dal'ONU che renovëia ciamo n iade tl'indunada generala di 18 de novëmber dl 1961 la ressoluziun dl ann da denant.

1.9.1961

Le Consëi di ministri talian insediëia la Comisciun di dejenü. A chësta ti vëgnel dé l'inciaria da ejaminé duc i aspec dla chestiun dl Südtirol y da ti porté dant propostes al Govern. Ara é metüda adöm da set sudtirolesc de lingaz todësch, un n ladin y önesc talians. La Comisciun di dejenü mëss ince gní odüda en relaziun cun la "nöt di füc" (Feuernacht) di 11 de jügn dl 1961 olache al é gnü fat salté tl'aria pilastri dla tenjiun alta tl Südtirol. I atentac tira l'atenziun publica europeica sön le Südtirol. La Comisciun di dejenü stlüt jö sü laurs ai **10 d'aurí dl 1964**. Ara fej sües na bona pert dles ghiranzes di sudtirolesc, mo punc dër importanc resta tres ciamó daverc. Atira dedô vëgnel tigní ai 25 de ma a Ginevra na conferënza danter i ministri di afars cun l'ester Bruno Kreisky y Giuseppe Saragat. Te chësta ocasiun vëgnel fat fora da istituí na comisciun d'esperc talian-austriaca che ejaminëia i resultac dla Comisciun di dejenü che vëgn a chësta maniera portá tl'atenziun dla politica internazionala. Tles consultaziuns de Ginevra vára da stlarí n valgügn punc controversc. Kreisky y Saragat s'incunta ciamó dui iadi, de setëmber y dezëmber dl 1964, mo aladô di sudtirolesc ne basta i mioramënc arjunc ciamó nia. Ti agn suandënc vëgnel a se le dé discusiuns de esperc talians y austriacs te n pice cërtil y spo röion ales tratatives danter le presidënt dla Junta provinziala dl Südtirol Silvius Magnago y le presidënt dl Consëi di ministri Aldo Moro. I resultac arjunc a Ginevra pó ciamó n iade gní laurá fora plü concretamënter.

22.11.1969

L'indunada provinziala dla SVP a Maran aprovëia cun na maioranza minima le resultat dles tratatives coiü adöm te n "Pachet". Tl Pachet él indöt 137 mosöres por na miú sconanza di sudtirolesc. Sciöche garanzia por le mantignimënt dles impormetüdes talianes vëgnel concordé n "calënder operatif". Impormó canche la Talia á ademplí daldöt les desposiziuns dl Pachet dará jö l'Austria na detlaraziun che Viena arata stlüt jö "le strit sön l'atuaziun dl'Acordanza de Paris" pendënt pro l'ONU. (Imaja pl. 58)

29.11.1969

I ministri di afars cun l'ester Kurt Waldheim y Aldo Moro s'incunta a Kopenhagen y sotescrií le Pachet y le calënder operatif, do che les döes perts á tut at dles ultimes conzesciuns arjunte da Magnago.

Amez dezèmber dl 1969 aprovëia le Parlamënt talian y le Consëi nazional austriach a maioranza le Pachet y le calënder operatif.

20.1.1972

Le Statut d'autonomia nü preodü dal Pachet vá en forza ai 20 de jená dl 1972. Dles 15 mosöres, da atué cun leges ordinares, che é tl Pachet n'él gnü realisé 14. Al mancia ciamó le reordinamënt dles zircoscriziuns litalas por le Senat. Düc i decrec aministratifs é jüs en forza. Por che la Provinzia pois eserzité sües competënzes nöies mëssel gní emané normes d'atuaziun.

Ares vëgn laurades fora da na Comisciun di sis, sce ara se trata de competënzes dla Provinzia, y da na Comisciun di dodesc, sce ares reverda trames les Provinzies o la Regiun Trentin-Südtirol. Les comisciuns ti presentëia sües propostes al Govern. Sce al les aprovëia váres en forza cun decret dl Presidënt dla Republica.

Aladô dl Statut d'autonomia nü mëss chëstes normes d'atuaziun gní emanades cina de jená dl 1974. Indere ván sura le termin de dui agn fora, a öna cun i rapresentanc dl Südtirol deache la materia é massa ampla y complicada por gní tratada te n tēmp tan cört.

Ti agn 1970 vëgnel do y do emané, a öna cun i rapresentanc dl Südtirol, normes d'atuaziun importantes, sciöche por ejēmpl de jügn dl 1976 chëres sön le proporz etnich y le bilinguism. Ala fin di agn 1970 ne vára nia plü tan aslöm da emané les normes. Chësc dezipa le clima politich tla provinzia y chësc vëgn danterater testimonié dal fat che le partí neofascist Movimento Sociale Italiano (MSI) ciafa tröpes usc y al vëgn indô fat atentac politics.

13.5.1988

Le Consëi di ministri a Roma emanëia ciamó d'atres normes d'atuaziun, danter chëstes chëra sön la parificaziun di lingac che é gnüda debatüda dī alalungia.

Ai 17 de jügn 1988 aprovëia le Consëi di ministri a Roma les propostes de lege sön l'ordinamënt finanziair nü y la partiziun nöia dles zircoscriziuns litalas por le Senat tl Südtirol.

Ai 10 de dezèmber dl 1988 stabilësc l'indunada provinciala dla SVP te na ressoluziun de 10 punc les condiziuns por stlütje le Pachet y dé jö la detlaraziun d'apajamënt dl strit da pert dl'Austria.

La Curt costituzionala inviëia l'aministraziun dla ferata da se tigní al proporz y al bilinguism tl Südtirol y limitëia tl medemo tēmp le podëi de orientamënt y de coordinamënt dl Stat che mëss se tigní ala sconsanza dles mendranzes linguistiches tl Südtirol fissada tla Constituziun.

Le lites provinciales di 20 de novèmber dl 1988 ti porta bëgn cotan

de usc al MSI tl Südtirol, mo Luis Durnwalder lité sciöche suzessur de Silvius Magnago ai 17 de merz dl 1989 vá inant cun la politica pragmatica de so predezessur. Chësc á súa faziun: le clima politich tla provinzia miorëia de cotan y cun la Provinzia de Trënt vijina vëgnel fat i pröms vari tl vers de na colaboraziun. La jüda en forza dla pröma pert dles normes por la parificaziun di lingac ai 9 de novëmber dl 1989 y l'aprovaziun ai 15 de novëmber dl 1989 da pert dla Ciamena di deputac a Roma dla regolamentaziun nöia dles finances provinZIAles rapresentëia ciamó d'atri vari importanc tl vers dla realisaziun dl Pachet.

Le presidënt di ministri talian Giulio Andreotti se tol a dí ala fin dl 1989 che le Pachet podess gní stlüt jö te na maniera definitiva dl 1990 y ince le minister di afars cun l'ester Gianni de Michelis, che s'incunta de plü iadi cun Alois Mock, so colegh d'ofize austriach, se mostra otimistich.

30.1.1992

Le Govern de Roma sot al presidënt di ministri Giulio Andreotti aprovëia ciamó les cater normes d'atuaziun importantes che mancia. Ma n valgönes ores plü tert detlarëia le presidënt di ministri Andreotti te so discours de comié dan dal Parlamënt a Roma che le "Pachet" é gnü ademplí y mët en tler che tl dagní podarál ma gní fat mudaziuns cun l'aprovaziun dla popolaziun dl Südtirol. Ti mëisc da denant él gnü promulghé cun debates en pert bindebó cialdes tl Parlamënt a Roma les döes leges importantes che reverda les zircoscriziuns litalas por le Senat y la Curt d'apel.

22. 4. 1992

Al'ambasciada austriaca a Roma ti vëgnel ortié chësta nota da pert dl Ministère di afars cun l'ester roman:

"Por i fins dl'atuaziun dles prozedöres preodüdes tl calënder operatif, dantadöt chëres dades dant sot al punt 13, y tl spirit che caraterisëia bele da dagnora incá de chësc vers les relaziuns talian-austriaches, vëgnel mené inant la copia dles detlaraziuns fates dal presidënt dl Consëi di ministri Andreotti ai 30 de jená de chësc ann sön la chestiun dl Südtirol, sciöche ares vëgn portades dant ti protopei stenografics dla Ciamena di deputac che contëgn la lista di ac d'aprovaziun di provedimënc a bëgn dles popolaziuns dl Südtirol aprová dal Parlamënt de dezëmber dl 1969. Implü vëgnel trasmetü por na conesciun ogetiva,

le Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol che á ince orü garantí, canche al é gnü definí le cheder istituzional dla Provinzia autonoma de Balsan, la realisaziun plü ampla poscibla dl'autonomia y dl fin dla sconanza dla mendranza todëscia, sciöche dé dant tl Tratat de Paris, te chël che al vëgn danterater ince preodü la conzesciun da eserzitë autonomamënter le podëi legislatif y esecutif.

Le Govern talian vëiga le resultat arjunt cun la realisaziun dl'autonomia dla Provinzia de Balsan sciöche n punt de referimënt important por la sconanza dles mendranzes, sciöche al se desmostra ince tl cheder dla CSCE. Ince sü mechanisms de verificaziun specifichs pó gní adorá por garantí che le tratamënt de chësta mendranza concordëies cun i prinzijs che gnará codificá por i fins de na convivënza pazifica y armonica tl'Europa Nöia."

Cun la surandada de chësta nota d'acompagnamënt vëgnel metü a jí le prozes, preodü tl calënder operatif, por dé jö la detlaraziun d'apajamënt dl strit dan dal'ONU. Deache te chësta nota dl Govern de Roma é l n colian tler danter la realisaziun dl'autonomia dl Südtirol y le fin dla sconanza dles mendranzes, sciöche ince n referimënt tler al Tratat de Paris dl 1946 ti ván adincuntra ala ghiranza portata a espresciun por agn alalungia dala SVP da avëi n ancoraje internazional y la poscibilitë da dé dant sü dërc dan da istanzas iuridiches internazionales.

11.6.1992

En chësc de vëgnel rapresenté, cun la consegnaziun dla detlaraziun d'apajamënt dl strit, la conclujiun formala dles tratatives che reverda le Südtirol.

Denant, tratan n congres provincial straordinar tigní ai 30 de ma, á la SVP aprové cun litaziun socrëta y a gran maioranza (82,86 porcënt) na resoluziun coresognënta.

Al 1. de jügn emanëia le Govern tirolesc na detlaraziun d'aprovaziun dl'atuaziun dl "Pachet" dl Südtirol, ai 4 de jügn tol at le Consëi tirolesc te na resoluziun dla posiziun dla SVP por ci che reverda la stlütä dl "Pachet" y ai 5 de jügn aprovëia le Consëi nazional austriach, do da na discusciun de cin' ores y mesa, a gran maioranza (125 usc de sce dala SPÖ, ÖVP y dai Vërc, 30 usc de cuntra dala FPÖ) la stlütä dla detlaraziun d'apajada dl strit dan dal'ONU. Tla debata vëgnel alzé

fora sides dal canzelier federal Franz Vranitzky che ince dal minister di afars cun l'ester Alois Mock che l'Austria metará ince tl dagní averda che al ne vëgnes nia porvé da aziché l'autonomia dl Südtirol, cun la poscibilité da cherdé sö la Curt de iustizia internazionala te caji de de gran violaziuns, che al resta impé la funziun de potënza protetiva dl'Austria por le Südtirol y che tl contrat de vijinanza danter l'Austria y la Talia, preodü tl calënder operatif, dessel ester n mecanisim d'apajamënt di stric flessibl y saurí da d'apliché.

Chèstes linies diretives y la conferma che "le Tratat de Paris ne vëiga nia danfora la renunzia al'autodeterminaziun dl Südtirol" y che "les normes dl Pachet é ac d'execuziun dl Tratat de Paris" vëgn metüdes te na deliberaziun dl Consëi nazional austriach; so test integral, adöm cun la detlaraziun d'apajamënt dl strit, ti vëgn ortié al ambasciadú talian tl'Austria tres na nota verbala dl minister por chestiuns esteres austriach.

27.1.1993

Le Presidënt dla Republica Oscar Luigi Scalfaro fej na vijita de stat de trëi dis a Viena. Tratan chësta pröma vijita de n presidënt dl Stat talian tl'Austria vëgnel sotescriet n'acordanza cheder sön la colaboraziun sura i confins fora, mo nia le contrat de bona vijinanza danter la Talia y l'Austria preodü dal calënder operatif. D'agost dl 1994 vá le Presidënt dla Republica Scalfaro tl Tirol, de novëmber dl medemo ann él le presidënt austriach Thomas Klestil che vá a Roma.

6.4.1993

De ma dl 1992 s'incunta la Comisciun di ot nominada dal Consëi provincial dl Südtirol te na sentada costituënta a Palazzo Chigi a Roma; chësta Comisciun mëss se dé jö, aladô dla mosöra 137 dl "Pachet" cun la sconanza dles mendranzes linguistiches y cun düc i problems che gnará dant tl dagní por ci che reverda la segurëza y le svilup dl'autonomia. N valgügn dis plü tert, ai 9 d'aurí, emanëia le Consëi di ministri a Roma le decret legislatif por la costituziun dla seziun autonoma de Balsan dla Curt d'apel y por l'ampliamënt dl organich dl tribunal provincial de Balsan. Ai **8 de ma dl 1993**, do da zacotan de polemiches, vál en forza le decret de parificaziun dl lingaz todësch dan da signoria y dan dala Polizia.

22.9.1993

La direziun dla SVP ti dá jö al presidënt dl Consëi Carlo Azeglio Ciampi n memorandum de 16 punc, olache al vëgn danterater fat referimënt al prigo che l'autonomia perdes süa valüta y a de plü

d'atri problems (la reforma litala, le proporz, i ladins y i.i.). Dui dis plü tert, ai 24 de setëmbër tol le Consëi di ministri a Roma la dezijiun, che le Südtirol pó deleghé le presidënt dla Junta provinziála sciöche so representant efetif tl Comité dles Regions d'Europa.

1.10.1993

Alois Mock, minister di afars cun l'ester austriach, detlarëia dan dal'Indunanda generala dl'ONU a New York che tl Südtirol él, ince do la detlaraziun d'apajamënt dl strit da pert dl'Austria ti confrunc dla Talia, "ciamó n valgügn problems che resta daverc y che cun la dinamica dl svilup röiel lapró problems nüs". Mo en general, se tol a dí Mock, á la detlaraziun d'apajamënt dl strit porté pro a smendrí les tenjiuns danter i grups etnics tl Südtirol.

Les lites parlamentares talianes di 26 y 27 de merz dl 1994 porta a de gran mudaziuns politiches. Le govern nü formé a mez ma dl 1994 cun a ce le presidënt di ministri Silvio Berlusconi y cun lapró n valgügn ministri de Alleanza Nazionale impormët bëgn da respeté deplëgn l'autonomia dl Südtirol, mo sovënz vëgnel a se le dé de gran discusiuns politiches danter Balsan y Roma.

Les agaiades unilaterales al bilanz provincial dl Südtirol fates fora ai 27 de setëmbër dl 1994 dal Consëi di ministri a Roma porta a "n'intervenziun gravënta tl'autonomia dl Südtirol ciamó mai registrada denant" detlarëia le presidënt dla Junta provinziála Durnwalder. Impormó do da na batalia lungia tol la Ciamena di deputac ai 10 de novëmbër 1994 la dezijiun da trá derevers les agaiades preodüdes al bilanz provincial.

20.10.1994

Por le pröm iade do da 75 agn vëgnel tigní a Balsan na sentada deboriada cun les Junes provinziáles dl Tirol dl nord y dl süd cun l'intenziun da orëi lauré deboriada a na Euroregion Tirol; n'edema do te na sentada tignida dala Junta provinziála de Trënt cun chëra dl Südtirol röiel ince ciamó pormez le presidënt dla Junta provinziála trentin Carlo Andreotti.

1.1.1995

Cun l'adejiun dl'Austria al'Uniun europeica se deurel poscibilités nöies tla colaboraziun sura i confins fora a nivel regional.

1994-1995

La nominaziun unilaterala da pert dl Govern dl presidënt dla Comisciun di dodesc stada de setëmbër dl 1994 vëgn detlarada cuntra la lege dala Curt costituzionala a Roma ala fin de merz dl

1995. Ai 4 de messé dl 1995 vëgnel lité Giancarlo Bolognini, assessur provincial da denant, sciöche president dla comisciun nü.

19.7.1996

Cun la jüda en forza dl Tratat de Schengen tl invern dl 1997/98 vëgnel tut jö i controis sön i confins; insciö perd le confin dl Prener, trat dan da 80 agn, man man süa importanza.

Le Govern talian nü lité de ma dl 1996 cun na coaliziun de zënter-man ciampa sot al president dl Consëi Romano Prodi se mostra dlungia l'autonomia. Bele ai 19 de messé dl 1996 vëgnel aprové dal Consëi di ministri les normes d'atuaziun importantes che reverda la scora, la regolamentaziun dles finances y le bilinguism tles aziëndes de conzesciun. Ai 10 de messé 1997 vëgnel tigní a Roma la pröma sentada de chëra che vëgn nominada Comisciun 137. Cun lege statala de ma dl 1997 ti vëgnel dé ala Provinzia le dërt da istituí na université tl Südtirol. (Imaja pl. 59)

31.10.1997

Ai 31 d'otober 1997 vëgnel fondé l'Universitè Lèdia de Balsan y ai 10 de novëmber dl 1998 vëgnel tigní süa inauguraziun.

1.4.1998

La popolaziun tol sö cun gran sodesfaziun la jüda en forza dl Tratat de Schengen danter la Talia y l'Austria cun chël che al toma al 1. d'aurí dl 1998 les barieres de confin.

Le Südtirol ti vá do cun gran interes ala discusciun sön i modí de regionalism y federalism tla Talia. Por la reforma dla Costituziun preodüda laora fora i deputac dla Ciamena dla SVP na proposta de reforma che vëiga danfora l'aboliziun dla Regiun Trentin-Südtirol atuala y la creaziun de na Regiun federala Südtirol ("Bundesland" Südtirol) cun plü competënzes y autonomia aministrativa. Tl program de coaliziun dla Junta regionala nöia, formada de merz dl 1999, vëgnel metü ite la redefiniziun dla Regiun y la delegaziun dles competënzes regionales.

19.11.1998

Ai 19 de novëmber 1998 vëgnel aprové dal Consëi di ministri a Roma ciamó cin' normes d'atuaziun, danter chëstes éel chëres sön le passaje ala Provinzia di imobii statai y di monumënc culturai.

10.09.1999

Le Consëi di ministri aprovëia les normes d'atuaziun plü importantes por la destribuziun dl'energia eletrica tl Südtirol. Ares tol ince ite le

passaje ala Provinzia de düc i rüs tl Südtirol. Ai 23 de novëmer dl 1999 vëgnel tigní tla Ciamena di deputac taliana la pröma litaziun sön la reforma dl Statut d'autonomia.

Ti agn 1990 vëgn l'interes internazional ala soluziun dl'autonomia dl Südtirol majer. Dantadöt mendranzes linguistiches di stac che fajô n iade pert di Paisc dl ost s'orientëia al model d'autonomia dl Südtirol por ciafé na soluziun a sü problems.

25.10.2000

Le Parlamënt talian aprovëia do na letöra dopla tla Ciamena di deputac y tl Senat la lege costituzionala sön la reforma di statuc dles Regiuns y Provinzies cun statut spezial. Insciö vëgnel essenzialmënter valorisé les döes Provinzies, le Südtirol y le Trentin, ti confrunc dla Regiun; implü ti vëgnel concedü ai ladins dl Südtirol y dl Trentin dërc de sconsanza y rapresentanza importanc.

8.3.2001

Tl Senat a Roma vëgnel aprové definitivamënter la lege costituzionala sön le federalism che vá indere en forza impormó ai 9 de novëmer 2001, do dal resultat positif dl referendum popolar tigní ai 7 d'otober dl 2001. Chësta mudaziun costituzionala vëiga danfora l'aboliziun dl'oblianza dl Govern da vidimé les leges provinciales aprovades dal Consëi provincial, sciöche ince l'ampliamënt dla competënza legislativa primara dla Provinzia y ince l'introduziun dla denominaziun "Südtirol" tla Costituziun taliana.

Ti pröms mëisc dl 2001 vëgnel emané de plü normes d'atuaziun importantes dl'autonomia. Do les lites parlamentares di 13 de ma dl 2001, che porta tl Südtirol y tl Trentin a n gran suzes dla coaliziun de zënter-man ciampa, a nivel statal indere porteres a na mudaziun de govern, vëgnel sö minunghes politiches desfarëntes danter Roma y Balsan. Le clima politich resta frëit ince dl 2002 y vëgn ciamó plü critich do le referendum por nominé indô le "Friedensplatz" - piazza della Pace - da Balsan "Siegesplatz" - piazza della Vittoria - (5 d'otober dl 2002).

De plü sforc y discusiuns dl presidënt dla Provinzia Durnwalder cun i rapresentanc plü alalt dl govern lascia tres indô gní sö la speranza che i raporc miorëies.

26.10.2003

Les lites provinciales di 26 d'otober dl 2003 é stades les prömes dërtes lites dl Consëi provincial dl Südtirol; les 35 porsones litades é gnüdes litades sciöche aconsiadësses provinciales y impormó te n

secundo momënt áres formé deboriada cun les coleghes y i colegs dl Consëi provincial de Trënt, le Consëi regional.

16.11.2005

Tl cheder dles litaziuns sön la reforma taliana sön le federalism tla Ciamena y tl Senat, cun l'aprovaziun definitiva ai 16 de novëmber dl 2005, vára da defëne y en pert ince da assiguré i dërc dl'autonomia y dles mendranzes linguistiches, mo al é ince da dí che chësta reforma costituzionala orüda dal Govern de zënter-man dërta, y dantadöt dala Lega Nord, é ciamó dalunc da n dër model federal; la lege de reforma costituzionala, aprovada dal Parlamënt cun na maioranza scëmpla, vëgn abrogada dal referendum popolar di 25 de jügn dl 2006.

9.-10.04.2006

La coaliziun de zënter-man ciampa sot al presidënt dl Consëi di ministri Romano Prodi, che é le resultat arjunt dales lites parlamentares di 9 y 10 d'aurí 2006 cun na maioranza scëmpla, se desmostra sensibla ales domandes y ghiranzes dl Südtirol; insciö aprovëia le Consëi di ministri tla secunda pert dl 2006 n valgönes normes d'atuaziun che ê bele da agn chites, sciöche chëra sön le passaje dl Conservatore ala Provinzia y chëra sön l'energia.

21.09.2006

Ai 21 de setëmber vëgnel aprové a gran maioranza dal Consëi nazional de Viena na istanza d'ancoraje de na clausola por le Südtirol tla Costituziun austriaca dl dagní.

10.08.2007

Le presidënt dla Provinzia Luis Durnwalder y le minister dla Defenjiun Arturo Parisi sotescri n'acordanza che vëiga danfora n barat danter Stat y Provinzia. Insciö realisëia la Provinzia abitaziuns por soldas de profesciun y sües families tles casermes, le Stat ti surandá lassura ala Provinzia i areai militars. N ann dedô, ai 23 de messé dl 2008, vëgnel sotescrit n protocol che vëiga danfora les fases d'atuaziun desvalies de chësta acordanza. Inultima vëgnel prësc fat le mez cun la spersa militar tla Südtirol, le Stat ti dá 90 hectars de areal militar ala Provinzia, che lascia fá sö por chësc incër 200 abitaziuns militares tla Südtirol.

11.04.2008

Cun la sotescriziun de n'acordanza danter la sozieté por l'energia provinciala SEL y la sozieté taliana Edison nascel na sozieté nöia che

ministräia i set implanc idroeletrics tl Südtirol gestis cina te chël momënt da Edison.

13.-14.04.2008

Les lites parlamentares tla Talia confermëia la coaliziun de zënterman dërta tl Govern. Por i raporc danter Roma y Balsan é chësc le scomenciamënt de n tēmp lunch de stagnaziun; ara dōra por ejēmpl n ann y mez cina che al vëgn nominé les Comisciun paritetiches di sis y di dodesc y chësc archita indô sō dōtes les normes d'atuaziun dl Statut d'autonomia. Ara ne vá gnanca da jí a òna por ci che reverda la funziun dles provinzies autonomes tl cheder dl prozes de federalism statal y plü en general tl raport danter Stat y Regions.

23.10.2008

Al vëgn sotescrit a Roma n contrat danter la Provinzia y le conzern dl'energia talian Enel cun chël che la rèi de destribuziun dl'energia tl Südtirol passa ala sozieté por l'energia provinziuala SEL. Tl medemo tēmp vëgnel fat fora da fondé deboriada na sozieté che dess surantó dal 2011 inant chi implanc idroeletrics tl Südtirol por chi che la SEL o l'Enel ciafa la conzesciun.

15.10.2009

En gaujiun di 200 agn de comemoraziun dles scombatüdes por la liberté dl Tirol s'incunta i governs provinziail dl Südtirol, Tirol y Trentin a Desproch por concordé n pachet de mosöres por concretisé la colaboraziun sura i confins fora. Laite él proiec che vá dala mobilité ala formaziun, ala cultura y al ambiënt cina al'energia, economia y inrescida. Implü ó les trëi Provinzies ti dé n majer profil politich al'Euregio y mët sō por chësc fin n ofize dl'Euregio a Balsan.

25.10.2009

Tl Südtirol vëgnel tigní i pröms referendums propositifs provinziail. Les 390.398 porsones cun dërt de lita vëgn cherdades da dí la súa sön cinch propostes de lege: òna reverda l'azes dla jënt nia dl Südtirol al frabiché alisiré, òna ó regolamenté danü les "residēznes dl tēmp lēde", dōes reverda la democrazia direta y òna é sön la partezipaziun dla Provinzia al aeroport de Balsan. Por valëi mēss vigni referendum popolar arjunje n quorum dl 40 porcēt. La partezipaziun ales lites é indere danter le 37,8 y le 38,2 porcēt y insciö ne n'é i referendums nia varēnc. Les propostes portades dant mēss gní conscidrades refodades y al resta inant en forza le regolamēt che valô denant.

30.11.2009

Le president dla Provinzia Luis Durnwalder y i ministri Giulio Tremonti y Roberto Calderoli sotescri a Milan n'acordanza che met impé le model nü de finanziamënt dl'autonomia. Cun l'“Acordanza de Milan” él entrades sigüdes (nü diejims sön döt) che tol le post dles cuotes variables cina dailó dagnora malsigüdes y contestades. Implü vëgnel stabilí che le Südtirol y le Trentin tol pert al reequiliber dl defizit publich surantolon ciamó d'atres competënzes delegades dal Stat y fajon paiamënc d'avaliazion por i raiuns de confin.

25.5.2010

Silvius Magnago, le president dla Provinzia da denant, mör cun 96 agn a Balsan. Al é sté president dla Provinzia dal 1960 al 1989 y te chësc tëmp ál consolidé le Südtirol a nivel politich y aministratif. Magnago vel sciöche pere dl'autonomia dl Südtirol. Tratan so mandat ál albü le gran mirit da sostigní la convivënza en pesc di grups linguistics tla provinzia y invié ia le Südtirol sön la strada dl bëgnester y dl svilup.

14.6.2011

A Ciastel Thun tla Val de Non él i trëi governadus Luis Durnwalder (Südtirol), Lorenzo Dellai (Trentin) y Günther Platter (Bundesland Tirol) che fondëia le Grup europeich de cooperazion teritoriala (GECT) dal inom “Euregio Tirol-Südtirol-Trentin”. Le GECT é le brac istituzional dl'Euregio, al é doté de na süa personalité iuridica y pó porchël gní atif por les trëi Provinzies.

05.09.2012

En gaujiun di 40 agn dala sotescriziun dl Secundo Statut d'autonomia y 20 agn do l'apajamënt dl strit onorëia le Südtirol a Maran i dui presidënc Heinz Fischer y Giorgio Napolitano sciöche rapresentanc di Stac de Talia y Austria cun la Gran Onoranza de mirit dl Südtirol. Al é le pröm iade che i dui capi dl Stat talian y austriach s'incunta tl Südtirol.

5.8.2013

Le president dla Provinzia Luis Durnwalder y le president dl Consëi di ministri talian Enrico Letta sotescri a Balsan n memorandum che obliëia le Govern y la Provinzia da ciagé soluziuns a n valgönes chestiuns davertes, cun chëres che le Südtirol mëss se dé jö dantadöt da canche al é al govern Mario Monti. Te cört tëmp nen vára dla nominaziun dla Comisciun di sis y di dodesc, mo ince dl Parch nazional Stilfser Joch che dess tl dagní gni aministré dai ënc

teritoriai. A tëmp mesan indere messarál gní regolamenté danü le finanziamënt dl'autonomia aladô de ci che vëgn preodü tl'Acordanza de Milan.

09.01.2014

Do da plü co 9.000 dis da presidënt dla Provinzia, che fej de ël un di capi dl govern en ciaria plü dî d'Europa, stlûj jö Luis Durnwalder súa cariera politica. So suzessur é Arno Kompatscher.

09.02.2014

34,8 porcënt sce, 65,2 porcënt no: chësc é le resultat dl pröm referendum confermatif tl Südtirol olache al vëgn debatü dl test de lege dl 2013 sön la partezipaziun zivica a nivel provincial.

05.07.2014

Incuntada storica: tl cheder dl convëgn sön l'Europa metü a jí dal presidënt dla Provinzia Arno Kompatscher a Ciastel Prösels s'incunta por le pröm iade tl Südtirol i capi dl Govern dla Talia y dl'Austria. Matteo Renzi y Werner Faymann sciöche ince i trëi presidënc dl'Euregio Arno Kompatscher, Günther Platter (Bundesland Tirol) y Ugo Rossi (Trentin) rajona de sussidiarité, colaboraziun sura i confins fora y dl dagní dles Regiuns tl'Europa. (Imaja pl. 59)

15.10.2014

Segurëza tla planificaziun tres n contribut fis al ressanamënt dl debit publich, l'inverjiun dl prinzip dl incas de cutes y la segurëza de dërt tiran ite l'Austria: chisc é i punc prinzipai dl pat de garanzia fat fora a Roma dal presidënt dla Provinzia Kompatscher cun i rappresentanc dl Govern.

Le pat de garanzia vëiga danfora la partezipaziun dl Südtirol al ressanamënt dl debit nazional cun n contribut fis al ann dl 0,6 porcënt o de incër 500 miliuns de euro. Cun chësta partezipaziun ne pó le Stat nia plü se tigní arbitrariamënter scioldi implü, sciöche al â fat ti agn da denant. Le pat de garanzia vëgn metü a nivel dl dërt internazional cun n barat de lëtres danter le Govern talian y austriach che fej referimënt ala detlaraziun d'apajada dl strit dl 1992. Ai 16 de dezëmber dl 2014 sotescri le presidënt dl Consëi di ministri Matteo Renzi la nota verbala al cancelier federal austriach Werner Faymann.

15.04.2015

La sozieté por l'energia provinciala SEL alza súa partezipaziun a SE Hydropower al 100 porcënt. La SE Hydropower aministrëia da jügn

dl 2010 incá diesc di önesc gran implanc idroeletrics dl Südtirol che ê denant dl Enel; chëstes conzesciun ti é gnüdes atribuides ala SEL. Cina te chël momënt ê la cuota dla SEL dl 60% y l'Enel â le 40 %.

23.04.2015

Porvia dl svilup tla Talia y tl Südtirol, sciöche ince dla reforma costituzionala taliana dl 2001, él debojëgn da adegué le Statut d'autonomia. Ai 23 d'aurí dl 2015 aprovëia le Consëi provincial la lege provinciala por l'istituziun de na Convenziun por la reelaboraziun dl Statut.

12.10.2015

I zitadins y les zitadines dl'UE y ince chi fora dl'UE pó, avisa sciöche dōta la jënt dl Südtirol, chirí fora sce adoré le lingaz talian o chël todësch ti raporc cun l'aministraziun publica y ti prozedimënc iudziars tl Südtirol, sön la basa de na norma d'atuaziun dl Statut d'autonomia.

13.10.2015

Le Senat aprovëia en terza letōra y porchël definitivamënter la reforma dla Costituziun che ti vëgn spo menada ala Ciamena di deputac. Tla reforma él mudaziuns importantes ala lege fundamentala dl Stat talian. Scebëgn che l'impostaziun de basa é zentralistica lita i senaturs dl Südtirol por chësta reforma, deache do da tratatives lunges éra jüda da mëte na clausola de sconanza por le Südtirol. Al ne ti vëgn nia ma reconesciü ala Provinzia de Balsan n rode spezial, mo a dōtes les Regiuns y Provinzies autonomes. Por dōtes les Regiuns a statut spezial ne vá la reforma costituzionala nia atira en forza, mo impormó do che al é gnü lauré fora les normes dl'autonomia che pó gní emanades ma cun le consëns dles Regiuns interessades. Le Statut d'autonomia dl Südtirol resta porchël en forza cina süa revijiun che dess gní fata en acordanza danter le Stat y la Provinzia y dagnora tres na lege costituzionala.

A nivel statal vëgn la reforma dla Costituziun taliana preodüda refodada pro le referendum di 4 de dezëmber dl 2016 cun 19,419 miliuns de usc de no (59,11 porcënt dles usc dates jö). Tl Südtirol indere él 163.851 litadus y litadësses che dij de sce (le 63,69 porcënt). Le 67,41 porcënt dles porsones cun dërt de lita tl Südtirol á tut pert al referendum, a nivel statal le 65,47 porcënt.

21.12.2015

De dezëmber dl 2015 él la SEL y l'Aziënda Energetica (Etschwerke) che se mët adöm y al vëgn fondé la sozieté energetica Alperia.

Les cuotes dl fornidú d'energia nü che mët man süa ativité cun le scomenciamënt dl ann 2016, é en posses dla Provinzia y di Comuns de Balsan y Maran sciöche ince dla Selfin, la sozieté de capital dla maioranza di Comuns dl Südtirol, y de n valgönes comunitàs comprensoriales.

24.11.2016

Le Consëi di ministri aprovëia do da tratatives che á duré dezens alalungia döes normes d'atuaziun dl Statut nöies che autorisëia la ciacia ti parcs naturai dl Südtirol, a desfarënzia dl rest dl teritore nazional, y ti surandá ala Provinzia le podëi dezijional sön la ciaciabilité di salvarjins. Tratan le 2016 vëgnel implü ince amplié tres regolamënc d'esecuziun, les competënzes en materia de sconanza dl ambiënt y dla contrada, revijiun di cunc, apalc y comerz.

29.12.2016

Cun le 1. de jená dl 2017 surantol la Regiun la competënza por l'ativité aministrativa y le personal aministratif dl Tribunal. La norma d'atuaziun aprovada dal Consëi di ministri vëiga implü ince danfora le trasferimënt debann di imobii statai che ê ofizi iudiziars y por la Regiun la poscibilité da deleghé les funziuns ales Provinzies de Balsan y de Trënt.

22.09.2017

I documënc finai di dui gremiums dla Convenziun sön le Südtirol vëgn presentá ai 22 de setëmber tl Consëi provincial. Dai 23 de jená ai 5 de merz 2016 vëgnel tigní nü manifestaziuns open space por invié ia la Convenziun d'autonomia. D'aurí dl 2016 scomëncia le laur por le "Forum di 100", n forum de zitadines y zitadins, y por la "Convenziun di 33", n organ de esperc nominé dal Consëi provincial. Le Forum di 100 s'á incunté sis iadi y á stlüt jö sü laurs ai 29 d'aurí dl 2017. La Convenziun di 33 á rové i laurs do da 27 sentades, ai 30 de jügn dl 2017.

29.11.2017

Cun la mudaziun dl articul 13 dl Statut d'autonomia ciafa la Provinzia la competënza primara en materia de energia idroelettrica. Da chësc momënt inant pó la Provinzia scrí fora y assegné autonomamënter les conzesciuns por la produziun de energia idroelettrica.

15.12.2017

Cun la lege costituzionala n. 1/2017, la insciödita lege sön i ladins, vëgnel renforzé i dërc dla popolaziun ladina. La lege vëiga danfora

na ecuiparaziun de düc i grups linguistics tl Statut d'autonomia. Te chësta lege él n valgönes formes de sconanza dla mendranza ladina, che ne vëgn nia preodüdes tl Statut dl 1972, y mët fin a n valgönes descriminaziuns. Insciö por ejëmpl n'ël denant nia poscibl che le Consëi provincial nominass n ladin tla Comisciun di dodesc o sciöche vizepresidënt dla Provinzia.

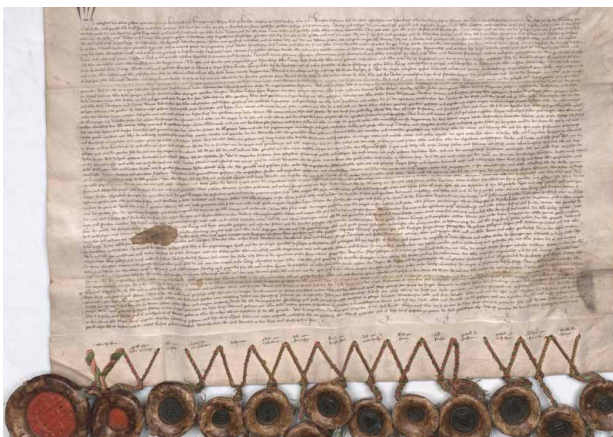
19.1.2018

Cun la norma d'atuaziun emanada dal Consëi di ministri ti vëgnel assegné ala Provinzia les competënzes por la regolamentaziun dla formaziun di insegnanc. Insciö pó la Provinzia sön la basa dl articul 19 dl Statut d'autonomia, a öna cun l'Université Lëdia de Balsan y le Conservatore, regolamenté autonomamënter la formaziun dl personal insegnant de vigni ordin y degré y de düc i grups linguistics. Ala medema maniera pó la Provinzia determiné le numer di posc de stüde y les modalités da ti podëi pormez. I percursc de formaziun y spezialisaziun che vëgn ativá te chësc contest dal'Université y dal Conservatore, sciöche ince i titui de stüde arjunc, vel a nivel nazional.

Minert II. (1253)

Document che sigileia la surandada
dl Tirol ai Habsburg (1342)

Apiada de Andreas Hofers (1810)

Le front dolomitich tla pröma vera mondiala (1915)

Benito Mussolini y Adolf Hitler tla staziun dla ferata sön le Prener (1938)

Na familia de optanc lascia so lüch (1939)

Discurs storich de Silvius Magnago a Sigmundskron (1957)

Peter Brugger y Silvius Magnago
canche al é gnü aprové le Pachet (1969)

Le president dl Südtirol Luis Durnwalder y le president dl Tirol Wendelin Weingartner sön le Prener (1996)

Incuntada storica a Ciastel Prösels (Fié) danter Matteo Renzi, le president di ministri talian (amez) y Werner Faymann, canzelier austriach (a man dërta), sön le retrat cun le president dla Provinzia Arno Kompatscher (2014)

Le Tratat de Paris

Le Tratat de Paris

Le Tratat che é gnü stlüt jö ai 5 de setëmber dl 1946 danter la Talia y l'Austria. Le Tratat é pert integrënta (IV^a injunta) dl Contrat de pesc stlüt jö ai 10 de forá dl 1947 a Paris danter la Talia y les forzes aliades. Le Contrat de pesc é gnü "sanzioné" dal Presidënt dl Stat provisore cun decret de lege di 28 de novëmber dl 1947, n. 1430 (publiché tl suplemënt ordinar dla Gasëta Ofiziala dla Republica Taliana di 24 de dezëmber dl 1947, n. 295).

1. Ai abitanc dla Provinzia de Balsan de lingaz todësch y a chi di comuns vijins bilinguai dla Provinzia de Trënt ti spetel la medema avalianza de dërc coche ai abitanc de lingaz talian tl cheder dles desposiziuns speziales por la sconanza dl carater etnich, dl svilup cultural y economich dl grup linguistich todësch.

En conformité ai provedimënc legislatifs bele emaná o ciamó da emané ti vëgnel conzedü ai zitadins de lingaz dla uma todësch en particular:

- a) l'insegnamënt tla scora primara y secundaria te so lingaz dla uma;
- b) l'adoranza sön na basa paritetica di lingac todësch y talian ti ofizi publics, ti documënc ofiziali, sciöche ince tla toponomastica;
- c) le dërt d'adoré indô i cognoms todësc che é gnüs talianisé ti agn passá;
- d) l'adoranza sön na basa paritetica di dërc por l'amisciun ai ofizi publics cun le fin d'arjunje na destribuziun plü iüsta di posc de laur danter i dui grups etnics.

2. Ales popolaziuns di raiuns nominá dessura ti vëgnel conzedü l'eserzize de n podëi legislatif y esecutif autonom tl ciamp de sü raiuns. Le cheder, te chël che chësta autonomia gnará aplicada, gnará determiné consultan ince rapresentanc locai dla popolaziun de lingaz todësch.

3. Cun le fin da stabilí na bona relaziun de vijinanza danter l'Austria y la Talia, do avèi consulté le Govern austriach y tl tēmp de n ann dala sotescriziun de chēsc Tratat, se tol le Govern talian dant da:

- a) regolé danü, te n spirit d'ecuité de comprenjiun la chestiun dles opziuns de zitadinanza che resultëia dal'acordanza danter Hitler y Mussolini dl 1939;
- b) rové a n'acordanza por ci che reverda le reconescimēnt reziproch dla validité de cer titui de stüde y diploms universitars;
- c) rové a na convenziun sön le transit lēde de porsones y de marcianzia danter le Tirol dl Nord y le Tirol dl Ost, sides por les ferates co tl limit dl poscibl por les strades;
- d) stipulé acordanzas speziales por alisiré n trafich de confin plü ampl y n barat local de na cuantité determinada de produc y marcianzia tipics danter l'Austria y la Talia.

Tesc y interpretaziuns dl Tratat de Paris

La verjiun originala dl Tratat de Paris é gnüda scritta por inglesc sciöche al vëgn osservé tla injunta IV dl Contrat de pesc cun la Talia. Le Tratat é gnü sotescrit dala Talia y dal'Austria ai 5 de setēمبر dl 1946 y é gnü incundé pro la Conferēnza de pesc a Paris ai 6 de setēمبر. Tl articul 90 dl Contrat de pesc él scrit che ma i tesc por franzesc, inglesc y rus é autentics. Le Contrat de pesc cun la Talia é gnü publiché ofizialmēter por talian y inglesc tla linia "Recueil des Traités. Traités et accords internationaux enregistrés ou classés et inscrits au répertoire ou Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies, Volume 49, 1950 N. 747 = Treaty Series" dada fora dai Stac Unis d'America, sciöche ince tl suplemēt ordinar dla Gasëta Ofiziala dla Republica Taliana di 24 de dezēمبر dl 1947, n. 295.

Le test todēsch dl Tratat de Paris n'é indere mai gnü publiché ofizialmēter. Leo Weißgerber s'á dé jö a funz cun "problems de formulaziun, interpretaziun y traduzziun dl Tratat por le Südtirol dl 1946" tla publicaziun "Sprachforum, Zeitschrift für angewandte Sprachwissenschaft" (H. Bauvier u. Co. Verlag, Bonn 1961) tl suplemēt n. 1 "Vertragstexte als sprachliche Aufgabe".

Le Tratat de Paris por franzesc

ACCORD DEGASPERI-GRUBER

5 Septembre 1946

1. Les habitants de langue allemande de la Province de Bolzano et ceux des communes voisines bilingues de la Province de Trento seront assurés d'une complète égalité de droits par rapport aux habitants de langue italienne dans le cadre des dispositions spéciales destinées à sauvegarder le caractère ethnique et le développement culturel et économique du groupe de langue allemande.

En conformité avec les dispositions législatives déjà en vigueur ou sur le point de l'être il sera spécialement accordé aux citoyens de langue allemande:

- a) l'enseignement primaire et secondaire dans leur langue maternelle;
- b) la parité des langues italienne et allemande dans les bureaux publics et les documents officiels ainsi que dans la dénomination topographique bilingue;
- c) le droit de rétablir les noms de famille allemands qui ont été italianisés au cours des dernières années;
- d) l'égalité des droits en ce qui concerne l'admission dans les administrations publiques dans la perspective d'atteindre une proportion plus adéquate de l'emploi entre les deux groupes ethniques.

2. Il est accordé aux populations des zones ci-dessus mentionnées l'exercice d'un pouvoir régional autonome législatif et exécutif. Le cadre dans lequel ces dispositions seront appliquées sera déterminé en consultant aussi les éléments locaux représentatifs de langue allemande.

3. Le gouvernement italien, dans le but d'établir des relations de bon voisinage entre l'Autriche et l'Italie, s'emploiera, en consultation avec le gouvernement autrichien, et dans le délai d'un an à partir de la signature du présent traité:

- a) à réviser dans un esprit d'équité et de large compréhension la question des options de citoyenneté consécutives aux accords Hitler-Mussolini de 1939;
- b) à trouver un accord pour la reconnaissance mutuelle de la validité de certains titres d'études et diplômes universitaires;

- c) à établir une convention pour la libre circulation des personnes et des biens entre le Nord-Tyrol et le Tyrol oriental à la fois par voie ferrée et dans la mesure la plus large possible par route;
- d) à conclure des accords spéciaux destinés à faciliter l'extension du trafic frontalier et des échanges locaux de certaines quantités de produits et de marchandises caractéristiques entre l'Autriche et l'Italie.

Fontana

Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Rome; reproduit en italien dans "Il nuovo Statuto di Autonomia", supplément spécial de Provincia Autonoma Bolzano. Plusieurs rééditions non datées. Traduction L. FRESCHI

Le Tratat de Paris por inglesc

1° - German speaking inhabitants of the Bolzano Province and of ~~the~~ neighbouring bilingual townships of the Trento Province will be assured a complete equality of rights with the Italian-speaking inhabitants, with ⁱⁿthe framework of special provisions to safeguard the ethnical character and the cultural and economic development of the German-speaking element.

In accordance with legislation already enacted or awaiting enactment the said German-speaking citizens will be granted in particular:

- (a) elementary and secondary teaching in the mother-tongue;
- (b) parification of the German and Italian languages in public offices and official documents, as well as in bilingual topographic naming;
- (c) the right to re-establish German family names which were italianized in recent years;
- (d) equality of rights as regards the entering upon public offices, with a view to reaching a more appropriate proportion of employment between the two ethnical groups.

2° - The populations of the above mentioned zones will be granted the exercise of an autonomous legislative and executive regional power. The frame within which the said provisions of autonomy will apply, will be drafted in consultation also with local representative German-speaking elements.

3° - The Italian Government, with the aim of establishing good neighbourhood relations between Austria and Italy, pledges itself, in consultation with the Austrian Government and within one year from the signing of the present Treaty:

- (a) to revise in a spirit of equity and broad-mindedness the question of the options for citizenship resulting from the 1939 Hitler-Mussolini agreements;
- (b) to find an agreement for the mutual recognition of the validity of certain degrees and University diplomas;
- (c) to draw up a convention for the free passengers and goods transit between Northern and Eastern Tyrol both by rail and, to the greatest possible extent, by road;
- (d) to reach special agreements aimed at facilitating enlarged frontier traffic and local exchanges of certain quantities of characteristic products and goods between Austria and Italy.

Friderich

5. September 1946

Legation

Costituziun dla Repubblica Taliana

Prinzips fundamentai¹

Art. 1

- (1) La Talia é na Republica democratica fondada sön le laur.
- (2) La sovranité é dl popul che la eserzitëia tles formes y ti limic dla Constituziun.

Art. 2

- (1) La Republica reconësc y garantësc i dërc inviolabli dla porsona, sides sciöche porsona singola che tles formaziuns soziales olache súa personalité se svilupëia, y se damana l'ademplimënt di dovëis indispensabli de solidarieté politica, economica y sozuala.

Art. 3

- (1) Düc i zitadins á la medema dignité sozuala y é anfat dan la lege, zënza desvalianza de ses, raza, lingaz, religiun, minunghes politiches, condiziuns personales y soziales.
- (2) Al é n dovëi dla Republica tó demez i impedimënc economics y soziai che tëgn sö, limitan avisa la liberté y l'avalianza di zitadins, le svilup plëgn dla porsona umana y la partezipaziun efetiva de düc i lauranc al'organisaziun politica, economica y sozuala dl Paisc.

Art. 4

- (1) La Republica ti reconësc a düc i zitadins le dërt al laur y sostëgn les condiziuns tres chëres che chësc dërt pó gní realisé.
- (2) Vigni zitadin á le dovëi da eserzité n'ativité o na funziun che portes pro al progres material o spiritual dla sozieté, aladô de sües poscibilités y de ci che al ó.

Art. 5

- (1) La Republica, öna y indivisibla, reconësc y sostëgn les autonomies locales, realisëia ti sorvisc che depënn dal Stat la majera decentralisaziun aministrativa, adatëia i prinziips y les metodes de súa legislaziun ai bojëgns dl'autonomia y dla decentralisaziun.

Art. 6

- (1) La Republica defënn les mendranzes linguistiche cun normes aposte.

Art. 7

- (1) Le Stat y la Dlijia catolica é, vignun te so raiun, independënc y sovrans.
- (2) Sü raporç é regulá dai Tratac Laterans. Les mudaziuns di Tratac n'á nia debojëgn dl prozedimënt preodü por les revijiuns dla Costituziun, sce tramesdöes les perts les á azetades.

Art. 8

- (1) Dötes les confesciuns religiozes é lëdies anfat dan la lege.
- (2) Les confesciuns religiozes desfarëntes da chëra catolica á le dërt da se organisé aladô de sü statuc, tan inant che ares ne vá nia cuntra l'ordinamënt iuridich talian.
- (3) Sü raporç cun le Stat vëgn regulá legalmënter sön la basa de acordanzas cun sües rapresentanzes.

Art. 9

- (1) La Republica sostëgn le svilup dla cultura y l'inrescida scientifica y tecnica.
- (2) Ara defënn la contrada y le patrimoine storich y artistich dla Naziun.
- (3) Ara defënn l'ambiënt, la biodiversité y i ecosistems, ince tl interes dles generaziuns dl dagní. La lege dl Stat regolamentëia les manires y les formes de sconanza di tiers.²

Art. 10

- (1) L'ordinamënt iuridich talian s'adatëia ales normes dl dërt internazional reconesciüdes normalmënter.
- (2) La condiziun iuridica dl forest vëgn regolada dala lege aladô dles normes y di tratac internazionalai.
- (3) Le forest, a chël che al ne ti vëgn nia lascé eserzité a na manira efetiva les libertés democratches garantides dala Costituziun taliana te so Paisc, á le dërt d'asil tl teritore dla Republica aladô dles condiziuns stabilides dala lege.
- (4) L'estradiun dl forest por reac politics ne n'é nia conzedüda.

Art. 11

- (1) La Talia refodëia la vera sciöche stromënt de ofenüda dla liberté de d'atri popui y sciöche meso de ressoluziun de conflic internazional; ara aconsënt, te condiziuns de parité cun d'atri Stac, ales limitaziuns de sovranité che vá debojëgn por n ordinamënt che garantësces la pesc y la iustizia danter les Naziuns; ara sostëgn y favorësc les organizaziuns internazionales che s'orientëia a chësc fin.

Art. 12

- (1) La bandira dla Republica é le tricolorú talian: vèrt, blanch y cöce, cun trëi strisciores verticales granes anfat.

PERT I

Dërc y dovëis di zitadins

TITUL I

Raporc zivii

Art. 13

- (1) La liberté personala é inviolabla.
- (2) Al ne vëgn ametü degöna forma de detenziun, de ispeziun o percuisiziun personala, no val' atra limitaziun dla liberté personala, ater co por n at motivé dl'autorité iudiziara, y ma ti caji y tles manires odüs danfora dala lege.
- (3) Te caji ezezionai de bojëgn y prescia, dá dant espressamënter dala lege, pó l'autorité de segurëza publica adoté providimënc provisorii, che mëss ti gní lasciá alsavëi te carantot ores al'autorité iudiziara, y sce chësta ne i convalidëia nia tles carantot ores suandëntes, vëgni conscidrá revocá y ai romagn zënza faziun.
- (4) Al vëgn straufé vigni violënza fisica y morala ti confrunc de porsones sotmetüdes cochessî a limitaziuns dla liberté.
- (5) La lege stabilësc i limic mascimai dla detenjiun preventiva.

Art. 14

- (1) Le domizil é inviolabl.
- (2) Dailó ne pón nia eseguí ispeziuns o percuisiziuns o sequestri, ater co ti caji y tles manires stabilis dala lege aladô dles garanzies scrites dant por la scondanza dla liberté personala.
- (3) I azertamënc y les ispeziuns por rajuns de sanité y de segurëza publica, o por fins economics y fiscai, vëgn regolá da leges speziales.

Art. 15

- (1) La liberté y la socretëza dla corespondënza y de vigni atra forma de comunicaziun é inviolables.
- (2) Ares pó ma gní limitades tres n at motivé dl'autorité iudiziara

cun les garanzies stabilides dala lege.

Art. 16

- (1) Vigni zitadin pó jí intoronn y sté liberamënter te vigni pert dl teritore nazional, tl respet dles limitaziuns che la lege stabilësc en general por rajuns de sanité o de segurëza. Degöna limitaziun ne pó gní determinada da rajuns politiches.
- (2) Vigni zitadin pó lascé le teritore dla Republica y gní derevers, tl respet di dovëis legai.

Art. 17

- (1) I zitadins á le dërt da se incunté pazificamënter y zënza ermes.
- (2) Por les incuntades ne vál nia debojëgn de n preavis, gnanca por chères te posc daverc al publich.
- (3) Les incuntades te n post publich mëss ti gní lasciades alsavëi danfora ales autorités, che pó ma les proibí por rajuns cumprovades de ordin o de segurëza publica.

Art. 18

- (1) I zitadins á le dërt de se assozié liberamënter zënza autorisaziun por fins che ne ti vëgn nia proibis ales singoles porsones dala lege penala.
- (2) Les associazziuns socrètes y chères che mira, ince indiretamënter, a fins politics tres organisaziuns de carater militar é proibides.

Art. 19

- (1) Düc á le dërt de detlaré liberamënter súa fede religiosa, anfat te ci forma, da susc o te n'assoziazziun, da fá propaganda y da eserzité tl privat o tl publich le cult, tan inant che ara ne se trata nia de rituai contra la morala.

Art. 20

- (1) Le carater ecclesiastich y le fin dla religiun o dl cult de n'assoziazziun o istituziun ne pó nia ester la gauja no de limitaziuns legislative speziale, no de groaries fiscales speziale por súa costituziun, capazité iuridica y vigni forma de ativité.

Art. 21

- (1) Düc á le dërt de manifesté liberamënter so pinsier cun la parora, le scrit y vigni ater meso de difujiun.
- (2) La stampa ne pó nia gní sotmetüda a autorisaziuns o zensöres.

- (3) Al é ma concedü da fá n sequester sön la basa de n at motivé dl'autorité iudiziara tl caje de delic, por chi che la lege sön la stampa le autorisëia espressamënter, o tl caje de violaziun dles normes che la medema lege scrí dant por l'indicaziun di responsabli.
- (4) Te de te caji pó, sce al é na gran prescia y al n'é nia atira poscibl l'intervënt dl'autorité iudiziara, le sequester dla stampa periodica gní fat da ofiziai de polizia iudiziara, che mëss atira, y mai plü tert co 24 ores dedô, fá la denunzia al'autorité iudiziara. Sce chësta ne le convalidëia nia tles vintecater ores suandëntes, vëgn le sequester araté revoché y al ne n'á degöna faziun.
- (5) La lege pó stabilí cun normes de carater general, che al vëgnes lascé alsavëi i mesi de finanziamënt dla stampa periodica.
- (6) Les publicaziuns stampades, i spetacui y vigni atra manifestaziun cuntra la bona cherianza é proibides. La lege stabilësc provedimënc adatá da se stravardé y da tigní jö les violaziuns.

Art. 22

- (1) A degügn ne pó l ti gní tut por rajuns politiches la capazité iuridica, la zitadinanza, l'inom.

Art. 23

- (1) Degöna prestaziun personala o patrimoniala ne pó gní scríta dant, ater co sön la basa dla lege.

Art. 24

- (1) Düc pó pluré dan signoria por defëne sü dërc y sü interesc legitims.
- (2) La defenüda é n dërt inviolabl te vigni stat y degré dl prozedimënt.
- (3) Ales porsones zënza mesi ti vëgnel assiguré i mesi por pluré y se defëne dan vigni iurisdiziun tres istituc aposte.
- (4) La lege determinëia les condiziuns y les manires por la refata di fai iudiziars.

Art. 25

- (1) A degügn ne pó l ti gní tut le vicar natural preconstituí dala lege.
- (2) Degügn ne pó gní straufá ater co aladô de na lege che sides jüda en forza dan le fat cometü.
- (3) Degügn ne pó gní sotmetüs a mosöres de segurëza ater co ti caji preodüs dala lege.

Art. 26

- (1) L'estradiziun dl zitadin pó ma gní conzedüda olache ara vëgn preodüda espressamënter dales convenziuns internaziunales.
- (2) Ara ne pó por degöna rajun gní ametüda por reac politics.

Art. 27

- (1) La responsabilité penala é personala.
- (2) L'acusé ne vëgn nia araté de gauja cina ala condana definitiva.
- (3) Les straufunghes ne pó nia ester tratamënc che vá cuntra le sëns de umanité y ares mëss miré ala reeducaziun dla porsona condanada.
- (4) La pëna de mort ne n'é nia ametüda.³

Art. 28

- (1) I funzionars y i dependënc dl Stat y di ënc publics é diretamënter responsabli, aladô dles leges penales, ziviles y aministratives, dles aziuns fates en violaziun di dërc. Te chisc caji se destënn fora la responsabilité zivila al Stat y ai ënc publics.

TITUL II

Raporc etich-soziai

Art. 29

- (1) La Republica reconësc i dërc dla familia sciöche sozieté naturala fondada sön le matrimone.
- (2) Le matrimone é basé sön l'avalianza morala y iuridica di maridá, cun i limic stabilis dala lege por garantí l'unité familiara.

Art. 30

- (1) Al é n dovëi y n dërt di geniturs mantigní, istruí y educé i mituns, ince sce ai é nasciüs fora dl matrimone.
- (2) Sce i geniturs ne n'é nia bugn, se crüzia la lege che al vëgnes ademplí sü dovëis.
- (3) La lege ti assigurëia ai mituns nasciüs fora dl matrimone vigni sconanza iuridica y sozuala compatibla cun i dërc di componënc dla familia legitima.
- (4) La lege scrí dant les normes y i limic por la inrescida dla paternité.

Art. 31

- (1) La Republica alisirëia cun mosöres economiches y d'atres

previdënzes la formaziun dla familia y l'ademplimënt de sü dovëis, tignin cunt dantadöt dles families cun tröc mituns.

- (2) Ara defënn la maternité, l'infanzia y la jonëza, sostignin les istituziuns che vá debojëgn por chësc fin.

Art. 32

- (1) La Republica defënn la sanité sciöche dërt fundamental dla porsona y interes dla coletivité, y ti garantësc cures debann ales porsones che nen á debojëgn.
- (2) Degügn ne pó gní sforzá a n cer tratamënt sanitar, ater co tres na desposiziun de lege. La lege ne pó te degun caje violé i limic scric dant dal respet dla porsona umana.

Art. 33

- (1) L'ert y la sciënza é lëdies y ince so insegnamënt é lëde.
- (2) La Republica scrí dant les normes generales sön l'istruziun y istituësc scores statales por düc i ordins y degrá.
- (3) I ënc y i privac á le dërt de istituí scores y istituc de educaziun zënza cosc por le Stat.
- (4) La lege mëss, tl fissé i dërc y i dovëis dles scores nia statales che se damana la parificaziun, ti assiguré la plëna liberté y a sü scholars n tratamënt scolastich anfat a chël di scholars dles scores statales.
- (5) Al é scrit dant n ejam de stat por l'amisciun ai ordins y degrá desvalis dles scores o por la contlujun de chisc y por l'abilitaziun al eserzize profescional.
- (6) Les istituziuns de cultura alta, les universités y les academies á le dërt da se dé ordinamënc autonomi ti limic stabilis dales leges dl Stat.

Art. 34

- (1) La scora é daverta a düc.
- (2) L'istruziun de basa döra altamo ot agn y é obligatoria y debann.
- (3) Chi che á capacités y miric á le dërt da arjunje i degrá plü alc di stüdi ince sce ai ne n'á nia i mesi.
- (4) La Republica realisëia chësc dërt cun stipendiums, assëgns ales families y d'atres previdënzes che mëss gní atribuis tres concurs.

TITUL III

Raporc economics

Art. 35

- (1) La Republica defënn le laur te dotes sües formes y aplicaziuns.
- (2) Ara se crüzia dla formaziun y dl svilup profescional di lauranc.
- (3) Ara sostëgn y favorësc les acordanzes y les organizaziuns internaziunales che se tol dant da confermé y regolé i dërc dl laur.
- (4) Ara reconësc la liberté de emigraziun, tl respet di dovëis stabilis dala lege tl interes general, y defënn le laur talian foradecá.

Art. 36

- (1) Le laurant á le dërt da ciafé n paiamënt proporzioné ala cuantité y ala cualité de so laur, y te vigni caje che tleches por assicuré a se instës y a süa familia n'esistënza lëdia y dignitosa.
- (2) La dorada mascima dl de de laur vëgn stabilida dala lege.
- (3) Le laurant á le dërt a n de lëde al'edema y ales vacanzas anuales paiades, y ne pó nia renunzié a chësc dërt.

Art. 37

- (1) L'ëra che fej le medemo laur de n ël á i medemi dërc y le medemo paiamënt che ti speta al laurant. Les condiziuns de laur mëss consintí l'ademplimënt de süa funziun familiara essenziuala y ti garantí ala uma y al möt na proteziun adatada speziuala.
- (2) La lege stabilësc le limit minimal de eté por le laur a paiamënt.
- (3) La Republica defënn le laur di mëndri cun normes speziales y ti garantësc, cun le medemo laur, le dërt ala medema retribuiziun.

Art. 38

- (1) Vigni zitadin inabl al laur y zënza i mesi che vá debojëgn por vire á le dërt al mantignimënt y al'assistënza sozuala.
- (2) I lauranc á le dërt che al vëgnes preodü y assicuré mesi adatá a sü bojëgns de vita tl caje de inzidënt, maratia, invalidité, veciaia y dejocupaziun involontara.
- (3) Chi che n'é nia bugn da lauré y chi che á n handicap á le dërt de educaziun y formaziun profescionala.
- (4) Di dovëis preodüs te chësc articul se crüzia i organs y les istituziuns istituis o sostignis dal Stat.
- (5) L'assistënza privata é lëdia.

Art. 39

- (1) L'organisaziun sindacala é lèdia.
- (2) Ai sindacac ne ti pó l nia gní imponü n ater dovèi ater co súa registraziun pro i ofizi locai o zentrali, aladô dles normes de lege.
- (3) La condiziun por la registraziun é che i statuc di sindacac confermèies n ordinamënt intern sön na basa democratica.
- (4) I sindacac registrá á personalité iuridica. Ai pó, rapresentá unitariamënter en proporziun a sü iscric, stlüje jö contrac coletifs de laur cun faziun obligatoria por düc chi che alda pro les categories a chères che le contrat se referësc.

Art. 40

- (1) Le dêrt de scioper vëgn eserzitë tl cheder dles leges che le regolëia.

Art. 41

- (1) La scomenciadia economica privata é lèdia.
- (2) Ara ne pó nia gní fata en contrast cun l'utilité sozuala o a na moda da ester de dann ala sanité, al ambiënt, ala segurëza, ala liberté, ala dignité umana.⁴
- (3) La lege determinëia i programs y i controis adatá a na moda che l'ativité economica publica y privata pois gní orientada y coordinada por fins soziai y ambientai.⁵

Art. 42

- (1) La proprieté é publica o privata. I bëgns economics é dl Stat, di ënc o de privac.
- (2) La proprieté privata é reconesciüda y garantida dala lege, che determinëia les manires de súa cumpra, le godimënt y i limic por garantí súa funziun sozuala y fá a na moda che ara sides azeessibla por düc.
- (3) La proprieté privata pó gní espropriada por rajuns de interes general ti caji preodüs dala lege y contra indenisaziun.
- (4) La lege stabilësc les normes y i limic dla sozesciun legitima y testamentara y i dêrc dl Stat sön l'arpejun.

Art. 43

- (1) Por l'ütl general pó la lege resservé originariamënter o ti trasferí, tres espropriaziun y contra indenisaziun, al Stat, a ënc publics o a comunités de lauranc o de ütënc, certes impreses o categories de impreses che se referësc a sorvisc publics essenziail o a fontanes de energia, o a situaziuns de monopol, y che á dantadöt carater de interes general.

Art. 44

- (1) Por arjunje le sfrutamënt razional dl terac y stabilí raporc soziai adatá, ti imponn la lege dovëis y vincui ala proprieté privata de terac, fissa limic a súa estenjiun aladô dles regiuns y di raiuns agrars, promöi y imponn la bonificaziun di terac, la trasformaziun dl latifond y la reconstituziun dles unités produtives; ara sostëgn la pícia proprieté y la proprieté mesana.
- (2) La lege desponn provedimënc a bëgn di raiuns da munt.

Art. 45

- (1) La Republica reconësc la funziun sozuala dla cooperaziun a carater de mutualité y zënza fins de speculaziun privata. La lege sostëgn y favorësc so incremënt cun i mesi plü adatá y garantësc cun i controis che vá debojëgn so carater y sües finalités.
- (2) La lege regolëia la sconanza y le svilup dl artejanat.

Art. 46

- (1) Por la revalutaziun economica y sozuala dl laur y en armonia cun i bojëgns dla produziun, ti reconësc la Republica ai lauranc le dërt da colauré, aladô dles manires y ti limic stabilis dales leges, ala gestiun dles aziëndes.

Art. 47

- (1) La Republica sostëgn y defënn le sparagn te dôtes sües formes; ara regolamentëia, coordinëia y controlëia l'ëserzize dl credit.
- (2) Ara favorësc l'azes dl sparagn popolar ala proprieté dl'abitaziun, ala proprieté de produziun direta y al investimënt azionar diret y indiret ti gragn compless produtifs dl Paisc.

TITUL IV

Raporc politics

Art. 48

- (1) Litadus é duc i zitadins, ëi y ëres, che á arjunt la majera eté.
- (2) La usc é personala y valia, lëdia y socrëta. Lité é n dovëi zivich.
- (3) La lege stabilësc i recuisic y les modalitës por l'ëserzize dl dërt de lita di zitadins residënc foradecá y garantësc súa faziun. Por chësc fin vëgnel istituí na zircoscriziun Ester por la lita dles Ciamenes, a chëra che al ti vëgn assegné n numer de sëntes

litalis stabilí dala norma costituzionala y aladô de criters stabilis dala lege.⁶

- (4) Le dërt da lité ne pó nia gní limité ater co por incapacité zivila o por faziun de sentënza penala irevocabla o ti caji de indignité morala dá dant dala lege.

Art. 49

- (1) Düc i zitadins á le dërt da s'assozié liberamënter te partis por tó pert democraticamënter ala determinaziun dla politica nazionala.

Art. 50

- (1) Düc i zitadins pó ti presenté petiziuns ales Ciamenes por damané provedimënc legislatifs o porté dant bojëgns generai.

Art. 51

- (1) Düc i zitadins, ëi y ëres, pó ti rové pormez ai ofizi publics y ales inciaries litalis te condiziuns de avalianza, aladô di recuisic stabilis dala lege. Por chësc fin sostëgn la Republica cun provedimënc aposta l'avalianza dles oportunités danter ëi y ëres.⁷
- (2) Por l'amisciun ai ofizi publics y ales inciaries litalis pó la lege parifiché ai zitadins i Talians che ne alda nia pro la Republica.
- (3) Che che é cherdé a surantó funziuns litalis publiches á le dërt da despone dl tëmپ che vá debojëgn por so ademplimënt y de conservé so post de laur.

Art. 52

- (1) La defenüda dla Patria é n dovëi sacher dl zitadin.
- (2) Le sorvisc militar é d'oblianza ti limic y tles manires stabilides dala lege. So ademplimënt ne preiudichëia no la posiziun de laur dl zitadin, no l'eserzize di dërc politics.
- (3) L'ordinamënt dles Forzes armades se orientëia al spirit democratich dla Republica.

Art. 53

- (1) Düc á le dovëi da porté pro ales spëises publiches aladô de süa capacità contributiva.
- (2) Le sistem tributar se orientëia a criters de progressivité.

Art. 54

- (1) Düc i zitadins á le dovëi da ester fedei ala Republica y da osservé süa Costituziun y sües leges.

- (2) I zitadins che á funziuns publiches á le dovëi da les ademplí cun disciplina y onur, dan jö joramënt ti caji stabilis dala lege.

PERT SECUNDA ORDINAMËNT DLA REPUBLICA

TITUL I

Le Parlamënt

SEZIUN I / Les Ciamenes

Art. 55

- (1) Le Parlamënt é metü adöm dala Ciadena di deputac y dal Senat dla Republica.
- (2) Le Parlamënt röia ma adöm tla reuniun di componënc de tramesdöes les Ciadenes ti caji stabilis dala Costituziun.

Art. 56

- (1) La Ciadena di deputac vëgn litada cun lita universal y direta.
- (2) Le numer di deputac é de catercënt, ot de chisc vëgn litá tla zircoscriziun Ester.⁸
- (3) Düc i litadus che á complí vintecin' agn le de dles lites pó gní litá sciöche deputac.
- (4) La repartiziun dles sëntes litalas danter les zircoscriziuns vëgn fata, tl respet dl numer dles sëntes litalas assegnades ala zircoscriziun Ester, despartin le numer di abitanc dla Republica, che resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun generala, por trëicëntinonantedui y partin fora les sëntes litalas en proporziun ala popolaziun de vigni zircoscriziun, sön la basa di cuoziënc intiers y di rescé plü alc.^{9 10}

Art. 57

- (1) Le Senat dla Republica vëgn lité sön basa regionala, ater co les sëntes litalas assegnades ala zircoscriziun Ester.¹¹
- (2) Le numer di senaturs litá é de duicënt; cater de chisc vëgn litá tla zircoscriziun Ester.¹²
- (3) Degöna Regiun o Provinzia autonoma ne pó avëi manco co trëi senaturs; le Molise nen á dui, la Val d'Aosta un.¹³
- (4) La repartiziun dles sëntes litalas danter les Regiuns o les

Provinzies autonomes vëgn fata, aplican les desposiziuns dl coma da denant, en proporziun a súa popolaziun che resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun generala, sön la basa di cuoziënc intiers y di resc plü alc.^{14 15}

Art. 58

- (1) I senaturs vëgn litá tres lita universalá y direta.¹⁶
- (2) I litadus che á complí carant'agn pó gní litá sciöche senaturs.

Art. 59

- (1) Che che é sté Presidënt dla Republica é senatur a vita por lege, ater co sce al renunziëia.
- (2) Le Presidënt dla Republica pó nominé senaturs a vita zitadins che á porté pro al onur dla Patria cun dër de gragn miric tl ciamp sozial, scientific, artistich y leterar. Le numer complessif di senaturs en ciaria nominá dal Presidënt dla Republica ne pó a vigni moda nia ester majer co cinch.¹⁷

Art. 60

- (1) La Ciamena di deputac y le Senat dla Republica vëgn litá por cin' agn.
- (2) La dorada de vigni Ciamena ne pó nia gní prorogada ater co por lege y ma tl caje de vera.¹⁸

Art. 61

- (1) Les lites dles Ciamenes nöies vëgn tignides tl tēmp de setanta dis dala fin de chères da denant. La pröma reuniun vëgn fata alplü tert vint dis do les lites.
- (2) Cina che les Ciamenes nöies ne röia nia adöm vëgn i podëis de chères da denant prorogá.

Art. 62

- (1) Les Ciamenes s'abina de dërt le pröm de nia da festa de forá y d'otober.
- (2) Vigni Ciamena pó gní cherdada ite en via straordinaria sön scomenciadia de so Presidënt o dl Presidënt dla Republica o de n terzo de sü componënc.
- (3) Canche öna na Ciamena se incunta en via straordinaria, vëgn ince l'atra cherdada ite por lege.

Art. 63

- (1) Vigni Ciamena lita danter sü componënc le Presidënt y l'Ofize de presidënza.

- (2) Canche le Parlamënt s'incunta te na sentada coletiva, é le Presidënt y l'Ofize de presidënza chi dla Ciamena di deputac.

Art. 64

- (1) Vigni Ciamena adotëia so regolamënt cun la maioranza assoluta de sü componënc.
- (2) Les sentades é publiches; porimpó pó vigni Ciamena y le Parlamënt canche al röia adöm cun tramesdöes les Ciamenes, deliberé da s'incunté te na sentada socrëta.
- (3) Les deliberaziuns de vigni Ciamena y dl Parlamënt ne vel nia sce al ne n'é nia presënt la maioranza de sü componënc, y sce ares ne vëgn nia adotades cun la maioranza di presënc, ater co sce la Costituziun scrí dant na maioranza speziala.
- (4) I componënc dl Govern á le dërt, y sce damaná, le dovëi da tó pert ales sentades, ince sce ai ne fej nia pert dles Ciamenes.
- (5) Ai mëss gní ascutá sö vigni iade che ai se le damana.

Art. 65

- (1) La lege determinëia i caji de ilitabilité y de incompatibilité cun l'ofize de deputat o de senatur.
- (2) Degügn ne pó fá pert tl medemo tëmp de tramesdöes les Ciamenes.

Art. 66

- (1) Vigni Ciamena iudichëia i titui de amisciun de sü componënc y dles gaujes de ilitabilité y de incompatibilité che s'á porté pro.

Art. 67

- (1) Vigni componënt dl Parlamënt rapresentëia la Naziun y eserzitëia sües funziuns zënza vincul de mandat.

Art. 68

- (1) I componënc dl Parlamënt ne pó nia gní cherdá a respogne dles minunghes portades dant y dles usc dades jö tl eserzize de sües funziuns.
- (2) Zënza l'autorisaziun dla Ciamena pro chëra che al alda, ne pó degun mëmber dl Parlamënt gní sotmetü a na perquisiziun personala o domiziliara, gní aresté o privé a val' atra manira dla liberté personala, o gní tigní en detenziun, ater co en esecuziun de na sentënza irevocabla de condana, o sce al vëgn abiné sön le fat tl laur de comëte n delit por chël che al é preodü che al vëgnes saré ia obligatoriamënter.
- (3) N'autorisaziun analoga vëgn damanada por sotmëte i

componënc dl Parlamënt a interzetaziuns, te ci forma co mai, de sües conversaziuns o comunicaziuns y al sequester de süa corespondënza.¹⁹

Art. 69

- (1) I comëmbri dl Parlamënt ciafa na indenité stabilida dala lege.

SEZIUN II / La formaziun dles leges

Art. 70

- (1) La funziun legislativa vëgn eserzitada deboriada da tramesdöes les Ciamenes.

Art. 71

- (1) La scomenciadia de lege ti speta al Govern, a vigni componënt dles Ciamenes y ai organs y ënc, a chi che ara ti vëgn conferida da na lege costituzionala.
- (2) Le popul eserzitëia la scomenciadia de lege tres la proposta de n proiet scrit te articui da pert de altamo cincantamile litadus.

Art. 72

- (1) Vigni dessëgn de lege presenté a na Ciamena vëgn ejaminé aladô dles normes de so regolamënt da na comisciun y spo dala Ciamena instëssa, che l'aprovëia articul por articul y cun votaziun finala.
- (2) Le regolamënt stabilësc prozedimënc ascortá por i dessëgns de lege detlará de prescia.
- (3) Al pó ince stabilí te ci caji y formes che l'ejam y l'aprovaziun di dessëgns de lege vëgn assegná a comisciuns, ince temporanes, metüdes adöm a na moda da respidlé la proporziun di grups parlamentars. Ince te de te caji vëgn le dessëgn de lege sotmetü ala Ciamena cina süa aprovaziun definitiva, sce le Govern o n diejimo di componënc dla Ciamena o n cuanto dla comisciun damana che al vëgnes traté y lité dala Ciamena instëssa o che al vëgnes sotmetü a süa aprovaziun finala ma cun detlaraziuns de lita. Le regolamënt determinëia les formes de publité di laurs dles comisciuns.
- (4) La prozedöra normala de ejam y de aprovaziun direta da pert dla Ciamena vëgn dagnora adotada por i dessëgns de lege che reverda la costituziun y les lites, la delegaziun legislativa, l'autorisaziun da ratifiché tratat internazionai, l'aprovaziun di bilanc y i cunc consuntifs.

Art. 73

- (1) Les leges vëgn promulgades dal Presidënt dla Republica tl tëmp de n mëis dal'aprovaziun.
- (2) Sce les Ciamentes, vignöna cun la maioranza assoluta de sü componënc, detlarëia süa prescia vëgn la lege promulgada tl tëmp stabilí da chësta.
- (3) Les leges vëgn publicades atira do la promulgaziun y vá en forza le chinejim de do süa publicaziun, ater co sce les leges instësses stabilësc n termin desfarënt.

Art. 74

- (1) Le Presidënt dla Republica pó, denant co promulghé la lege, ti damané cun n message motivé ales Ciamentes na deliberaziun nöia.
- (2) Sce les Ciamentes aprovëia indô la lege, mëssera gní promulgada.

Art. 75

- (1) Al vëgn fissé n referendum popolar por deliberé l'abrogaziun, totala o parziala, de na lege o de n at che á valor de lege, sce cincëntmille litadus o cin' aconsiadus regionai se le damana.
- (2) Al ne n'é nia conzedü le referendum por les leges tributares y de bilanz, de amnestia y de reduziun dla pëna, de autorisaziun da ratifiché tratac internazionai.
- (3) Düc i zitadins cherdá a lité la Ciamenta di deputac á le dërt de tó pert al referendum.
- (4) La proposta sotmetüda a referendum vëgn aprovada sce la maioranza dles porsones che á le dërt da lité á tut pert ala votaziun, y sce al vëgn arjunt la maioranza dles usc varëntes.
- (5) La lege determinëia les modalitës de atuaziun dl referendum.

Art. 76

- (1) L'eserzize dla funziun legislativa ne ti pó nia gní deleghé al Govern, ater co cun la determinaziun de prinzijs y criters diretifs y ma por n tëmp limité y por ogec definis.

Art. 77

- (1) Le Govern ne pó nia emané decrec che ais valor de lege ordinara zënza la delegaziun dles Ciamentes.
- (2) Canche le Govern adotëia, te caji straordinars de bojëgn y de prescia, sot süa responsabilité, provedimënc provisorii cun forza de lege, mëssel i presenté le medemo de por la converjiun ales Ciamentes che vëgn convocades aposta y se abina adöm te cin' dis, ince sce ares é gnüdes descomponüdes.

- (3) I decrec perd atira súa faziun, sce ai ne vëgn nia convertis te lege tl tēmp de sessanta dis da súa publicaziun. Les Ciamentes pó porimpó regulé cun lege i raporc iuridics che vëgn da decrec nia convertis.

Art. 78

- (1) Les Ciamentes deliberëia la condiziun de vera y ti conferësc al Govern i podëis che vá debojëgn.

Art. 79

- (1) L'amnestia y la reduziun dla pëna vëgn conzedüs cun lege deliberada cun la maioranza de dui terzi di componënc de vigni Ciamenta, te vigni so articul y tla votaziun finala.
- (2) La lege che conzed l'amnestia o la reduziun dla pëna stabilësc le termin por súa aplicaziun.
- (3) Te vigni caje ne pó l'amnestia y la reduziun dla pëna nia gní aplicades ai reac cometüs do la presentaziun dl dessëgn de lege.²⁰

Art. 80

- (1) Les Ciamentes autorisëia cun lege la ratificaziun di tratat internazionai che é de natöra politica, o prevëiga arbitraji o regolamënc iudiziars, o porta ite mudaziuns dl teritore o groaries finanziars o mudaziuns de leges.

Art. 81

Le Stat garantësc l'ecuiliber danter les entrades y les spëises de so bilanz, tignin cunt dles fases negatives y de chëres positives dl ziclus economic.

L'indebitamënt vëgn lascé pro ma por conscidré les faziuns dl ziclus economic y, do l'autorisaziun dles Ciamentes adotada a maioranza assoluta de sü componënc, canche al se porta pro evënc ezezionai.

Vigni lege che comporta groaries nöies o maius mëss ince se procuré i mesi por ti rové a ce.

Vigni ann aprovëia les Ciamentes cun lege le bilanz y le decunt consuntif presentá dal Govern.

L'eserzize provimore dl bilanz pó ma gní conzedü por lege y por periodes de tēmp de indöt nia plü co cater mëisc.

Le contignü dla lege de bilanz, les normes fondamentales y i criters por garantí l'ecuiliber danter les entrades y les spëises di bilanc y la sostignibilité dl debit de dotes les aministrazziuns publiches vëgn stabilis cun lege aprovada a maioranza assoluta

di componënc de vigni Ciadena, tl respet di prinzijs definis cun lege costituzionala.^{21, 22}

Art. 82

- (1) Vigni Ciadena pó despone inrescides sön materies de interes publich.
- (2) Por chësc fin nominëiera danter sù componënc na comisciun metüda adöm a na moda da respidlé la proporziun di grups desvalis. La comisciun d'inrescida inviëia ia les inrescides y i ejams cun i medemi podëis y les medemes limitaziuns dl'autoritë iudiziara.

TITUL II

Le Presidënt dla Republica

Art. 83

- (1) Le Presidënt dla Republica vëgn lité dal Parlamënt te na sentada a chëra che sù componënc tol pert deboriada.
- (2) Ala lita tolel pert trëi delegá por vigni Regiun, litá dal Consëi regional a na moda che al vëgnes garantí la rapresentanza dles mendranzes. La Valle d'Aosta á ma un n deleghé.
- (3) La lita dl Presidënt dla Republica vëgn fata tres lita socrëta cun la maioranza de dui terzi dl'assemblea. Do la terza lita bastel la maioranza assoluta.

Art. 84

- (1) Al pó gní lité sciöche Presidënt dla Republica vigni zitadin che á complí cincant'agn y á i dërc zivii y politics.
- (2) L'inciaria de Presidënt dla Republica é incompatibla cun vigni atra inciaria.
- (3) Le davagn y la dotaziun dl Presidënt vëgn determiná dala lege.

Art. 85

- (1) Le Presidënt dla Republica vëgn lité por 7 agn alalungia.
- (2) Trënta dis denanco le termin tomes, chërda ite le Presidënt dla Ciadena di deputac na sentada a chëra che le Parlamënt y i delegá regionai tol pert deboriada por lité le Presidënt dla Republica nü.
- (3) Sce les Ciadenes é descomponüdes, o al mancia manco co trëi mëisc a súa tomanza, vëgn la lita fata te chinesc dis dala

sentada dles Ciamentes nöies. Inurcaltan vëgnel proroghé i podëis dl Presidënt en ciaria.

Art. 86

- (1) Les funziuns dl Presidënt dla Republica vëgn te vigni caje eserzitades dal Presidënt dl Senat, sce al ne pó nia les ademplí.
- (2) Tl caje de impedimënt permanënt o de mort o de demisciuns dl Presidënt dla Republica, chërda ite le Presidënt dla Ciamenta di deputac la lita dl Presidënt dla Republica nü te chinesc dis, ater co sce le termin é preodü plü tert, ajache les Ciamentes é descomponüdes o al mancia manco co trëi mëisc a súa zessaziun.

Art. 87

- (1) Le Presidënt dla Republica é le Surastant dl Stat y rapresentëia l'unité nazionala.
- (2) Al pó ti ortié messaji ales Ciamentes.
- (3) Al chërda ite les lites dles Ciamentes nöies y fissa súa pröma indunada.
- (4) Al autorisëia la presentaziun ales Ciamentes di dessëgn de lege sön scomenciadia dl Govern.
- (5) Al promulghëia les leges y emanëia i decrec che á valor de lege y i regolamënc.
- (6) Al chërda ite le referendum popolar ti caji preodüs dala Costituziun.
- (7) Al nominëia, ti caji indicá dala lege, i funzionars dl Stat.
- (8) Al acreditëia y s'incunta cun i rapresentanc diplomatics, al ratifichëia i tratat internazionai do avëi ciáfë, sce al vá debojëgn, l'autorisaziun dles Ciamentes.
- (9) Al á le comando dles Forzes armades, al presidiëia le Consëi plü alt de defenüda constituí aladô dla lege, al detlarëia le stat de vera deliberé dales Ciamentes.
- (10) Al presidiëia le Consëi plü alt dla magistratöra.
- (11) Al pó conzede la grazia y mudé les pënes.
- (12) Al surandá les onoranzas dla Republica.

Art. 88

- (1) Le Presidënt dla Republica pó deslié les Ciamentes o ince ma öna dles döes, do avëi aldí sü Presidënc.
- (2) Al ne pó nia eserzitë chësta faculté ti ultimi sis mëisc de so mandat, ater co sce ai vá a öna daldöt o en pert cun i ultimi sis mëisc dla legislatöra.²³

Art. 89

- (1) Degun at dl Presidënt dla Republica ne vel sce al ne vëgn nia cuntrafirmé dai ministri proponënc, che s'un surantol la responsabilité.
- (2) I ac che á valur legislatif y i atri ac indicá dala lege vëgn cuntrasotescrie ince dal Presidënt dl Consëi di Ministri.

Art. 90

- (1) Le Presidënt dla Republica ne n'é nia responsabl dles aziuns cometüdes tl eserzize de sües funziuns, ater co por tradimënt alt o por atentat ala Costituziun.
- (2) Te chisc caji vëgnel metü tl stat de acüsa dal Parlamënt te na sentada coletiva, cun la maggioranza assoluta de sü componënc.

Art. 91

- (1) Le Presidënt dla Republica fej joramënt de fedelté ala Republica y de osservanza dla Costituziun dan le Parlamënt rové adöm te na sentada coletiva, denant co surantó sües funziuns.

TITUL III

Le Govern

SEZIUN I / Le Consëi di ministri

Art. 92

- (1) Le Govern dla Republica é metü adöm dal Presidënt dl Consëi y dai ministri, che costituësc deboriada le Consëi di ministri.
- (2) Le Presidënt dla Republica nominëia le Presidënt dl Consëi di ministri y, sön proposta de chësc, i ministri.

Art. 93

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri y i ministri fej joramënt tles mans dl Presidënt dla Republica, denant co surantó les funziuns.

Art. 94

- (1) Le Govern mëss avëi la crëta de tramesdöes les Ciamenes.
- (2) Vigni Ciamena conzed o revochëia la crëta tres moziun motivada litada cun apel nominal.
- (3) Tl tēmp de diesc dis da süa formaziun se presentëia le Govern ales Ciamenes por ciagé la crëta.

- (4) La usc decuntra de öna o de tramesdöes les Ciamenes sön na proposta dl Govern ne comporta nia le dovèi de demisciuns.
- (5) La moziun de desfidënza mëss gní sotescrita da altamo n diejimo di componënc dla Ciadena y pó impormó gní metüda en discusciun trèi dis do süa presentaziun.

Art. 95

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri manajëia la politica generala dl Govern y nen é responsabl. Al mantëgn l'unité de orientamënt politich y aministratif y al sostëgn y coordinëia l'ativité di ministri.
- (2) I ministri é deboriada responsabli di ac dl Consëi di ministri, y individualmënter di ac de sü ciamps de competënza.
- (3) La lege se crüzia dl ordinamënt dla Presidënza dl Consëi y determinëia le numer, les atribuziuns y l'organisaziun di ministers.

Art. 96

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri y i ministri vëgn, ince sce ai ne n'é nia plü en ciaria, sotmetüs por i reac cometüs tl eserzize de sües funziuns ala iurisdiziun ordinara, do che le Senat dla Republica o la Ciadena di deputac á dé l'autorisaziun, aladô dles normes stabilides cun lege costituzionala.²⁴

SEZIUN II / L'Aministraziun Publica

Art. 97

- (01) Les amministrazioni publiche garantësc a öna cun l'ordinamënt dl'Unión europeica l'ecuiliber di bilanc y la sostignibilité dl debit publich.²⁵
- (1) I ofizi publiche vëgn organisá aladô dles disposiziuns de lege, a na moda che al vëgnes garantí le bun andamënt y l'imparzialité dl'amministraziun.
- (2) Tl ordinamënt di ofizi vëgnel determiné i ciamps de competënza, les atribuziuns y les responsabilités di funzionars.
- (3) Ai posc de laur tles amministrazioni publiche ti röion pomez tres concurs, ater co ti caji stabilis dala lege.

Art. 98

- (1) I impiegac publiche é al sorvisc esclusif dla Naziun.
- (2) Sce ai é comëmbri dl Parlamënt ne pói nia ciagé promoziuns, ater co por anzianité.

- (3) Cun lege pón limité le dèrt da se scrí ite te partis politics por i magistrac, i militars de cariera en sorvise atif, i funzionars y i agènc de polizia, i rapresentanc diplomatics y consolars foradecá.

SEZIUN III / I organs ausiliars

Art. 99

- (1) Le Consèi nazional dl'economia y dl'aur é metü adöm, aladô dles modalitès stabilides dala lege, da esperc y da rapresentanc dles categories produtives, te na mosöra che tègnes cunt de süa importanza numerica y cualitativa.
- (2) Al é n organ de consulènza dles Ciameses y dl Govern por les materies y aladô dles funziuns che ti vègn atribuides dala lege.
- (3) Al á la scomenciadia legislativa y pó porté pro al'elaboraziun dla legislaziun economica y sozuala aladô di prinziips y ti limic stabilis dala lege.

Art. 100

- (1) Le Consèi de Stat é n organ de consulènza iuridich-aministrativa y de sconsanza dla iustizia tl'aministraziun.
- (2) La Curt di cunc eserzitèia le control preventif de legitimité sön i ac dl Govern, y ince chël suandënt sön la gestiun dl bilanz dl Stat. Ara tol pert, ti caji y tles formes stabilides dala lege, al control sön la gestiun finanziaria di ënc che ciafa contribuc ordinars dal Stat. Ara ti lascia alsavèi diretamënter ales Ciameses le resultat dl control fat.
- (3) La lege garantësc l'indipendënza di dui istituc y de sü componënc dan le Govern.

TITUL IV

La Magistratöra

SEZIUN I / Ordinamënt iurisdizional

Art. 101

- (1) La iustizia vègn aministrada tl inöm dl popul.
- (2) I vicars é ma sotmetüs ala lege.

Art. 102

- (1) La funziun iurisdizionala vëgn eserzitada da magistrac ordinars istituis y regolá aladô dles normes sôn l'ordinamënt iudiziar.
- (2) Al ne pó nia gní istituí vicars straordinars o vicars speziai. Al pó ma gní istituí pro i organs iudiziars ordinars sezziuns spezialisades por certes materies, ince cun la partezipaziun de zitadins adatá che ne toca nia pro la magistratöra.
- (3) La lege regolëia i caji y les formes dla partezipaziun direta dl popul al'aministraziun dla iustizia.

Art. 103

- (1) Le Consëi de Stat y i atri organs de iustizia aministrativa á iurisdiziun por la sconanza ti confrunc dl'aministraziun publica di interesc legitimis y te materies particulares indicades dala lege, ince di dërc sogetifs.
- (2) La Curt di cunc á iurisdiziun tles materies de contabilité publica y te chères specificades dala lege.
- (3) I tribunai militars te tëmp de vera á la iurisdiziun stabilida dala lege. Tl tëmp de pesc ái ma la iurisdiziun por i reac militars cometüs da porsones che fej pert dles Forzes Armades.

Art. 104

- (1) La magistratöra é n ordin autonom y independënt da vigni ater podëi.
- (2) Le Consëi plü alt dla magistratöra é presidié dal Presidënt dla Republica.
- (3) Al toca lapró de dërt le pröm presidënt y le procuradú general dla Curt de cassaziun.
- (4) I atri componënc vëgn litá por dui terzi da düc i magistrac ordinars danter chi dles categories desfarëntes, y por un n terzo dal Parlamënt te na sentada coletiva danter professurs ordinars de universités de materies iuridiches y avocac cun chinesc agn de pratica profescionala.
- (5) Le Consëi lita n vize-presidënt danter i componënc designá dal Parlamënt.
- (6) I comëmbri litá dl Consëi romagn en ciaria cater agn alalungia y ne pó nia gní litá danü atira dedô.
- (7) Cina che ai é en ciaria ne pói nia ester scric ite ti registri profescionai, y gnanca fá pert dl Parlamënt o de n Consëi regional.

Art. 105

- (1) Al Consëi plü alt dla magistratöra ti spetel, aladô dles normes

dl ordinamënt iudiziar, les assunziuns, les assegnaziuns y i trasferimënc, les promoziuns y i provedimënc disciplinars di magistrac.

Art. 106

- (1) Les nominaziuns di magistrac vëgn fates tres concurs.
- (2) La lege sön l'ordinamënt iudiziar pó conzede la nominaziun, ince litala, di magistrac onorars por dötes les funziuns atribuides a singui vicars.
- (3) Sön proposta dl Consëi plü alt dla magistratöra pó l gní nominé sciöche aconsiadus de cassaziun, porvia de miric straordinars, professurs ordinars de universités de materies iuridiches y avocac che á chinsc agn de sorvisc y é iscric ti registri speziai por les iurisdiziuns superiures.

Art. 107

- (1) I magistrac ne pó nia gní destituis. Ai ne pó nia gní dejinciariá temporaneamënter o por tres, ai ne pó nia gní trasferis te d'atres sëntes y ai ne pó nia ciafé d'atres funziuns, ater co tres dezijiun dl Consëi plü alt dla magistratöra, adotada o por les rajuns y cun les garanzies de defenüda stabilides dal ordinamënt iudiziar o cun so consëns.
- (2) Le Minister dla iustizia á la facolté da invié ia l'aziun disciplinara.
- (3) I magistrac se desfarenziëia danter ëi ma por la desvalianza de funziuns.
- (4) Le ministere publich god dles garanzies stabilides te sü confrunc dales normes sön l'ordinamënt iudiziar.

Art. 108

- (1) Les normes sön l'ordinamënt iudiziar y sön vigni magistratöra vëgn stabilides cun lege.
- (2) La lege garantësc l'independënza di vicars dles iurisdiziuns speziales, de so Ministere publich, y de chi che ne alda nia lapró, che tol pert al'aministraziun dla iustizia.

Art. 109

- (1) L'autorité iudiziara desponn diretamënter dla polizia iudiziara.

Art. 110

- (1) Tl respet dles competënzes dl Consëi plü alt dla magistratöra, ti spetel al Ministere dla iustizia l'organisaziun y le funzionamënt di sorvisc che reverda la iustizia.

SEZIUN II / Normes sön la iurisdiziun

Art. 111

- (1) La iurisdiziun vëgn atuada tres n prozes iüst regolé dala lege.²⁶
- (2) Vigni prozes se dejoj tl contraditore danter les perts, te condiziuns de parité, dan n vicar terzo y imparzial. La lege nen garantësc na dorada adatada.²⁶
- (3) Tl prozes penal garantësc la lege che la porsona acusada de n reat vëgnes informada le plü debota che ara vá a na moda rresservada dla natöra y dles rajuns dl'acüsa moiüda cuntra d'ëra; che ara ais le tēmp y les condiziuns che vá debojëgn por arjigné ca süa defenüda; che ara pois damané fora o fá damané fora dan le vicar les porsones che fej detlaraziuns cuntra d'ëra, che al vëgnes cherdé adalerch y damané fora porsones a süa defenüda ales medemes condiziuns dl'acüsa, y che ara pois porté dant vigni ater meso de proa a so bëgn; che ara vëgnes sostignida da n interpret sce ara ne capësc nia o ne baia nia le lingaz adoré tl prozes.²⁶
- (4) Le prozes penal vëgn regolé dal prinzip dl contraditore por ci che reverda la formaziun dla proa. La colpa dl imputat ne pó nia gní porvada sön la basa de detlaraziuns fates da che che, por lita lèdia, se á dagnora refusé de süa buna da gní damané fora dal imputat o da so defensur.²⁶
- (5) La lege regolëia i caji olache la formaziun dla proa ne vëgn nia fata tl contraditore por le consëns dl imputat o l'imposcibilité ogetiva azertada, o por faziun de n comportamënt cuntra la lege desmostré.²⁶
- (6) Düc i provedimënc iurisdizionali mëss gní motivá.
- (7) Cuntra les sentënzes y cuntra i provedimënc sön la liberté personala, pronunziá dai organs iurisdizionali ordinars o speziai, pón dagnora fá recurs pro la Cassaziun por violaziun dla lege. Da chësta norma pón ma desvié por les sentënzes di tribunai militars tl tēmp de vera.
- (8) Cuntra les dezijiuns dl Consëi de Stat y dla Curt di cunc pón ma fá recurs pro la Cassaziun por les rajuns che reverda la iurisdiziun.

Art. 112

- (1) Le Ministere public á le dovëi de eserzité l'aziun penala.

Art. 113

- (1) Cuntra i ac dl'aministraziun publica vëgnel dagnora conzedü la sconanza iurisdizionala di dërc y di interesc legitims dan i organs de iurisdiziun ordinara o aministrativa.

- [2] Chësta sconanza iurisdizionala ne pó nia gní stlùta fora o limitada a mesi de impugnaziun particulars o por certes categories de ac.
- [3] La lege determinëia ci organs de iurisdiziun che pó anulé i ac dl'aministraziun publica ti caji y cun la faziun preodüda da chësta lege.

TITUL V

Les Regions, les Provinzies, i Comuns

Art. 114

- [1] La Republica é constituida dai Comuns, dales Provinzies, dales Cités metropolitanes, dales Regions y dal Stat.
- [2] I Comuns, les Provinzies, les Cités metropolitanes y les Regions é ënc autonoms cun de sü statuc, podëis y funziuns aladô di prinzijs fissá dala Costituziun.
- [3] Roma é la capitala dla Republica. La lege dl Stat regolamentëia so ordinamënt.²⁷

Art. 115²⁸

Art. 116

- [1] Le Friuli Venezia Giulia, la Sardegna, la Sicilia, le Trentin-Südtirol y la Valle d'Aosta á formes y condiziuns particulares de autonomia, aladô de sü statuc speziai adotá cun lege costituzionala.
- [2] La Region Trentin-Südtirol é constituida dales Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan.
- [3] De plü formes y condiziuns particulares de autonomia, che reverda les materies odüdes danfora tl terzo coma dl articul ales lëtres l), ma por ci che á da nen fá cun l'organisaziun dla iustizia de pesc, n) y s), pó gní atribuides a d'atres Regions cun lege statala, sön scomenciadia dla Region interessada, do avëi aldí i Ënc locai, tl respet di prinzijs odüs danfora dal articul 119. La lege vëgn aprovada dales Ciamenes cun la maioranza assoluta di componënc, sön la basa de intenüda danter le Stat y la Region interessada.²⁹

Art. 117

- (1) Le podëi legislatif vëgn eserzitë dal Stat y dales Regiuns tl respet dla Costituziun y di vincui che vëgn dal ordinamënt comunitar y dai dovëis internazionai.
- (2) Le Stat á la legislaziun estlusiva te chëstes materies:
 - a) politica estera y raporc internazionai dl Stat; raporc dl Stat cun l'Uniun europeica; dërt de asil y condiziun iuridica di zitadins di Stac che ne fej nia pert dl'Uniun europeica;
 - b) imigraziun;
 - c) raporc danter la Republica y les confesciuns religiozes;
 - d) defenüda y Forzes armades; segurëza dl Stat; ermes, muniziuns y esplosifs;
 - e) monëda, sconanza dl sparagn y marciá finanziares; sconanza dla concorënza; sistem monetar; sistem tributar y contabl dl Stat; avaliaziun dles ressurses finanziares;³⁰
 - f) organs dl Stat y leges eletorales che alda lapró; referendums statai; lita dl Parlamënt europeich;
 - g) ordinamënt y organisaziun aministrativa dl Stat y di ënc publics nazionai;
 - h) ordin public y segurëza, ater co la polizia aministrativa locala;
 - i) zitadinanza, stat zivil y anagrafes;
 - l) iurisdiziun y normes prozessuales; ordinamënt zivil y penal; iustizia aministrativa;
 - m) determinaziun di liví essenziail dles prestaziuns che reverda i dërc zivii y soziai che mëss gní garantis sön döt le teritore nazional;
 - n) normes generales sön l'istruziun;
 - o) previdënza sozuala;
 - p) legislaziun litala, organs de govern y funziuns fundamentales de Comuns, Provinzies y Cités metropolitanes;
 - q) doganes, proteziun di confins nazionai y profilassa internazionala;
 - r) pëisc, mosöres y determinaziun dl tëmp; coordinamënt dl'informaziun statistica y coordinamënt informatic di dac dl'aministraziun statale, regionala y locala; operes dl intelet;
 - s) sconanza dl ambiënt, dl ecosistem y di bëgns culturai.
- (3) Chëstes materies alda pro la legislaziun concorënta: i raporc internazionai dles Regiuns y chi cun l'Uniun europeica; le comertz cun l'ester; la sconanza y la segurëza dl laur; l'istruziun, tl respet dl'autonomia dles istituziuns scolastiches

ater co chères dl'istruzium y dla formaziun profescionala; les profesciuns; l'inrescida scientifica y tecnologica y le sostëgn dl'inovaziun por i seturs produtifs; la sconsanzenza dla sanitè; l'alimentaziun; l'ordinamënt sportif; la proteziun zivila; le govern dl teritore; i porc y i aeroporc zivii; les gran rèis de trasport y de navigaziun; l'ordinamënt dla comunicaziun; la produziun, le trasport y la destribuziun nazionala dl'energia; la previdënza complementara y integrativa; l'armonisaziun di bilanc publics y le coordinamënt dla finanza publica y dl sistem tributar; la valorisaziun di bëgns culturai y ambientai y la promoziun y l'organisaziun de ativités culturales; les casses de sparagn, les casses rurales, les aziëndes de credit a carater regional; i ënc de credit fondiari y agrari a carater regional. Tles materies de legislaziun concorënta ti spetel ales Regiuns le podëi legislatif, ater co por la determinaziun di prinziips fundamentai, resservada ala legislaziun dl Stat.³¹

- (4) Ales Regiuns ti spetel le podëi legislatif por dotes les materies nia resservades espressamënter ala legislaziun dl Stat.
- (5) Les Regiuns y les Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan tol pert, por ci che reverda les materies de sùla competënza, ales deziijiuns sön la formaziun di ac normatifs comunitars y se crüzia dl'atuaziun y dl'esecuziun dles acordanzas internazionales y di ac dl'Uniun europeica, tl respet dles normes de prozedöra stabilides dala lege statala, che regolamentëia les modalitès de eserzize dl podëi sostitutif tl caje che al ne gniss fat nia.
- (6) Le podëi regulamentar ti speta al Stat tles materies de legislaziun esclusiva, ater co sce deleghé ales Regiuns. Te vigni atra materia ti speta le podëi regulamentar ales Regiuns. I Comuns, les Provinzies y les Cités metropolitanes á le podëi regulamentar por ci che reverda la regolamentaziun dl'organisaziun y dl desfirmamënt dles funziuns che ti é gnüdes atribuides.
- (7) Les leges regionales tol demez vigni impedimënt che tëgn sö l'avalianza plëna danter ëi y ères tla vita sozuala, culturala y economica, y sostëgn l'avalianza danter ères y ëi pro l'azes ales inciaries litales.
- (8) La lege regionala ratifichëia les intenüdes dla Regiun cun d'atres Regiuns por le miü eserzize de sües funziuns, ince tres l'individuaziun de organs coletifs.
- (9) Tles materies de sùla competënza pó la Regiun stlüje jö acordanzas cun Stac y intenüdes cun ënc teritoriai de n ater Stat, ti caji y tles formes regulamentades da leges statales.³²

Art. 118

- (1) Les funziuns aministratives ti vëgn atribuides ai Comuns, ater co sce ares ti vëgn surandades a Provinzies, Cités metropolitanes, Regiuns y Stat, sön la basa di prinziips de sussidiarieté, desfarenziaziun y adeguatëza, por assiguré so eserzize unitar.
- (2) I Comuns, les Provinzies y les Cités metropolitanes á sües funziuns aministratives y chëres surandades cun lege statala o regionala, aladô dles competënzes che alda lapró.
- (3) La lege statala regolamentëia les formes de coordinamënt danter le Stat y les Regiuns tles materies odüdes dant dales lëtres b) y h) dl coma 2 dl articul 117, sciöchce ince les formes de intenüda y coordinamënt tl ciamp dla sconsanza di bëgns culturai.
- (4) Le Stat, les Regiuns, les Cités metropolitanes, les Provinzies y i Comuns sostëgn la scomenciadia autonoma di zitadins, singui y assoziá, por le desfiramënt de ativités de interes general, sön la basa dl prinzip de sussidiarieté.³³

Art. 119

- (1) I Comuns, les Provinzies, les Cités metropolitanes y les Regiuns á l'autonomia finanziaia por les entrades y les spëises tl respet dl ecuiliber de sü bilanc y dëida garantí l'osservanza di lians economics y finanziairs che vëgn dal ordinamënt dl'Uniun europeica.³⁴
- (2) I Comuns, les Provinzies, les Cités metropolitanes y les Regiuns á ressurses autonomes. Ai stabilësc y aplichëia sü tribut y sües entrades, a öna cun la Costituziun y aladô di prinziips de coordinamënt dla finanza publica y dl sistem tributar. Ai partezipëia ales entrades di tribut statai che reverda so teritore.
- (3) La lege dl Stat istituësc n fonds d'avaliazion, zënza vincui de destinazion, por i raiuns cun na mëndra capacità fiscala por abitant.
- (4) Les ressurses che vëgn dales fontanes preodüdes dai comesc dessura ti conzed ai Comuns, ales Provinzies, ales Cités metropolitanes y ales Regiuns da finanziaé daldöt les funziuns publiches a d'ères atribuides.
- (5) Por sostigní le svilup economic, la coejiun y la solidarieté soziaa, por tó demez les desvalianzes economiches y soziales, por sostigní l'eserzize efetif di dërc dla porsona, o por ademplí fins desvalis dal eserzize normal de sües funziuns, destinëia le Stat ressurses implü y fej intervënc speziai a bëgn de certi

Comuns, certes Provinzies, certes Cités metropolitanes y certes Regions.

- [6] La Republica reconësc les particularités dles Isoles y sostëgn les mosöres che vá debojëgn por tó y jí i desvantaji che vëgn dal ester isola.³⁵
- [7] I Comuns, les Provinzies, les Cités metropolitanes y les Regions á n so patrimone, atribuí aladô di prinzijs generai determiná dala lege statala cun la definiziun di planns de amortamënt y a condiziun che al vëgnes respeté l'ecuiliber dl bilanz por le comples di ënc de vigni Region. Ai pó ma s'indebité por finanziaé spëises de investimënt. Al é stlüt fora vigni garanzia da pert dl Stat por i debic che ai á fat.^{36, 37}

Art. 120

- [1] La Region ne pó nia istituí dac de importaziun o esportaziun o transiamënt danter les Regions, no adoté provedimënc che tëgn sö a val' moda la zircolaziun lëdia dles porsones y dles cosses danter les Regions, no limité l'eserzize dl dërt da lauré indlunch tl teritore nazional.
- [2] Le Govern pó agí impede i organs dles Regions, dles Cités metropolitanes, dles Provinzies y di Comuns, sce al ne vëgn nia tigní ite les normes y i tratat internazionai, o les normes comunitares, o tl caje de gran prigo por l'ordin y la segurëza publica, o sce al vá debojëgn por sconé l'unité iuridica o l'unité economica, y dantadöt i sorvise essenziail che reverda i dërc zivii y soziai, zënza tigní cunt di confins teritoriai di governs locai. La lege definësc les prozedöres por garantí che i podëis substitutifs vëgnes eserzitá tl respet dl prinzip de sussidiarieté y dl prinzip de colaboraziun loiala.³⁸

Art. 121

- [1] I organs dla Region é: le Consëi regional, la Junta y so Presidënt.
- [2] Le Consëi regional eserzitëia i podëis legislatifs atribuis ala Region y les atres funziuns che ti é gnüdes surandades dala Costituziun y dales leges. Al pó fá propostes de lege ales Ciamenes.
- [3] La Junta regionala é l'organ esecutif dles Regions.
- [4] Le Presidënt dla Junta rapresentëia la Region; al manajëia la politica dla Junta y nen é responsabl; al promulghëia les leges y emanëia i regolamënc regionai; al manajëia les funziuns aministratives delegades dal Stat ala Region, se conforman ales istruziuns dl Govern dla Republica.³⁹

Art. 122

- (1) Le sistem de lita y i caji de ilitabilité y de incompatibilité dl Presidënt y di atri componënc dla Junta regionala, sciöche ince di aconsiadus regionai, vëgn regolamentá cun lege dla Regiun ti limic di prinziips fundamentai stabilis cun lege dla Republica, che stabilësc ince la dorada di organs litai.
- (2) Degügn ne pó fá pert tl medemo tēmp de n Consëi o na Junta regionala y de öna dles Ciamentes dl Parlamënt, de n ater Consëi o de n'atra Junta regionala, o dl Parlamënt europeich.
- (3) Le Consëi lita danter sü componënc n Presidënt y n ofize de presidënza.
- (4) I aconsiadus regionai ne pó nia gní cherdá a respogne por les minunghes portades dant y les usc dades tl eserzize de sües funziuns.
- (5) Le Presidënt dla Junta regionala vëgn lité cun lita universalá y direta, ater co sce le statut regional stabilësc val' d'ater. Le Presidënt lité nominëia y revochëia i componënc dla Junta.⁴⁰

Art. 123

- (1) Vigni Regiun á n statut che determinëia, a öna cun la Costituziun, süa forma de govern y sü prinziips fundamentai de organisaziun y funzionamënt. Le statut regolëia l'eserzize dl dërt de scomenciadia y referendum sön leges y providimënc aministratifs dla Regiun y la publicaziun dles leges y di regolamënc regionai.
- (2) Le statut vëgn aprové y mudé dal Consëi regional cun lege aprovada cun la maioranza assoluta de sü componënc, cun döes deliberaziuns adotades öna indô l'atra cun na palsa de altamo dui mëisc danterite. Por chësta lege ne vál nia debojëgn dl sigil da pert dl Comissar dl Govern. Le Govern dla Republica pó promöie la chestiun de legitimité costituzionala sön i statut regionai dan la Curt costituzionala, te trënta dis da süa publicaziun.
- (3) Le statut vëgn sotmetü a referendum popolar, sce n cincantejimo di litadus dla Regiun o n cuinto di componënc dl Consëi regional se le damana, te trëi mëisc da süa publicaziun. Le statut sotmetü a referendum ne vëgn nia promulghé, sce al ne vëgn nia aprové cun la maioranza dles usc varëntes.
- (4) Te vigni Regiun regolamentëia le statut le Consëi dles autonomies locales sciöche organ de consultaziun danter la Regiun y i Ënc locai.⁴¹

Art. 124⁴²

Art. 125

[1] ⁴³

- [2] Tla Regiun vëgnel istituí organs de iustizia aministrativa de pröm degré, aladô dl ordinamënt stabilí tres lege dla Republica. Al pó ince gní istituí seziuns che n'á nia la sënta tl capolüch dla Regiun.

Art. 126

- [1] Cun decret motivé dl Presidënt dla Republica vëgnel desponü la descomposiziun dl Consëi regional y la destituziun dl Presidënt dla Junta che á cometü aziuns cuntra la Costituziun o violaziuns pesoces cuntra la lege. La descomposiziun y la destituziun pó ince gní desponüdes por rajuns de segurëza nazionala. Le decret vëgn adoté do avëi aldí na Comisciun de deputac y senaturs metüda adöm por les chestiuns regionales aladô dles modalités stabilides cun lege dla Republica.
- [2] Le Consëi regional pó detlaré la desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Junta tres moziun motivada, sotescrita da altamo n cuinto de sü componënc, y aprovada por apel nominal cun la maioranza assoluta di componënc. La moziun pó impormó gní metüda en discusiun trëi dis do la presentaziun.
- [3] L'aprovaziun dla moziun de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Junta lité cun lita universal y direta, sciöche ince süa destituziun, so impedimënt permanënt, süa mort o sües demisciuns voluntares, porta pro ales demisciuns dla Junta y ala descomposiziun dl Consëi. Te vigni caje á les demisciuns contestuales dla maioranza di componënc dl Consëi la medema fazion.⁴⁴

Art. 127

- [1] Le Govern pó promöie la chestiun de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, te sessanta dis da süa publicaziun, sce al arata che na lege regionala vais sura la competënza dla Regiun fora.
- [2] La Regiun pó promöie la chestiun de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, te sessanta dis dala publicaziun dla lege o dl at che á valor legal, sce ara arata che na lege o n at che á valor legal dl Stat o de n'atra Regiun vais cuntra süa competënza.⁴⁵

Art. 128⁴⁶

Art. 129⁴⁷

Art. 130⁴⁸

Art. 131

[1] Al vëgn constituí chëstes Regions:

- » Piemonte;
- » Valle d'Aosta;
- » Lombardia;
- » Trentin-Südtirol;
- » Veneto;
- » Friuli Venezia Giulia;
- » Liguria;
- » Emilia-Romagna;
- » Toscana;
- » Umbria;
- » Marche;
- » Lazio;
- » Abruzzo;
- » Molise;⁴⁹
- » Campania;
- » Puglia;
- » Basilicata;
- » Calabria;
- » Sicilia;
- » Sardegna.

Art. 132

- [1] Cun lege costituzionala pón, do avëi aldí i Consëis regionai, despone la fujiun de Regions che é bele o la creaziun de Regions nöies cun altamo n miliun de abitanc, sce tan de Consëis comunai da rapresenté altamo n terzo dles popolaziuns interessades se le damana, y la proposta vëgn aprovada cun referendum dala maioranza dles popolaziuns.
- [2] An pó ti conzede ales Provinzies y ai Comuns che se le damana che ai vëgnes destacá da na Regiun y agregá a n'atra cun l'aprovaziun dla maioranza dles popolaziuns dla Provinzia o dles Provinzies interessades y dl Comun o di Comuns interessá, manifestada tres referendum y cun lege dla Republica, do avëi aldí i Consëis regionai.⁵⁰

Art. 133

- [1] La mudaziun dles zircoscriziuns provinciales y la istituziun de Provinzies nöies te na Regiun, vëgn stabilides cun leges dla Republica sön scomenciadia di Comuns, do avëi aldí la Regiun instëssa.

- (2) La Regiun pó constituí te so raiun Comuns nüs y mudé sües zircoscriziuns y denominaziuns cun sües leges, do avèi aldí les popolaziuns interessades.

TITUL VI

Garanzies costituzionales

SEZIUN I / La Curt costituzionala

Art. 134

- (1) La Curt costituzionala iudichëia: sön stritaries che reverda la legitimité costituzionala dles leges y di ac che á forza legala dl Stat y dles Regiuns; sön i conflic de atribuziun danter i podëis dl Stat y sön chi danter le Stat y les Regiuns, y danter les Regiuns; sön les plüres cuntra le Presidënt dla Republica, a norma dla Costituziun.⁵¹

Art. 135

- (1) La Curt costituzionala é metüda adöm da chinesc vicars nominá por n terzo dal Presidënt dla Republica, por n terzo dal Parlamënt te na sentada coletiva y por n terzo dales magistratöres plü altes ordinares y aministratives.
- (2) I vicars dla Curt costituzionala vëgn chiris fora danter i magistrac, ince en ponsiun, dles iurisdiziuns plü altes ordinares y aministratives, i professurs ordinars dles universités de materies iuridiches y i avocac che á n'esperienza profesionala de vint agn.
- (3) I vicars dla Curt costituzionala vëgn nominá por nü agn, pian ia dal de che ai dá joramënt, y ne pó nia gní nominá ciamó n iade.
- (4) Canche le termin toma, toma ince l'inciaria y l'eserzize dles funziuns dl vicar costituzional.
- (5) La Curt lita danter sü componënc, aladô dles normes stabilides dala lege, le Presidënt che romagn en ciaria trëi agn alalungia y che pó gní lité danü, tl respet a vigni moda di termins de tomanza dl'inciaria de vicar.
- (6) L'inciaria de vicar dla Curt ne vá nia a öna cun chëra de comëmber dl Parlamënt, de n Consëi regional, cun l'eserzize dla profesciun de avocat y cun vigni atra inciaria o funziun dada dant dala lege.
- (7) Pro les prozedöres de plüra cuntra le Presidënt dla Republica

vëgnel cherdé, dlungia i vicars ordinars dla Curt, sêdesc comëmbri trac ala niza da na lista de zitadins che á i recuisic por gní litá sciöche senaturs, che le Parlamënt mêt sö vigni nü agn tres lita cun les medemes modalités stabilides por la nominaziun di vicars ordinars.⁵²

Art. 136

- (1) Sce la Curt detlarëia l'ilegitimité costituzionala de na norma de lege o de n at che á forza legala, ne n'á la norma plü degöna faziun dal de do la publicaziun dla dezijiun.
- (2) La dezijiun dla Curt vëgn publicada y ti vëgn comunicada ales Ciamenes y ai Consëis regionai interessá, a na moda che ai se crüzies aladô dles formes costituzionales, sce ai arata che ara vais debojëgn.

Art. 137

- (1) Na lege costituzionala stabilësc les condiziuns, les formes, i terms de proponibilité di iudizi de legitimité costituzionala y les garanzies d'independënza di vicars dla Curt.
- (2) Cun lege ordinara vëgnel stabilí les atres normes che vá debojëgn por la Constituziun y le funzionamënt dla Curt.
- (3) Contra les dezijiuns dla Curt costituzionala ne vëgnel nia conzedü da fá recurs.

SEZIUN II / Revijiun dla Costituziun. Leges costituzionales

Art. 138

- (1) Les leges de revijiun dla Costituziun y les atres leges costituzionales vëgn adotades da vigni Ciamena cun döes deliberaziuns, fates öna indô l'atra, cun na palsa de altamo trëi mëisc danterite, y aprovades cun la maioranza assoluta di componënc de vigni Ciamena tla secunda votaziun.
- (2) Chëstes leges vëgn sotmetüdes a referendum popolar, sce n cuinto di comëmbri de öna na Ciamena, o cincëntmille litadus, o cin' Consëis regionai se le damana, te trëi mëisc da süa publicaziun. La lege sotmetüda a referendum ne vëgn nia promulgada, sce ara ne vëgn nia aprovada cun la maioranza dles usc varëntes.
- (3) Al ne vëgn nia tigní le referendum, sce la lege é gnüda aprovada tla secunda votaziun da vigni Ciamena cun la maioranza de dui terzi de sü componënc.

Art. 139

- (1) La forma republicana ne pó nia ester oget de na revijiun costituzionala.

Desposiziuns transitoires y finales

I.

- (1) Cun la jüda en forza dla Costituziun eserzitëia le Surastant provitore dl Stat provitore les funziuns de Presidënt dla Republica y surantol chësc titul.

II.

- (1) Sce al ne n'é nia gnü costituí düc i Consëis regionai ala data dla lita dl Presidënt dla Republica, tol ma i componënc dles döes Ciamenes pert ala lita.

III.

- (1) Por la pröma composiziun dl Senat dla Republica vëgnel nominé cun decret dl Presidënt dla Republica senaturs, i deputac dl'Assemblea Costituënta che á i recuisic de lege por diventé senaturs y che:
 - » é stá presidënc dl Consëi di ministri o de Assemblees legislatives;
 - » á fat pert dl Senat deslié;
 - » é gnüs litá altamo trëi iadi, cumpedan lapró la litaziun pro l'Assemblea Costituënta;
 - » é gnüs detlará tomá tla sentada dla Ciamena di deputac di 9 de novëmber dl 1926;
 - » á paié jö la pëna de retlujiun de altamo cin' agn do na condana dl tribunal spezial fascist por la defenüda dl Stat.
- (2) Al vëgn ince nominé senaturs, cun decret dl Presidënt dla Republica, i componënc dl Senat deslié che á fat pert dla Consulta Nazionale.
- (3) An pó renunzié al dërt de gní nominá senaturs dan la firma dl decret de nominaziun. L'azetaziun dla candidatöra pro les lites politiches comporta la renunzia al dërt de nominaziun a senatur.

IV.

- (1) Por la pröma lita dl Senat vëgn le Molise conscidré sciöche Regiun a pert, cun le numer de senaturs che ti speta aladô de

süa popolaziun.

V.

- (1) La desposiziun dl articul 80 dla Costituziun por ci che reverda i tratat internazionai che porta pro a groaries finanziares o mudamënc de lege, á faziun dala data de convocaziun dles Ciameses.

VI.

- (1) Tl tēmp de cin' agn dala jüda en forza dla Costituziun vëgnel revijioné i organs de iurisdiziun speziai che é atualmënter, ater co les iurisdiziuns dl Consëi de Stat, la Curt di cunc y i Tribunalai militars.
- (2) Te n ann dala medema data vëgnel realisé cun lege le reordinamënt dl Tribunal militar plü alt en referimënt al art. 111.

VII.

- (1) Cina che al ne vëgn nia emané la lege nöia sön l'ordinamënt iudiziar en conformité ala Costituziun, osservëion inant les normes dl ordinamënt varënt.
- (2) Cina che la Curt costituzionala ne mët nia man süa ativité, vëgn la dezijiun sön les stritaries dades dant tl articul 134 tuta tles formes y ti limic dles normes varëntes dan la jüda en forza dla Costituziun.
- (3) ⁵³

VIII.

- (1) Les lites di Consëis regionai y di organs da lité dles aministrazziuns provinziales vëgn scrites fora te n ann dala jüda en forza dla Costituziun.
- (2) Leges dla Republica regolëia por vigni ran dl'aministraziun publica le passaje dles funziuns statales surandades ales Regiuns. Cina che an ne s'á nia cruzié de reordiné y partí sö les funziuns aministratives danter i Ēnc locai, ti romagnel ales Provinzies y ai Comuns les funziuns che ai eserzitëia atualmënter y les atres, de chëres che les Regiuns ti deleghëia l'eserzize.
- (3) Leges dla Republica regolëia le passaje ales Regiuns de funzionars y dependënc dl Stat, ince dles aministrazziuns zentrales, che vá debojëgn aladô dl ordinamënt nü. Por la formaziun de sü ofizi mëss les Regiuns tó so personal da chël dl Stat y di Ēnc locai, ater co te caji de bojëgn.

IX.

- (1) La Republica adatëia sües leges ai bojëgns dles autonomies locales y ala competënza legislativa surandada ales Regiuns, te trëi agn dala jüda en forza dla Costituziun.

X.

- (1) Ala Regiun dl Friuli Venezia Giulia, odüda danfora dal art. 116, ti vëgnel apliché provisoriamënter les normes generales dl Titul V dla secunda pert, tl respet dla sconsanza dles mendranzes linguistiches en conformité al articul 6.

XI.

- (1) Tl tëmپ de cin' agn dala jüda en forza dla Costituziun pón formé cun leges costituzionales d'atres Regiuns mudan la lista preodüda dal art. 131, ince sce al n'é nia les condiziuns damanades dal pröm coma dl art. 132, mo tl respet dl dovëi de aldí les popolaziuns interessades.

XII.

- (1) Al é proibí da reorganisé sot a ci forma co mai le partí fascista deslié.
- (2) Desvian dal art. 48 vëgnel stabilí cun lege, por alplü cin' agn dala jüda en forza dla Costituziun, i limic temporans dl dërt de lita y de litabilité por i capi responsabli dl rejim fascista.

XIII.

- (1) [I comëmbri y i descendënc de Ciasa Savoia ne n'é nia litadus y ai ne pó no surantó inciaries publiches, no inciaries litalas.⁵⁴]
- (2) [Ai ex resc de Ciasa Savoia, a sües fomenes y a sü descendënc ëi ti él proibí da gní y sojorné tl teritore nazional.⁵⁴]
- (3) I bëgns sön le teritore nazional di ex resc de Ciasa Savoia, de sües fomenes y de sü descendënc ëi, ti vá al Stat. I trasferimënc y les costituziuns de dërc reai sön chisc bëgns, realisá do i 2 de jügn dl 1946, ne vel nia.

XIV.

- (1) I titui nobiliars ne vëgn nia reconesciüs.
- (2) I predicac di titui nobiliars che gnô bele adorá dan i 28 d'otober dl 1922, vel sciöche pert dl inom.
- (3) L'Ordin maurizian vëgn mantigní sciöche ënt d'ospedal y funzionëia aladô dles manires stabilides dala lege.
- (4) La lege regolëia la sopresciun dla Consulta araldica.

XV.

- (1) Cun la jüda en forza dla Costituziun vëgn le decret legislatif lüchtenenzial di 25 de jügn dl 1944, n. 151 sön l'ordinamënt provisore dl Stat, mudé te lege.

XVI.

- (1) Tl tēmp de n ann dala jüda en forza dla Costituziun vëgnel invié ia la revijiun y le coordinamënt cun chësta dles leges costituzionales da denant, che ne n'é nia gnüdes abrogades esplizitamënter o implizitamënter cina sëgn.

XVII.

- (1) L'Assemblea Costituënta gnará cherdada ite da so Presidënt por deliberé, cina ai 31 de jená dl 1948, sön la lege por la lita dl Senat dla Republica, sön i statuc regionai speziai y sön la lege por la stampa.
- (2) L'Assemblea Costituënta pó gní convocada cina al de dles lites dles Ciamenes nöies, sce al vá debojëgn da deliberé ti ciamps surandá a süa competënza dai articui 2, pröm y secundo coma, y 3, pröm y secundo coma, dl decret legislatif di 16 de merz dl 1946, n. 98.
- (3) Te chësc tēmp romagn les Comisciuns permanētes tl'inciaria. Chères legislatives ti ortiëia inant al Govern i dessëgns de lege che ti é gnüs mená cun lapró osservaziuns y propostes de emendamēnc, sce al vá debojëgn.
- (4) I deputac pó ti presenté interrogaziuns cun domanda de resposta scritta al Govern.
- (5) L'Assemblea Costituënta vëgn cherdada ite, aladô dl secundo coma de chësc articul, da so Presidënt sön domanda motivada dl Govern o de altamo duicēnt deputac.

XVIII.

- (1) Chësta Costituziun vëgn promulgada dal Surastant provisore dl Stat tl tēmp de cin' dis da süa aprovaziun da pert dl'Assemblea Costituënta y vá en forza al pröm de jená dl 1948.
- (2) Le test dla Costituziun vëgn dé jö tl salf comunal de vigni Comun dla Republica y romagn metü fora dailó tratan döt le 1948, acioche vigni zitadin pois ti ciaré.
- (3) La Costituziun cun le sigil dl Stat gnará metüda pro la Racoiüda ofiziala dles leges y di decrec dla Republica.
- (4) La Costituziun messará gní osservada fedelmēter sciöche Lege fundamentala dla Republica da düc i zitadins y dai organs dl Stat.

Informaziuns surapró

1. Publicada tla G.O. di 27 de dezember dl 1947, n. 298, ediziun straordinaria; la Costituziun é gnüda aprovada dal'Assemblea Costituënta ai 22 de dezember dl 1947, promulgada dal Surastant provisor dl Stat ai 27 de dezember dl 1947 y é jüda en forza al pröm de jená dl 1948.
2. L'art. 9, coma 3 é gnü ajunté dal art. 1 dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1. Ciara ince l'art. 3 dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
3. Le coma 4 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 2 d'otober 2007, n. 1.
4. L'art. 41, coma 2 é gnü mudé insciö dal art. 2, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
5. L'art. 41, coma 3 é gnü mudé insciö dal art. 2, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
6. Le coma 3 é gnü injunté dal art. 1 dla lege costituzionala di 17 de jená dl 2000, n. 1.
7. Le coma 1 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 30 de ma dl 2003, n. 1.
8. L'art. 56, coma 2 é gnü sostituít dal art. 1 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo mudé dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Chësta desposiziun vëgn aplicada pian ia dala data dla pröma desliaziun o dla pröma tomanza dl mandat dles Ciameses do la jüda en forza dla lege costituzionale di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
9. L'art. 56, coma 4 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
10. L'art. 56 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 9 de forá dl 1963, n. 2.
11. L'art. 57, coma 1 é gnü sostituít dal art. 2 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1.
12. L'art. 57, coma 2 é gnü sostituít dal art. 2 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo mudé dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
13. L'art. 57, coma 3 é gnü mudé dal art. 2, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
14. L'art. 57, coma 4 gnü mudé dal art. 2, coma 3 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 19

- d'otober dl 2020, n. 1. Chèsta desposiziun vëgn aplicada pian ia dala data dla pröma desliaziun o dla pröma tomanza dl mandat dles Ciamenes do la jüda en forza dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
15. L'art. 57 é gnü sostituí dal art. 2 dla lege costituzionala di 9 de forá dl 1963, n. 2 y spo mudé dal art. 2 dla lege costituzionala di 27 de dezèmbler dl 1963, n. 3.
 16. L'art. 58, coma 1 é gnü mudé insciö dal art. 1 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2021, n. 1.
 17. L'art. 59, coma 2 é gnü sostituí dal art. 3, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020.
 18. L'art. 60 é gnü sostituí dal art. 3 dla lege costituzionala di 9 de forá dl 1963, n. 2.
 19. L'art. 68 é gnü sostituí dal art. 1 dla lege costituzionala di 29 d'otober dl 1993, n. 3.
 20. L'art. 79 é gnü sostituí dal art. 1 dla lege costituzionala di 6 de merz dl 1992, n. 1.
 21. L'art. 81 é gnü sostituí insciö dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
 22. Ciara ince l'art. 5, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1:
 23. L'art. 88, coma 2 é gnü sostituí dala lege costituzionala di 4 de novèmbler dl 1991, n. 1.
 24. L'art. 96 é gnü sostituí dal art. 1 dla lege costituzionala di 16 de jená dl 1989, n. 1.
 25. L'art. 97, coma 01 é gnü trat dant dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
 26. I comesc é gnüs trac dant dal art. 1 dla lege costituzionala di 23 de novèmbler dl 1999, n. 2.
 27. L'art. 114 é gnü sostituí dal art. 1 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
 28. L'art. 115 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
 29. L'art. 116 é gnü sostituí dal art. 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3; ciara ince l'art. 10 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
 30. La lëtra e) dl art. 117, coma 2 é gnüda mudada insciö dal art. 3, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
 31. L'art. 117, coma 3 é gnü sostituí dal art. 3, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
 32. L'art. 117 é gnü sostituí dal art. 3 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl

2001, n. 3.

33. L'art. 118 é gnü sostituì dal art. 4 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
34. L'art. 119, coma 1 é gnü integré insciö dal art. 4, coma 1, lètra a) dla lege costituzionala di 20 d'aurì dl 2012, n. 1.
35. L'art. 119, coma 6 é gnü injunté dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 7 de novèmbel dl 2022, n. 2.
36. L'art. 119 é gnü sostituì dal art. 5 dla lege costituziun di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
37. L'art. 119, coma 7 é gnü integré insciö dal art. 4, coma 1, lètra b) dla lege costituzionala di 20 d'aurì dl 2012, n. 1.
38. L'art. 120 é gnü sostituì dal art. 6 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
39. L'art. 121 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 22 de novèmbel dl 1999, n. 1.
40. L'art. 122 é gnü sostituì dal art. 2 dla lege costituzionala di 22 de novèmbel dl 1999, n. 1.
41. L'art. 123 é gnü sostituì dal art. 3 dla lege costituzionala di 22 de novèmbel dl 1999, n.1, le coma 4 é spo gnü injunté dal art. 7 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
42. L'art. 124 é gnü abroghé dal art. 9, coma 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
43. Le coma 1 é gnü abroghé dal art. 9, coma 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
44. L'art. 126 é gnü sostituì dal art. 4 dla lege costituzionala di 22 de novèmbel dl 1999, n. 1.
45. L'art. 127 é gnü sostituì dal art. 8 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
46. L'art. 128 é gnü abroghé dal art. 9, coma 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
47. L'art. 129 é gnü abroghé dal art. 9, coma 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
48. L'art. 130 é gnü abroghé dal art. 9, coma 2 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
49. La costituziun dl Molise sciöche regiun a pert é gnüda desponüda dala lege costituzionala di 27 de dezèmbel dl 1963, n. 3.
50. Le coma 2 é gnü mudé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.

51. L'art. 134 é gnü mudé dal art. 2 dla lege costituzionala di 16 de jená dl 1989, n. 1.
52. L'art. 135 é gnü sostituí dal art. 1 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1967, n. 2; le coma 7 é gnü mudé daldô dal art. 2 dla lege costituzionala di 16 de jená dl 1989, n. 1.
53. Le coma 3 é gnü abroghé dal art. 7 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1967, n. 2.
54. Le coma 1 y le coma 2 ne vel nia plü pian ia dala data de jüda en forza dla lege costituzionala di 23 d'otober dl 2002, n. 1.

Le Statut d'autonomia

Decret dl President dla Republica di 31 d'agost dl 1972, n. 670¹

Aprovaziun dl Test Unich dles leges costituzionales che reverda le Statut spezial dl Trentin-Südtirol

LE PRESIDÈNT DLA REPUBLICA
decretëia:

do avëi odü l'art. 87 dla Costituziun;
do avëi odü l'art. 66 dla lege costituzionala di 10 de novëmber 1971,
n. 1, che vëiga danfora l'emanaziun dl test nü dl Statut spezial dl
Trentin-Südtirol, sciöche al resultëia dales desposiziuns tla lege
costituzionala di 26 de forá 1948, n. 5, cun i mudamënc injuntá dala
lege di 31 de dezëmber 1962, n. 1777, y dales leges costituzionales
di 10 de novëmber 1971, n. 1 y di 23 de forá 1972, n. 1;

do avëi aldí la minunga dl Consëi de Stat;
do avëi ascuté le Consëi di ministri;
sön proposta dl President dl Consëi;

Art. unich

- [1] Le test unifiché dles leges che reverda le Statut spezial dl
Trentin-Südtirol, injunté a chësc decret y odü dal President dl
Consëi di Ministri, é aprové.
Chësc decret cun sigil dl Stat gnará metü ite tla Racoïüda
ofiziala dles leges y di decrec dla Republica taliana. Vignun a
chël che al ti speta é oblié da le respeté y da le fá respeté.

Roma, ai 31 d'agost dl 1972
LEONE Andreotti

Odü, le verdasigil: Gonella
Registré pro la Curt di Cunc ai 8 de novëmber dl 1972 Ac dl Govern,
register n. 253, plata n. 6 – Caruso

Test unifiché dles leges sön le Statut spezial dl Trentin-Südtirol

TITUL I

Costituziun dla Regiun “Trentin-Südtirol” y dles Provinzies de Trënt y de Balsan

CAPITUL I / Desposiziuns generales

Art. 1

- (1) Le Trentin-Südtirol, che tol ite le raiun dles Provinzies de Trënt y de Balsan, é constituí sciöche Regiun autonoma cun personalité iuridica tl’unité politica dla Republica taliana, che é öna y nia da despartí, sön la basa di prinzijs dla Costituziun y aladô de chësc Statut.
- (2) La Regiun Trentin-Südtirol á sciöche capolüch la cité de Trënt.

Art. 2

- (1) Tla Regiun ti vëgnel reconesciü ai zitadins la parité di dërc, anfat de ci grup linguistich che ai é y al vëgn scone les carateristiches etniches y culturales de vigni grup.

Art. 3

- (1) La Regiun é metüda adöm dales Provinzies de Trënt y de Balsan.
- (2) I Comuns de Proveis, Unsere Liebe Frau im Walde, Tramin, Auer, Branzoll, Aldein, Laurein, St. Felix, Kurtatsch, Neumarkt, Montan, Truden, Margreid, Salurn, Altrei y la fraziun Tanna dl Comun de Rumo dla Provinzia de Trënt ti vëgn atribuis ala Provinzia de Balsan.
- (3) Ales Provinzies de Trënt y de Balsan ti vëgnel atribuí formes y condiziuns particulares d’autonomia aladô de chësc Statut.
- (4) La Regiun, la Provinzia de Trënt y la Provinzia de Balsan á na süa bandira y n so blasun aprová cun decret dl Presidënt dla Republica; les desposiziuns sön l’adoranza dla bandira dl Stat resta impé.

CAPITUL II / Funziuns dla Regiun

Art. 4²

- (1) En armonia cun la Costituziun y i prinzijs dl ordinamënt iuridich dla Republica³ y tl respet dles oblianzas internazionales y di interesc nazional – danter chisc ince chël dla sconsanza dles mendranzes linguistiches locales – sciöche ince dles normes fondamentales dles reformes economich-soziales dla Republica, á la Regiun le podëi da emané normes de lege tles

materies suandëntes:³

1. ordinamënt di ofizi regional y dl personal de chisc ofizi;
2. ordinamënt di ënc pararegionai;
3. ordinamënt di ënc locai y de sües zirconscriziuns;⁴
4. espropriaziun por rajuns de ütl publich che ne reverda nia laurs che é dantadöt y diretamënter a ciaria dl Stat y les materies de competënza provinziala;
5. implantaziun y tignida di libri fondiars;
6. sorvisc cuntra le medefüch;
7. ordinamënt di ënc sanitars y di ospedai;
8. ordinamënt dles Ciamentes dl comerz;
9. sviluf dla cooperaziun y dla verda dles cooperatives;
10. contribuc por mioramënc en relaziun a laurs publics realisá da d'atri ënc publics che é tl raiun dla Regiun.

Art. 5

- (1) La Regiun dá fora, ti limic dl articul da denant y di prinzipls stabilis dales leges dl Stat, normes de lege tles materies suandëntes:
 1. ⁵
 2. ordinamënt dles istituziuns publiches de assistënza y benefiziënza;
 3. ordinamënt di ënc de credit fondiar y de credit agrar, dles Casses dl Sparagn y dles Casses Rurales, sciöche ince di istituc de credit de carater regional.

Art. 6

- (1) Tl ciamp dla previdënza y dles assicuraziuns soziales pó la Regiun dé fora normes de lege por integré les desposiziuns dles leges dl Stat y ara á le podëi da mëte sö istituc autonomes aposta o da sostigné süa istituziun.
- (2) Les Casses de maratia che é tla Regiun y che é gnüdes incorporades tl Istitut por l'assistënza de maratia ai lauranc, pó gní costituides danü dal Consëi regional, tl respet dla regolamentaziun di raporc patrimoniari.
- (3) Les prestaziuns de chëstes Casses de maratia a bëgn dles porsones interessades ne pó nia ester mëndres co chëres dl institut nominé dessura.

Art. 7

- (1) Cun leges dla Regiun pó gní istituí Comuns nüs y mudé sü confins y sües denominaziuns, do avëi aldí les popolaziuns interessades.

- [2] Sce chëstes mudaziuns á influs sön la zircoscriziun teritoriala de ofizi statai, áres impormó faziun dui mëisc do la publicaziun dl provedimënt tl “Boletin Ofizial” dla Region.

Capitul III / Funziuns dles Provinzies

Art. 8

- [1] Les Provinzies á le podëi da emané normes de lege ti limic indicá dal articulo 4 tles materies suandëntes:
1. ordinamënt di ofizi provinziai y dl personal de chisc ofizi;⁶
 2. toponomastica, respetan l’oblianza de bilinguism tl raiun dla Provinzia de Balsan;
 3. sconanza y conservaziun dl patrimone storich, artistich y popolar;
 4. usanzas y tradiziuns locales y istituziuns culturales (biblioteches, academies, istituc, museums) de carater provinzial; manifestaziuns y ativités artistiches, culturales y educatives locales, adoran tla Provinzia de Balsan por chësc fin ince i mesi radiotelevisifs, zënza la poscibilité da mëte sö staziuns radiotelevisives;
 5. urbanistica y planns regoladus;⁷
 6. sconanza dla contrada;
 7. rajuns de vijinanza;
 8. ordinamënt dles mëndres proprietés coltivades, ince en funziun dl’aplicaziun dl articulo 847 dl codesc zivil; ordinamënt di “mesc stluc” y dles comunités familiares basades sön statuc vedli o usanzas;
 9. artejanat;
 10. frabiché alisiré sovenzioné deplëgn o en pert cun finanziaimënc publics; lapró alda ince i alisiramënc por la costruziun de ciases popolaras te localités tocades da catastrofes y les ativités che ënc extraprovinziai realisëia tles provinzies cun finanziaimënc publics;
 11. porc sön rüs y lec;
 12. fieres y marciá;
 13. mosöres de prevenziun y de pröm aiüt tl caje de catastrofes;
 14. mineores cun lapró ince les eghes minerales y termale, ciavares y torbieres;
 15. ciacia y pëscia;
 16. economia da munt y parcs por la sconanza dla flora y dla fauna;

17. viabilité, condütes dal'ega y laurs publics d'interes provinzial;⁸
18. comunicaziuns y trasporc d'interes provinzial, cun lapró la regolamentaziun tecnica y le manajamënt di implanc portamunt;
19. surantuta direta de sorvisc publics y süa gestiun tres aziëndes speziales;
20. turism y industria di ostis cun lapró i mënacrëp, i portadus alpins, i maestri y les scores de schi;
21. agricultöra, bosć y personal di verdabosch, patrimonie zootechnich y itich, istituc por la sconanza dles plantes, consorc agrars y staziuns agrares de sperimentaziun, sorvisc cuntra la tempesta y mioramënc dl terac;
22. espropriaziun por l'ütl publich te düc i ciamps de competënza provinziala;
23. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinziales por l'assistënza y l'orientamënt di lauranc tla mediaziun dl laur;
24. operes idrauliches de terza, quarta y cuinta categoria;
25. assistënza y benefiziënza publica;
26. scolines;
27. assistënza scolastica ti ciamps de istruziun olache les provinzie á competënza legislativa;
28. frabiché de scores;
29. adestramënt y formaziun profescionala.

Art. 9

(1) Les Provinzie dá fora normes de lege tles materies suandëntes, ti limic dá dant dal articul 5:

1. polizia locala urbana y rurala;
2. istruziun elementara y secundara (mesana, classica, scientifica, magistrala, tecnica, profescionala y artistica);
3. comerz;
4. lernerat; liber dl laur; categories y cualifiches di lauranc;
5. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinziales de control sön la mediaziun dl laur;
6. spetacui publics por ci che reverda la segurëza publica;
7. eserzizi publics, tl respet di recuisic sogetifs ghirá dales leges dl Stat por ciafé les lizënzes, di podëis de verda dl Stat por garantí la segurëza publica, dla facolté dl Ministere dl intern d'anulé d'ofize, aladô dla legislaziun statala, i provedimënc adotá te chësc ciamp, ince sce ai

- é definitifs. I recursc ordinars cuntra chisc provedimënc vëgn regolá tl cheder dl'autonomia provinciala;
8. increment dla produziun industrialá;
 9. adoranza dles eghes publiches, tut fora les gran derivaziuns por la produziun de forza eletrica;
 10. igiena y sanité, cun lapró l'assistënza sanitaria y de ospedal;
 11. ativités sportives y de tēmp lēde cun implanc y injins relatifs.

Art. 10

- (1) Por integré les disposiziuns dles leges dl Stat á les Provinzies le podëi da emané normes de lege tl ciamp dla mediaziun dl laur y dl inviamënt al laur cun la faculté da se sorví – cina ala costituziun de sü ofizi – di ofizi periferics dl Ministère dl laur por eserzité les funziuns aministratives liades al podëi legislatif che ti speta ales Provinzies instësses tla materia dl laur.
- (2) I surastanc di ofizi dl laur comunai gnará chiris fora y nominá dai organs statai, do avëi aldí le Presidënt dla Provinzia⁹ y i ombolc interessá.
- (3) I zitadins aciasá tla Provinzia de Balsan á le dërt de prezedënza pro la mediaziun dl laur tl raiun dla Provinzia instëssa, zënza desfarenziaziun aladô dla portignënza a n grup linguistich o aladô dl'anzianité de residënza.

Art. 11

- (1) Do avëi aldí la minunga dl Ministère dl tesur pó la Provinzia autorisé la daurida o le trasferimënt de portines de istituc de credit a carater local provincial y regional.
- (2) L'autorisaziun da daurí y da trasferí portines di atri istituc de credit tla provinzia vëgn dada dal Ministère dl tesur, do avëi aldí la minunga dla Provinzia interessada.
- (3) Do avëi aldí la minunga dl Ministère dl tesur nominëia la Provinzia le presidënt y le vizepresidënt dla Cassa dl Sparagn.

Art. 12

- (1) Por les conzesciuns de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica y por les prorogaziuns de süa dorada á les Provinzies teritorialmënter competëntes le podëi da presenté sües osservaziuns y oposiziuns te vigni momënt cina che al vëgn dé jö la minunga definitiva dl Consëi surastant por i laurs publics.

- (2) Implü pó les Provinzies presenté recurs contra le decret de conzesciun o de prorogaziun pro le Tribunal surastant dles egges publiches.
- (3) I Presidënc dles Provinzies⁹ teritorialmënter competënc o sü delegá é inviá a tó pert cun usc aconsiënta ales sentades dl Consëi surastant por i laurs publics olache al vëgn ejaminé i providimënc dá dant tl coma 1.
- (4) Le Ministere competënt tol i providimënc che reverda l'ativité dl Ënt nazional por la forza eletrica (ENEL) tla regiun, do avëi aldí la minunga dla Provinzia interessada.

Art. 13

- (1) Tl respet dl ordinamënt dl'Uniun europeica y dles acordanzas internazionales, sciöche ince di prinzijs fundamentai dl ordinamënt statal, regolamentëia les Provinzies cun lege provinciala les modalités y les prozedöres por la surandada dles conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica y stabilësc dantadöt les desposiziuns de prozedöra por l'esecuziun dles gares, i termins d'indiziun de chëstes, i criters d'amisciun y aiudicaziun, i recusis financiers, organisatifs y tecnicos di partezipanc. La lege provinciala regolamentëia implü la dorada dles conzesciuns, i criters por la determinaziun dles tasses de conzesciun por l'adoranza y la valorisaziun dl demane dl'ega y di bëgns patrimoniai, sciöche ince i implanc por de gran derivaziuns d'ega, i parametri de svilup di implanc, sciöche ince les modalités de valutaziun di aspec dla contrada y de faziun sön l'ambiënt, determinan les mosöres che alda lapró, ince de carater finanziair, por compensé i dagns sön l'ambiënt y la contrada.
- (2) Canche les conzesciuns regolamentades da chësc articul toma, passa i implanc de racoiüda, de afluënza y de regolaziun, les condütes de ros y i canai de descíaria che funzionëia regolarmënter, zënza n compëns, tla proprieté dles Provinzies, por so teritore respetif. Ai conzescionars che á fat, cun sü scioldi y tratan le tëmp de validité dla conzesciun, investimënc sön i bëgns nominá tla pröma frasa, sce ai é gnüs odüs danfora tl at de conzesciun o a vigni moda autorisá dal datur dla conzesciun, ti spetel, canche la conzesciun toma o ti caji de decadënza o renunzia, n'indenisaziun che ti corespogn al valur dla pert dl bëgn nia amortisé, aladô de ci che vëgn odü danfora dala lege provinciala preodüda dal coma 1. Por d'atri bëgns co chi odüs danfora dales frases da denant vëgnel apliché les desposiziuns stabilides dal articul 25, coma 2 y suandënc dl decret dl re di

11 de dezëmbër dl 1933, n. 1775, baratan fora i organs statai preodüs te chësc cun i organs provinziai corespognënc, sciöche ince dal articul 1/bis dl decret dl Presidënt dla Republica di 26 de merz dl 1977, n. 235.

- [3] Pro les conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica mëss i conzescionars ti dé jö vigni ann y debann ales Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan, por sorvisc publics y categories de consumadus da determiné cun lege provinziuala, 220 kWh por vigni kW de potënza nominala mesana de conzesciun, aladô dles modalités stabilides dales Provinzies.
- [4] Implü stabilësc les Provinzies cun na súa lege i criters por la determinaziun dl prisc dla forza eletrica preodüda dal coma 3 dada jö ales aziëndes de destribuziun, sciöche ince i criters por les tarifes de consum, tl respet dl ordinamënt dl'Uniun europeica.
- [5] I conzescionars de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica ti paia ales Provinzies vigni mez ann, por vigni kWh de forza eletrica nia tuta jö da chëstes, n import stabilí aladô de ci che vëgn preodü dala lege provinziuala odüda danfora dal coma 1, tignin cunt dl prisc unitar mesan nazional dla forza eletrica (PUN), sciöche ince dles usc de spëisa mesanes liades ala fornidöra de chësta forza eletrica. Chësc compëns por unité nominé dessura se müda en proporziun ales mudaziuns, nia sot al 5 porcënt, dl indesc ISTAT che reverda le prisc industrial por la produziun, le trasport y la destribuziun dla forza eletrica.
- [6] Les conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica conzedüdes tles Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan, aladô de despoziziuns normative o aministratives, che toma dan dai 31 de dezëmbër dl 2024 o dan n'atra data stabilida eventualmënter dal Stat por conzesciuns somiëntes de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica sön le teritore nazional, vëgn arlungiades de dërt, ince sce ares é bele tomades, por le tëmp che ó ester por stlütje jö les prozedöres cun indiziun publica, te degun caje indere do la data nominada dessura y eserzitades cina chësta data ales condiziuns stabilides dales normes provinziales y dal codejel dles oblianzas de conzesciun che vel ala data de súa tomanza. Te n te caje pó les Provinzies y i conzescionars concordé mudaziuns eventuales dles tassess y oblianzas preodüdes dales conzesciuns corëntes, aladô de ci che vëgn stabilí dala lege provinziuala preodüda dal coma 1.¹⁰
- [7] Tla materia dl sistem dl'ega vëgn les Provinzies bele

consultades danfora, cun referimënt ala compatibilité cun chësc Statut y cun les normes d'atuaziun che toca lapró, sön les mosöres dl'Autorité de regolaziun por l'energia eletrica, les rëis y l'ambiënt (ARERA) che é por sogec che pita sorvisc de ütl publich tl teritore respetif. Les modalitës de consultaziun vëgn stabilides te n protocol d'intenüda stlüt jö danter l'Autorité nominada dessura y les Provinzies, ince despartides öna dal'atra. Les Provinzies abina adöm les informaziuns y i documënc che ó ester por i inrescimënc y les ativitës dl'Autorité, aladô de prozedöres y modí concordá cun l'Autorité tl cheder dl protocol d'intenüda nominé, tl respet dles competënzes che ti speta a d'ères, ince cun referimënt al'organisaziun di sorvisc de ütl publich, al sistem dles tarifes y al eserzize di podëis d'ispeziun y de sanziun relatifs.¹¹

Art. 14

- (1) Tl ciamp dles comunicaziuns y di trasporc adoron la minunga dla Provinzia por les conzesciuns de lignes che passa tres le raiun provincial.
- (2) Lapró adoron ince la minunga dla Provinzia por les operes idrauliches dla pröma y dla secunda categoria. Le Stat y la Provinzia laora fora deboriada n plann anual de coordinamënt dles operes idrauliches che toma te süa competënza.
- (3) L'adoranza dles eghes publiches da pert dl Stat y dla Provinzia, tl ciamp dla competënza de vignun, é basada sön n plann general che vëgn lauré fora a öna danter i rapresentanc dl Stat y dla Provinzia te n comité apostà.¹²

Art. 15

- (1) Sce les normes generales sön la programaziun economica ne scrí nia dant n ater sistem de finanziaimënt, ti assegnëia le Ministere dl'industria, dl comerz y dl artejanat ales Provinzies de Trënt y de Balsan cuotes di stanziamënc anuai scric ite tl bilanz dl Stat por l'atuaziun de leges statales che vëiga danfora aiüc finanziairs por l'incrimënt dles ativitës industriales. Les cuotes vëgn determinades do avëi aldí la minunga dla Provinzia y tignin cunt dles somes metüdes a desposiziun tl bilanz statal y dl bojëgn dla popolaziun dla Provinzia instëssa. Le Stat y la Provinzia se fej fora deboriada sciöche les somes assegnades vëgn adorades. Sce le Stat porta ite sü mesi tl'esecuziun di planns nazionai straordinars dl frabiché scolastich tles Provinzies de Trënt y de Balsan, vëgn l'anuzamënt de chisc

mesi stabilí a öna cun la Provinzia.

- (2) La Provinzia de Balsan adora sü stanziamënc destiná a fins assistenziai, soziai y culturai en proporziun direta ala consistënza de vigni grup linguistich y aladô dl bojëgn dl medemo grup, fora che ti caji straordinars che se damana intervënc de prescia por bojëgns particulars.
- (3) La Provinzia de Trënt assigurëia la destinaziun de stanziamënc tla dêrta mosöra por podëi sostigní la sconanza y le svilup cultural, sozial y economich dles popolaziuns ladina, mochena y zimbra aciasades tla Provinzia, tignin cunt de süa consistënza y de sü bojëgns spezifichs.¹³

CAPITUL IV / Desposiziuns sides por la Regiun che por les Provinzies

Art. 16

- (1) Tles materies y ti limic te chi che la Regiun o la Provinzia pó emané normes de lege vëgn i podëis aministratifs, che ê aladô dl ordinamënt da denant de competënza dl Stat, eserzitá respetivamënter dala Regiun y dala Provinzia.
- (2) Les atribuziuns dles Provinzies aladô dles leges varëntes resta impé, tan inant che ares é compatibles cun chësc statut.
- (3) Implü pó le Stat ti surandé cun lege ala Regiun, ala Provinzia y a d'atri Ënc publics locai funziuns de süa aministrazion. Te chësc caje resta les spëises por l'eserzize de chës funziuns a ciaria dl Stat.
- (4) Le trasferimënt de funziuns aministratives dl Stat podará gní mudé o revoché cun lege ordinara dla Republica, ince sce al é gnü stabilí cun chësta lege.

Art. 17

- (1) Cun lege dl Stat ti pól gní atribuí ala Regiun y ales Provinzies le podëi da emané normes de lege por sorvisc revardënc materies che ne toma nia tles competënzes respetives odüdes danfora da chësc statut.

Art. 18

- (1) La Regiun eserzitëia normalmënter les funziuns aministratives ti les surandan ales Provinzies, ai Comuns y a d'atri Ënc locai o se sorvin de sü ofizi. Tla materia di sorvisc cuntra le medefüch é la surandada ales Provinzies d'oblianza.
- (2) Les Provinzies pó ti surandé n valgönes de sües funziuns aministratives ai Comuns o a d'atri Ënc locai o se sorví de sü ofizi.

Art. 19

- (1) Tla Provinzia de Balsan vëgn l'insegnamënt tles scolines, tles scores elementares y secundares tigní tl lingaz dla uma talian o todësch di scolars da insegnanc che á ince chësc medemo lingaz dla uma. Tles scores elementares, meton man dala secunda o terza classa, aladô de ci che gnará stabilí cun lege provinciala sön proposta liënta dl grup linguistich interessé, y te chëres secundares mëssel gní insigné le secundo lingaz che vëgn porté dant da insegnanc che á chësc lingaz sciöche lingaz dla uma.
- (2) Le lingaz ladin vëgn adoré tles scolines y insigné tles scores elementares di paisc ladins. Chësc lingaz vëgn ince adoré sciöche stromënt d'insegnamënt tles scores de vigni ordin y degré di paisc instësc. Te chëstes scores vëgn l'insegnamënt porté dant por talian y por todësch sön na basa paritetica de ores y de resultat final.
- (3) L'iscriziun dl scolar tles scores dla Provinzia de Balsan vëgn fata tres na domanda scëmpla dl pere o de so sostitut legal. Sce l'iscriziun ne vëgn nia azetada, pó le pere o so sostitut legal presenté recurs ala seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa.
- (4) Por l'aministraziun dla scora de lingaz talian y por la verda sön la scora de lingaz todësch y sön chëra di paisc ladins dades dant tl coma 2, nominëia le Ministere dl'istruziun publica, do avëi aldí la minunga dla Junta provinciala de Balsan, n suraintendënt scolastich.
- (5) Por l'aministraziun dles scolines, dles scores elementares y secundares de lingaz todësch nominëia la Junta provinciala de Balsan, do avëi aldí la minunga dl Ministere dl'istruziun publica, n intendënt scolastich, fora de na proposta de trëi rapresentanc dl grup linguistich todësch tl consëi scolastich provincial.
- (6) Por l'aministraziun dles scores dades dant tl coma 2 de chësc articul nominëia le Ministere dl'istruziun publica n intendënt scolastich fora de na proposta de trëi rapresentanc dl grup linguistich ladin tl consëi scolastich provincial.
- (7) Le Ministere dl'istruziun publica nominëia, a öna cun la Provinzia de Balsan, i presidënc y i comëmbri dles comisciuns por i ejams de stat tles scores de lingaz todësch.
- (8) Por avëi n'avalianza di diploms finai mëssel gní damané la minunga dl Consëi surastant dl'istruziun publica sön i programs d'insegnamënt y d'ejam por les scores dla Provinzia de Balsan.
- (9) Le personal aministratif dl proveditorat scolastich, chël aministratif dles scores secundares, y ince le personal aministratif di ispetorac scolastics y dles direziuns didatiches

- passa ales dependënzes dla Provinzia de Balsan restan al sorvisc dles scores de so lingaz dla uma.
- [10] Mantignin inant la dependënza dal Stat dl personal insegnant, ti vëgnel surandé al intendënt por les scores de lingaz todësch y a chël por les scores dades dant tl coma 2, la competënza por i provedimënc che reverda le personal insegnant dles scores respetives en cunt de trasferimënt, de lizenziament, d'aspetanza, de sanziuns disciplinares cina ala sospenjiun por n mëis dala cualifica zënza paiament.
 - [11] Contra i provedimënc tuc dai intendënc scolastics aladô dl coma da denant pôl gní fat recurs al Minister por l'istruziun publica che tol na dezijiun definitiva do avëi aldí la minunga dl suraintendënt scolastich.
 - [12]) I grups linguistics talian, todësch y ladin é rapresentá tl Consëi scolastich provincial y tl Consëi disciplinar provincial por i maestri.
 - [13] I rapresentanc di insegnanc tl consëi scolastich provincial vëgn designá, tres lita, dal personal insegnant y en proporziun al numer di insegnanc de vigni grup linguistich. Le numer di rapresentanc dl grup ladin ne pó a vigni moda nia ester manco co trëi.
 - [14] Le consëi scolastich ademplësc les funziuns odüdes danfora dales leges en forza; implü ál da dé jö súa minunga sön l'istituziun y la stlûta de scores, sön i programs y i orars, sön les materies d'insegnamënt y so ragrupamënt.
 - [15] Por l'istituziun eventuala de universités tl Trentin-Südtirol mëss le Stat damané danfora la minunga dla Regiun y dla Provinzia interessada.^{14, 15}

Art. 20

- [1] I Presidënc dles Provinzies⁹ eserzitëia les inciaries che ti speta al'autoritè de segurëza publica, odüdes danfora dales leges varëntes, tles materies suandëntes: industries prigoroses, mistiers da crabal y incompri, eserzizi publics, agenzies, tipografies, mistiers ambulanc, lauranc y dependënc de ciasa, amará de ciorvel, porsones dependëntes da droghes y petleri, jogn sot ai 18 agn.
- [2] Por ademplí chëstes inciaries se jova i Presidënc dles Provinzies⁹ ince di organs de polizia dl Stat o dla polizia locala urbana y rurala.
- [3] Les atres inciaries, che ti speta aladô dles leges de segurëza publica varëntes al prefet, ti vëgn surandades ai cuesturs.
- [4] Les inciaries, surandades ai ombolc sciöche ofiziai de

segurëza publica o ai funzionars de segurëza publica destacá, resta impé.

Art. 21

- (1) I provedimënc dl'autorité statala adotá por rajuns de ordin publich, che influenzëia, sospënn o a vigni moda limitëia la faziun d'autorisaziuns di Presidënc dles Provinzies⁹ tla materia de polizia o de d'atri provedimënc de competënza dla Provinzia, vëgn emaná do avëi aldí le Presidënt dla Provinzia⁹ competënt che mëss dé jö súa minunga tl tëmp scrit dant tla domanda.

Art. 22

- (1) Por l'osservanza dles leges y di regolamënc regionai y provinziai pó le Presidënt dla Regiun¹⁶ y i Presidënc dles Provinzies⁹ damané l'intervënt y l'assistënza dla polizia dl Stat o dla polizia locala urbana y rurala.

Art. 23

- (1) Por defëne les desposiziuns contignides te sües leges se jova la Regiun y les Provinzies dles sanzions penales stabilides dales leges dl Stat por la medema sort de fac.

TITUL II

Organs dla Regiun y dles Provinzies

CAPITUL I / Organs dla Regiun

Art. 24

- (1) I organs dla Regiun é: le Consëi regional, la Junta regionala y le Presidënt dla Regiun.¹⁷

Art. 25

- (1) Le Consëi regional é metü adöm dai comëmbri di Consëis provinziai de Trënt y de Balsan.¹⁸
- (4) La condiziun por podëi eserzitë le dërt de lita atif tla Provinzia de Balsan é la residënza tl raiun dla Regiun por n tëmp de cater agn zënza interuziun. La condiziun por podëi eserzitë le dërt de lita atif tla Provinzia de Trënt é la residënza tl raiun dla Provinzia por n tëmp de un n ann zënza interuziun. Le litadú che á arjunt le tëmp de residënza de cater agn zënza interuziun

tl raiun dla Regiun vëgn scrit ite, por les lites di Consëis provinziai, tles listes litaies dl Comun dla provinzia olache al á madorí le tēmp plü lunch de residēnza ti cater agn o, tl caje de tēmps de medema dorada, tl Comun de súa ultima residēnza. Por la lita di Consëis provinziai y por chëra di Consëis comunai, odüda danfora dal articul 63, eserzitëia le litadú intratan i cater agn le dërt de lita tl Comun olache al ê aciasé denant.¹⁹

Art. 26

- (1) Le Consëi regional eserzitëia i podëis legislatifs atribuis ala Regiun y les atres funziuns che ti vëgn surandades dala Costituziun, da chësc Statut y dales atres leges dl Stat.

Art. 27

- (1) L'ativité dl Consëi regional vëgn partida ite te döes sesciuns lunges anfat; les sentades vëgn tignides n iade tla cité de Trënt y n iade te chëra de Balsan.
- (1/bis) Al pó gní tigní sesciuns straordinares sön i dërc dla mendranza linguistica ladina, dl grup linguistich di mochens y dl grup linguistich di zimbri.²⁰
- (2) Le Consëi regional nü s'abina intratan i vint dis do la proclamaziun di litá di consëis provinziai de Trënt y de Balsan sön convocaziun dl Presidënt dla Regiun en inciaria.²¹

Art. 28

- (1) I comëmbri dl Consëi regional rapresentëia dōta la Regiun.
- (2) Ai ne pó nia gní cherdá a respogne dles minunghes y dles uscades jö tl eserzize de sües funziuns.
- (3) L'inciaria de aconsiadú provinzial y regional n'é nia compatibla cun chëra de comëmber de öna dles Ciamenes, de n ater Consëi regional o dl Parlamënt europeich.²²

Art. 29²³

Art. 30

- (1) Le Consëi regional lita danter sü comëmbri le Presidënt, dui Vizepresidënc y i SecreTERS.
- (2) Le Presidënt y i Vizepresidënc resta tla inciaria por dui agn y mez.
- (3) Ti pröms trënta mëisc d'ativité dl Consëi regional vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich italian. Por la perioda che vëgn do vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich todësch. Cun

l'aprovaziun dla maioranza di aconsiadus di grups linguistics talian o todësch pól gní lité por les periodes respetives n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich ladin. I Vizepresidënc vëgn litá danter i aconsiadus che fej pert di grups linguistics desfarënc da chël dl Presidënt.

- (4) Tl caje che le Presidënt o i Vizepresidënc dl Consëi regional dess les demisciuns, ess da morí o da dé sô súa inciaria por n'atra gauja, lita le Consëi le Presidënt nü o i Vizepresidënc nüs, aladô dles modalitës odüdes danfora dal coma 3. La lita mëss gní tignida tla pröma sentada che vëgn do y ara vel cina ala fin di dui agn y mez.
- (5) I Vizepresidënc dëida le Presidënt, che chir fora le Vizepresidënt cherdé a le sostituí tl caje d'assënza o de impedimënt.²⁴

Art. 31

- (1) Les normes che regolëia l'ativité dl Consëi regional vëgn stabilides da n regolamënt intern aprové dala maioranza assoluta di aconsiadus.
- (2) Le regolamënt intern stabilësc ince les normes por determiné la portignënza di aconsiadus ai grups linguistics.

Art. 32

- (1) Le Presidënt y i Vizepresidënc²⁵ dl Consëi regional che n'ademplësc nia i dovëis de so ofize vëgn revocá dal Consëi instës cun deliberaziun a maioranza de sü comëmbri.
- (2) Por chësc fin pó le Consëi regional gní cherdé ite cun prescia sce almanco un n terzo di aconsiadus se le damana.
- (3) Sce le Presidënt o i Vizepresidënc²⁵ dl Consëi regional ne chërda nia ite le Consëi regional tl tēmp de chinesc de dala domanda, vëgn le Consëi regional cherdé ite dal Presidënt dla Regiun.¹⁷
- (4) Sce le Presidënt dla Regiun¹⁷ ne chërda nia ite le Consëi regional tl tēmp de chinesc de dala tomada dl termin scrit dant tl coma da denant, vëgn la convocaziun fata dal Comissar dl Govern.
- (5) ²⁶

Art. 33

- (1) Les gaujes de descomposiziun aladô dl articul 49/bis, comesc 1 y 2, vel ince por le Consëi regional. Tl caje de descomposiziun dl Consëi regional vëgn i Consëis provinziai litá danü tl tēmp de trëi mëisc.
- (2) La descomposiziun vëgn desponüda cun les prozedöres odüdes danfora dal articul 49/bis. Cun le decret de descomposiziun

vëgnel nominé na comisciun de trëi comëmbri chiris fora danter i zitadins litabli tl Consëi provinzial; un de chisc comëmbri á da ester de lingaz todësch.

- (3) I Consëis provinziai descomponüs eserzitëia inant sües funziuns cina che al ne vëgn nia lité i Consëis provinziai nüs.²⁷

Art. 34

- (1) Le Consëi regional vëgn cherdé ite da so Presidënt te na sesciun ordinaria tla pröma edema de vigni semester y te sesciuns straordinares, sön domanda dla Junta regionala o dl Presidënt de chësta o sön domanda de almanco un n cuinto di aconsiadus en ciaria, y ince ti caji preodüs da chësc Statut.

Art. 35

- (1) Tles materies che n'é nia de competënza dla Regiun mo che é por chësta d'interes particular, pó le Consëi regional formulé leges-audanza y proiec. Trami ti vëgn ortiá dal Presidënt dla Regiun¹⁷ al Govern por la presentaziun ales Ciamenes y ti vëgn fac avëi en forma de copia al Comissar dl Govern.

Art. 36

- (1) La Junta regionala é metüda adöm dal Presidënt dla Regiun, che é a ce, da dui Vizepresidënc y da assessurs efetifs y suplënc.²⁸
- (2) Le Presidënt, i Vizepresidënc y i assessurs vëgn litá dal Consëi regional te so gremium cun litaziun socrëta y a maioranza assoluta.
- (3) La composiziun dla Junta regionala mëss respeté la consistënza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consëi regional. Di Vizepresidënc fej un pert dl grup linguistich talian y un de chël todësch. Al grup linguistich ladin ti vëgnel garantí la rapresentanza tla Junta regionala ince desvian dala rapresentanza proporzionala.²⁹
- (4) Le Presidënt chir fora le Vizepresidënt cherdé a le sostituí en caje d'assënza o de impedimënt.
- (5) I assessurs suplënc é cherdá a sostituí i assessurs efetifs tles funziuns respetives, tignin cunt dl grup linguistich de portignënza di sostituc.

Art. 37

- (1) Le Presidënt y i comëmbri dla Junta regionala resta tla inciaria por döta la dorada dl Consëi regional y do che chësc é tomé se fistidiëii ma dles chestiuns d'aministraziun ordinaria cina che le Presidënt y i comëmbri dla Junta vëgn nominá dal Consëi nü.

- (2) I comëmbri dla Junta regionala che fej pert de n Consëi provincial descomponü eserzitëia inant súa inciaria cina la lita dl Consëi provincial nü.³⁰

Art. 38

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ o i assessurs che ne ademplësc nia i dovëis stabilis dala lege vëgn revocá dal Consëi regional.
- (2) ³¹

Art. 39

- (1) Sce al vá debojëgn da sostituí le Presidënt dla Regiun¹⁷ o i assessurs por gauja de mort, demisciuns o revocaziun él le Presidënt dl Consëi regional che chërda ite le Consëi tl tëmp de chinesc de.

Art. 40

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ rapresentëia la Regiun.
- (2) Al tol pert ales sentades dl Consëi di Ministri, canche al vëgn traté chestiuns che reverda la Regiun.

Art. 41

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ mëna les funziuns aministratives surandades dal Stat ala Regiun, se tignin ales istruziuns dl Govern.

Art. 42

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ partësc sö i ciamps de competënza danter i assessurs efetifs cun n decret aposta che mëss gní publiché tl Boletin dla Regiun.

Art. 43

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ emanëia cun n so decret i regolamënc delibrá dala Junta.

Art. 44

- (1) La Junta regionala é l'organ esecutif dla Regiun. Al ti speta:
1. la deliberaziun di regolamënc por l'esecuziun dles leges aprovades dal Consëi regional;
 2. l'ativité aministrativa por les chestiuns d'interes regional;
 3. l'aministraziun dl patrimone dla Regiun y ince le control sön la gestiun, tres aziëndes speziales, di sorvisc publics regionai de natöra industrial a comerciala;
 4. les atres funziuns che ti vëgn reconesciüdes da chësta

- lege o da d'atres desposiziuns;
5. l'adoziun, en caje de prescia, de provedimënc de competënza dl Consëi, che ti mëss gní metüs dant por la ratificaziun al Consëi instës te súa pröma sentada suandëta.

Art. 45

- (1) La Junta regionala mëss gní consultada por l'istituziun y la regolamentaziun di sorvisc nazionai de comunicaziun y di trasporc che interessëia te na manira particolare la regiun.

Art. 46

- (1) Le Consëi regional pó ti surandé ala Junta regionala le tratamënt dles chestiuns de súa competënza, tut fora l'emanaziun de provedimënc de lege.

CAPITUL II / Organs dla Provinzia

Art. 47

- (1) I organs dla Provinzia é: le Consëi provincial, la Junta provinciala y le Presidënt dla Provinzia.³²
- (2) En armonia cun la Costituziun y i prinzijs dl ordinamënt iuridich dla Republica, tl respet dles oblianzas internasionales y tl'osservanza dles desposiziuns de chësc Capitul, determinëia la lege provinciala, aprovada dal Consëi provincial cun la maioranza assoluta de sü comëmbri, la forma de govern dla Provinzia y, en particular, les modalitës de lita dl Consëi provincial, dl Presidënt dla Provinzia y di assessurs, i raporc danter i organs dla Provinzia, la presentaziun y l'aprovaziun dla moziun motivada de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Provinzia, i caji de ilitabilité y de incompatibilité cun les inciaries nominades dessura, sciöche ince l'eserzize dl dërt de scomenciadia popolar dles leges provinciales y dl referendum provincial abrogatif, propositif y consultif. Acioche al pois gní arjunt che trami i sesc sides rapresentá anfat, vëgnel sostigní cun la medema lege condiziuns de parité por la partezipaziun ales lites. Les demisciuns dla maioranza di comëmbri dl Consëi provincial porta ala descomposiziun dl Consëi instës y tl medemo tëmp ala lita dl Consëi nü y dl Presidënt dla Provinzia sce al vëgn lité cun usc universal y direta. Sce le Presidënt dla Provinzia vëgn lité dal Consëi provincial, vëgn le Consëi descomponü sce al n'é nia funzionant deache ara ne vá nia da formé na maioranza tl tëmp de nonanta dis dales lites o dales

demisciuns dl President instës.³³

- [3] Tla Provinzia autonoma de Balsan vëgn le Consëi provincial lité cun sistem proporzional. Sce la lege provinciala vëiga danfora la lita dl President dla Provinzia de Balsan tla forma de na lita universal y direta, mëss chësta lege gní aprovada cun la maioranza de dui terzi di comëmbri dl Consëi provincial.³³
- [4] Les leges provinciales dades dant ti comesc 2 y 3 ne ti vëgn nia comunicades al Comissar dl Govern, aladô dl coma 1 dl articul 55. Le Govern dla Republica pó fá avarëi la chestiun de legitimité costituzionala de chëstes leges provinciales dan la Curt costituzionala cina a trënta dis do súa publicaziun.³³
- [5] Les leges provinciales dades dant tl coma 2 é sotmetüdes a referendum provincial, regolé da na lege aposta de vigni Provinzia, canche la cincantejima pert di litadus o na cuinta pert di comëmbri dl Consëi provincial se le damana tl tēp de trëi mëisc do la publicaziun. La lege sotmetüda a referendum ne vëgn nia promulgada sce ara ne vëgn nia aprovada dala maioranza dles usc varëntes.³³
- [6] Sce les leges é gnüdes aprovades a maioranza de dui terzi di comëmbri dl Consëi provincial vëgn le referendum ma fat sce la domanda vëgn sotescrita da na chinejima pert dles porsones che á le dërt da tó pert ala lita dl Consëi provincial, tl tēp de trëi mëisc do la publicaziun dles leges.³³

Art. 48

- [1] Vigni Consëi provincial vëgn lité cun lita universal, direta y socrëta; al é metü adöm da trëntecinch aconsiadus y resta tla inciaria por cin' agn. I cin' agn mët man cun le de dles lites. Les lites vëgn tignides contemporaneamënter le medemo dé. Sce n Consëi provincial vëgn lité danü denanco le tēp sides fora, réstel tla inciaria cina che i cin' agn de chël nia lité danü é passá.
- [2] La lege por la lita dl Consëi provincial de Balsan garantësc la rapresentanza dl grup linguistich ladin.
- [3] Un n scagn dl Consëi provincial de Trënt ti speta al raiun che tol ite i comuns de Moena, Soraga, Vich, Poza, Mazin, Ciampedel y Cianacëi olache al é inciasé le grup linguistich ladin dles Dolomites de Fascia, y al ti vëgn atribuí aladô dles normes stabilides dala lege dada dant tl art. 47, coma 2.
- [4] Les lites dl Consëi provincial nü vëgn scrites fora dal President dla Provinzia y vëgn tignides al plü adora en la quarta domënia dan y al plü tert en la secunda domënia do le passé di cin' agn. Le decret sön l'indiziun dles lites vëgn publiché al plü tert

carantecin' dis dan le de dles lites.

- [5] La pröma sentada dl Consëi provincial nü vëgn tignida tl tëmp de vint dis do la proclamaziun di litá sön convocaziun dl Presidënt dla Provinzia tla inciaria.³⁴

Art. 48/bis

- [1] I comëmbri dl Consëi provincial rapresentëia dōta la Provinzia. Denanco surantó sūa inciaria mëssi dé joramënt da ti ester fedei ala Costituziun.
- [2] I comëmbri dl Consëi provincial ne pó nia gní cherdá a respogne dles minunghe y dles usc dades jö tl eserzize de sües funziuns.³⁵

Art. 48/ter

- [1] Le Consëi provincial de Trënt lita danter sū comëmbri le Presidënt, n Vizepresidënt y i SecreTERS.
- [2] Le Consëi provincial de Balsan lita danter sū comëmbri le Presidënt, dui Vizepresidënc y i SecreTERS. I Vizepresidënc vëgn litá danter i aconsiadus che fej pert di grups linguistics pro chi che le Presidënt ne toca nia. Le Presidënt nominëia le Vizepresidënt cherdé a le sostituì tl caje d'assënza o de impedimënt.
- [3] Ti pröms trënta mëisc d'ativité dl Consëi provincial de Balsan vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich todësch; por le tëmp che vëgn do vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus dl grup linguistich talian. Cun le consëns dla maioranza di aconsiadus dl grup linguistich talian o todësch pól gní lité por les periodes respetives n aconsiadú dl grup linguistich ladin sciöche Presidënt.³⁶

Art. 49

- [1] Ai Consëis provinciai ti vëgnel apliché les desposiziuns di articui 27, 31, 32, 34, 35 y 38, sce ares é compatibles.³⁷

Art. 49/bis

- [1] Le Consëi provincial pó gní descomponü canche al comët aziuns che vá cuntra la Costituziun o violaziuns pesoces cuntra la lege o canche al ne sostituësc nia la Junta o so Presidënt che á cometü de te aziuns o violaziuns.
- [2] Le Consëi provincial pó ince gní descomponü por rajuns de segurëza nazionala.
- [3] La descomposiziun vëgn comanada cun decret motivé dl Presidënt dla Republica sön deliberaziun dl Consëi di Ministri,

do avèi aldí na Comisciun de deputac y senaturs, metüda adöm por les chestiuns regionales aladô dles modalités stabilides dala lege dla Republica.

- (4) Cun le medemo decret de descomposiziun vëgnel nominé na comisciun de trëi comëmbri, chiris fora danter i zitadins che pó gní litá tl Consëi provincial. Por la Provinzia de Balsan mëss la comisciun se tigní ala consistënza di grups linguistics che fej fora la popolaziun de chësta Provinzia. La comisciun lita danter sü comëmbri le Presidënt che eserzitëia les inciaries dl Presidënt dla Provinzia. La comisciun scrí fora les lites dl Consëi provincial nü tl tëmp de trëi mëisc y tol i provedimënc de competënza dla Junta provinciala y chi che ne pó nia gní sburlá. Chisc perd süa faziun sce ai ne vëgn nia ratificá dal Consëi provincial tl tëmp de n mëis do süa convocaziun.
- (5) Le Consëi provincial nü vëgn cherdé ite dala comisciun tl tëmp de vint dis do les lites.
- (6) La descomposiziun dl Consëi provincial ne porta nia pro ala descomposiziun dl Consëi regional. I comëmbri dl Consëi provincial descomponü eserzitëia inant les funziuns de aconsiadú regional cina ala lita dl Consëi provincial nü.
- (7) Cun decret motivé dl Presidënt dla Republica y tla osservanza dles formes odüdes danfora dal coma 3, vëgnel dé ordin dla destituziun dl Presidënt dla Provinzia lité cun usc universal y direta, sce al á cometü aziuns che vá cuntra la Costituziun o de plü violaziuns pesoces cuntra la lege. La destituziun pó ince gní comanada por rajuns de segurëza nazionala.³⁸

Art. 50

- (1) La Junta provinciala de Trënt é metüda adöm dal Presidënt, dal Vizepresidënt y dai assessurs. La Junta provinciala de Balsan é metüda adöm dal Presidënt, da dui o trëi Vizepresidënc y dai assessurs. La Junta provinciala de Balsan é metüda adöm da trëi Vizepresidënc, un de chisc fej pert dl grup linguistich ladin sce un di componënc dla Junta provinciala fej pert dl grup linguistich ladin.³⁹
- (2) La composiziun dla Junta provinciala de Balsan mëss se tigní ala consistënza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consëi dla Provinzia. I comëmbri dla Junta provinciala de Balsan che n'é nia tl Consëi vëgn litá dal Consëi provincial instës cun la maioranza de dui terzi de sü comëmbri sön proposta de öna o de plü fraziuns a condiziun che al sides le consëns di aconsiadus dl grup linguistich di designá, tan inant che ai fej pert dla maioranza che sostëgn la Junta provinciala.

Un n Vizepresidënt é dl grup linguistich todësch y l'ater dl grup linguistich talian. Le Presidënt dla Provinzia chir fora le Vizepresidënt che le rapresentëia tl caje d'assënza o de impedimënt.⁴⁰

- (3) Al grup linguistich ladin ti pól gní reconesciü la rapresentanza tla Junta provinciala de Balsan ince sura la rapresentanza proporzionala fora. Tl caje che al é ma un n rapresentant ladin su te Consëi provincial y che chësc vëgn lité tla Junta, mëssel renunzié ala inciaria de Presidënt o de Vizepresidënt dl Consëi provincial.
- (4) L'aprovaziun dla moziun de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Provinzia lité cun usc universal y direta, y ince la remozium o les demisciuns de chësc, porta ales demisciuns dla Junta y ala descomposiziun dl Consëi provincial.⁴¹

Art. 51

- (1) Al Presidënt y ai assessurs provinciali ti vëgnel apliché les desposiziuns dl articul 37, tan inant che ares é compatibles.⁴²

Art. 52

- (1) Le Presidënt dla Provinzia⁹ rapresentëia la Provinzia.
- (2) Al tol i provedimënc che vá debojëgn y de prescia tl ciamp dla segurëza y dl'igiëna publica tl interes dles popolaziuns de dui o de plü comuns.
- (3) Le Presidënt dla Provinzia⁹ determinëia la repartiziun di ciamps de competënza danter i assessurs efetifs cun n decret aposta che mëss gní publiché tl "Boletin Ofizial" dla Regiun.
- (4) Al tol pert ales sentades dl Consëi di Ministri canche al vëgn traté chestiuns che reverda la Provinzia.

Art. 53

- (1) Le Presidënt dla Provinzia⁹ emanëia, cun n so decret, i regolamënc deliberá dala Junta.

Art. 54

- (1) Ala Junta provinciala ti spetel:
 1. la deliberaziun di regolamënc por l'esecuziun dles leges aprovades dal Consëi provincial;
 2. la deliberaziun di regolamënc tles materies che toma aladô dl regolamënt varënt tl podëi regulamentar dles Provinzies;
 3. l'ativité aministrativa revardëta les chestiuns d'interes provincial;

4. l'aministraziun dl patrimonie dla Provinzia y le control sön la gestiun de aziëndes speziales provinziales por sorvisc publics;
5. la verda y le control sön les aministraziuns comunales, sön les istituziuns publiches d'assistënza y benefiziënza, sön i consorc y sön i atri ënc o istituc local, cun la faculté aladô dla lege da sospëne y descompone i organs de chisc. Ti caji nominá dessura y canche les aministraziuns ne sciafiëia nia por val' rajun da mené inant súa ativité, ti spetel ince ala Junta provinziala la nominaziun de comissars, cun l'oblianza da i chirí fora tla Provinzia de Balsan, tl grup linguistich che á la maioranza di aministradus tl organ plü rappresentatif dl ënt.
I provedimënc straordinars nominá dessura ti resta resservá al Stat, sce ai vá debojëgn por rajuns de ordin publich y canche ai reverda comuns cun na popolaziun sura i 20.000 abitanc;
6. les atres inciaries surandades ala Provinzia da chësc Statut o da d'atres leges dla Republica o dla Regiun;
7. l'adoziun, tl caje de prescia, de provedimënc de competënza dl Consëi da ti sotmëte al Consëi instës por la ratificaziun te súa pröma sentada suandënta.

TITUL III

Aprovaziun, promulgaziun y publicaziun dles leges y di regolamënc regional y provinziai

Art. 55

- (1) I dessëgns de lege aprová dal Consëi regional o da chël provinzial ti vëgn comunicá al Comissar dl Govern a Trënt, sce ara se trata dla Regiun o dla Provinzia de Trënt, y al comissar dl Govern a Balsan, sce ara se trata dla Provinzia de Balsan. I dessëgns de lege vëgn promulgá trënta dis do la comunicaziun, sce le Govern ne ti ai mëna nia indô respetivamënter al Consëi regional o a chël provinzial cun l'osservaziun che ai vá sura les competënzes respetives fora o che ai vá contra i interesc nazionai o chi de öna dles döes Provinzies tla regiun.
- (2) Sce le Consëi regional o chël provinzial i aprovëia danü cun la maioranza assoluta de sü comëmbri ési promulgá, sce le

Govern ne inviëia nia ia tl tëmp de chinesc de dala comunicaziun la chestiun de legitimité dan la Curt costituzionala, o de mirit, por contrast d'interesc dan les Ciamenes. Tl caje de pisima tol la Curt la dezijiun de che che la competënza é.

- (3) Sce na lege vëgn detlarada de prescia dal Consëi regional o da chël provinzial cun la maioranza assoluta di comëmbri respetifs, n'é la promulgaziun y la jüda en forza nia sotmetüdes ai termins dá dant, sce le Govern é a öna.
- (4) Les leges regionales y chëres provinciales vëgn promulgades respetivamënter dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o dal Presidënt dla Provinzia⁹ y odüdes dal Comissar dl Govern competënt.

Art. 56

- (1) Sce an arata che na proposta de lege vais cuntra la parité di dërc danter i zitadins di grups linguistics desvalis o cuntra les carateristiches etniches y culturales di grups instësc, pó la maioranza di aconsiadus de un n grup linguistich tl Consëi regional o te chël provinzial de Balsan damané che al vëgnes lité por grups linguistics.
- (2) Tl caje che la domanda de litaziun despartida ne vëgnes nia azetada o sce la proposta de lege vëgn aprovada scemia che dui terzi di comëmbri dl grup linguistich che l'á damanada ais lité decuntra, pó la maioranza dl grup instës contesté la lege dan la Curt costituzionala tl tëmp de trënta dis da súa publicaziun, por les rajuns dades dant tl coma da denant.
- (3) Le recurs n'á degöna faziun intardiënta.

Art. 57

- (1) Les leges regionales y provinciales y i regolamënc regionai y provinciai vëgn publicá tl "Boletin Ofizial" dla Regiun tl test talian y todësch y vá en forza le chinejimo de do la publicaziun, fora che sce la lege scrí dant valch d'ater.
- (2) Tl caje de pisima vëgn l'interpretaziun dla norma fata aladô dl test talian.
- (3) N ejemplar dl "Boletin Ofizial" ti vëgn ortié al Comissar dl Govern.

Art. 58

- (1) Tl "Boletin Ofizial" dla Regiun vëgn les leges y i decrec dla Republica che interessëia la Regiun ince publicá por todësch; chësc n'á degöna faziun sön súa jüda en forza.

Art. 59

- (1) Les leges aprovades dai Consëis regionai y provinziài y i regolamënc emaná dala Junta regionala y da chëres provinziàles mëss gní publicá, sciöche notizia, te na seziun aposta dla Gasëta Ofiziala dla Republica.

Art. 60

- (1) Cun lege regionala vëgnel regolé l'eserzize dla scomenciadia popolar y le referendum por les leges regionales.⁴³

TITUL IV

Ënc locai

Art. 61

- (1) Tl ordinamënt di ënc publics locai vëgnel scrit dant les normes por garantí la rapresentanza proporzionala di grups linguistics pro la costituziun de sü organs.
- (2) Ti comuns dla Provinzia de Balsan á vigni grup linguistich le dërt da gní rapresenté tla Junta comunala sce al é tl Consëi de comun almanco dui aconsiadus de chësc grup.

Art. 62

- (1) Les normes sön la composiziun di organs colegiai di ënc publics locai tla Provinzia de Balsan garantësc la rapresentanza dl grup linguistich ladin.⁴⁴
- (2) Ti ënc publics d'importanza provinziàla olache al é preodü dui vize-presidënc, mëssi toché pro n grup linguistich desvalí da chël dl presidënt.⁴⁵
- (3) Ti ënc locai de nivel mesan, che tol ite i comuns olache la maioranza dla popolaziun fej pert dl grup linguistich ladin, é le vizepresidënt na porsona che fej pert dl grup linguistich ladin, ater co sce le presidënt dl medemo ënt fej bele pert de chësc grup linguistich.⁴⁵

Art. 63

- (1) Por l'eserzize dl dërt de lita atif pro les lites di Consëis comunai dla Provinzia de Balsan vëgnel apliché les desposiziuns aladô dl ultimo coma dl articul 25.

Art. 64

- (1) La regolamentaziun dl'organisaziun y dl funzionamënt di ënc publics che realisëia súa ativité ince fora di confins dla Region

ti speta al Stat.

Art. 65

- (1) L'ordinamënt dl personal di Comuns vëgn regolé dai Comuns instësc, se tignin ai prinzijs generai che podará gní stabilis da na lege regionala.

TITUL V

Demane y patrimoine dla Regiun y dles Provinzies

Art. 66

- (1) Les strades, les autostrades, les ferates y les condütes dal'ega che é madër d'interes regional y che gnará definides tles normes d'atuaziun de chësc Statut, fej fora le demane regional.

Art. 67

- (1) I bosc de proprieté dl Stat tla Regiun, les mineores, les ciavares y les torbieres, canche la rajun de desponibilitè ti é gnüda tuta al proprietar dl terac, i frabicac destiná a sëntes de ofizi publics regionai cun so aredamënt y i atri bëgns destiná a n sorvisc publich regional fej fora le patrimoine indesponibl dla Regiun.
- (2) I bëgns imobii dl patrimoine dl Stat che é tla Regiun vëgn trasferis al patrimoine dla Regiun.
- (3) Tles normes d'atuaziun de chësta lege gnarál scrit dant les modalitès por la surandada da pert dl Stat di bëgns nominá dessura.
- (4) I bëgns imobii che é tla Regiun che n'é proprieté de degügn alda pro le patrimoine dla Regiun.

Art. 68

- (1) En corespognënza dles materies nöies atribuides ala competënza dles Provinzies surantol chëstes, tl raiun de so teritore, i bëgns y i dërc demaniai y patrimoniai de natöra imobiliara dl Stat y i bëgns y i dërc demaniai y patrimoniai dla Regiun, tut fora te vigni caje ci che reverda le demane militar, i sorvisc de carater nazional y les materies de competënza regionala.

TITUL VI

Finanzas dla Regiun y dles Provinzies

Art. 69⁴⁶

- (1) Ala Regiun ti vëgnel zedü les entrades dles cutes ipotecares scudides te so raiun por i bëgns iló.
- (2) Implü ti vëgnel ince zedü ala Regiun les cuotes suandëntes dl rendimënt dles entrades tributares dl Stat scudides tl raiun regional dades dant chiló dessot:
 - a) nü diejimi dles cutes sön les arpejuns y donaziuns y sön le valur netto global dles arpejuns;
 - b) un n diejim dla cuta sön le valur ajunté, fora che chëra revardëta la importaziun, al netto di reimbursamënc fac aladô dl articul 38/bis dl decret dl Presidënt dla Republica di 26 d'otober 1972, n. 633, y mudaziuns suandëntes, determinada tolon sciöche referimënt i consums finai;⁴⁷
 - c) nü diejimi dles entrades dl jüch dl lotto, tut demez i davagns;⁴⁸
 - d) ^{49, 50}

Art. 70

- (1) Ales Provinzies ti vâl les entrades dla cuta statale, scudida ti raiuns respetifs, sön la forza elettrica adorada iló.⁵¹

Art. 71

- (1) Por les conzesciuns de de gran derivaziuns d'eghes publiches tla Provinzia, anfat por ci fin che ares é gnüdes o vëgn relasciades, ti zed le Stat ala Provinzia nü diejimi dla soma dl fit anual stabilí dala lege.

Art. 72

- (1) Les Provinzies pó mëte sö cutes y tasses sön le turism.⁵²

Art. 73

- (1) La Regiun y les Provinzies á la faculté da istituí cun leges, vignöna tles materies de süa competënza, de sües cutes en armonia cun i prinzijs dl sistem tributar dl Stat. Les tasses sön i auti istituides cun lege provinciala é de sües cutes.^{53, 54}
- (1/bis) Les Provinzies pó - por ci che reverda les cutes statales por chëres che le Stat vëiga danfora chësta poscibilité - te vigni caje mudé les alicuotes y preodëi esenziuns, detraziuns y deduziuns, ti limic dles alicuotes plü altes definides dales normes statales. Les Provinzies pó, cun na lege aposta y tl respet dles normes dl'Uniuin europeica sön i aiüc de stat, conzede sostëgns,

contribuc, alisiramënc, sovenziuns y vantaji de ci sort chessî da d'adoré sciöche compensaziun aladô dl Capitul III dl decret legislatif di 9 de messé dl 1997, n. 241. I fonds che vá debojëgn por regulé les compensaziuns dal punt d'odüda contabil é ma a ciaria dles Provinzies respetives, che stlüt jö na convenziun cun l'Agenzia dles Entrades por regulamenté les modalités operatives por podëi s'anuzé di alisiramënc nominá dessura.⁵⁵

Art. 74

- (1) La Regiun y les Provinzies pó ma se indebité por finanzié les spëises de investimënt cina a na soma che ne n'é nia plü alta co les entradas ordinaires. Al vëgn stlüt fora vigni garanzia da pert dl Stat sön i imprësc che ares tol sö.⁵⁶

Art. 75⁵⁷

- (1) Ales Provinzies ti vëgnel atribuí les cuotes suandëntes dl rendimënt dles entradas tributares dl Stat dades dant chiló dessot, scudides da vignöna te so raiun provincial:
- a) nü diejimi dles cutes de register y de bol y ince dles tasses de conzesciun governativa;
 - b) ⁵⁸
 - c) nü diejimi dla cuta sön le consum de tabach por les venüdes sön i raiuns dles döes Provinzies;
 - d) ot diejimi dla cuta sön le valor ajunté, fora de chëra sön l'importaziun, al netto di rembursamënc fac aladô dl articul 38/bis dl decret dl Presidënt dla Republica di 26 d'otober 1972, n. 633, y mudaziuns suandëntes;⁵⁹
 - e) nü diejimi dla cuta sön le valor ajunté sön l'importaziun determinada tolon sciöche referimënt i consums finai;⁶⁰
 - f) nü diejimi dl rendimënt dla cuta de frabricaziun sön le benzin, sön i öri da gas por autotraziun y sön i gasc da petröre licuig por autotraziun dá fora dales fossenares ti raiuns dles döes provincies, sciöche ince nü diejimi dla cuta de frabricaziun sön d'atri produc energetics consumá dailó;⁶¹
 - g) nü diejimi de dötes les atres entradas de cutes statales, diretes o indiretes, denominades cochemai, lapró ince la cuta locala sön i rendimënc, tut fora chëra che ti speta ala Regiun o a d'atri ënc publics; pro les entradas nominades tochel ince chëres che vëgn dales entradas da düc i jüc olache an davagna scioldi, sides de natöra tributara che nia tributara, che forma, n iade che an á tut demez les somes davagnades y les provijiuns che ti speta ai conzescionars,

le davagn dl Stat.⁶²

[2] ^{63, 64}

Art. 75/bis⁶⁵

- [1] Pro la soma dles cuotes dles cutes dl Stat dades jö ala Regiun y ales Provinzies aldel lapró ince les entrades che reverda le raiun regional y provincial y che ti röia ai ofizi fora dl teritore dla regiun y de sües provincies, tl'atuaziun de desposiziuns legislatives o aministratives.
- [2] La determinaziun dles cuotes odüdes danfora dal coma 1 vëgn fata aladô de indicadus o de d'atra documentaziun adatada a valuté i fenomens economics tl teritore regional y provincial.
- [3] Ater co sce al vëgn preodü atramënter dales desposiziuns preodüdes dal articul 107, vëgn la soma dl davagn dales cutes sön les entrades dles sozietés y dales cutes sostitutives sön les entrades de capital che ti speta ales provincies, stabilida sön la basa dles consequënzes mesanes de chëstes cutes sön le produt intern brutto (PIB) nazional da apliché al PIB regional o provincial, ciafé fora dal Istitut nazional de statistica, sce ara ne jiss nia da la ciafé fora cun les modalités odüdes danfora dal coma 2.⁶⁶
- [3/bis] Le rendimënt che vëgn dal aumënt de alicuotes o dal'istituziun de cutes nöies, sce al vëgn destiné por lege da curí, aladô dl articul 81 dla Costituziun, spëises specifiches nöies che ne döra nia tl tēmp y che ne fej nia pert dles competēnzes dla Regiun o dles Provinzies, chiló lapró ince chëres che reverda les catastrofes naturales, é rresservé al Stat, sce al é limité tl tēmp y contabilisé a pert tl bilanz statal y pó porchël gní cuantifiché. Al ne pó gní rresservé degügn rendimēnc dles cutes por avalié les finances publiches. I articui 9, 10 y 10/bis dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 268 vëgn abrogá.⁶⁷

Art. 76–77⁶⁸

Art. 78⁶⁹

Art. 79

- [1] Le sistem teritorial regional integré, costituí dala Regiun, dales Provinzies y dai ënc preodüs dal coma 3, porta pro, tl respet dl ecuiliber di bilanc relatifs aladô dla lege di 24 de dezēمبر dl 2012, n. 243, a arjunje i obietifs de finanza publica, d'avaliazion finanziaria y de solidarieté y a eserzité i dērc y i dovëis che vëgn da chisc, sciöche ince a osservé les oblianzas economiches y finanziaries che vëgn dal ordinamēt dl'Uniun europeica:⁷⁰
 - a) cun l'aboliziun fata dla soma sostitutiva dla cuta sön le

- valur ajunté sön l'importaziun y dles assegnaziuns da leges statales de setur;
- b) cun l'aboliziun fata dla soma che speta aladô dl articul 78;
 - c) cun le contribut finanziair implü por avalié fora les finanzes publiches tres la surantuta de cosc che reverda l'eserzize de funziuns statales, ince delegades, definides a öna cun le Ministere dl'economia y dles finanzes, sciöche ince - pian ia dal ann 2010 – cun le finanziaimënt de scomenciadies y de proiec che tol ite ince i raiuns che confinëia, de indöt 100 miliuns de euro al ann por vigni provinzia. La surantuta dles spëises de 100 miliuns al ann vel ince sce i cosc por i intervënc ti raiuns che confinëia é por n cer ann manco co 40 miliuns de euro;
 - d) cun les modalitës de coordinamënt dles finanzes publiches definides dal coma 3.
- [2] Les mosöres odüdes danfora dal coma 1 pó ma gní mudades cun la prozedöra preodüda dal articul 104 y costituësc le contribut por arjunje i fins dles finanzes publiches preodüs dal coma 1, cina che ares ne vëgn nia eventualmënter mudades.
- [3] Tl respet dl coordinamënt dla finanza publica da pert dl Stat aladô dl articul 117 dla Costituziun coordinëia les Provinzes por so teritore les finanzes publiches provinciales ti confrunc di ënc locai, de sü ënc y organisms stromentai publics y privac y de chi di ënc locai, dles aziëndes sanitaies, dles universités cun lapró chëres nia statales aladô dl articul 17, coma 120 dla lege di 15 de ma dl 1997, n. 127, dles ciamentes de comerz, dl'industria, dl artejanat y dl'agricoltöra sciöche ince di atri ënc o organisms cun n ordinamënt regional o provincial che vëgn finanzia da chëstes en via ordinara. Por che la Regiun y les Provinzies arjunjes i fins aladô de chësc articul por ci che reverda le saldo netto da finazié ti spetel ales Provinzies da regolamenté les prestaziuns de contribut y les oblianzas ti confrunc di ënc dl sistem teritorial integré de süa competënza. Les Provinzies controlëia che i ënc preodüs da chësc coma arjunjes i fins de finanza publica y ti lascia alsavëi al Ministere por l'economia y les finanzes i fins stabilis y i resultac arjunc, por la suraverda di saldi de finanza publica.⁷¹
- [4] Les desposiziuns statales che vëiga danfora oblianzas, ciaries, aciantonamënc, imporc rëservá ala cassa dl Stat o contribuc nominá cochesst, cun lapró ince chi liá al pat de stabilité intern, che ne vëgn nia preodüs da chësc titul, ne pó nia gní aplicades ti confrunc dla Regiun y dles Provinzies y di ënc che fej pert dl sistem teritorial regional integré. La Regiun y les Provinzies se

crüzia por se instësses y por i ënc dl sistem teritorial regional integré de súa competënza, dla coordinaziun dles finances publiches contignides tles disposiziuns legislatives specifiches dl Stat adatan, aladô dl articul 2 dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 266, súa legislaziun ai prinzijs che costituësc i limic aladô di articui 4 o 5 tles materies individuades dal Statut y adotan de conseguënza mosöres autonomes de razionalisaziun y de limitaziun dles spëises, ince por smendrí le debit publich, cun chëres che al vëgn garantí la dinamica dles spëises totales dles aministrazions publiches tl raiun nazional, en coerënza cun l'ordinamënt dl'Uniun europeica.^{72, 73}

(4/bis) Por vignun di agn dal 2018 al 2022 é le contribut dla Regiun y dles Provinzies ala finanza publica tla forma de saldo netto da finanzié, referí al sistem teritorial regional integré, de indöt 905,315 miliuns de euro, de chisc é 15,091 miliuns de euro a ciaria dla Regiun. Dal 2015 vëgn le contribut dles Provinzies partí sö danter ëres sön la basa dl pëis che le produt nazional brutto dl teritore de vigni Provinzia á sön le produt nazional brutto regional, tl respet dles entrades implü che ti vëgn metüdes en cunt a vignöna, che vëgn dal'atuaziun dles disposiziuns dl articul 13, coma 17 dl decret de lege di 6 de dezëmber dl 2011, n. 201 trasformé, cun mudaziuns, dala lege di 22 de dezëmber dl 2001, n. 214, y dl articul 1 comesc 521 y 712 dla lege di 27 de dezëmber dl 2013, n. 147. Les Provinzies y la Regiun pó fá fora che na cuota dl contribut vëgnes surantuta dala Regiun.⁷⁴

(4/ter) Dal 2028 vëgn le contribut complessif de 713,71 miliuns d'euro, tl respet dla partiziun dl medemo danter la Regiun Trentin-Südtirol y les Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan, determiné vigni ann danü; sön l'import nominé vëgnel apliché la mudaziun porcentuala dla groaria di fic sön le debit dles aministrazions publiches relevada tl ultimo ann desponibl respet al ann da denant. La desfarënza dal contribut nominé dessura de 905,315 miliuns de euro vëgn partida sö danter les Provinzies sön la basa dl pëis che le produt nazional brutto dl teritore de vigni Provinzia á sön le produt nazional brutto regional. Por i fins dla frasa da denant vëgnel tut en conscidraziun le produt nazional brutto dé dant dal relevamënt dl ISTAT atual.⁷⁵

(4/quarter) Dal 2016 garantësc la Regiun y les Provinzies l'avaliaziun dl bilanz aladô dl articul 9 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 243. Por i agn 2016 y 2017 mët la Regiun y les Provinzies da na pert n import fat fora cun le Ministere por l'economia y les

finanzas tla gestiun dles casses y competënzes por garantí la neutralité finaziara di saldi dles finanzes publiches. Dal 2018 inant ne vëgnel nia plü apliché ai ënc cun autonomia speziala nominá dessura le saldo programatich preodü dal articul 1, coma 455 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 228, y les desposiziuns por ci che reverda le pat de stabilité intern, che é en contrast cun l'avaliazion dl bilanz preodüda dala pröma frasa de chësc coma.⁷⁶

(4/quinqüies) Les desposiziuns tla materia de suraverda, certificaziun y sanzions preodüdes dal articul 1, comesc 460, 461 y 462 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 228 resta impé.⁷⁷

(4/sexies) Dal ann 2015 inant vëgn le contribut tla forma dl saldo netto da finazié, preodü dal'acordanza di 15 d'otober dl 2014 danter le Govern, la Regiun y les Provinzies, paié ite tla cassa dl Stat sön le capitul dl bilanz 3465, articul 1, pert 10 cina ai 30 d'aurí de vigni ann. Sce al ne vëgn nia fat i paiamënc cina ai 30 d'aurí sciöche entrades tl bilanz dl Stat y al ne vëgn nia fat na comunicaziun al Ministère por l'economia y les finanzes cina ai 30 de ma vëgn chësc ultimo autorisé da se tigní ite i imporç corespognënc tla mosöra dla cuota de contribut relativa dai imporç che ti speta ala Regiun y a vigni Provincia sön la basa de ci titul chessí; por chësc fin pó l ince se jové dl'Agenzia dles Entrades por i imporç che vëgn trac ite tres la Strotöra de gestiun.⁷⁸

(4/septies) Al resta impé la faculté dl Stat da mudé, por n tëmپ definí, i contribuc preodüs dal 2018 inant tla forma de saldo netto da finazié y de debit netto a ciaria dla Regiun y dles Provinzies tla mosöra mascima dl 10 porcënt di contribuc nominá por curí en caje i bojëgns ezeionai de finanza publica. Contribuc plü alc vëgn concordá cun la Regiun y les Provinzies. Sce al é debojëgn de mosöres straordinares por garantí le respet dles normes dl'Uniun europeica d'avaliamënt dl bilanz publich pó i contribuc nominá gní alzá, por n tëmپ limité, de ciamó na porcentuala ti confrunc de chëra dada dant tla frasa da denant, mo nia por plü co le 10 porcënt.⁷⁹

(4/octies) La Regiun y les Provinzies s'obliëia da concretisé cun na süa lege, da emané cina ai 31 de dezëmber dl 2014, cun referimënt ales desposiziuns statales, les desposiziuns sön l'armonisaziun di sistems contabli y di schemes de bilanz dles Regiuns, di Ënc locai y de sü organisms, preodüdes dal decret legislatif di 23 de jügn dl 2011, n. 118, sciöche ince i ac iuridics eventuai suandënc y les premisses por conzede che les desposiziuns nominades pois gní atuades y aplicades tl tëmپ

dé dant tl decret legislatif n. 118 dl 2011 bele nominé por les Regions a statut ordinar, sposté de n ann; la renviada pó gní a se le dé pormó do che al é gnü emané n providimënt statal cun chël che al vëgn regolamenté i azertamënc dles entrades en referimënt ala devoluziun dles cutes statales y la poscibilité da curí i investimënc cun l'adoranza dl saldo de competënza positif danter les entrades corëntes y les spëises corëntes.⁸⁰

Art. 80

- (1) Les provincies á competënza legislativa tla materia de finanza locala.
- (2) Tles materies de süa competënza pó les provincies istituí cutes locales nöies. La lege provinciala regolamentëia les cutes nominades y les cutes locales comunales de natöra imobliara istituides cun lege statala, ince desvian da chësta medema lege, y determinëia les modalitës da les scudí y pó ince ti conzede ai Ënc locai da mudé les alicuotes y odëi danfora esenziuns, detraziuns y deduziuns.
- (3) Les partezipaziuns al rendimënt y les ajunte ales cutes statales che les leges dl Stat ti atribuësc ai Ënc locai ti speta ales Provincies por i Ënc locai te so teritore corespognënt. Sce la lege statala regolëia l'istituziun de ajunte tributares, denominades cochessî dai Ënc locai, se crüzia les Provincies di fins che alda lapró y determinëia i criters, les modalitës y i limic d'aplicaziun de chësta regolamentaziun tl teritore corespognënt.
- (4) Le podëi legislatif tles materies nominades ti comesc 1 y 2 de chësc articul vëgn eserzitë tl respet dl articul 4 y di lians che vëgn dal ordinamënt dl'Uniun europeica.⁸¹

Art. 81

- (1) Por ti jí adincuntra ai bojëgns dl bilinguism pó la Provincia de Balsan ti assegné ai Comuns na cuota de integrazion.
- (2) Acioche i Comuns sides tla condiziun finanziaria da arjunje sü fins y da ademplí les funziuns stabilides dales leges, ti fej les Provincies de Trënt y de Balsan avëi ai Comuns instësc mesi finanziaars adeguá, da concordé danter le Presidënt dla Provincia relativa y na rapresentanza unitara di Comuns de chë Provincia.⁸²

Art. 82

- (1) Les ativitës de azertamënt dles cutes tl teritore dles Provincies vëgn fates sön la basa dles linies diretives y di fins strategics

definis tres les intenüdes danter vigni Provinzia y le Minister dl'economia y dles finanzes y les acordanzas operatives suandëntes cun les agenzies fiscales.⁸³

Art. 83

- (1) La Regiun, les Provinzies y i Comuns á n so bilanz por l'eserzize finanzia che ti corespogn al ann dl calënder. La Regiun y les Provinzies adatëia sües normes ala legislaziun dl Stat en materia de armonisaziun di bilanc publics.⁸⁴

Art. 84

- (1) I bilanc arjigná dala Junta regionala o da chëra provinciala y i cunc consuntifs adöm ala relaziun dla Junta instëssa, vëgn aprová respetivamënter cun lege regionala o provinciala.
- (2) La litaziun di singui capitui dl bilanz dla Regiun o dla Provinzia de Balsan vëgn tignida do grups linguistics sön domanda dla maioranza de n grup linguistich.
- (3) I capitui dl bilanz che n'á nia ciafé la maioranza dles usc dl grup linguistich talian o dl grup linguistich todësch ti vëgn metüs dant tl tëm de trëi dis a na comisciun de cater aconsiadus regionai o provincialai, litada dal Consëi al mëteman dla legislatöra y por dōta la dorada de chësta, cun na composiziun paritetica danter i dui majeri grups linguistics y aladō dla designaziun de vigni grup.⁸⁵
- (3/bis) I capitui de bilanz che n'á nia ciafé la maioranza dles usc dl grup linguistich ladin vëgn sotmetüs te trëi dis a na comisciun de trëi aconsiadus regionai o provincialai, litada dal Consëi al scomenciamënt dla legislatöra y por dōta süa dorada y metüda adöm da n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich talian, da un che fej pert dl grup linguistich todësch y da un che fej pert dl grup linguistich ladin aladō dla designaziun de vigni grup.⁸⁶
- (4) Les comisciuns preodüdes dal terzo y cuarto coma mëss stabilí tl tëm de chinesc de, cun na dezijiun liënta por le Consëi, la denominaziun definitiva di capitui y l'amunta di stanziamënc che alda lapró. La dezijiun vëgn tuta cun la maioranza scëmpla dla comisciun preodüda dal terzo coma y a òna cun la comisciun preodüda dal cuarto coma; les usc di aconsiadus vel dōtes anfat.⁸⁷
- (5) Sce al ne vëgn nia arjunt tla comisciun de cater aconsiadus la maioranza o sce an ne arjunj nia l'unanimité tla comisciun de trëi aconsiadus sön na proposta finala, ti ortiëia le Presidënt dl consëi regional o de chël provincial, tl tëm de set dis, le proiet dl bilanz y duc i ac y i verba i sön la discusciun fata tl Consëi y tla comisciun, ala seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional

de iustizia amministrativa che mëss tó, tl tēmp de trēnta dis, na dezijiun cun sentēnza arbitrara sōn la denominaziun di capitui nia aprová y sōn l'amunta di stanziamēnc che alda lapró.⁸⁸

- (6) La prozedōra nominada chiló dessura ne vëgn nia aplicada ai capitui d'entrada, ai capitui de spēisa che contēgn stanziamēnc da scrí ite aladô de desposiziuns de lege aposta por n'amunta determinada danfora por l'ann finanzia y ai capitui che reverda spēises ordinares de funzionamēnt por i organs y i ofizi dl ënt.
- (7) Les dezijiuns aladô di comesc 4 y 5 de chësc articul ne pó nia gní contestades y al ne pó nia gní fat recurs dan la Curt costituzionala.⁸⁹
- (8) Por i capitui definis cun la prozedōra dada dant ti comesc da denant pó la lege d'aprovaziun dl bilanz gní sburlada derevers o contestada dal Govern ma por rajuns de ilegitimité revardēntes violaziuns dla Costituziun o de chësc Statut.
- (9) Por l'aprovaziun di bilanz y di cunc consuntifs dla Regiun ól ester la usc consenziēnta dla maioranza di aconsiadus dla Provinzia de Trēnt y de chi dla Provinzia de Balsan. Sce chësta maioranza ne vëgn nia arjunta él n organ a nivel regional che l'aprovēia. Chësc organ ne pó nia mudé les dezijiuns sōn i capitui dl bilanz eventualmēnter contestá aladô de ci che é odü danfora dai comesc 3, 4 y 5 de chësc articul y definis do la prozedōra indicada iló.⁹⁰

Art. 85

- (1) Tan dî che i barac de produc cun stac foradecá é sotmetüs a limitaziuns y a autorizaziuns da pert dl Stat á la Regiun la faculté d'autorisé afars de chësta sort ti limic fac fora deboriada danter le Govern y la Regiun.
- (2) Tl caje de barac cun stac foradecá sōn la basa de contingēnc che reverda l'economia dla Regiun ti gnarál assegné a chësta na cuota dl contingēnt de importaziun y d'esportaziun che sará da fá fora deboriada danter le Govern y la Regiun.

Art. 86

- (1) Les desposiziuns generales sōn le control dla valüta emanades dal Stat vel ince tla Regiun.
- (2) Le Stat destinēia impó por i bojēgns de importaziun dla Regiun na pert dla desfarēnzia ativa danter les valütes che vëgn ite dales esportaziuns dl Trentin-Südtirol y chères adorades por les importaziuns.

TITUL VII

Raporc danter Stat, Regiun y Provinzia

Art. 87

- (1) Tl raiun regional vëgnel metü sö n Comissar dl Govern por la Provinzia de Trënt y n Comissar dl Govern por la Provinzia de Balsan. A chisc ti spetel da:
 1. coordiné, a öna cun les directives dl Govern, l'eserzize dles funziuns dl Stat tla Provinzia y controlé l'ativité di ofizi respetifs, tut fora chi dl'aministrazion dla iustizia, dla defenüda y dles ferates;
 2. controlé l'eserzize da pert dles Provinzies y di atri ënc publics locai dles funziuns che ti é gnüdes surandades dal Stat y ti comuniché osservaziuns eventuales al Presidënt dla Provinzia⁹;
 3. ademplí les ativités iuridiches che ti spetâ denant al prefet, sce ares ne ti é nia gnüdes surandades da chësc Statut o da d'atres leges a organs dla Regiun y dles Provinzies o a d'atri organs dl Stat.
- (2) Le Comissar dl Govern a Trënt eserzitëia les funziuns dades dant tl n. 2 dl coma da denant ti confrunc dla Regiun y dles atres aministrazions publiches che á competënza sön döt le raiun regional.

Art. 88

- (1) Le Comissar dl Govern se fistidiëia da mantigní l'ordin publich, de chël che al é responsabl dan dal Minister por l'intern.
- (2) Por chësc fin pól s'anuzé di organs y dles forzes de polizia dl Stat, damané l'adoranza de d'atres forzes armades aladô dles leges en forza y tó i provedimënc odüs danfora tl articul 2 dl Test Unich dles leges de segurëza publica.
- (3) Les funziuns surandades al Ministere dl intern dales leges en forza resta impé.

TITUL VIII

Organigrams dl personal di ofizi statai tla Provinzia de Balsan

Art. 89

- (1) Por la Provinzia de Balsan vëgnel metü sö, aladô dles carieres,

organigrams por le personal zivil dles aministrazions statales che á ofizi tla provinzia. Chisc organigrams vëgn metüs sö aladô di organigrams dl personal de chisc ofizi, sciöche stabilis – sce ara vá debojëgn – cun desposiziuns apostas.

- [2] Le coma da denant ne vëgn nia apliché por les carieres diretives dl'Aministrazion zivila dl intern, por le personal dla segurëza publica y por chël aministratif dl Ministere dla defenüda.
- [3] I posc ti organigrams nominá tl coma 1, conscidrá aladô dl'aministrazion y dla cariera é rresservá ai zitadins de vignun di trëi grups linguistics, en relaziun ala consistënza di grups instësc, sciöche ara resultëia dales detlaraziuns de portignënza dades jö en gaujiun dla cumpëda ofiziala dla popolaziun.
- [4] L'atribuziun di posc rresservá ai zitadins de lingaz todësch y ladin gnará fata de gre en gre, cina che les cuotes nominades tl coma da denant vëgn arjunte tres assunziuns nöies te chi posc che gnará lëdi por val' rajun ti singui organigrams.
- [5] Aladô dl coma 1 ti vëgnel garantí al personal di organigrams la stabilité de sënta tla provinzia, tut fora chi che alda pro aministrazions o carieres por chëres che al vá debojëgn de trasferimënc por rajuns de sorvisc y por la formaziun dl personal.
- [6] I trasferimënc dl personal de lingaz todësch y ladin mëss te vigni caje sté ite tl limit dl diesc porcënt di posc che al ocupëia indöt.⁹¹
- [7] Les desposiziuns sön la rresservaziun y la repartiziun proporzionala danter i grups linguistics talian, todësch y ladin di posc dan man tla Provinzia de Balsan vel ince por le personal de signoria iudichënta y inrescënta. Al ti vëgn garantí la stabilité de sënta tla provinzia ai magistrac dl grup linguistich todësch y ladin, lascian impé les normes dl ordinamënt iudiziar sön les incompatibilités. I criters por l'assegnaziun di posc rresservá ai zitadins de lingaz todësch y ladin, stabilis tl coma 4 de chësc articul, vëgn ince aplicá al personal dla signoria tla Provinzia de Balsan.⁹²

TITUL IX

Organs dla iurisdiziun

Art. 90

- [1] Tl Trentin-Südtirol vëgnel istituí n Tribunal regional de iustizia aministrativa cun na seziun autonoma por la Provinzia de

Balsan, aladô dl ordinamënt che gnará stabilí por chësc.

Art. 91

- (1) I comëmbri dla seziun por la Provinzia de Balsan preodüs dal articul 90 de chësc Statut mëss aldí tl medemo numer pro i dui majeri grups linguistics.
- (2) Mec i comëmbri dla seziun vëgn nominá dal Consëi provincial de Balsan.
- (3) Sciöche Presidënc dla seziun se barata jö por tèmps lunc anfat, n vicar de lingaz talian y n vicar de lingaz todësch assegná al collegium. Le Presidënt vëgn nominé danter i magistrac de cariera che é tl collegium, cun decret dl Presidënt dla Republica sön proposta dl Presidënt dl Consëi di Ministri.
- (4) Tl caje de parité de usc é la usc dl Presidënt dla Seziun chëra determinëta, ater co por i recursc cuntra i provedimënc aministratifs che ofënn le prinzip d'avalianza danter i grups linguistics y la prozedöra d'aprovaziun di bilanc regionai y provinziai.

Art. 92

- (1) Sce an arata che i ac aministratifs di ënc y di organs dl'aministrazion publica che á súa sënta tla Regiun ne respetes nia le prinzip d'avalianza di zitadins por ci che reverda súa portignënza a n grup linguistich, póres gní contestades dai aconsiadus regionai o provinziai dan la seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa; sce ara se trata de provedimënc di Comuns tla Provinzia de Balsan pó le recurs ince gní fat dai aconsiadus comunai de chë provinzia, a condiziun che la violaziun vëgnes reconesciüda dala maioranza de chël grup linguistich dl Consëi de comun che se sënt ofenü te sües rajuns.
- (2) Sce an arata che i ac aministratifs dá dant tl coma 1 ofënes le prinzip d'avalianza danter i zitadins de lingaz talian, ladin, mochen y zimber, aciasá tla Provinzia de Trënt, spo póres gní contestades dan le Tribunal regional de iustizia aministrativa de Trënt dai aconsiadus regionai o provinziai y, tl caje de provedimënc di comuns, ince dai aconsiadus comunai di comuns di paisc ladins, mochens y zimbri, a condiziun che la violaziun sides reconesciüda da n cuinto dl Consëi comunai.⁹³

Art. 93

- (1) N aconsiadú dl grup linguistich todësch o dl grup linguistich ladin dla Provinzia de Balsan fej pert dles seziuns dl Consëi

de Stat inciariades di iudizi d'apel sön les dezijiuns dla seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa preodü dal articul 90 de chësc Statut.⁹⁴

Art. 94

- (1) Dla nominaziun, dla pordüda dl mandat, dla revocaziun, dla destituziun dal ofize di vicars y di vizevicars de pesc se fistidiëia le Presidënt dla Regiun¹⁷ sön delegaziun dl Presidënt dla Republica, respetan les atres disposiziuns te chësc ciamp stabilides dal ordinamënt iudiziar.
- (2) L'autorisaziun al eserzize dles funziuns de scrivan de Signoria y de pedel d'ofize pro i ofizi di vicars de pesc ti vëgn dada dal Presidënt dla Regiun¹⁷ ales porsones che ademplësc les condiziuns scrites dant dal ordinamënt iudiziar.
- (3) Le Presidënt dla Regiun se fistidiëia ince dla revocaziun y dla sospenjiun temporana dl'autorisaziun ti caji preodüs dal ordinamënt iudiziar.
- (4) Por la nominaziun a vicar de pesc, vizevicar de pesc, scrivan de Signoria y pedel d'ofize vëgnel ghiré ti comuns dl raiun dla Provinzia de Balsan na bona conescënza di lingac talian y todësch.⁹⁵

Art. 95

- (1) La verda sön i ofizi di vicars de pesc vëgn eserzitada dales Junes provinciales.⁹⁵

Art. 96

- (1) Ti comuns partis sö te paisc o fraziuns pó gní istituí cun lege provinciala ofizi de vicar de pesc destacá.⁹⁵

TITUL X

Control dla Curt costituzionala

Art. 97

- (1) Lascian avarëi les disposiziuns di articui 56 y 84, comesc 6 y 7, de chësc Statut pó la lege regionala o provinciala gní contestada dan la Curt costituzionala por violaziun dla Costituziun o de chësc Statut o dl prinzip de parité danter i grups linguistics.
- (2) La contestaziun pó gní fata dal Govern.
- (3) La lege regionala pó ince gní contestada da un di Consëis provinciai dla Regiun, la lege provinciala dal Consëi regional o

dal ater Consëi provinzial dla Regiun.

Art. 98

- (1) Les leges y i ac che á valur de lege dla Republica pó gní contestades dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o da chël dla Provinzia⁹⁶, do na deliberaziun dl Consëi regional o provinzial, por violaziun de chësc Statut o dl prinzip de sconanza dles mendranzes linguistiches todëscia y ladina.
- (2) Sce le Stat röia ite cun na süa mosöra tl ciamp de competënza assegné da chësc Statut ala Regiun o ales Provinzies, pó la Regiun o la Provinzia respetivamënter interessada fá recurs pro la Curt costituzionala por regolamënt de competënza.
- (3) La proposta de recurs vëgn fata dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o da chël dla Provinzia⁹⁶ do na deliberaziun dla Junta regionala o provinziala.
- (4) N ejemplar dl at de contestaziun y dl recurs por conflit de competënzes mëss ti gní ortié al Comissar dl Govern a Trënt, sce ara se trata dla Regiun o dla Provinzia de Trënt, y al Comissar dl Govern de Balsan, sce ara se trata dla Provinzia de Balsan.

TITUL XI

Adoranza dl lingaz todësch y dl lingaz ladin

Art. 99

- (1) Tla Regiun é le lingaz todësch parifiché a chël talian che é le lingaz ofizial dl Stat. Le lingaz talian tira dant i ac de carater legislatif y canche chësc Statut vëiga danfora na redaziun te dui lingac.

Art. 100

- (1) I zitadins de lingaz todësch dla Provinzia de Balsan á la rajun d'adoré so lingaz ti raporc cun i ofizi iudiziars y cun i organs y ofizi dl'aministrazion publica tla provinzia o che á competënza regionala, sciöche ince cun i conzescionars di sorvisc de interes publich eserzitá tla provinzia instëssa.
- (2) Tles sentades di organs colegiai dla Regiun, dla Provinzia de Balsan y di Ęnc locai te chësta provinzia pól gní adoré le lingaz talian o le lingaz todësch.
- (3) I ofizi, i organs y i conzescionars dá dant tl coma 1 adora tla corespognënza y ti raporc a usc le lingaz dl damanant y

respogn tl lingaz adoré tles ates che é gnüdes inviades ia da n ater organ o ofize; sce la corespognënza pëia ia d'ofize, vëgnel adoré le lingaz che vëgn araté chël dl zitadin destinatari.

- (4) Ater co ti caji preodüs espressivamënter – y ater co tla regolamentaziun cun normes d'atuaziun di caji dl'adoranza de tramidui i lingaz adöm ti ac destiná ala comunité di zitadins, ti ac individuai destiná a n'adoranza publica y ti ac destiná a de plü ofizi – vëgnel recondesciü ti atri caji l'adoranza despartida de un o dl ater lingaz. Al resta l'adoranza dl su lingaz talian ti ordinamënc de sort militar.

Art. 101

- (1) Tla Provinzia de Balsan mëss les aministrazions publiches adoré, ti confrunc di zitadins de lingaz todësch, ince la toponomastica todëscia, sce la lege provinciala á constaté che al esist na denominaziun todëscia y sce ara á aprové súa diziun.

Art. 102

- (1) Les popolaziuns ladines y chëres mochenes y zimbres di comuns de Fierozzo, Frassilongo, Palú del Fersina y Luserna á le dërt de valorisaziun de sües scomenciadies y de sües ativités culturales, de stampa y dl tëmp lëde, sciöche ince de respet dla toponomastica y dles tradiziuns dles popolaziuns instësses.
- (2) Tles scores di comuns dla Provinzia de Trënt olache al vëgn rajoné ladin, mochen o zimber, vëgnel garantí l'insegnamënt dl lingaz y dla cultura ladina o todëscia.⁹⁷
- (3) Al Comun General de Fascia, ënt suracomunal metü sö tl teritore che vá a öna cun chël di comuns preodüs dal articul 48, terzo coma, pó la Regiun y la Provinzia de Trënt ti surandé, trasferí o deleghé de sües funziuns aministratives, de sü compic o de sües ativités importantes por la valorisaziun dla mendranza linguistica ladina.⁹⁸

TITUL XII

Desposiziuns finales y transitoires

Art. 103

- (1) Por les mudaziuns de chësc Statut vëgnel tigní ite la prozedöra scritta dant dala Costituziun por les leges costituzionales.
- (2) La scomenciadia por les mudaziuns de chësc Statut ti speta

ince al Consèi regional sön proposta di Consèis dles Provinzies autonomes de Trènt y de Balsan, do la deliberaziun concordènta dl Consèi regional.

- (3) I proiec de mudaziun de chësc Statut de scomenciadia governativa o parlamentara ti vëgn comunicá dal Govern dla Republica al Consèi regional y ai Consèis provinciali che porta a espresciun súa minunga tl tëmp de dui mëisc.
- (4) Les mudaziuns dl Statut aprovades n'é te vigni caje nia sotmetüdes a referendum nazional.⁹⁹

Art. 104

- (1) Tl respet dla disposiziun dl articul 103 pó les normes dl titul VI y chères dl articul 13 gní mudades cun lege ordinara dl Stat sön domanda concordanta dl Govern y, aladò dles competënzes, dla Regiun o dles döes Provinzies.¹⁰⁰
- (2) Les disposiziuns ti articui 30 y 49 che reverda la mudaziun dl Presidènt dl Consèi regional y de chël dl Consèi provincial de Balsan pó gní mudades cun lege ordinara dl Stat sön domanda concordènta dl Govern y respetivamënter dla Regiun o dla Provincia de Balsan.

Art. 105

- (1) Tles materies atribuides ala competënza dla Regiun o dla Provincia vëgnel apliché les leges dl Stat cina che al ne vëgn nia disponü atramënter cun leges regionales o provinciales.

Art. 106

- (1) Cina che al ne vëgn nia stabilí atramënter cun lege provinciala vëgnel apliché inant tles materies passades dala competënza dla Regiun a chëra dles Provinzies les leges regionales varèntes canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novèmber 1971, n. 1.

Art. 107

- (1) Les normes d'atuaziun de chësc Statut gnará emanades cun decrec legislatifs, do avëi aldí na comisciun paritetica metüda adöm da dodesc comëmbri, sis de chisc en rapresentanza dl Stat, dui dl Consèi regional, dui dl Consèi provincial de Trènt y dui de chël de Balsan. Trëi comëmbri mëss ester dl grup linguistich todësch o ladin.¹⁰¹
- (2) Tl gremium dla comisciun preodüda dal coma da denant vëgnel istituí na comisciun speziala por les normes d'atuaziun che reverda les materies atribuides ala competënza dla Provincia

de Balsan, metüda adöm da sis comëmbri, trëi de chisc en rapresentanza dl Stat y trëi dla Provinzia. Un di comëmbri en rapresentanza dl Stat mëss fá pert dl grup linguistich todësch o ladin; un de chi en rapresentanza dla Provinzia mëss fá pert dl grup linguistich talian. La maioranza di aconsiadus provinziài dl grup linguistich todësch o talian pó renunzié ala designaziun de n so rapresentant a bëgn de un dl grup linguistich ladin.¹⁰²

Art. 108

- (1) Ater co ti caji odüs danfora espressivamënter gnará i decrec legislatifs che contëgn les normes d'atuaziun dl Statut emaná tl tēmp de dui agn da canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novëmber 1971, n. 1.
- (2) Sce les comisciuns n'á aladô dl articul da denant ti pröms dejedot mëisc nia dé jö deplëgn o en pert sües minunghes definitives sön les postes dles normes d'atuaziun, emaraná le Govern ti sis mëisc do i decrec relatifs zënza tigní cunt dla minunga dles comisciuns.
- (3) Cun normes d'atuaziun da emané tl tēmp de n ann dala data de jüda en forza dla lege costituzionala di 10 de novëmber 1971, n. 1, vëgnel determiné i bëgns che passa, aladô dl articul 68 de chësc Statut, ales Provinzies y ince les modalitës por la surandada de chisc bëgns.

Art. 109

- (1) Cun normes d'atuaziun da emané tl tēmp de n ann da canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novëmber 1971, n. 1, vëgnel dé dant i bëgns dl patrimoine storich y artistich d'interes nazional, stluc fora dala competënza provinziála aladô dl articul 8, n. 3, de chësc Statut.
- (2) Tl medemo limit de tēmp vëgnel emané les normes d'atuaziun dl articul 19 de chësc Statut.
- (3) Sce les normes aladô di comesc da denant n'ess nia da gní emanades tl limit de tēmp stabilí, pó les Provinzies surantó, cun lege, les funziuns aministratives relatives.

Art. 110

- (1) La data de scomenciamënt y les modalitës tecniches por l'aplicaziun dles normes tla materia finanziaria contignides tla lege costituzionala di 10 de novëmber 1971, n. 1, che integrëia y müda les disposiziuns dla lege costituzionala di 26 de forá 1948, n. 5, vëgn stabilides cun normes d'atuaziun da emané atira en relaziun al passaje dles funziuns ales Provinzies y te

vigni caje mai do le termin dé dant tl coma 1 dl articul 108 de chësc Statut.

Art. 111

- (1) En relaziun al trasferimënt de competënzes dala Regiun ales Provinzies, stabilí dala lege costituzionala di 10 de novëmber dl 1971, n. 1, vëgnel desponü le passaje di ofizi y dl personal dala Regiun ales Provinzies cun decret dl Presidënt dla Regiun¹⁷, do avëi aldí la Junta provinciala interessada. La posiziun iuridica y le tratamënt economich dl personal trasferí mëss gní mantignis y al mëss gní tigní cunt di bojëgns familiars, dla residënza y dl grup linguistich di dependënc.

Art. 112

- (1) Cun convenziuns danter la Regiun y la Provincia interessada vëgnel fistidié dla regolamentaziun dl pëis finanziair che vëgn da imprësc passifs por de plü agn tuc sö por competënzes che é passades dala Regiun ala Provincia cun la lege costituzionala di 10 de novëmber dl 1971, n. 1. Ala medema manira vëgnel ince regolé i atri raporc patrimoniari y finanziairs.

Art. 113

- (1) Les desposiziuns dla lege dla Provincia de Balsan di 5 de jená dl 1958, n. 1, che reverda l'assistënza a studënc universitars ne vëgn nia azicades, ater co por ci che reverda le podëi dla Provincia da ajorné i limic de valor y da mudé le numer de contribuc de stüde.

Art. 114

- (1) La traduziun tl lingaz todësch de chësc Test Unich che reverda le Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol gnará publicada tl "Boletin Ofizial" dla Regiun.

Art. 115

- (1) Les desposiziuns preodüdes dal articul 25, comesc 2 y 4, de chësc Statut vëgn aplicades dala pröma tomada dl Consëi regional tla inciaria tl momënt dla jüda en forza dla lege costituzionala di 10 de novëmber dl 1971, n. 1.

Odü:

Le Presidënt dl Consëi di Ministri

ANDREOTTI

Informaziuns surapró

1. Publiché tla G.O. di 20 de novèmber dl 1972, n. 301.
2. Ciara ince l'articul 21, coma 3 dl d.lgs. di 11 de jená dl 2018, n. 9
3. La frasa d'introduziun é gnüda mudada dal articul 4, coma 1, lètra c) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
4. Le numer 3 é gnü sostituì dal articul 6, coma 1 dla lege costituzionala di 23 de setèmber dl 1993, n. 2.
5. Le numer 1 é gnü abroghé dal articul 6, coma 2 dla lege costituzionala di 23 de setèmber dl 1993, n. 2.
6. Ciara le d.lgs. di 7 de setèmber dl 2017, n. 162.
7. Ciara ince l'articul 21, coma 3 dl d.lgs. di 11 de jená dl 2018, n. 9.
8. Ciara le d.lgs. di 7 de setèmber dl 2017, n. 162.
9. Cun l'articul 4, coma 1, lètra b) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, vègn les parores "Presidènc dles Juntas provinciales" y "Presidènt dla Junta provinciala" baratades fora cun les parores "Presidènc dles Provinzies" y "Presidènt dla Provinzia".
10. L'articul 13, coma 6 é naota gnü mudé dal articul 1, coma 77 dla lege di 27 de dezèmber dl 2019, n. 160, spo dal articul 9/quater dla l. di 27 d'aurí dl 2022, n. 34, y ala fin dal articul 7, coma 2 dla lege di 5 d'agost dl 2022, n. 118.
11. L'articul 13 é gnü sostituì dal articul 1, coma 833 dla l. di 27 de dezèmber dl 2017, n. 205.
12. Ciara ince le "D.P.R. di 22 de jügn dl 2017 - "Normes de atuaziun dl Plann general d'adoranza dles eghe publiche dla Provinzia autonoma de Balsan" (Publiché tla G.O. di 4 d'agost dl 2017, n. 181).
13. Le coma 3 é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra d) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
14. Ciara l'articul 17, comesc dal 120 al 128 dla lege di 15 de ma dl 1997, n. 127, mudé dal articul 1, coma 15 dla lege di 14 de jená dl 1999, n. 4.
15. Ciara ince l'articul 1, comesc 658 - 663 dla l. di 27 de dezèmber dl 2017, n. 205.
16. Cun l'articul 4, coma 1, lètra a) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, vègn les parores "Presidènt dla Junta regionala" baratades fora cun les parores "Presidènt dla Regiun".
17. Cun l'articul 4, coma 1, lètra e) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, vègn les parores "y so Presidènt" baratades fora cun les parores "y le Presidènt dla Regiun".
18. Le coma 1 sostituèsc i comesc 1, 2 y 3 da denant aladò dl articul 4, coma 1, lètra f) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

19. Le coma 4 é gnü mudé dal articul 4, coma 1, lètra g), h), i) y l) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
20. L'articul 27, coma 1/bis é gnü injunté ajunté dal articul 1, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezèmbër dl 2017, n. 1.
21. L'articul 27 é gnü sostituì articul 5 dla lege costituzionala di 12 d'aurì dl 1989, n. 3, y spo dal articul 4, coma 1, lètra m) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
22. Le coma 3 é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra n) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
23. L'articul 29 é gnü abroghé dal articul 4, coma 1, lètra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
24. L'articul 30 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra p) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
25. Les parores "i Vizepresidènc" é gnüdes baratades fora insciö dal articul 4, coma 1, lètra q) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
26. Le coma 5 é gnü abroghé dal articul 4, coma 1, lètra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
27. L'articul 33 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra r) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
28. Le coma 1 é gnü integré dal articul 4, coma 1, lètra s) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
29. Le coma 3 é gnü integré dal articul 4, coma 1, lètra t) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
30. Le coma 2 é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra u) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
31. Le coma 2 é gnü abroghé dal articul 4, coma 1, lètra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
32. Cun l'articul 4, coma 1, lètra v) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, é les parores "y so Presidènt" gnüdes baratades fora cun les parores "y le Presidènt dla Provinzia".
33. I comesc 2, 3, 4, 5 y 6 é gnüs injuntá dal articul 4, coma 1, lètra v) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
34. L'articul 48 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1), lètra z) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
35. L'articul 48/bis é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra aa) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
36. L'articul 48/ter é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra aa) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
37. L'articul 49 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra bb) dla lege

- costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, y spo mudé integré insciö dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
38. L'articul 49/bis é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lètra cc) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
39. L'articul 50, coma 1 é gnü mudé insciö dal articul 3, coma 1, lètra a) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
40. L'articul 50, coma 2 é gnü mudé insciö dal articul 3, coma 1, lètra b) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
41. L'articul 50 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra dd) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
42. L'articul 51 é gnü sostituì dal articul 4), coma 1, lètra ee) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
43. L'articul 60 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra ff) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
44. L'articul 62 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lètra gg) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
45. L'articul 62, comesc 2 y 3 é gnüs ajuntá dal articul 4, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
46. Ciara ince le decret dl Minister dl'Economia y dles Finanzas di 20 de messé dl 2011.
47. La lètra b) dl articul 69, coma 2, é naota gnüda mudada insciö dal articul 2, coma 107, lètra b), dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191 y spo dal articul 407, lètra a) dla l. di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
48. Ciara ince l'art. 1, coma 550 dla lege di 30 de dezèmber dl 2021, n. 234.
49. L'articul 69 é gnü sostituì dal articul 1 dla l. di 30 de novèmber dl 1989, n. 386.
50. La lètra d) dl articul 69, coma 2, é gnüda abrogada dal articul 2, coma 107, lètra a) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191.
51. L'articul 70 é gnü sostituì dal articul 2 dla l. di 30 de novèmber dl 1989, n. 386.
52. L'articul 72 é gnü sostituì dal articul 9 dla l. di 30 de novèmber dl 1989, n. 386.
53. L'articul 73 é gnü sostituì dal articul 10 dla l. di 30 de novèmber dl 1989, n. 386.
54. L'articul 73, coma 1, é gnü mudé dal articul 2, coma 107, lètra c) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191.
55. L'articul 73, coma 1/bis, é gnü injunté dal articul 2, coma 107, lètra c) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191 y spo mudé dal articul 1, coma 407, lètra b) dla l. di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
56. L'articul 74 é gnü sostituì insciö dal articul 2, coma 107, lètra d) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191.

57. Ciara ince le Decret dl Minister dl'Economia y dles Finanzes di 20 de messé dl 2011.
58. La lëtra b) dl articul 75, coma 1, é gnüda abrogada dal articul 2, coma 107, lëtra a) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
59. La lëtra d), dl articul 75, coma 1 é gnüda mudada dal articul 1, coma 407, lëtra c) dla l. di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
60. La lëtra e) dl articul 75, coma 1, é gnüda sostituida insciö dal articul 2, coma 107, lëtra e) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
61. La lëtra f) dl articul 75, coma 1, é gnüda sostituida insciö dal articul 2, coma 107, lëtra f) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
62. La lëtra g) dl articul 75, coma 1 é gnüda mudada dal articul 1, coma 549, lëtra a) dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234. Ciara ince l'articul 1, coma 550 dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234.
63. L'articul 75, coma 2, é gnü abroghe dal articul 2, coma 107, lëtra a) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
64. I articui 75, 76 y 77 originai é gnüs sostituis cun l'articul 75 dal articul 3 dla lege di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
65. Ciara ince le decret Minister dl'Economia y dles Finanzes di 20 de messé dl 2011.
66. L'articul 75/bis é gnü injunté dal articul 2, coma 107, lëtra g) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
67. L'articul 75/bis, coma 3/bis é gnü injunté dala lëtra d), dl articul 407 dla l. di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
68. I articui 75, 76 y 77 originai é gnüs sostituis cun l'articul 75 dal articul 3 dla lege di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
69. L'articul 78 é naota gnü sostituì dal articul 4 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386, y spo abroghe dal articul 2, coma 107, lëtra a) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
70. La frasa d'introduziun al articul 79, coma 1 é gnüda sostituida insciö dal articul 1, coma 407, lëtra e), numer 1 dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
71. L'articul 79, coma 3, é gnü sostituì insciö dal articul 1, coma 407, lëtra e), numer 2) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
72. L'articul 79 é gnü sostituì insciö dal articul 2, coma 107, lëtra h) dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
73. L'articul 79, coma 4 é gnü sostituì insciö dai articui 4 y 4/bis dl articul 1, coma 407, lëtra e), numer 3 dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
74. L'articul 79, coma 4/bis é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), numer

- 3 dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015), che á sostitú le coma 4 original cun i comesc 4 y 4/bis. Spo é le coma 4/bis gnü mudé insciö dal articul 1, coma 549, lètra b) dla lege di 30 de dezèmber dl 2021, n. 234.
75. L'articul 79, coma 4/ter é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 76. L'articul 79, coma 4/quater é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 77. L'articul 79, coma 4/quinquies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 78. L'articul 79, coma 4/sexies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 79. L'articul 79, coma 4/septies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 80. L'articul 79, coma 4/octies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lètra e), numer 4) dla lege di 23 de dezèmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
 81. L'articul 80 é gnü sostitú dal articul 7 dla lege dl 1989, n. 368, spo mudé dal articul 2, coma 107, lètra i) dla lege 191/2009, y ala fin sostitú insciö dal articul 1, coma 518 dla lege di 27 de dezèmber dl 2013, n. 147 (lege de stabilité 2014).
 82. Le coma 2 é gnü sostitú dal articul 8 dla l. di 30 de novèmber dl 1989, n. 386, y spo mudé dal articul 4, coma 1, lètra hh) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
 83. L'articul 82 é naota gnü sostitú dal articul 11 dla l di 30 de novèmber dl 1989, n. 386, y spo dal articul 2, coma 107, lètra l) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191.
 84. L'articul 83, coma 1, é gnü integré insciö dal articul 2, coma 107, lètra m) dla l. di 23 de dezèmber dl 2009, n. 191.
 85. L'articul 84, coma 3 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lètra a) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
 86. L'articul 84, coma 4 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lètra b) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
 87. L'articul 84, coma 5 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lètra c) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
 88. L'articul 84, coma 6 é gnü mudé insciö dal articul 5, comma 1, lètra d) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
 89. L'articul 84, coma 8 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lètra e) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.
 90. L'articul 84, coma 10 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lètra f) dla lege costituzionala di 4 de dezèmber dl 2017, n. 1.

91. L'articul 89, coma 6 é gnü mudé insciö dal articul 6, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
92. L'articul 89, coma 7 é gnü mudé insciö dal articul 6, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
93. Le coma 2 é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lëtra ii) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
94. L'articul 93, coma 1 é gnü mudé insciö dal articul 7, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
95. Ciara articul 6 dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 267.
96. Cun l'articul 4, coma 1, lëtra ll) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, é les parores "o da chël dla Junta provinciala" gnüdes baratades fora cun les parores "o da chël dla Provincia".
97. L'articul 102 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lëtra mm) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
98. L'articul 102, coma 3 é gnü ajunté dal articul 8, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
99. L'articul 103 é gnü sostituì dal articul 4, coma 1, lëtra nn) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
100. Le coma 1 é gnü mudé dal articul 4, coma 1, lëtra oo) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
101. L'articul 107, coma 1 é gnü mudé insciö dal articul 9, coma 1, dla lëtra a) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
102. L'articul 107, coma 2 é gnü mudé insciö dal articul 9, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.

La Provincia
autonoma
de Balsan

Le Consèi provincial

Le Consèi provincial é l'organ legislatif dla Provinzia autonoma de Balsan-Südtirol y á la sènta a Balsan tl palaz dl Consèi provincial. I trèntecin' mèmberi, litá cun le sistem proporzional, romagn en ciaria cin' agn alalungia, lita cun la maioranza assoluta la Junta provinciala y pó nen fá pert zènta perde l'inciaria de aconsiadú.

Dlungia la funziun legislativa tochel pro les competènzes dl Consèi provincial le control dl'ativité dl esecutif provincial tres interrogaziuns o l'istituziun de comisciuns d'inrescida. Le Consèi pó ince eserzité la funziun de comane tres moziuns ala Junta provinciala y á le compit da aprové le bilanz provincial.

Le Consèi provincial forma cun sü componènc n ofize de presidènza mené da n presidènt, che vègn baraté fora amesa la legislatöra da n presidènt dl ater grup linguistich. Sce la maioranza di aconsiadus di grups talian y todèsch é a öna, pó l'inciaria de presidènt gní surandada ince a n mèmber dl grup linguistich ladin.

La lita dl Consèi provincial

Ala lita pól tó pert i zitadins che á cumplí i dejedot agn y che á, al momènt dla lita, la residènza tla provinzia de Balsan da altamo cater agn incá zènta interuziun. Le Consèi provincial vègn lité cun lita universalá direta y socreta. Cina ala XII legislatöra (1998-2003) gnô le Consèi provincial dl Südtirol lité adöm cun chël dla Provinzia de Trènt tl cheder dles lites regionales, ajache les Provinzies autonomes de Trènt y Balsan tocâ adöm pro la Regiun autonoma Trentin-Südtirol, olache l'organ legislatif é le Consèi regional. Les porsones litades ê porchël dantadöt mèmberi dl Consèi regional y tl medemo tèmp fajôi fora i Consèis provinciali di raiuns olache ai ê gnüs litá. Cun la lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2 sön la reforma dl statut dles Regiuns y Provinzies cun n statut spezial, y cun la lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3 sön les mudaziuns dla Costituziun taliana, él gnü organisé danü la strotöra istituzionala danter Regiun y les döes Provinzies autonomes: sègn fej fora les Provinzies autonomes de Trènt y Balsan la Regiun. Chèsta mudaziun importanta comporta na revalutaziun sterscia dles döes Provinzies respet ala Regiun. Les aconsiadèsses y i aconsiadus vègn litá sciöche mèmberi dl Consèi provincial, organ che pó fá fora la lege litala y la forma de govern.

Cun la reforma dl Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol vègnel fissé le numer di componènc de vigni Consèi provincial a

trëntacinch aconsiadus y aconsiadësses. Aladô dl articul 48 dl Statut d'autonomia mëssel gnî garantî te Consëi la rapresentanza dl grup linguistich ladin.

I resultac dles lites provinciales dal 1948 inant, sciöche ince les composiziuns dl Consëi y dla Junta é danman online (<https://civis.bz.it/it/temi/elezioni.html>)

Lites dl Consëi provincial di 21 d'otober dl 2018

Listes	Usc	%	Mandac
SVP – Südtiroler Volkspartei	119.109	41,9	15
Team K	43.315	15,2	6
Lega Alto Adige – Südtirol	31.515	11,1	4
Verdi – Grüne – Verc	19.392	6,8	3
Die Freiheitlichen	17.620	6,2	2
Süd-Tiroler Freiheit	16.927	6,0	2
PD Partito Democratico – Demokra- tische Partei	10.808	3,8	1
Movimento 5 Stelle	6.670	2,4	1
L'Alto Adige nel cuore Fratelli d'Italia Uniti	4.882	1,7	1
Bürgerunion für Südtirol	3.665	1,3	0
Noi per l'Alto Adige – Für Südtirol	3.428	1,2	0
Forza Italia	2.826	1,0	0
Casapound Italia	2.451	0,9	0
Vereinte Linke Sinistra Unita	1.753	0,6	0
Indöt	284.361	100	35

	Litadus/Litadësses	Partezipaziun ales lites
Usc pro les lites	382.964	73,9 %
Usc por corespondënza	35.004	29,8 %
Indöt	417.968	70,2 %

Usc dades jö: 293.320

Usc varëntes: 284.361 (97,0 %)

Zetoles blancs: 3.648 (1,2 %)

Zetoles nia varëntes, zetoles cun usc nia varëntes y zetoles cun usc contestades: 5.311 (1,8 %)

Aconsiadus provinziai/Aconsiadësses provinciales 2018-2023 (usc de preferënza)

SVP: Arno Kompatscher (68.210), Philipp Achammer (33.288), Arnold Schuler (19.799), Waltraud Deeg (16.760), Daniel Alfreider (12.114), Franz Thomas Locher (11.025), Thomas Widmann (10.590), Josef (Sepp) Noggler (10.093), Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer (9.456), Gerhard (Gert) Lanz (9.164), Helmuth Renzler (8.513), Manfred (Manni) Vallazza (8.021), Helmut Tauber (7.082), Jasmin Ladurner (6.825) - sostituida do sües demisciuns da Paula Bacher ai 20 de jená dl 2022, Magdalena Amhof (6.780); Team K: Paul Köllensperger (29.530), Alex Ploner (5.952), Franz Ploner (4.563), Josef Unterholzner (3.496), Maria Elisabeth Rieder (3.063), Peter Faistnauer (3.002); LEGA ALTO ADIGE – SÜDTIROL: Massimo Bessone (4.398), Giuliano Vettorato (3.001), Carlo Vettori (2.382), Rita Mattei (2.381); VERDI – GRÜNE – VERC: Brigitte Foppa (6.997), Riccardo Dello Sbarba (4.505), Hanspeter Staffler (3.377); DIE FREIHEITLICHEN: Ulli Mair (9.030), Andreas Leiter (Reber) (5.021); SÜD-TIROLER FREIHEIT: Sven Knoll (9.118), Myriam Atz Tammerle (3.403); PD PARTITO DEMOCRATICO – DEMOKRATISCHE PARTEI: Sandro Repetto (2.562); MOVIMENTO 5 STELLE: Diego Nicolini (516); L'ALTO ADIGE NEL CUORE FRATELLI D'ITALIA UNITI: Alessandro Urzì (2.189) - lité sciöche deputat y sostituì ai 08.11.2022 da Marco Galateo.

Junta provinciale 2018-2023

Presidënt: Arno Kompatscher (SVP); vizepresidënc: Waltraud Deeg (SVP), Giuliano Vettorato (Lega Alto Adige – Südtirol), Daniel Alfreider (SVP); assessurs/assessuries: Philipp Achammer (SVP), Massimo Bessone (Lega Alto Adige – Südtirol), Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer (SVP), Arnold Schuler (SVP), , Thomas Widmann (SVP) - demisioné dala Junta provinciale ai 29.04.2022.

Fraziuns

Südtiroler Volkspartei (SVP)

Chinesc aconsiadus/aconsiadësses: Philipp Achammer, Daniel Alfreider, Magdalena Amhof, Waltraud Deeg, Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer, Arno Kompatscher, Paula Bacher, Gerhard Lanz, Franz Thomas Locher, Josef Noggler, Helmuth Renzler, Arnold Schuler, Helmut Tauber, Manfred Vallazza, Thomas Widmann

Team K

Cater aconsiadus/aconsiadësses: Maria Elisabeth Rieder, Paul Köllensperger, Alex Ploner, Franz Ploner

Lega Alto Adige – Südtirol

Trëi aconsiadus/aconsiadësses: Massimo Bessone, Rita Mattei, Giuliano Vettorato

Verdi – Grüne – Verc

Trëi aconsiadus/aconsiadësses: Riccardo Dello Sbarba, Brigitte Foppa, Hanspeter Staffler

Die Freiheitlichen

Dui aconsiadus/aconsiadësses: Andreas Leiter (Reber), Ulli Mair

Süd-Tiroler Freiheit

Dui aconsiadus/aconsiadësses: Myriam Atz Tammerle, Sven Knoll

PD Partito Democratico – Demokratische Partei

Un n aconsiadú: Sandro Repetto

Movimento 5 Stelle

Un n aconsiadú: Diego Nicolini

L'Alto Adige nel Cuore – Fratelli d'Italia Uniti

Un n aconsiadú: Marco Galateo

Forza Italia Alto Adige Südtirol (dai 2 de dezèmber dl 2019)

Un n aconsiadú: Carlo Vettori

ENZIAN (dal 1. de setèmber dl 2020)

Un n aconsiadú: Josef Unterholzner

Perspektiven für Südtirol (dal 1. de setèmber dl 2021)

Un n aconsiadú: Peter Faistnauer

Consëi provinzial

2018–2023

Philipp Achammer (SVP), nasciü dl 1985 a Porsenú, dal 2009 al 2013 secreter provinzial dla Südtiroler Volkspartei. Dal 2005 al 2010 aconsiadú dl Comun de Vandoies, dal 2013 incá aconsiadú provinzial y dal 2014 incá assessur provinzial.

Daniel Alfreider (SVP), nasciü dl 1981 a Porsenú, injinier edil. Dal 2010 al 2015 assessur dl Comun da Corvara, dal 2013 al 2018 deputat dl Parlamënt talian. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 incá assessur provinzial y terzo vizepresidënt dla Provinzia.

Magdalena Amhof (SVP), nasciüda dl 1977 a Sanciana, politologa. Dal 2005 al 2013 assessuria dl Comun de Porsenú. Dal 2013 incá aconsiadëssa provinziala.

Myriam Atz Tammerle (Süd-Tiroler Freiheit) nasciüda dl 1980 a Balsan, imprendituria. Dal 2010 al 2014 aconsiadëssa dl Comun de Scena, dal 2014 incá aconsiadëssa provinziala.

Paula Bacher (SVP), nasciüda dl 1954 a Porsenú, maestra. Dal 2005 al 2020 assessuria dl Comun de Porsenú, cina dl 2022 aconsiadëssa de comun. Da jená dl 2022 aconsiadëssa provinciala.

Massimo Bessone (Lega Alto Adige – Südtirol), nasciü dl 1969 a Soave (VR), programadú. Dal 2010 al 2018 aconsiadú dl Comun de Porsenú. Dal 2018 incá aconsiadú provincial y dal 2019 incá assessur provincial.

Waltraud Deeg (SVP), nasciüda dl 1972 a Balsan, avvocata. Dal 2010 al 2013 aconsiadëssa y dal 2010 al 2012 assessuria dl Comun de Bornech. Dal 2013 incá aconsiadëssa provinciala, dal 2014 incá assessuria provinciala, dal 2019 incá assessuria regionala y dal 2020 incá pröma vizepresidënta dla Provinzia.

Riccardo Dello Sbarba (Verdi – Grüne – Verc), nasciü dl 1954 a Volterra (PI), journalist. Aconsiadú provincial dal 2004 incá, presidënt dl Consëi provincial dal 2006 al 2008.

Peter Faistnauer (Perspektiven Für Südtirol), nasciü dl 1977 a Sterzing, paur. Dl 2015 y dal 2016 al 2018 ombolt dl Comun de Freienfeld. Dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc), nasciüda dl 1968 a Balsan, dependënta provinziäla. Dal 2010 al 2013 aconsiadëssa dl Comun de Balsan, dal 2013 incá aconsiadëssa provinziäla.

Marco Galateo (Fratelli d'Italia), nasciü dl 1979 a Maran, rapresentant comercial, dal 2015 al 2022 aconsiadú dl Comun de Balsan. Dal 2022 incá aconsiadú provinziäl.

Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer (SVP), nasciüda dl 1958 a San Laurënz, paura. Dal 2000 al 2005 aconsiadëssa dl Comun de Bornech. Dal 2008 incá aconsiadëssa provinziäla, dal 2014 al 2019 comëmbra dl Ofize de presidënza dl Consëi provinziäl, dal 2019 incá assessuria provinziäla.

Sven Knoll (Süd-Tiroler Freiheit), nasciü dl 1980 a Balsan, studënt. Dal 2005 al 2008 aconsiadú dl Comun de Scena, dal 2008 incá aconsiadú provinziäl.

Paul Köllensperger (Team K), nasciü dl 1970 a Balsan, consulënt web. Dal 2013 incá aconsiadú provinziäl.

Arno Kompatscher (SVP), nasciü dl 1971 a Fié, iurist. Dal 2005 al 2013 ombolt de Fié. Lité tl Consëi provincial dl 2013, dal 2014 president dla Junta provinciala, dal 2016 al 2020 incá president dla Regiun, da otober dl 2017 al 2019 president dl'Euregio Tirol-Südtirol-Trentin.

Gerhard (Gert) Lanz (SVP), nasciü dl 1971 a Sanciana, imprenditur. Dal 2005 al 2011 assessur dl Comun de Toblach, dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Andreas Leiter (Reber) (Die Freiheitlichen), nasciü dl 1982 a Maran, paur. Dal 2010 al 2015 aconsiadú dl Comun de Marling, dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Franz Thomas Locher (SVP), nasciü dl 1965 a Sarenthein, paur. Dal 2005 al 2018 ombolt dl Comun de Sarental, dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Ulli Mair (Die Freiheitlichen), nasciüda dl 1974 a Balsan. Dal 2001 al 2011 secreteria generala di Freiheitlichen, dal 2003 incá aconsiadëssa provinciala.

Rita Mattei (Lega Alto Adige – Südtirol), nasciüda dl 1958 a Maran, rajoniera. Dal 2015 al 2018 aconsiadëssa dl Comun de Maran. Dal 2018 incá aconsiadëssa provinciala, dal 2019 al 2021 vizepresidënta y dal 2021 incá presidënta dl Consëi provincial.

Diego Nicolini (Movimento 5 Stelle), nasciü dl 1969 a Balsan, manager. Dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Josef Noggler (SVP), nasciü dl 1957 a Mals, paur. Dal 1991 al 2008 ombolt dl Comun de Mals. Dal 2008 incá aconsiadú provincial, dal 2013 al 2018 assessur regional. Dal 2019 incá vizepresidënt dl Consëi regional. Dal 2019 al 2021 presidënt y dal 2021 incá vizepresidënt dl Consëi provincial.

Alex Ploner (Team K), nasciü dl 1969 a Sanciana, imprenditur. Dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Franz Ploner (Team K), nasciü dl 1954 a Balsan, dotur. Dal 2018 incá aconsiadú provincial.

Helmuth Renzler (SVP), nasciü dl 1953 a Balsan, dirigënt publich. Dal 2013 incá aconsiadú provinzial, dal 2014 incá mèmber dl Ofize de presidënza dl Consèi provinzial.

Sandro Repetto (PD Demokratische Partei), nasciü dl 1959 a Balsan, imprenditur. Dal 2000 al 2010 y dal 2016 al 2018 assessur dl Comun de Balsan. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Maria Elisabeth Rieder (Team K), nasciüda dl 1965 a Bornech, colaboradëssa aministrativa. Dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala y comëmbra dl Ofize de presidënza dl Consèi provinzial.

Arnold Schuler (SVP), nasciü dl 1962 a Maran, paur. Dal 1985 al 2008 ombolt dl Comun de Plaus. Dal 2008 incá aconsiadú provinzial, dal 2014 incá assessur provinzial, dal 2019 al 2020 pröm vizepresidënt dla Provinzia.

Hanspeter Staffler (Verdi – Grüne – Verc), nasciü dl 1966 a Solaneres (Schlanders), dirigënt publich. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Helmut Tauber (SVP), nasciü dl 1969 a Porsenú, ostí. Dal 2009 al 2018 aconsiadú dl Comun de Veltorns. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 al 2021 mëmber dl Ofize de presidënza dl Consëi regional.

Josef Unterholzner (ENZIAN), nasciü dl 1960 a Völlan (Lana), imprenditur. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Manfred Vallazza (SVP), nasciü dl 1978 a Bornech, paur. Dal 2010 al 2015 assessur dl Comun da La Val. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 incá vizepresidënt dl Consëi provinzial y assessur regional.

Giuliano Vettorato (Lega Alto Adige – Südtirol), nasciü dl 1973 a Balsan, responsabl comercial. Dal 2015 al 2018 assessur dl Comun de Leifers. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 incá assessur provinzial y secundo vizepresidënt dla Provinzia.

Carlo Vettori (Forza Italia Alto Adige Südtirol), nasciü dl 1982 a Maran, imprenditur. Dal 2015 al 2018 aconsiadú dl Comun de Balsan. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Thomas Widmann (SVP), nasciü dl 1959 a Balsan, agronom y publizist. Dal 2003 incá aconsiadú provinzial, dal 2014 al 2016 president y dal 2016 al 2018 vizepresident dl Consëi provinzial, dal 2016 al 2018 president dl Consëi regional. Dal 2004 al 2013 y dal 2019 al 2022 incá assessur provinzial.

Spartiziun aladô di grups linguistics tl Consëi provinzial

Grup linguistisch todësch	
SVP	13
Team K	5
Verdi – Grüne – Verc	2
Die Freiheitlichen	2
Süd-Tiroler Freiheit	2
ENZIAN	1
Perspektiven Für Süd-tirol	1
	25

Grup linguistisch talian	
Lega Alto Adige – Süd-tirol	3
Verdi – Grüne – Verc	1
PD	1
Movimento 5 Stelle	1
Fratelli d'Italia	1
Forza Italia Alto Adige Südtirol	1
	8
Grup linguistisch ladin	
SVP	2
	2

Lites provinciales			Ultima cumpedada
Grup linguistisch	Lites 2018 (sëntes)	Lites 2018 (%)	2011 (%)
Todësch	25	71	69,41
Talian	8	23	26,06
Ladin	2	6	4,53
Indöt	35	100	100

La funziun legislativa

La competënza classica y tl medemo momënt la plü importanta dl Consëi provincial é la funziun legislativa.

Cina ala mudaziun dla Costituziun taliana dl 2001 ê la competënza legislativa dla Provincia Autonoma de Balsan partida sö te primara, secundara y terziara y revardâ ciamps definis espressamënter, deperpo che les atres materies ê de competënza dl Stat. Sëgn é la situaziun atramënter. Deperpo che le Stat á sura n valgönes materies spezifiches, sciöche por ejëmpl la politica estera, la defenüda, la valüta y le sistem tributar, l'ordin public y la segurëza, la iustizia y ciamó d'atres materies, pó la Provincia legiferé te düc i atri ciamps. Da eserzitë le podëi legislatif mëss la Provincia respeté la Costituziun, i lians che vëgn dal ordinamënt comunitar y dai dovëis internazionai sciöche ince, te val' materies de legislaziun concorënta, dai prinzipls fundamentai fissá cun lege dl stat. La scomenciadia legislativa ti speta a vigni aconsiadú provincial, ala Junta provinciala y ala popolaziun.

La lege sön la democrazia direta, la partezipaziun y formaziun politica (lege provinciala di 3 de dezëmber dl 2018, n. 22) regolamentëia la partezipaziun ala vita publica dla popolaziun dl Südtirol. Por cherdé ite n referendum vál debojëgn de 13.000 sotescriziuns de zitadins o 7 sotescriziuns de aconsiadus provinciali; por che ara veles mëss la consultaziun popolará arjunje le quorum dl 25% de che che á le dërt da lité; ai referendums de natöra consultiva pó l tó pert ince che che á complí sëdesc agn; al vëgn istituí n ofize por la formaziun politica.

Les comisciuns legislative

Vigni dessëgn de lege mëss ti gní presenté ala Presidënza dl Consëi che ti le dá dedô ala comisciun legislativa competënta por le control preodü.

Les comisciuns legislative vëgn costituides al scomenciamënt de vigni legislatöra dal Consëi provincial, che fej ince fora so numer, i ciamps de competënza y le numer di componënc de vigni comisciun. Tla composiziun dles comisciuns mëss le Consëi provincial tigní cunt dl raport de consistënza di grups linguistics te Consëi y, tan inant che ara vá, dles fraziuns consiliares.

Les comisciuns legislative ejaminëia vigni dessëgn de lege che ti é gnü surandé te n cer tëmp, ajuntan les mudaziuns che vá debojëgn.

Ala fin di laurs ti fej le presidënt dla comisciun avëi al presidënt dl Consëi provinzial le test dl dessëgn de lege, sciöche al é gnü aprové dala comisciun adöm cun na relaziun scritta. I mëmbri dla comisciun che n'á nia lité a bëgn dl dessëgn de lege pó presenté na relaziun de mendranza.

Le dessëgn de lege vëgn spo scrit ite dedô dal presidënt sön l'ordin dl de dl Consëi provinzial. Tl salf dl consëi vëgnel naota fat na discusciun generala sön le dessëgn de lege y spo, de regola, na discusciun cun litaziun sön i singui articui, cun lapró emendamënc eventuali proponüs dala Junta provinziala o dai singui aconsiadus. Do l'aprovaziun de düc i articui vëgn le dessëgn de lege sotmetü ala litaziun finala cun litaziun socrëta. Tl caje de aprovaziun vëgn la lege provinziala promulgada dal presidënt dla Provinzia y publicada tl Boletin Ofizial dla Regiun. Ater co sce al vëgn dé dant val' d'ater vá la lege en forza le chinejim de do la publicaziun. Contra la lege pó le Govern nazional promöie te sessanta dis n iudize de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, iudize che pó gní promoiü ince dala Provinzia contra na lege statala sce ara arata che ara danejëies süa competenzaza legislativa.

Les comisciuns legislative dl Consëi provinzial de Balsan

1a comisciun legislativa – Chestiuns istituzionales, istruziun, cultura, sport, cooperaziun al svilup, raporc internazionai y cun l'Uniun europeica, comunicaziun

Magdalena Amhof (SVP) / presidënta
Carlo Vettori (Forza Italia Alto Adige Südtirol) / vizepresidënt
Myriam Atz Tammerle (Süd-Tiroler Freiheit) / secreteria
Paula Bacher (SVP)
Gerhard Lanz (SVP)
Ulli Mair (Die Freiheitlichen)
Alex Ploner (Team K)
Marco Galateo (Fratelli d'Italia)

2a comisciun legislativa – Agricoltöra y bosć, scondanza dl ambiënt, urbanistica, eghes publiches y energia

Franz Thomas Locher (SVP) / presidënt
Manfred Vallazza (SVP) / vizepresidënt
Peter Faistnauer (Perspektiven Für Südtirol) / secreter

Magdalena Amhof (SVP)
Riccardo Dello Sbarba (Verdi – Grüne – Verc)
Andreas Leiter (Reber) (Die Freiheitlichen)
Sandro Repetto (PD)
Helmut Tauber (SVP)

3a comisciun legislativa – Finanzas y patrimonie, laurs publics, industria, comerz, artejanat, turism, programaziun economica, inrescida scientifica y tecnologica, coordinaziun dles finanzes publiches y dl sistem dles cutes

Helmut Renzler (SVP) / presidënt
Gerhard Lanz (SVP) / vizepresidënt
Diego Nicolini (Movimento 5 Stelle) / secreter
Paul Köllensperger (Team K)
Helmut Tauber (SVP)
Hanspeter Staffler (Verdi – Grüne – Verc)
Josef Unterholzner (Enzian)
Carlo Vettori (Forza Italia Alto Adige Südtirol)

4a comisciun legislativa – Laur y profesziuns, frabiché, assistënza publica, sanité, alimentaziun, volontariat, trasport

Paula Bacher (SVP) / presidënta
Helmuth Renzler (SVP) / vizepresidënt
Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc) / secreteria
Franz Thomas Locher (SVP)
Diego Nicolini (Movimento 5 Stelle)
Franz Ploner (Team K)
Sandro Repetto (PD)
Manfred Vallazza (SVP)

Comisciun por le regolamënt intern

Rita Mattei (Lega Alto Adige – Südtirol) / presidënta
Magdalena Amhof (SVP)
Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc)
Paul Köllensperger (Team K)
Gerhard Lanz (SVP)
Carlo Vettori (Forza Italia Alto Adige Südtirol)

Comisciun interregionala

Al scomenciamënt de chësta legislatöra él gnü metü sö la Comisciun interregionala, a chëra che al ti speta le compit da arjigné ca les

sentades deboriada di Consëis provinziail dl Südtirol, Trentin y Tirol, cun le Vorarlberg sciöche osservadú.

Comisciun interregionala (sentada coletiva):

Rita Mattei (Lega Alto Adige – Südtirol) / presidënta

Daniel Alfreider (SVP)

Sven Knoll (Süd-Tiroler Freiheit)

Gerhard Lanz (SVP)

Diego Nicolini (Movimento 5 Stelle)

Hanspeter Staffler (Verdi – Grüne – Verc)

Carlo Vettori (Forza Italia Alto Adige Südtirol)

Funziuns de control y de misciun politica

Le Consëi provincial eserzitëia na funziun de control sön l'ativité aministrativa dl esecutif. Chësta funziun vëgn eserzitada dai aconsiadus tres interrogaziuns cun risposta scritta y interrogaziuns a usc sön i temesc d'atualité. Ara vá ince da se damané che al vëgnes metù sò comisciuns d'inrescida sön domanda de altamo n chert di aconsiadus y dles aconsiadësses.

La funziun de misciun vëgn eserzitada tres le stromënt dles moziuns. Tla maiú pert di caji é la moziun n invit ala Junta provinciala a lauré te na certa manira o a adoté cer provedimënc.

Interrogaziuns y moziuns pó gní presentades sön dotes les chestiuns che reverda diretamënter la jënt dl Südtirol.

L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial

L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial vëgn metù sò dal president, da dui vizepresidënc y da trëi secreters presidenziail. Por la pröma mesa pert dla legislatöra vëgn le president lité danter i aconsiadus dl grup de lingaz todësch, por la secunda mesa pert danter i aconsiadus de lingaz talian, ater co sce un di dui grups linguistics ess da renunzié a chësta inciaria a bëgn de n aconsiadú ladin. I dui vizepresidënc fej dagnora pert de dui grups linguistics desvalis da chël dl president.

Le president rapresentëia le Consëi, cherda ite les sentades y é a ce de chëstes, dá la parora, pretënn respet dl regolamënt y se crüzia dl bun andamënt di laurs. Le president ti garantësc ales fraziuns

la desponibilit  de locai y atrezad res adatades por le desfirm nt de s es funziuns, impl  ti surandal i contribuc deliber  dal Cons i provincial a ciaria dl bilanz consiliar.

Ofize de presid nza dl Cons i provincial

Presid nta: Rita Mattei (Lega Alto Adige – Südtirol) / presid nta

Vizepresid nt: Josef Nogger (SVP)

Vizepresid nt: Manfred Vallazza (SVP)

Secreter presidenzial: Franz Thomas Locher (SVP)

Secreter presidenzial: Helmuth Renzler (SVP)

Secreteria presidenziala: Maria Elisabeth Rieder (Team K)

S nta dl Cons i provincial:

Secretariat: Balsan, Plaza Silvius Magnago 6

Tel. 0471 946111, fax: 0471 973468

E-mail: info@consiglio-bz.org

Secreter general: Florian Zelger

Tel. 0471 946205

E-mail: florian.zelger@consiglio-bz.org

Fraziuns

D c i aconsiadus lit  m ss lasc  alsav i te cin' dis do la pr ma sentada de ci fraziun che ai fej pert o a cara che ai   s'agreg . I aconsiadus che ne detlar ia nia la portign nza o agregaziun r ia te n grup mosced  unich. Impl  ti lascia vigni fraziun alsav i, te diesc dis dala pr ma sentada do les lites, ala Presid nta/al Presid nt dl Cons i le inom dla/dl capogrup.

Le Collegium di capigrup

Al   met  ad m dai capigrup y dai m mbri dl Ofize de presid nza, chisc ultimi z nza d rt de usc ater co le presid nt.

A ce dl collegium  l le presid nt dl Cons i provincial, che le cherda ite de regola por f  fora le program y le cal nder di laurs dl Cons i y dles comisciuns legislatives o por ejaminé d'atres chestiuns che ess da gn  a se le d  tratan les sentades consiliares.

Le Presidënt y la Junta provinciala

La Junta provinciala é l'organ esecutif dla Provinzia. Ara é metüda adöm dal presidënt dla Provinzia, da dui o trëi vizepresidënc y da n numer de assessurs determiné dala medema junta. Le presidënt dla Provinzia y i assessurs vëgn litá dal Consëi provincial te litaziuns socrètes desvalies y cun la maioranza assoluta. Danter i assessurs litá vëgnel ala fin lité, dagnora dal Consëi, i dui o trëi vizepresidënc dla Junta; vignun fej pert de n grup linguistich desvalí.

Le presidënt dla Provinzia nominëia le vizepresidënt cherdé a le sostituí tl caje de assénza o impedimënt y partësc fora cun so decret les competënzes danter i componënc dla Junta provinciala.

La composiziun dla Junta provinciala mëss s'adaté ala consistënza di grups linguistics, insciö sciöche rapresentá te Consëi. La rapresentanza tl esecutif dl grup linguistich ladin pó ince ne jí nia a öna cun la rapresentanza proporzionala. Cun la reforma dl Statut d'autonomia dl 2001 pó fá pert dla Junta provinciala ince porsones nia litades te Consëi provincial. Por la litaziun de chëstes porsones "esternes" indere vëgnel damané la maioranza di dui terzi dl Consëi provincial.

La Junta provinciala de Balsan

Arno Kompatscher (SVP) / presidënt

Waltraud Deeg (SVP) / pröma vizepresidënta

Giuliano Vettorato (Lega Alto Adige – Südtirol) / secundo vizepresidënt

Daniel Alfreider (SVP) / terzo vizepresidënt

Philipp Achammer (SVP) / assessur provincial

Massimo Bessone (Lega Alto Adige – Südtirol) / assessur provincial

Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer (SVP) / assessuria provinciala

Arnold Schuler (SVP) / assessur provincial

Les competënzes di assessurs provinziail/ dles assessuries provinciales

Do la formaziun de na Junta provinziala nöia vëgn la trataziun di seturs olache la competënza é dla Provincia autonoma de Balsan partida sö dal presidënt dla Junta danter i assessurs. Le presidënt dla Junta provinziala Arno Kompatscher á partí sö i compic danter les assessuries y i assessurs nominá dal Consëi provincial cun le decret 1118/2019.

Arno Kompatscher

Presidënt dla Provincia

Competënzes: relaziuns esteres, Europa, comuns, finances, personal, technologies informatices, université, inrescida y inovaziun, museums, sport

Sënta: Balsan, Palaz provincial 1, Plaza Silvius Magnago 1

Tel. 0471 412222 / 412223 / 412224

E-mail: presidente@provincia.bz.it

Waltraud Deeg

Assessuria provinziala, vizepresidënta provinziala

Competënzes: familia y jënt atempada, politiches soziales, frabiché abitatif

Sënta: Balsan, Palaz provincial 12, Strada Andreas Hofer 1

Tel. 0471 418000

E-mail: waltraud.deeg@provincia.bz.it

Giuliano Vettorato

Assessur provinziail, secundo vizepresidënt

Competënzes: scora y formaziun profescionala taliana, cultura taliana, energia, ambiënt

Sënta: Balsan, Palaz provincial 3/A, Plaza Silvius Magnago 4

Tel. 0471 413400

E-mail: giuliano.vettorato@provincia.bz.it

Daniel Alfreider

Assessur provinziail, terzo vizepresidënt

Competënzes: formaziun y cultura ladina, infrastrutotöres y mobilité

Sënta: Balsan, Palaz provincial 2, Plaza Silvius Magnago 10

Tel. 0471 412333

E-mail: daniel.alfreider@provincia.bz.it

Philipp Achammer

Assessor provincial

Competënzes: istruzium y cultura todëscia, promoziun dl stüde, comerz y sorvisc, artejanat, industria, laur, integraziun

Sënta: Balsan, Palaz provincial 7, Strada Andreas Hofer 18

Tel. 0471 413333

E-mail: philipp.achammer@provincia.bz.it

Massimo Bessone

Assessor provincial

Competënzes: frabiché y sorvisc tecnich, patrimoine, liber fondiar y cataster

Sënta: Balsan, Palaz provincial 2, Plaza Silvius Magnago 10

Tel. 0471 412500

E-mail: massimo.bessone@provincia.bz.it

Maria Magdalena Hochgruber Kuenzer

Assessuria provinciala

Competënzes: urbanistica y sconanza dla contrada, bëgns culturai

Sënta: Balsan, Palaz provincial 11, Strada Renon 4

Tel. 0471 417700

E-mail: maria-magdalena.hochgruber@provincia.bz.it

Arnold Schuler

Assessor provincial

Competënzes: agricoltöra y bosć, turism, proteziun zivila

Sënta: Balsan, Palaz provincial 6, Strada Brennero 6

Tel. 0471 415000

E-mail: arnold.schuler@provincia.bz.it

L'Aministraziun provinziala

L'Aministraziun provinziala é le maiú datur de laur dl Südtirol. Ai 31 de dezember dl 2021 êl tla Provinzia 10.356,5 unités de laur al ann a tēmp plēgn (ULA); chēsc numer tol ite, a pert le personal aministratif, ince le personal dependēnt dles scolines, dles scores profescionales, dles scores de musiga y le personal aministratif dles scores. Les 10.356,5 ULA vēgn curides da 12.339 porsones fisiches.

Al é 2.742 porsones (che ti corespogn a 2.458,9 ULA) che se crüzia de "aministraziun", o che laora ti ofizi zentrali de Balsan y tles strotöres dezentrades sciöche le cataster y le liber fondiari, i zēntri de mediaziun de laur y i ofizi raionai por l'agricoltöra; 464 porsones (464 ULA) laora pro le sorvisc strades, 267 (263,7 ULA) pro la forestala provinziala y 708 (653,8 ULA) ti ēnc stromentali.

Le setur dla formaziun tol ite indöt 8.158 porsones (6.516,1 ULA). Le ciamp dla formaziun tol ite les scolines, les scores profescionales, la formaziun profescionala agricola, forestala y de ciasa, les scores de musiga, i assistēnc de scolars cun handicap y le personal aministratif dles intendēnczes scolastiches y dles scores.

A chisc dependēnc s'ajunta 9.435 dozēnc dles scores elementares, mesanes y altes (8.145,3 ULA).

La strotöra dirigenziala dl'aministraziun provinziala é metüda adöm insciö:

- » n secretariat general
- » na direziun generala
- » 12 direziuns de departimēnt (pro chēstes toca les 3 direziuns istruziun y formaziun)
- » 32 repartiziuns
- » y ofizi, sorvisc, agenzies o fondaziuns dla Provinzia, sēntes de control o evaluaziun, ciamps o ispetorac

Le secreter general y le direttur general ti sotestá al presidēt dla Provinzia.

Secreter general: **Eros Magnago**

Direttur general: **Alexander Steiner**

Les competënzes dla Provinzia

Le Secundo Statut d'autonomia ti á surandé ala Provinzia de Balsan la competënza legislativa y aministrativa te tröc seturs. La desfarënza danter competënzes primares, secondares y terziaries se basëia sön les limitaziuns desvalies dl eserzize dles competënzes.

A pert n valgönes competënzes tl Statut, olache i limic ne vëgn nia determiná en general mo mëss gní ciáfá sö caje por caje, vëgn les competënzes dla Provinzia elencades dal Statut te na lista aposta. La reforma dla Costituziun, atuada cun lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3, á curí cun n mecanisim contrar chësta moda de atribuziun dles competënzes, aladô de chëra che les competënzes dl Stat vëgn sëgn cumpedades sö, deperpo che ales regions (y ales provincies autonomes) ti vëgnel automaticamënter atribuí la competënza te dötes les atres materies. Cun la reforma costituzionala él gnü ajunté competënzes nöies y, tl medemo tëmp, é n valgönes competënzes secondares diventades primares. Competënzes nöies é por ejëmpl chëres primares por l'industria (te so comples), sciöche ince chëres por düc i atri seturs (stlüt fora chi atribuis ala Regiun) che la Costituziun ne resservëia nia espressamënter al Stat. Materies de competënza secondara nöies é chëres che reverda i aeroporc zivii, les gran rëis de trasport, produziun, trasport y destribuziun d'energia a nivel provincial, comerz cun l'ester, raporc internazionai y cun l'UE limitatamënter al ciamp provincial, l'inrescida scientifica y tecnologica, le sostëgn dl'inovaziun por i seturs produtifs. Al é spo diventé competënzes primares les competënzes secondares che é bele te seturs desvalis: sfrutamënt dles eghes publiches (te cer limic), eserzizi publicis, comerz, polizia locala urbana y rurala.

Cun la reforma dl Statut d'autonomia aprovada dl 2001 aladô dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2 ti él gnü reconesciü ala Provinzia la competënza primara por la regolamentaziun dla forma de govern dla Provinzia, danter chëstes dantadöt la lita dl Consëi provincial, dl presidënt dla Provinzia y di assessurs, la scomenciadia popolará por les leges provinciales, sciöche ince les sorts desvalies de referendums popolars.

D'atres mudaziuns é gnüdes ajuntades ince porvia dles deleghes de competënzes legislatives da pert dl Stat y dla Regiun.

Le competënzes preodüdes dal Statut d'autonomia mantëgn a vigni moda súa validité.

Dessot ciafëise les competënzes primares, secondares y terziaries aladô dla lista dl Statut d'autonomia.

I. Competënzes primares

Ares rapresentëia l'espresciun plü ampla dl'autonomia legislativa dla Provinzia. Ara se trata de materies olache la Provinzia ne mëss nia partí le podëi legislatif cun le Stat. Dala reforma dla Costituziun dl 2001 é l'ativité legislativa dla Provinzia sotmetüda te chëstes materies a chëstes limitaziuns: respet dla Costituziun y respet di lians che vëgn dal ordinamënt comunitar y dai dovëis internaziunai. Chëstes é les materies de competënza primara da ciafé tl Statut:

1. ordinamënt di ofizi provinziail y dl personal de chisc ofizi
2. toponomastica, tl respet dl'oblianza de bilinguism tl raiun dla Provinzia de Balsan
3. sconanza y conservaziun dl patrimonë storich, artistich y popolar
4. usanzas y tradiziuns locales y istituziuns culturales (biblioteches, academies, istituc, museums) de carater provinzial; manifestaziuns y ativités artistiches, culturales y educatives locales, adoran tla Provinzia de Balsan por chësc fin ince i mesi radiotelevisifs, zënza la poscibilité da mëte sö staziuns radiotelevisives
5. urbanistica y planns regoladus
6. sconanza dla contrada
7. rajuns de vijinanza
8. ordinamënt dles mëndres proprietés coltivades, ince en funziun dl'aplicaziun dl articul 847 dl codesc zivil; ordinamënt di "mesc stluc" y dles comunités familiares basades sön statuc vedli o usanzas
9. artejanat
10. frabiché alisiré sovenzioné deplëgn o en pert cun finanziaimënc public; lapró alda ince i alisiramënc por la costruziun de ciases popolarës te localités tocades da catastrofes y les ativités che ënc extraprovinziail realisëia tles provincies cun finanziaimënc public
11. porc sön rüs y lec
12. fieres y marciá
13. mosöres de prevenziun y de pröm aiüt tl caje de catastrofes
14. mineores cun lapró ince les eghes minerales y termale, ciavares y torbieres
15. ciacia y pëscia

16. economia da munt y parcs por la sconanza dla flora y dla fauna
17. viabilité, condütes dal'ega y laurs publics d'interes provinzial
18. comunicaziuns y trasporc d'interes provinzial, cun lapró la regolamentaziun tecnica y le manajamënt di implanc portamunt
19. surantuta direta de sorvisc publics y süa gestiun tres aziëndes speziales
20. turism y industria di ostis cun lapró i mënacrëp, i portadus alpins, i maestri y les scores de schi
21. agricultöra, bosc y personal di verdabosch, patrimone zootechich y itich, istituc por la sconanza dles plantes, consorc agrars y staziuns agrares de sperimentaziun, sorvisc cuntra la tempesta y mioramënc dl terac
22. espropriaziun por l'ütl publich te düc i ciamps de competënza provinziala
23. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinziales por l'assistënza y l'orientamënt di lauranc tla mediaziun dl laur
24. operes idrauliches de terza, quarta y quinta categoria
25. assistënza y benefiziënza publica
26. scolines
27. assistënza scolastica ti ciamps de istruziun olache les provinzie á competënza legislativa
28. frabiché scolastich
29. adestramënt y formaziun profescionala

II. Competënzes secondares

Dala reforma costituzionala dl 2001 é le podëi legislatif dla Provinzia te chëstes materies sotmetüda al limit dl respet di prinzijs fundamentai contignüs tla legislaziun dl Stat, chël ó dí che le Stat regolamentëia i prinzijs deperpo che la Provinzia se crüzia dl detai. La Provinzia mëss porchël partí le podëi legislatif cun le Stat, a na moda che l'autonomia normativa resultëies ester manco ampla de chëra dles competënzes primares.

Chëstes é les materies de competënza secondara da ciafé tl Statut:

1. polizia locala urbana y rurala
2. istruziun elementara y secondara (mesana, classica, scientifica, magistrala, tecnica, profescionala y artistica)
3. comerz
4. lernerat, liber dl laur, categories y cualifiches di lauranc
5. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinziales de control sön la mediaziun dl laur

6. spetacui publics por ci che reverda la segurëza publica
7. esercizi publics, tl respet di recuisic sogetifs ghirá dales leges dl Stat por ciafé les lizënzes, di podëis de verda dl Stat por garantí la segurëza publica, dla faculté dl Ministere dl intern d'anulé d'ofize, aladô dla legislaziun statala, i provedimënc adotá te chësc ciamp, ince sce ai é definitifs. I recursc ordinars contra chisc provedimënc vëgn regolá tl cheder dl'autonomia provinciala
8. increment dla produziun industrial
9. adozion dles eghes publiches, tut fora les gran derivaziuns por la produziun de forza eletrica
10. igiena y sanité, cun lapró l'assistënza sanitaria y dl ospedal
11. ativités sportives y de tēmp lēde cun implanc y injins che toca lapró

III. Competēnzes terziaries

Te chēstes materies é le podëi legislatif dla Provinzia limité al "integrasiun dles desposiziuns legislatives dl Stat". Aladô dl articul 10 dl Statut d'autonomia pó la Provinzia eserzitë chësc podëi ti ciamps dla mediaziun y assegnaziun dl laur.

Normes d'atuaziun

I detais d'atuaziun dl Secundo Statut d'autonomia vëgn regolá cun normes d'atuaziun aposta emanades cun decret legislatif dl Presidēt dla Republica do avëi ciafé l'arat dla Comisciun di Sis o di Dodesc.

La Comisciun di Dodesc é metüda adöm da sis rapresentanc dl Stat, dui mëmbri dl Consëi regional y dui mëmbri di Consëis provinciali de Balsan y Trënt. Trëi di dodësc componënc mëss toché pro le grup linguistich todësch o ladin y i nü che romagn pro le grup linguistich talian. La Comisciun di Sis, metüda adöm da trëi rapresentanc dla Provinzia de Balsan y trëi dl Stat, se crüzia deperpo dles normes d'atuaziun sön les competēnzes che reverda ma le Südtirol. Di trëi mëmbri nominá dal Stat mëss un toché pro le grup linguistich todësch o ladin; di trëi rapresentanc dla Provinzia mëss un toché pro le grup linguistich talian. La maioranza di aconsiadus provinciali dl grup linguistich todësch o talian pó renunzié ala nominaziun de n so rapresentant a bëgn de n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich ladin.

Chèstes comisciuns ne se limitèia nia a ejaminé les propostas de normes d'atuaziun laurades fora dai ofizi de govern competënc, mo tol pert ativamënter a sùa redaziun.

La Regiun

La Regiun

La Talia é metüda adöm dai Comuns, dales Provinzies, dales Cités metropolitanas de Roma, Milano, Napoli, Torino, Palermo, Bari, Catania, Firenze, Bologna, Genova, Venezia, Messina, Reggio Calabria y Cagliari, dales Regiuns y dal Stat.

Les Regiuns é ënc teritoriai cun podëis y funziuns che vëgn eserzitá dai organs dla Regiun (Consëi regional, Junta regionala y president dla Regiun). Porvia dla posiziun geografica, dla storia y dla composiziun etnica á cinch dles vint regions talianes (Sicilia, Sardegna, Friuli-Venezia Giulia, Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste y Trentin-Südtirol) n statut spezial che garantësc n'autonomia plü ampla de chëra dles regions cun n statut ordinar. Chësta autonomia vëgn garantida dai statuc speziai adotá cun lege costituzionala.

La Regiun Trentin-Südtirol é metüda adöm dales Provinzies autonomes de Trënt y Balsan. Tramesdöes les Provinzies, che á le medemo status iuridich de na Regiun, á na süa autonomia gestida da sü organs provinziai.

Materies cun competënza legislativa primara (articul 4 dl Statut d'autonomia):

1. ordinamënt di Ofizi regional y dl personal de chisc ofizi
2. ordinamënt di Ënc pararegionai
3. ordinamënt di Ënc locai y de sües zircoscriziuns
4. espropriaziun por rajuns de ütl publich che ne reverda nia laurs che é dantadöt y diretamënter a ciaria dl Stat y les materies de competënza provinciala
5. arjignada y tignida di libri fondiars
6. sorvisc cuntra le medefüch
7. ordinamënt di ënc sanitars y di ospedai
8. ordinamënt dles Ciamentes dl comerz
9. svilup dla cooperaziun y dla verda dles cooperatives
10. contribuc por mioramënc por ci che reverda i laurs publics realisá da d'atri ënc publics che é tl raiun dla Regiun

Materies cun competënza legislativa secondara (articul 5 dl Statut d'autonomia):

1. ordinamënt dles istituziuns publiches de assistënza y benefiziënza
2. ordinamënt di ënc de credit fondiar y de credit agrar, dles Casses dl Sparagn y dles Casses Rurales, sciöche ince di istituc de credit de carater regional

Materies cun competënza legislativa terziara (articul 6 dl Statut d'autonomia):

Tl ciamp dla previdënza y dles assicuraziuns soziales pó la Regiun dé fora normes de lege por integré les desposiziuns dles leges dl Stat y ara á le podèi da mète sö istituc autonoms aposta o da sostigní súa istituziun.

La Regiun desponn ince de d'atres competënzes legislative partides fora tl Statut d'autonomia.

L'organigram dla Regiuné metü adöm da 465 unités.

Le Consëi regional

Le Consëi regional é l'organ legislatif a nivel regional. Al é metü adöm dai trëntecin' aconsiadus provinziai dl Südtirol (lista a pl. 174) y da chisc trëntecin' aconsiadus provinziai litá tl Trentin:

Mirko Bisesti (Lega Trentino), nasciü dl 1988 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadú provinzial y assessur provinzial

Gianluca Cavada (Lega Trentino), nasciü dl 1968 a Varena, dal 2018 incá aconsiadú provinzial

Claudio Cia (Fratelli d'Italia), nasciü dl 1962 a Rorëi, dal 2014 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 al 2021 incá assessur regional

Lucia Coppola (Futura 2018), nasciüda dl 1951 a Tremosine sul Garda, dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala

Michele Dallapiccola (PATT), nasciü dl 1968 a Trënt, dal 2008 incá aconsiadú provinzial

Bruna Dalpalù (Fratelli d'Italia), nasciüda dl 1955 a Maran, dal 2022 incá aconsiadëssa provinziala

Mara Dalzocchio (Lega Trentino), nasciüda dl 1956 a Rorëi, dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala

Pietro De Godenz (Unione per il Trentino), nasciü dl 1961 a Ciavaleis, dal 2013 incá aconsiadú provinzial

Filippo Degasperi (Onda Civica Trentino), nasciü dl 1971 a Trënt, dal 2013 incá aconsiadú provinzial

Paola Demagri (PATT), nasciüda dl 1965 a Cles, dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala

Roberto Failoni (Lega Trentino), nasciü dl 1968 a Tione, dal 2018 incá aconsiadú provinzial y assessur provinzial

Maurizio Fugatti (Lega Trentino), nasciü dl 1972 a Bussolengo (VR), dal 2013 aconsiadú provinzial, dal 2018 incá presidënt dla Provincia

de Trënt, dal 2021 incá presidënt dla Junta regionala
Mattia Gottardi (Civica Trentina), nasciü dl 1980 a Tione, dal 2018 incá aconsiadú provinzial y assessur provinzial
Luca Guglielmi (Fassa), nasciü dl 1990 a Ciavalëis, dal 2018 incá aconsiadú provinzial y vizepresidënt dl Consëi regional
Ivano Job (Coraggio Italia), nasciü dl 1972 a Cles, dal 2018 incá aconsiadú provinzial
Walter Kaswalder (Autonomisti Popolari), nasciü dl 1956 a Trënt, dal 2013 incá aconsiadú provinzial, dal 2018 incá presidënt dl Consëi provinzial
Giorgio Leonardi (Forza Italia), nasciü dl 1964 a Cles, dal 2008 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 incá assessur regional
Lucia Maestri (PD), nasciüda dl 1961 a Trënt, dal 2022 incá aconsiadëssa provinziala
Alessio Manica (PD), nasciü dl 1974 a Rorëi, dal 2013 incá aconsiadú provinzial
Alex Marini (Movimento 5 Stelle), nasciü dl 1977 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadú provinzial
Vanessa Masè (Civica Trentina), nasciüda dl 1980 a Tione, dal 2019 incá aconsiadëssa provinziala
Devid Moranduzzo (Lega Trentino), nasciü dl 1984 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadú provinzial
Alessandro Olivi (PD), nasciü dl 1966 a Ala, dal 2008 incá aconsiadú provinzial
Lorenzo Ossanna (PATT), nasciü dl 1968 a Trënt, dal 2013 incá aconsiadú provinzial, dal 2021 incá assessur regional
Roberto Paccher (Lega Trentino), nasciü dl 1965 a Levico Terme, dal 2018 incá aconsiadú provinzial y presidënt dl Consëi regional
Denis Paoli (Lega Trentino), nasciü dl 1986 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadú provinzial
Katia Rossato (Fratelli d'Italia), nasciüda dl 1979 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala
Ugo Rossi (Unione per il Trentino), nasciü dl 1963 a Milan, dal 2008 incá aconsiadú provinzial
Alessandro Savi (Lega Trentino), nasciü dl 1958 a Cembra, dal 2008 al 2013 y dal 2018 incá aconsiadú provinzial
Stefania Segnana (Lega Trentino), nasciüda dl 1975 a Borgo Valsugana, dal 2018 incá aconsiadëssa y assessuria provinziala
Mario Tonina (Progetto Trentino), nasciü dl 1958 a Comano, dal 2013 incá aconsiadú provinzial, dal 2018 incá assessur y vizepresidënt provinzial
Giorgio Tonini (PD), nasciü dl 1959 a Roma, dal 2001 al 2018 senatur, dal 2018 incá aconsiadú provinzial

Paolo Zanella (Futura 2018), nasciü dl 1979 a Cles, dal 2020 incá aconsiadú provinzial

Giulia Zanolli (Lega Trentino), nasciüda dl 1987 a Livo, dal 2018 incá aconsiadëssa y assessuria provinziala

Luca Zeni (PD), nasciü dl 1979 a Trënt, dal 2008 incá aconsiadú provinzial

Dla Junta provinziala de Trënt fejel pert ince l'assessur cherdé da defora **Achille Spinelli**.

Ofize de presidënza dl Consèi regional

Presidënt: Josef Noggler (SVP)

Vizepresidënt sostitut: Roberto Paccher (Lega Trentino)

Vizepresidënt: Luca Guglielmi (Fassa)

SecreTERS presidenzial

Devid Meranduzzo (Lega Trentino)

Paula Bacher (SVP)

Marco Galateo (Fratelli d'Italia)

Sënta

Balsan

Trënt

Plaza Duomo 3

Plaza Dante 16

Tel.: 0471 990111

Tel.: 0461 201111

Fax: 0471 990251

Fax: 0461 981368

www.consiglio.regione.taa.it

La Junta regionala

La Junta regionala é l'organ esecutif dla Regiun Trentin-Südtirol. Ara é metüda adöm da n presidënt, dui vizepresidënc y de plü assessurs, litá tl Consëi regional cun lita socrëta. A mesa legislatöra vëgnel baraté jö presidënt danter les döes Provinzies autonomes.

I componënc dla Junta regionala

Presidënt: **Maurizio Fugatti** (Lega Trentino)

Competënzes: normes d'atuaziun, raporc cun i organs statai y les istituziuns interregionales, nazionali y europeiches, afars istituzionai, formes de cooperaziun danter les döes Provinzies autonomes en acordanza cun le Vize-presidënt/sostitut dl Presidënt, bilanz, ordinament di ofizi regionai y de so personal, atuaziun dla surandada dles competënzes che reverda l'ativite aministrativa y organisativa por sostigní i ofizi iudiziars, competënzes regionales en materia de vicari de pesc, materies nia de competenzaza di atri assessurs y dles atres assessuries

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

Tel. 0461 201300, e-mail: Maurizio.Fugatti@regione.taa.it

Vizepresidënt: **Arno Kompatscher** (SVP)

Competënzes: partezipaziun a ënc y sozietés de capitai, Boletin Ofizial dla Regiun, aplicaziun di prinzijs de trasparënza, partezipaziun, scemplificaziun, autodetlaraziun y proteziun di dac personai, intervënc a bëgn dla familia tl ciamp dla previdënza integrativa y dles assicuraziuns soziales, mosöres de sostëgn dla previdënza complementara por sostigní le svilup dles ponsiuns surapró, Pensplan y ponsiuns complementares, ordinamënt dles Istituziuns publiches d'assistënza y benefizënza (IPAB) y dles aziëndes publiches de sorvisc de cura y assistënza por la persona (APSP), ordinamënt di ënc previdenziai y sanitar, formes de cooperaziun danter döes Provinzies autonomes en acordanza cun le Presidënt

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Silvius Magnago 1

Tel. 0471 412222, e-mail: Arno.Kompatscher@regione.taa.it

Vizepresidënt y assessur regional **Giorgio Leonardi** (Forza Italia)

Competënzes: Scomenciadies por la promoziun dl'integraziun europeica y desposiziuns por le desfiramënt de ativitès particulares

de interes regional, intervenc a bëgn dles popolaziuns de paisc extracomunitars

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

E-mail: Giorgio.Leonardi@regione.taa.it

Assessuria regionala **Waltraud Deeg** (SVP)

Competënzes: Patrimone y digitalisaziun

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Università 3

E-mail: Waltraud.Deeg@regione.taa.it

Assessur regional **Manfred Vallazza** (SVP)

Competënzes: Normes en materia de sconsanza y promoziun dles mendranzes linguistiches zimbra, mochena y ladina dla Regiun autonoma Trentin-Südtirol, ordinamënt dl sorvisc cuntra le medefüch, di ënc de credit a carater regional, di libri fondiars y dla cooperaziun, ordinamënt dles Ciamenes de comerz

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Università 3

E-mail: Manfred.Vallazza@regione.taa.it

Assessur regional **Lorenzo Ossanna** (PATT)

Competënzes: Ordinamënt di Ënc locai y dles zircoscriziuns che alda lapró, ordinamënt dl personal di Comuns, scomenciadies popolares y referendums por les leges regionales, lites di Consëis comunai, ordinamënt di ënc pararegionai, laurs de mioramënt che reverda les operes publiches, espropriaziuns por l'ütl de düc

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

E-mail: Lorenzo.Ossanna@regione.taa.it

Secreter general dla Junta regionala: **Michael Mayr**

Tel. 0461 201050, e-mail: michael.mayr@regione.taa.it

Vizesecreteria generala: **Antonella Chiusole**

Le Stat

Le Stat

Al Stat talian ti spetel competënzes desvalies, danter chëstes dantadöt chëres en materia de ordin public y segurëza, cutes, forzes armades, forzes dl ordin y iustizia. Chëstes competënzes vëgn eserzitades dal Comissar dl Govern y dai ofizi y dai sorvisc di ministeri destacá desvalis tl Südtirol. D'atres istituziuns parastatales, en pert bele privatisades, é les ferates dl Stat, l'INPS (Istituto Nazionale de Previdënza Soziala), la posta, l'ENEL, Telecom Italia y la RAI.

Le majer rapresentant dl Stat tla provincia de Balsan é le Comissar dl Govern, nominé dal Consëi di Ministri y preodü dal articul 10 dla lege di 5 de jügn dl 2003, n. 131. Aladô dl Statut d'autonomia (articui 87 y 88) ti spetel al Commissar dl Govern da:

1. coordiné aladô dles directives dl Govern l'eserzize dles funziuns dl Stat tla Provincia y controlé l'ativité di ofizi che alda lapró, tut fora chi dl'aministrazion dla iustizia, dla defenüda y dles ferates;
2. controlé l'eserzize dles funziuns che le Stat ti á surandé ales Provinzies y ai atri ënc publics locai y ti comuniché osservaziuns eventuales al Presidënt dla Provincia;
3. desfiré les ativités iuridiches che ti spetâ denant al prefet, tan inant che ares ne ti é nia gnüdes surandades da chësc Statut o da d'atres leges a organs dla Regiun y dles Provinzies o a d'atri organs dl Stat.

Le Comissar dl Govern se crüzia da mantigní l'ordin public, de chël che al é responsabl dan le minister por l'intern. Por chësc fin s'anüzel dles forzes dl ordin y les coordinëia, al pó damané l'intervënt dles forzes armades aladô dles leges varëntes y adoté i provedimënc preodüs tl articul 2 dl T.U. dles leges de segurëza publica (DPR 2781/1974). Implü controlëia le Comissar dl Govern les funziuns che le Stat ti á surandé ai Comuns (anagrafa, sorvisc litai). Al pó nominé comissars aposta por la gestiun temporana dles aministrazions de comun olache i organs litá é gnüs tuc jö por rajuns de segurëza publica y, tl caje de comuns cun passa 20.000 abitanc, ince por d'atres rajuns.

Le Comissar dl Govern á porchël competënzes te chëstes materies: ordin y segurëza publica, lites (politiches, europeiches y referendums a nivel nazional), stlûta dles strades, ejams de bi-y trilinguism, onoranzas, zitadinanza, chestiuns liades ala religiun, violaziuns de carater aministratif, sospenziuns dla patent, scombatûda dla droga, leges cuntra la mafia, profugs (Consëi teritorial por l'imigraziun), polizia de Stat (tratamënt economic dl personal y casermes), autorisaziuns por la realisaziun de operes publiches, compic de verda sön i ofizi anagrafics de comun, imigraziun y proteziun zivila (ma por i intervënc de organisms statai). Le Comissar dl Govern é le rapresentant dl Stat por i raporc cun les autonomies (lege di 5 de jügn dl 2003, n. 131) y á la responsabilité por chisc dan la Presidënza dl Consëi di Ministri, deperpo che por les funziuns da prefet depënel dal minister por l'intern.

En materia d'ordin publich y segurëza publica ti spetel al Comissar dl Govern la responsabilité politich-amministrativa, deperpo che al cuestur ti spetel la responsabilité technich-organisativa. Le Comissar dl Govern é a ce dl Comité provincial por l'ordin publich y é responsabl dl coordinamënt danter les forzes de polizia.

Le Comissar dl Govern gestësc döt le personal dl'aministraziun statala tla provinzia de Balsan, a pert la cariera de prefet dl'aministraziun zivila dl Intern, dles porsones che toca pro les forzes dl ordin y dl personal dl ministere dla Defenûda.

Aladô dl articul 89 dl Secundo Statut d'autonomia é i posć de chisc organigrams resservá ai zitadins di trëi grups linguistics tl respet dla consistënza di grups, sciöche ara resultëia dales detlaraziuns de portignënza dades jö dala cumpedada ofiziala dla popolaziun.

Tla provinzia de Balsan él ince gnü metü sö rodi locai dl personal zivil dles aministraziuns statales che á ofizi tla provinzia. I rodi locai vëgn aministrá da n ofize dl Comissariat dl Govern aposta denominé "Ofize unich dl personal dles aministraziuns statales".

I concursc por curí chisc posć vëgn scric fora dal Comissar dl Govern a öna cun la Provinzia. Tla comisciun vëgn la Provinzia rapresentada da trëi aconsiadus provinciali litá dal Consëi provincial.

Al personal de chisc rodi locai ti vëgnel garantí la sënta de sorvise tl Südtirol. Danter i requisic d'azes vëgnel damané l'atestat de bilinguism.

Lites parlamentares di 25.09.2022

I resultat dles lites: <https://civis.bz.it/it/temi/elezioni.html>

Deputac 2022-2027

Renate Gebhard (SVP), nasciüda dl 1977 a Porsenú, avvocata. Dal 2005 al 2013 aconsiadëssa dl Comun de Tlüses, dal 2013 incá deputada tl Parlamënt.

Manfred Schullian (SVP), nasciü dl 1962 a Balsan, avocat. Dal 2005 al 2013 assessur dl Comun de Kaltern, dal 2013 incá deputat tl Parlamënt, presidënt dl Grup moscedé dla Ciamena.

Dieter Steger (SVP), nasciü dl 1964 a Bornech, iurist. Dal 2008 al 2011 aconsiadú provinzial (y presidënt dl Consëi provinzial), dal 2013 al 2018 aconsiadú provinzial, dal 2018 incá senatur. Dal 2022 deputat tl Parlamënt.

Senaturs 2022-2027

Meinhard Durnwalder (SVP), nasciü dl 1976 a Bornech, avocat. Dal 2010 al 2015 assessur dl Comun de Falzes, dal 2018 incá senatur.

Luigi Spagnolli (PD), nasciü dl 1960 a Balsan, dotur de sciënzes forestales, direttur tl'aministrazion publica. Dal 2005 al 2015 ombolt dl Comun de Balsan. Dal 2022 incá senatur.

Julia Unterberger (SVP), nasciüda dl 1962 a Maran, avvocat. Dal 2003 al 2008 y dal 2010 al 2013 aconsiadëssa provinciala (2011 presidënta dl Consëi provincial, 2011-2013 vizepresidënta dl Consëi provincial). Dal 2018 incá senaturia.

Le Südtirol
y l'Europa

Lites europeiches di 26 de ma dl 2019

Partis	Usc	%
SVP – Südtiroler Volkspartei	113.359	46,54
Lega Salvini Premier	42.557	17,47
+EUROPA - Italia in Comune - Pde Italia	27.232	11,18
Europa Verde	21.148	8,68
Partito Democratico	15.749	6,47
Movimento 5 Stelle	9.180	3,77
Forza Italia	4.225	1,73
Fratelli d'Italia	3.966	1,63
La Sinistra	1.950	0,80
Casapound Italia - Destre Unite	1.088	0,45
Partito Animalista	1.041	0,43
Popolari per l'Italia	548	0,22
Partito Comunista	520	0,21
Popolo della Famiglia - Alternativa Popolare	444	0,18
Partito Pirata	340	0,14
PPA Movimento Politico Pensiero Azione	123	0,05
Forza Nuova	120	0,05
Indöt	243.590	100

Porsones cun le dërt da lité: 403.697

Porsones che á lité: 253.347

Zetoles nia varëntes: 4.757

Zetoles blances: 4.989

Zetoles cun usc contestades: 11

Partecipaziun ales lites: 62,76 %

Parlamentar europeich

Herbert Dorfmann (SVP), nasciü dl 1969 a Porsenú, agronom. Dal 2005 al 2009 ombolt dl Comun de Feldthurns, da jügn dl 2009 incá deputat dl Parlamënt europeich.

Comité dles Regiuns

De merz dl 1994 él gnü metü sö a Bruxelles le “Comité dles Regiuns”, che dess rapresenté le miú che ara vá i interess regionai y local tl ciamp europeich. Chësc organ comunitar é nasciü do les acordanzes de Maastricht dl 1991 y tol pert – cun funziun de consultaziun – ales prozedöres legislative dla Comisciun dl’UE, dl Consëi di Ministri y dl Parlamënt europeich. Le Comité dles Regiuns é metü adöm da 350 mëmbri titolars y avisa tan de suplënc, proponüs da sü stac y nominá dal Consëi dl’UE por cin’ agn.

Dala fondaziun dl Comité é le Südtirol dagnora gnü rapresenté dal president dla Provinzia.

Le GECT EuroRegion Tirol-Südtirol-Trentin

L’Euroregion Tirol-Südtirol-Trentin, metüda sö dal Stat federal austriach dl Tirol y dales Provinzie autonome de Balsan y Trënt, á na popolaziun complessiva de 1,8 miliuns de abitant sö na spersa complessiva de 26.255 kilometri cuadrac. Bele dl 1998 â les trëi juntes locales sotescriet na convenziun sö na colaboraziun sura i confins fora tl cheder de n’euroregion. Dl 2011 é l’Euroregion gnüda metüda sö sö la basa dl Regolamënt dl Parlamënt europeich di 5 de messé dl 2006, n. 1082 sciöche GECT (Grup europeich de cooperaziun teritoriala) cun la surandada de na süa personalité iuridica y de de sües strotöres formales (danterater: Junta, adunanza, president, secreter general y ofize comunal a Balsan). Danter le 2006 y le 2016 él gnü metü sö te döta l’Europa 65 GECT. Al momënt de süa fondaziun, dl 2011, ê le GECT Tirol-Südtirol-Trentin le secundo tla Talia, le pröm tl’Austria y le vintunejim tl’Europa. Le GECT ó alisiré y promöie la cooperaziun sura i confins, les naziuns y les regiuns fora danter raiuns che nen fej pert.

L’ativité dl’Euroregion tol ite düc i ciamps plü importanc dla vita de süa jënt, sciöche la comunicaziun y la cultura, l’istruziun y le monn jonil, la sciënza y l’inrescida, l’economia y le turism, la mobilité y la sanité,

Comuns y
comunités
comprensoriales

l'energia y la natöra.

Comuns

TL Südtirol él 116 Comuns. Súa autonomia se basëia sön la Costituziun. Le Comun rapresentëia sciöche ënt autonom la comunité locala, se crüzia de sü interesc y sostëgn so svilup. Vigni Comun arjigna ca so statut, olache al vëgn stabilí les normes fondamentales por le funzionamënt y l'organisaziun dl ënt. I organs dl comun é le Consëi, la Junta y l'ombolt.

Le Comun desfira dötes les funziuns aministratives d'interes local che reverda le svilup sozial, economich y cultural dla popolaziun. Pro sü compic tochel la manutenziun dla rëi stradala locala, la fornidöra d'ega y forza eletrica, l'iluminaziun publica, la desgorta dl refodam y les sarenares. Le Comun se crüzia da realisé le plann comercial, ciara sura l'ativité comerciala, dá fora les lizënzes tl ciamp di eserzizi publics y dles manifestaziuns publiches. Le Comun gestësc l'ofize de stat zivil, l'ofize anagrafich, la lista da fá le soldá y se crüzia dl desfiramënt dles lites a nivel comunal. Sot süa competënza tochel ince le mantignimënt dla segurëza y dl ordin publich (polizia locala y stödafüch) y compic desvalis tl ciamp sozial. Le Comun se crüzia dles vazinaziuns obligatories, garantësc le sorvisc de cortina, se crüzia dla manutenziun dles cortines y se crüzia di implanc sportifs y de aurela cörta. Dër importanc é sü compic tl ciamp dl'urbanistica. Le Comun determinëia tres l'elaboraziun dl plann urbanistich comunal, di planns particulars y di planns de recuperada, sciöche ince di planns dla contrada, le svilup dl frabiché sön le raiun comunal. Danter i compic che reverda la cultura él la costruziun y le mantignimënt dles scores d'oblianza, di teatri, di museums, dles biblioteches y di archifs, sciöche ince la conzesciun de contribuc por les associazions locales.

Le Comun á l'autonomia finanziaria y sües entrades vëgn dantadöt da trasferimënc dla Provinzia, che é competëta por le finanziament di comuns. Implü ciafel les entrades da alienaziuns, trasferimënc de capital, cutes y tasses comunali. Pro chëstes toca la cuta sön i imobii comunali (IMI), la cuta de sojornanza, la cuta sön le retlam y les afisciuns, le cost por l'ocupaziun dla spersa y dles arees publiches, la tassa sön l'ega da bëre, la tassa sön la desgorta dl refodam, la tassa sön la dejota y depuraziun dles eghes fosces, la cuta regionala sön les ativités produtives (IRAP).

Le Consëi de comun y la Junta de comun

Le Consëi de comun é l'organ de misciun y de control politich-aministratíf, che baia porsura y aprovëia le documënt programatich dl ombolt impormó lité y deliberëia danterater le statut dl Comun y dles aziëndes speziales, i regolamënc, l'ordinamënt di ofizi y sorvisc, i bilanc anuai y de de plü agn y les mudaziuns che alda lapró, i cunc consuntifs, i planns teritoriai y urbanistics.

Le numer di aconsiadus comunai se basëia sön le numer di residënc aladô dla data dl'ultima cumpedada y se müda da n minim de dodesc aconsiadus ti comuns cun manco de 3.000 abitanc cina a carantecin' aconsiadus dl capolüch provinzial. Les sentades dl Consëi comunai é publiches, ater co chëres olache le consëi tol n'atra dezijiun cun deliberaziun motivada.

Düc i aconsiadus de comun á le dërt de scomenciadia sön vigni chestiun sotmetüda ala deliberaziun dl consëi. Implü pói presenté interpelaziuns, interogaziuns, moziuns y domandes ajuntades sön l'ordin dl de, sides a usc che por scrit. Les deliberaziuns dl Consëi y dla Junta de comun mëss gní publicades por diesc dis indolater sön i sic web de comun. Te chësc tëmp de publicaziun pó vigni zitadin presenté n'obieziun pro la Junta comunala.

La Junta de comun é metüda adöm dal ombolt a ce y dai assessurs de comun. Le numer di assessurs ne pó, aladô dl statut, nia ester majer co dui ti comuns cina a mile abitanc, co trëi ti comuns cina a trëimile abitanc y co set tl capolüch provinzial. La composiziun dla Junta comunala mëssti corespogne ala consistënza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consëi comunai. Vigni grup linguistich á le dërt da gní rapresenté tla Junta comunala, tan inant che al é te Consëi cun altamo dui aconsiadus.

Tla Junta comunala mëssel ince gní garantí la rapresentanza de jëne. La cuota dl jëne manco rapresenté mëss respidlé proporzionalmënter altamo süa consistënza te Consëi comunai. La rapresentanza di dui jëni te Junta pó gní garantida ince tres nominaziun o eleziun de n zitadin che ne fej nia pert dl Consëi comunai.

La composiziun de düc i atri organs colegiai metüs sö ti comuns

mëss gní adatada ala consistënza di grups linguistics – insciö sciöche al resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun – y mëss se referí al raiun che toca lapró, tl respet dla poscibilité d'azes a che che fej pert dl grup linguistich ladin.

L'ombolt

L'ombolt, lité diretamënter dai litadus de comun, cür döes funziuns. Da öna na pert él le capo y rapresentant dl'aministraziun comunala, dal'atra él l'ofizial dl govern. L'ombolt pó se vistí na medaia cun ciadëna, sciöche sëgn de reconescimënt, tles ocajiuns olache al se presentëia sciöche capo dl'aministraziun de comun; canche al eserzitëia sües funziuns statales portel la fascia tricolor. L'ombolt fej joramënt tla pröma sentada dl Consëi de comun impormó lité. Al adotëia i provedimënc che vá debojëgn y de prescia en materia de sanité y igiena publica, frabiché y polizia locala, por evité de gragn prighi. L'ombolt vëgn assistí dal secreter de comun, le funzionar de degré plü alt cun funziuns de consulënza iuridica y notarila.

Al ombolt y ai assessurs ti spetel n'indenité d'inciaria determinada dala Junta regionala tl respet di criters (dimenjiun demografica, numer dles fraziuns, y i.i.) stabilis dala lege regionala. Ai aconsiadus comunai ti vëgnel dé n'indenité de presënza.

Le Consorzi di Comuns

Le Consorzi di Comuns dla Provinzia de Balsan rapresentëia i interesc de düc i Comuns y de dötes les Comunités comprensoriales dl Südtirol. Danter i compic politics dl Consorzi di Comuns tochel la rapresentanza, la consulënza y l'assistënza de sü mëmbri, les tratatives por l'acordanza sön le finanziaimënt di Comuns y la rapresentanza di datur de laur tl ciamp di contrac coletifs dl personal.

Le Consorzi di Comuns dla Provinzia de Balsan desfira les funziuns de secreter y de consulënza legala dl Consëi di Comuns. Le Consëi di Comuns é n organ consultif danter i Comuns, le Consëi provincial y la Junta provinciala; al é metü adöm da dejeset mëmbri litá dal'indunada di ombolc di Comuns dl Südtirol. Le Consëi di Comuns ejaminëia les propostes de leges y i regolamënc che interessëia i Comuns, denanche ai vëgnes aprová dal Consëi provincial o dala

Junta provinciala.

CONSORZ DI COMUNS DLA PROVINZIA DE BALSAN Coop.a r.l.

Strada Kanonikus Michael Gamper 10

39100 Balsan

Tel.: 0471 304655, fax: 0471 304625

E-mail: info@gvcc.net

Presidënt: Andreas Schatzer

Diretur: Benedikt Galler

I 116 Comuns dl Südtirol

Spersa (km²), fraziuns (FR), abitanc dl 2021 (AB), consistënza di trëi grups linguistics aladô dles detlaraziuns de portignënza a n grup linguistich dades jö dala cumpëda dl 2011 (CUMP) (talians – I, todësc – D, ladins – L), inom dl ombolt (OMB) y sëntes dl Comun (SdC) cun sü contac.

Aldein / Aldino: 63,19 km²

FR: Radein

AB 2021: 1.640; CUMP 2011: 98,07 % D, 1,74 % I, 0,19 % L

OMB: Christoph Matzneller (SVP)

SdC: 39040 Aldein, Dorf 11

Tel.: 0471 886823

E-mail: info@gemeinde.aldein.bz.it

Algund / Lagundo: 23,61 km²

FR: Aschbach/Ried, Dorf, Forst, Mitterplars, Mühlbach, Oberplars, Vellau

AB 2021: 5.096; CUMP 2011: 85,17 % D, 14,58 % I, 0,25 % L

OMB: Ulrich Gamper (SVP)

SdC: 39022 Algund, Hans-Gamper-Platz 1

Tel.: 0473 262311
E-mail: info@algundeu

Altrei / Anterivo: 11,05 km²
FR: Eben, Guggal
AB 2021: 400; CUMP 2011: 87,80 % D, 12,20 % I,
0 % L;
OMB: Gustav Mattivi (SVP)
SdC: 39040 Altrei, Rathausplatz 1
Tel.: 0471 882021
E-mail: info@gemeinde.altrei.bz.it

Andrian / Andriano: 4,90 km²
AB 2021: 1.014; CUMP 2011: 89,96 % D, 9,53 % I,
0,51 % L
OMB: Roland Danay (SVP)
SdC: 39010 Andrian, Wehrburgstraße 8
Tel.: 0471 510105
E-mail: info@gemeinde.andrian.bz.it

Auer / Ora: 11,82 km²
AB 2021: 3.912; CUMP 2011: 69,74 % D, 29,59 % I,
0,67 % L
OMB: Martin Feichter (Bürgerliste Auer)
SdC: 39040 Auer, Hauptplatz 5
Tel.: 0471 089000
E-mail: info@gemeinde.auer.bz.it

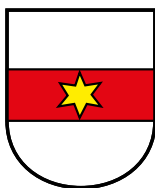

Aurin / Ahrntal / Valle Aurina: 187,28 km²
FR: Luttach, Steinhaus, San Iaco, San Jan, San
Pire, Weißenbach
AB 2021: 5.997; CUMP 2011: 98,76 % D, 0,93 % I,
0,31 % L
OMB: Helmut Gebhard Klammer (SVP)
SdC: 39030 Steinhaus, Klausbergstraße 85

Tel.: 0474 651500
E-mail: info@ahrntal.eu

Badia / Abtei: 82,94 km²
FR: La Ila, San Ciascian
AB 2021: 3.680, CUMP 2011: 1,76 % D, 4,17 % I, 94,07 % L
OMB: Giacomo (Iaco) Frenademetz (Lista Badia – La Ila – San Ciascian)
SdC: 39036 Badia, Strada Pedraces 40
Tel.: 0471 839642
E-mail: info@gemeinde.abtei.bz.it

Balsan / Bozen / Bolzano: 52,34 km²
AB 2021: 107.021; CUMP 2011: 25,52 % D, 73,80 % I, 0,68 % L
OMB: Renzo Caramaschi (PD)
SdC: 39100 Bozen, Gumergasse 7
Tel.: 0471 997111
E-mail: aboe@gemeinde.bozen.it

Barbian / Barbiano: 24,43 km²
FR: Kollmann
AB 2021: 1.738; CUMP 2011: 97,53 % D, 1,87 % I, 0,60 % L
OMB: Erich Mur (SVP)
SdC: 39040 Barbian, Dorf 10
Tel.: 0471 654164
E-mail: info@barbian.eu

Bornech / Bruneck / Brunico: 45,07 km²
FR: Aufhofen, Dietenheim, Bornech, Raiscia, San Lauränz, San löre
AB 2021: 17.079; CUMP 2011: 82,47 % D, 15,24 % I, 2,29 % L
OMB: Roland Griessmair (SVP)
SdC: 39031 Bornech, Rathausplatz 1

Tel.: 0474 545454

E-mail: info@gemeinde.bruneck.bz.it

Braies / Prags: 89,26 km²

FR: Braies Defora, Braies Daite, San Vi

AB 2021: 692; CUMP 2011: 99,23 % D, 0,61% I, 0,15 % L

OMB: Friedrich Mittermair (SVP)

SdC: 39030 Braies, Braies Daite 40

Tel.: 0474 748675

E-mail: info@gemeinde.prags.bz.it

Branzoll / Bronzolo: 7,45 km²

AB 2021: 2.752; CUMP 2011: 37,34 % D, 62,01% I, 0,65 % L

OMB: Giorgia Mongillo Bona (Democratici sul Territorio Branzolo-Branzoll)

SdC: 39051 Bronzolo, Marconistraße 5

Tel.: 0471 597410

E-mail: info@gemeinde.branzoll.bz.it

Burgstall / Postal: 6,72 km²

AB 2021: 1.996; CUMP 2011: 76,61% D, 22,78 % I, 0,61% L

OMB: Othmar Unterkofler (SVP)

SdC: 39014 Burgstall, Dorfplatz 1

Tel.: 0473 291121

E-mail: info@gemeinde.burgstall.bz.it

Chiens / Kiens / Chienes: 33,84 km²

FR: Ehrenburg, Getzenberg, Hofern, Chiens, San Sigmund

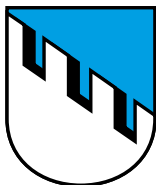
AB 2021: 2.990; CUMP 2011: 96,73 % D, 2,32 % I, 0,95 % L

OMB: Andreas Falkensteiner (SVP)

SdC: 39030 Kiens, Kiener Dorfweg 4/C

Tel.: 0474 565315

E-mail: info@gemeinde.kiens.bz.it

Ciastel / Kastelruth / Castelrotto: 117,81 km²

FR: Bula, Ciastel, Runcadic, Suc, Mont Suc, San Michael, San Oswald, San Valentin, San Vigile, Tagusens, Tisens, Sureghes

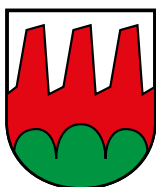
AB 2021: 7.026; CUMP 2011: 80,94 % D, 3,69 % I, 15,37 % L

OMB: Cristina Pallanch (SVP)

SdC: 39040 Ciastel, Krausenplatz 1

Tel.: 0471 711500

E-mail: info@gemeinde.kastelruth.bz.it

Corvara: 42,13 km²

FR: Calfosch, Corvara, Pescosta

AB 2021: 1.491; CUMP 2011: 3,46 % D, 6,84 % I, 89,70 % L

OMB: Robert Rottonara (Uniun Calfosch-Pescosta-Corvara SVP)

SdC: 39033 Corvara, Strada Col Alt 36

Tel.: 0471 836184

E-mail: info@corvara.eu

Eppan an der Weinstraße / Appiano sulla Strada del Vino: 59,69 km²

FR: Berg, Frangart, Gaid, Gand, Girlan, Missian, Montiggel, Perdonig, St. Michael, Unterrain, St. Pauls

AB 2021: 14.805; CUMP 2011: 86,23 % D, 13,29 % I, 0,48 % L

OMB: Wilfried Trettl (Bürgerliste Eppan)

SdC: 39057 St. Michael/Eppan, Rathausplatz 1

Tel.: 0471 667511

E-mail: info@gemeinde.eppan.bz.it

Falzes / Pfalzen / Falzes: 33,24 km²

FR: Greinwalden, Issing

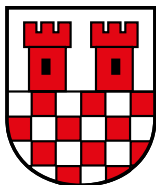
AB 2021: 2.986; CUMP 2011: 96,25 % D, 2,36 % I, 1,39 % L

OMB: Roland Tinkhauser (SVP)

SdC: 39030 Pfalzen, Rathausplatz 1

Tel.: 0474 528139

E-mail: info@gemeinde.pfalzen.bz.it

Feldthurns / Velturmo: 24,76 km²

FR: Garn, Guln, Pedratz, Schnauders, Schrambach, Tschiffnon, Untrum

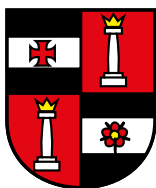
AB 2021: 3.059; CUMP 2011: 98,33 % D, 0,91% I, 0,76 % L

OMB: Konrad Messner (SVP)

SdC: 39040 Feldthurns, Simon-Rieder-Platz 2

Tel.: 0472 855223

E-mail: info@gemeinde.feldthurns.bz.it

Fié / Völs am Schlern / Fiè allo Sciliar: 44,38 km²

FR: Blumau, Oberaicha, Obervöls, Peterbühel, Prösels, Prösler Ried, St. Anton, St. Kathrein, St. Konstantin, Steg, Ums, Unteraicha, Untervöls, Völser Ried

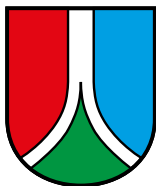
AB 2021: 3.646, CUMP 2011: 94,92 % D, 4,46 % I, 0,62 % L

OMB: Othmar Stampfer (SVP)

SdC: 39050 Fié, Dorfstraße 14

Tel.: 0471 725010

E-mail: info@gemeinde.voels.bz.it

Franzensfeste / Fortezza: 62,17 km²

FR: Grasstein, Mittewald

AB 2021: 1.079; CUMP 2011: 59,63 % D, 38,51% I, 1,86 % L

OMB: Thomas Klapfer (SVP)

SdC: 39045 Franzensfeste, Rathausplatz 2

Tel.: 0472 057500

E-mail: info@gemeindefranzensfeste.eu

Freienfeld / Campo di Trens: 95,29 km²

FR: Egg, Elzenbaum, Flains, Flans, Gupp, Gschliess, Leimgruben, Mauls, Niederried, Partinges, Pfulters, Ritzail, Rust, Schaitach, Sprechenstein, Stilfes, Trens, Valgenäun

AB 2021: 2.719; CUMP 2011: 95,85 % D, 3,79 % I, 0,36 % L

OMB: Verena Überegger (Freie Liste Freienfeld)

SdC: 39040 Trens, Rathausplatz 1

Tel.: 0472 647115

E-mail: info@gemeinde.freienfeld.bz.it

Funes / Villnöß : 81,06 km²

FR: Coll, San Iaco, Santa Madalena, San Pire, San Valentin, Teis

AB 2021: 2.550, CUMP 2011: 97,69 % D, 1,99 % I, 0,32 % L

OMB: Peter Pernthaler (SVP)

SdC: 39040 Funes, Peterweg 10

Tel.: 0472 840121

E-mail: info@villnoess.eu

Gais: 60,34 km²

FR: Gais, Lanebach, Mühlbach, Tesselberg, Uttenheim

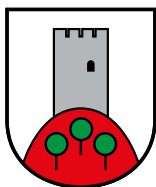
AB 2021: 3.225; CUMP 2011: 97,05 % D, 2,65 % I, 0,29 % L

OMB: Christian Gartner (SVP)

SdC: 39030 Gais, Ulrich-von-Taufers-Straße 5

Tel.: 0474 504127

E-mail: info@gais.eu

Gargazon / Gargazzone: 4,90 km²

AB 2021: 1.827; CUMP 2011: 78,68 % D, 20,33 % I, 0,99 % L

OMB: Armin Gorfer (SVP)

SdC: 39010 Gargazon, Gemeindeplatz 4

Tel.: 0473 292334

E-mail: info@gemeinde.gargazon.bz.it

Glurns / Glorenza: 12,98 km²

AB 2021: 923; CUMP 2011: 96,13 % D, 3,87 % I, 0,00 % L

OMB: Erich Josef Wallnöfer (Für Glurns)

SdC: 39020 Glurns, Rathausplatz 1

Tel.: 0473 831209

E-mail: info@gemeinde.glurns.bz.it

Graun im Vinschgau / Curon Venosta: 210,37 km²

FR: Graun, Langtaufers, Reschen, St. Valentin auf der Haide

AB 2021: 2.335; CUMP 2011: 97,34 % D, 2,66 % I, 0,00 % L

OMB: Franz Alfred Prieth (SVP)

SdC: 39020 Graun im Vinschgau, Claudia-Augusta-Straße 2

Tel.: 0473 633127

E-mail: info@gemeinde.graun.bz.it

Gsies / Valle di Casies: 108,95 km²

FR: Pichl, St. Magdalena, St. Martin

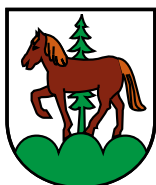
AB 2021: 2.340; CUMP 2011: 98,29 % D, 1,62 % I, 0,09 % L

OMB: Paul Schwingshackl (SVP)

SdC: 39030 Gsies, St. Martin 10 b

Tel.: 0474 978232

E-mail: info@gsies.eu

Hafling / Avelengo: 27,37 km²

FR: Dorf, Falzeben, Oberdorf, St. Kathrein

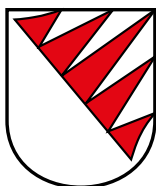
AB 2021: 804; CUMP 2011: 97,58 % D, 2,42 % I, 0,00 % L

OMB: Sonja Anna Plank (SVP)

SdC: 39010 Hafling, Dorfweg 1

Tel.: 0473 279421

E-mail: info@gemeinde.hafling.bz.it

Jenesien / San Genesio Atesino: 68,87 km²

FR: Afing, Flaas, Glaning, Jenesien, Nobls

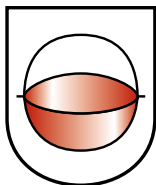
AB 2021: 3.057; CUMP 2011: 96,79 % D, 3,08 % I, 0,14 % L

OMB: Paul Romen (SVP)

SdC: 39050 Jenesien, Schran 1

Tel.: 0471 354124

E-mail: info@gemeinde.jenesien.bz.it

Kaltern an der Weinstraße / Caldaro sulla Strada del Vino: 47,96 km²

FR: Altenburg, Kaltern Dorf, Mitterdorf, Oberplanitzing, St. Anton/Pfuss, St. Josef am See, St. Nikolaus, Unterplanitzing

AB 2021: 8.185; CUMP 2011: 92,61% L, 7,03 % I, 0,36 % L

OMB: Gertrud Benin Bernard (SVP)

SdC: 39052 Kaltern, Marktplatz 2

Tel.: 0471 968811

E-mail: info@gemeinde.kaltern.bz.it

Karneid: 40,39 km²

FR: Blumau, Breien, Gummer, Kardaun, Karneid, Steinegg

AB 2021: 3.426; CUMP 2011: 89,03 % D, 10,64 % I, 0,33 % L

OMB: Albin Kofler (SVP)

SdC: 39053 Kardaun, Kuntersweg 2

Tel.: 0471 361300

E-mail: info@gemeinde.karneid.bz.it

Kastelbell-Tschars / Castelbello-Ciardes: 53,85 km²

FR: Freiberg, Galsaun, Juval, Kastelbell, Latschinig, Marein, Tomberg, Trumsberg, Tschars

AB 2021: 2.362; CUMP 2011: 98,72 % D, 1,28 % I, 0,00 L

OMB: Gustav Tappeiner (SVP)

SdC: 39020 Kastelbell, Dorfplatz 1

Tel.: 0473 624110

E-mail: info@gemeinde.kastelbell-tschars.bz.it

Kuens / Caines: 1,66 km²

AB 2021: 387; CUMP 2011: 96,28 % D, 3,47 % I, 0,25 % L

OMB: Manfred Walter Raffl (SVP)

SdC: 39010 Riffian, Jaufenstraße 48

Tel.: 0473 241163

E-mail: info@gemeinde.kuens.bz.it

Kurtatsch an der Weinstraße / Cortaccia sulla Strada del Vino: 30,56 km²

FR: Entiklar, Graun, Oberfennberg, Penon

AB 2021: 2.203; CUMP 2011: 96,25 % D, 3,36 % I, 0,38 % L

OMB: Oswald Schiefer (SVP)

SdC: 39040 Kurtatsch, Hauptmann-Schweiggl-Platz 8

Tel.: 0471 880118

E-mail: info@gemeinde.kurtatsch.bz.it

Kurtinig an der Weinstraße / Cortina sulla Strada del Vino: 1,99 km²

AB 2021: 663; CUMP 2011: 68,67 % D, 31,15 % I, 0,17 % L

OMB: Manfred Mayr (SVP)

SdC: 39040 Kurtinig, St.-Martins-Platz 1

Tel.: 0471 817141

E-mail: info@gemeinde.kurtinig.bz.it

La Val / Wengen / La Valle: 39,03 km²

AB 2021: 1.402; CUMP 2011: 1,53 % D, 0,81% I, 97,66 % L

OMB: Angelo Miribung (La Val)

SdC: 39030 La Val, Strada San Senese 1

Tel.: 0471 843139

E-mail: info@laval.it

Laas / Lasa: 110,11 km²

FR: Allitz, Eys, Laas/Hauptort, Parnetz, Tanas, Tarnell, Tschengls

AB 2021: 4.087; CUMP 2011: 98,09 % D, 1,67 % I, 0,24 % L

OMB: Verena Tröger (SVP)

SdC: 39023 Laas, Vinschgaustraße 52,

Tel.: 0473 626512

E-mail: info@gemeinde.laas.bz.it

Laiun / Lajen / Laion: 37,29 km²

FR: Albions, Freins, Laiun, Ried, San Pire, Tanirz, Tschöfas

AB 2021: 2.730; CUMP 2011: 98,93 % D, 3,93 % I, 6,14 % L

OMB: Stefan Leiter (SVP)

SdC: 39040 Laiun, Walther-von-der-Vogelweide-Straße 30/A

Tel.: 0471 655613

E-mail: info@lajen.eu

Lana: 36,08 km²

FR: Völlan, Pawigl

AB 2021: 12.485; CUMP 2011: 91,84 % D, 7,90 % I, 0,26 % L

OMB: Harald Stauder (SVP)

SdC: 39011 Lana, Maria-Hilf-Straße 5,

Tel.: 0473 567756

E-mail: info@gemeinde.lana.bz.it

Latsch / Laces: 78,82 km²

FR: Goldrain, Morter, St. Martin im Kofl, Tarsch;

AB 2021: 5.249; CUMP 2011: 97,99 % D, 1,97 % I, 0,04 % L

OMB: Mauro Dalla Barba (SVP)

SdC: 39021 Latsch, Hauptplatz 6

Tel.: 0473 623113

E-mail: info@gemeinde.latsch.bz.it

Laurein / Lauregno: 14,20 km²

FR: Tonna

AB 2021: 325; CUMP 2011: 96,71% D, 3,29 % I, 0,00 % L

OMB: Hartmann Thaler (SVP)

SdC: 39040 Laurein, Dorfzentrum 2

Tel.: 0463 530108

E-mail: info@gemeinde.laurein.bz.it

Le Sest / Sexten / Sesto: 80,88 km²

FR: Außerbauerschaft, Außerberg, Kiniger, Mitterberg, Moos, Schmieden, San Vi

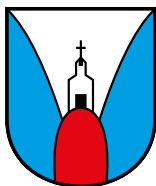
AB 2021: 1.878; CUMP 2011: 95,37 % D, 4,36 % I, 0,27 % L

OMB: Thomas Summerer (SVP)

SdC: 39030 Le Sest, Dolomitenstraße 9

Tel.: 0474 710323

E-mail: info@sexten.eu

Leifers / Laives: 24,25 km²

FR: Steinmannwald, Seit, St. Jakob

AB 2021: 18.311; CUMP 2011: 27,99 % D, 71,50 % I, 0,51 % L

OMB: Christian Bianchi (Uniti per Laives)

SdC: 39055 Leifers, Weißensteinerstraße 24

Tel.: 0471 595700

E-mail: info@gemeinde.leifers.bz.it

Lijun / Lügen / Luson: 74,23 km²

FR: Berg, Dorf, Flitt, Huben, Kreuz, Petschied, Rungg

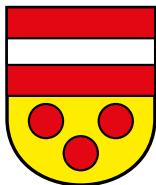
AB 2021: 1.5250; CUMP 2011: 97,77 % D, 1,39 % I, 0,83 % L

OMB: Carmen Plaseller (SVP)

SdC: 39040 Lijun, Dorfgasse 19

Tel.: 0472 413723

E-mail: info@gemeinde.luesen.bz.it

Mals / Malles Venosta: 247,12 km²

FR: Burgeis, Laatsch, Mals, Matsch, Planeil, Plawenn, Schleis, Schlinig, Tartsch, Ulten-Alsack

AB 2021: 5.153; CUMP 2011: 96,92 % D, 3,00 % I, 0,08 % L

OMB: Josef Thurner (SVP)

SdC: 39024 Mals, Bahnhofstraße 19

Tel.: 0473 831117

E-mail: info@gemeinde.mals.bz.it

Maran / Meran / Merano: 26,31 km²

FR: Gratsch, Untermais, Obermais, Sinich, Labers
AB 2021: 40.994; CUMP 2011: 50,47 % D, 49,06 % I, 0,47 % L

OMB: Dario Dal Medico (La Civica per Merano)

SdC: 39012 Meran, Lauben 192,

Tel.: 0473 250111

E-mail: info@gemeinde.meran.bz.it

Mareo / Enneberg / Marebbe: 161,34 km²

FR: Al Plan, La Pli de Mareo, Rina

AB 2021: 3.203; CUMP 2011: 2,89 % D, 5,02 % I, 92,09 % L

OMB: Felix Ploner (Lista La Plí)

SdC: 39030 Al Plan de Mareo, Strada Catarina Lanz 48

Tel.: 0474 501023

E-mail: info@gemeinde.enneberg.bz.it

Margreid an der Weinstraße / Magrè sulla Strada del Vino: 13,86 km²

FR: Unterfennberg

AB 2021: 1.319; CUMP 2011: 84,33 % D, 15,22 % I, 0,45 % L

OMB: Andreas Bonell (SVP)

SdC: 39040 Margreid, Pfarrgasse 11

Tel.: 0471 817251

E-mail: info@gemeinde.margreid.bz.it

Marling / Marlengo: 12,80 km²

AB 2021: 2.870; CUMP 2011: 86,41% D, 13,41% I, 0,17 % L

OMB: Felix Lanpacher (SVP)

SdC: 39020 Marling, Kirchplatz 1

Tel.: 0473 060111

E-mail: info@gemeinde.marling.bz.it

Martell / Martello: 143,82 km²

FR: Ennetal, Ennewasser, Gand, Hintermartell, Meiern, Sonnenberg

AB 2021: 827; CUMP 2011: 100,00 % D, 0,00 I, 0,00 L

OMB: Georg Altstätter (SVP)

SdC: 39020 Martell, Meiern/Hauptort 96,

Tel.: 0473 744523

E-mail: info@gemeinde.martell.bz.it

Mölten / Meltina: 36,90 km²

FR: Mölten, Schlaneid, Versein, Verschneid

AB 2021: 1.703; CUMP 2011: 96,11% D, 3,57 % I, 0,31% L

OMB: Walter Gruber (SVP)

SdC: 39010 Mölten, Rathausplatz 1

Tel.: 0471 668001

E-mail: info@moelten.eu

Montan / Montagna: 18,90 km²

FR: Glen, Gschnon, Kaltenbrunn, Pinzon

AB 2021: 1.702; CUMP 2011: 92,54 % D, 6,94 % I, 0,52 % L

OMB: Monika Delvai Hilber (SVP)

SdC: 39040 Montan, St.-Bartholomäus-Straße 15

Tel.: 0471 819774

E-mail: info@montan.eu

Moos in Passeier / Moso in Passiria: 194,58 km²

FR: Moos, Pfelders, Platt, Rabenstein, Stuls;

AB 2021: 2.040; CUMP 2011: 99,58 % D, 0,33 % I, 0,09 % L

OMB: Gothard Gufler (SVP)

SdC: 39013 Moos in Passeier, Dorf 78 Tel.: 0473

861100

E-mail: info@gemeinde.moosinpasseier.bz.it

Mühlbach / Rio di Pusteria: 84,12 km²

FR: Meransen, Spinges, Vals

AB 2021: 3.206; CUMP 2011: 95,34 % D, 3,93 % I, 0,73 % L

OMB: Heinrich Seppi (SVP)

SdC: 39037 Mühlbach, Katharina-Lanz-Straße 47

Tel.: 0472 849446

E-mail: info@muehlbach.it

Mühlwald / Selva dei Molini: 104,52 km².

FR: Außermühlwald, Lappach

AB 2021: 1.395; CUMP 2011: 98,90 % D, 0,90 % I, 0,21 % L

OMB: Paul Niederbrunner (SVP)

SdC: 39030 Mühlwald, Hauptort 18/A

Tel.: 0474 653135

E-mail: info@muehlwald.eu

Nals / Nalles: 12,35 km²

FR: Sirmian;

AB 2021: 2.134; CUMP 2011: 90,58 % D, 8,87 % I, 0,14 % L

OMB: Ludwig Buseti (SVP)

SdC: 39010 Nals, Rathausplatz 1

Tel.: 0471 675811

E-mail: info@nals.eu

Naturns / Naturno: 67,05 km²

FR: Naturns, Staben, Tabland, Tschirland

AB 2021: 6.080; CUMP 2011: 96,83 % D, 3,04 % I, 0,14 % L

OMB: Zeno Christanell (SVP)

SdC: 39025 Naturns, Rathausstraße 1

Tel.: 0473 671211

E-mail: info@gemeinde.naturns.bz.it

Natz-Schabs / Naz-Sciaves: 15,84 km²

FR: Aicha, Natz, Raas, Schabs, Viums

AB 2021: 3.320; CUMP 2011: 93,45 % D, 5,49 % I, 0,97 % L

OMB: Alexander Überbacher (SVP)

SdC: 39040 Schabs, Peter-Kemenater-Straße 18

Tel.: 0472 412131

E-mail: info@gemeinde.natz-schabs.bz.it

Neumarkt / Egna: 23,67 km²

FR: Mazzon, St. Florian, Vill, Laag

AB 2021: 5.473; CUMP 2011: 62,70 % D, 36,89 % I, 0,42 % L

OMB: Karin Jost (SVP)

SdC: 39044 Neumarkt, Rathausring 7

Tel.: 0471 829111

E-mail: info@gemeinde.neumarkt.bz.it

Niederdorf / Villabassa: 14,85 km²

AB 2021: 1.574; CUMP 2011: 92,09 % D, 7,76 % I, 0,15 % L

OMB: Günther Wisthaler (Niederdorf bewegen)

SdC: 39039 Niederdorf, Von-Kurz-Platz 5

Tel.: 0474 745133

E-mail: info@niederdorf.eu

Nöia Ladina / Welschnofen / Nova Levante:

50,84 km²

AB 2021: 2.033 CUMP 2011: 94,00 % D, 5,53 % I, 0,47 % L

OMB: Markus Dejori (SVP)

SdC: 39056 Nöia Ladina, Romstraße 57

Tel.: 0471 613114
E-mail: info@welschnofen.eu

Nöia Todëscia / Deutschnofen / Nova Ponente:

112,02 km²

FR: Nöia Todëscia, Eggen, Petersberg

AB 2021: 4.068; CUMP 2011: 97,42 % D, 2,33 % I,
0,25 % L

OMB: Bernhard Daum (SVP)

SdC: 39050 Nöia Todëscia, Schloss-Thurn-Straße 1

Tel.: 0471 617500

E-mail: info@deutschnofen.eu

Partschins / Parcines: 55,40 km²

FR: Rabland, Sonnenberg, Tabland, Töll, Vertigen,
Quadrat

AB 2021: 3.903; CUMP 2011: 95,94 % D, 3,79 % I,
0,27 % L

OMB: Alois Forcher (SVP)

SdC: 39020 Partschins, Schulmeisterweg 1

Tel.: 0473 966200

E-mail: info@gemeinde.partschins.bz.it

Perca / Percha: 30,28 km²

FR: Aschbach, Nasen, Oberwielenbach, Litschbach,
Unterwielenbach, Platten, Wielenberg

AB 2021: 1.659; CUMP 2011: 94,86 % D, 4,29 % I,
0,84 % L

OMB: Martin Schneider (Liste Percha 2020 mit
kleinem Edelweiß)

SdC: 39030 Percha, Engelberger-Platz 1

Tel.: 0474 401150

E-mail: info@gemeinde.percha.bz.it

Pfatten / Vadena: 13,4 km²

FR: Pfatten Dorf, Birti, Klughammer, Keller, Carnel,
Wachsbleiche, Gmund, Mairhof, Hirschen, Piglon,
Stadel-Laimburg, Frizzi-Au

AB 2021: 1.127; CUMP 2011: 38,06 % D, 61,50 % I,
0,44 % L

OMB: Elmar Oberhofer (SVP)

SdC: 39051 Pfatten, Dorf 111

Tel.: 0471 954333

E-mail: info@gemeinde.pfatten.bz.it

Pfitsch / Val di Vizze: 141,99 km²

FR: Außerpfitsch/Kematen, Innerpfitsch/St. Jakob, Wiesen

AB 2021: 3.063; CUMP 2011: 90,98 % D, 8,94 % I, 0,08 % L

OMB: Stefan Gufler (SVP)

SdC: 39049 Pfitsch, Wiesen 110

Tel.: 0472 765104

E-mail: info@gemeinde.pfitsch.bz.it

Plaus: 4,87 km²

AB 2021: 739; CUMP 2011: 97,58 % D, 2,42 % I, 0,00 % L

OMB: Jürgen Klotz (SVP)

SdC: 39025 Plaus, Dorf 1

Tel.: 0473 660075

E-mail: info@gemeinde.plaus.bz.it

Porsenú / Brixen / Bressanone: 84,86 km²

FR: Albeins, Gereuth, Klerant, Karnol, Elvas, Eores, Mahr, Mellaun, Pairdorf, Untereben, Pinzagen, Plabach, St. Andrä, Tschötsch, St. Leonhard, Tötschling, Tils, Mairdorf, Kranebitt, Rutzenberg, Sarns

AB 2021: 22.817; CUMP 2011: 72,82 % D, 25,84 % I, 1,34 % L

OMB: Peter Brunner (SVP)

SdC: 39042 Porsenú, Große Lauben 5

Tel.: 0472 062000

E-mail: info@brixen.it

Prad am Stilfserjoch / Prato allo Stelvio: 51,36 km², Marktgemeinde

FR: Lichtenberg

AB 2021: 3.703; CUMP 2011: 97,21% D, 2,73 % I, 0,06 % L

OMB: Rafael Alber (SVP)

SdC: 39026 Prad am Stilfserjoch, Kreuzweg 3

Tel.: 0473 616064

E-mail: info@gemeinde.prad.bz.it

Prener / Brenner / Brennero: 114,30 km²

FR: Brennerbad, Gossensaß, Pflersch, Pontigl;
AB 2021: 2.322; CUMP 2011: 80,86 % D, 18,64 % I,
0,50 % L

OMB: Martin Alber (SVP)

SdC: 39041 Gossensaß, Ibsenplatz 1

Tel.: 0472 632369

E-mail: info@gemeindebrenner.eu

Prettau / Predoi: 86,49 km²

AB 2021: 528; CUMP 2011: 97,33 % D, 2,67 % I,
0,00 % L

OMB: Rafael Alber (SVP)

SdC: 39030 Prettau, Kirchdorf 84/A

Tel.: 0474 654123

E-mail: info@prettau.eu

Proveis / Proves: 18,53 km²

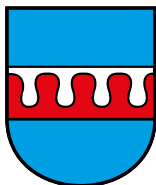
AB 2021: 258; CUMP 2011: 97,71% D, 2,29 % I,
0,00 % L

OMB: Ulrich Gamper (SVP)

SdC: 39040 Proveis, Kirchbichl 34

Tel.: 0463 530106

E-mail: info@gemeinde.proveis.bz.it

Pruca / Waidbruck / Ponte Gardena: 2,33 km²

AB 2021: 204; CUMP 2011: 81,40 % D, 13,37 % I,
5,23 % L

OMB: Philipp Kerschbaumer (Bürgerliste
Waidbruck)

SdC: 39040 Pruca, Rathausplatz 1/A

Tel.: 0471 654129

E-mail: info@waidbruck.it

Rasun-Anterselva/Rasen-Antholz: 120,98 km²

Fr: Antholz-Niedertal, Antholz-Mittertal,
Antholz-Obertal, Neunhäusern,
Niederrasen, Oberrasen

EZ 2021: 2.924; VZ 2011: 98,40% D, 1,16% I, 0,44%L

BM: Thomas Schuster (SVP)

SdG: 39030 Rasen-Antholz, Niederrasner Straße 35

Tel.: 0474 496158
E-Mail: info@rasen-antholz.eu

Ratschings / Racines: 203,50 km²
FR: Außerratschings, Gasteig, Innerratschings, Jaufental, Mareit, Ridnaun, Telfes
AB 2021: 4.625; CUMP 2011: 97,77 % D, 2,14 % I, 0,10 % L
OMB: Sebastian Helfer (SVP)
SdC: 39040 Ratschings, Stange 1
Tel.: 0472 756722
E-mail: info@ratschings.eu

Redant / Rodeneck / Rodengo: 29,54 km²
FR: Ahnerberg, Fröllerberg, Gifen, Nauders, Spisses, St. Pauls, Vill
AB 2021: 1.256; CUMP 2011: 99,65 % D, 0,26 % I, 0,09 % L
OMB: Helmut Achmüller (Wir für Rodeneck)
SdC: 39030 Redant, Fraktion Vill 3
Tel.: 0472 454009
E-mail: info@gemeinde.rodeneck.bz.it

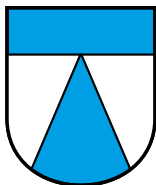
Renun/Ritten/Renon: 111,48 km²
FR: Atzwang, Gissmann, Klobenstein, Lengmoos, Lengstein, Mittelberg, Oberbozen, Oberinn, Signat, Sill, Unterinn, Wangen
AB 2021: 8.067; CUMP 2011: 95,20 % D, 4,55 % I, 0,25 % L
OMB: Paul Lintner (SVP)
SdC: 39054 Klobenstein, Dorfstraße 16
Tel.: 0471 356132
E-mail: info@ritten.eu

Riffian / Rifiano: 35,75 km²
FR: Gfeis, Magdfeld, Vernuer
AB 2021: 1.358; CUMP 2011: 97,76 % D, 1,85 % I, 0,39 % L
OMB: Franz Michael Pixner (SVP)
SdC: 39010 Riffian, Jaufenstraße 48

Tel.: 0473 241163

E-mail: info@gemeinde.riffian.bz.it

Salurn an der Weinstraße / Salorno sulla Strada del Vino: 33,20 km²

FR: Buchholz, Gfrill

AB 2021: 3.778; CUMP 2011: 37,74 % D, 61,85 % I, 0,40 % L

OMB: Roland Lazzeri (SVP)

SdC: 39040 Salurn, Rathausplatz 1

Tel.: 0471 888811

E-mail: info@gemeinde.salurn.bz.it

San Lauränz / St. Lorenzen / San Lorenzo di Sebato: 51,50 km²

FR: Fel, Fassing, Hörschwang, Kniepass, Lothen, Mantëna Todëscia, Onies, Flaurënz, Runch, Sares, Ciastelbadia, San Stefo, San Martin Todësch, Moja
AB 2021: 3.868; CUMP 2011: 95,31% D, 2,64 % I, 2,05 % L

OMB: Martin Ausserdorfer (SVP)

SdC: 39030 San Lauränz, Franz-Hellweger-Platz 2

Tel.: 0474 470510

E-mail: info@stlorenzen.eu

San Martin de Tor / St. Martin in Thurn / San Martino in Badia: 76,34 km²

FR: Lungiarü, Picolin, Antermëia

AB 2021: 1.747; CUMP 2011: 1,82 % D, 1,47 % I, 96,71% L

OMB: Giorgio Costabiei (Ciastel)

SdC: 39030 San Martin de Tor, Strada Tor 25

Tel.: 0474 523125

E-mail: info@gemeinde.stmartininthurn.bz.it

Sanciana / Innichen / San Candido: 80,10 km²

FR: Innichberg, Sanciana, Vierschach, Winnebach

AB 2021: 3.451; CUMP 2011: 85,06 % D, 14,64 % I, 0,30 % L

OMB: Klaus Rainer (SVP)

SdC: 39038 Sanciana, Pflögplatz 2

Tel.: 0474 912315
E-mail: info@innichen.eu

Santa Cristina-Gherdëna / St. Christina in Gröden
/ Santa Cristina Valgardena: 31,83 km²

AB 2021: 2.032; CUMP 2011: 4,19 % D, 4,41% I,
91,40 % L

OMB: Christoph Senoner (SVP)

SdC: 39047 Santa Cristina-Gherdëina, Strada
Chemun 1

Tel.: 0471 792032

E-mail: info@gemeinde.stchristina.bz.it

Sarntal / Sarentino: 302,50 km²

FR: Sarnthein, Aberstückl, Agratsberg, Astfeld,
Auen, Ausserpens, Dick, Durnholz, Essenberg,
Gebracksberg, Gentersberg, Glern, Innerpens,
Kandelsberg, Muls, Niederwangen, Nordheim,
Öttenbach, Putzen, Reinswald, Riedelsberg, Rungg,
Steet, Trienbach, Unterreinswald, Vormeswald,
Weissenbach, Windlahn

AB 2021: 7.168; CUMP 2011: 98,07 % D, 1,82 % I,
0,10 % L

OMB: Christian Reichsigl (SVP)

SdC: 39058 Sarnthein, Kirchplatz 2

Tel.: 0471 623121

E-mail: info@gemeinde.sarntal.bz.it

Schenna / Scena: 48,26 km²

FR: Schennaberg, Tall, Verdins

AB 2021: 3.076; CUMP 2011: 98,18 % D, 1,67 % I,
0,15 % L

OMB: Annelies Pichler (SVP)

SdC: 39017 Schenna, Erzherzog-Johann-Platz 1

Tel.: 0473 945621

E-mail: info@schenna.eu

Schluderns / Sluderno: 20,77 km²

AB 2021: 1.822; CUMP 2011: 98,80 % D, 1,20 % I,
0,00 % L

OMB: Heiko Hauser (SVP)

SdC: 39020 Schluderns, Rathausplatz 1

Tel.: 0473 615222

E-mail: info@gemeinde.schluderns.bz.it

Schnals / Senales: 210,43 km²

FR: Karthaus, Katharinaberg, Kurzras, Unser Frau, Vernagt

AB 2021: 1.287; CUMP 2011: 98,24 % D, 1,76 % I, 0,00 % L

OMB: Karl Josef Rainer (SVP)

SdC: 39020 Schnals, Karthaus 100

Tel.: 0473 679124

E-mail: info@gemeinde.schnals.bz.it

Sëlva / Wolkenstein in Gröden / Selva di Val Gardena: 53,27 km²

FR: Plan

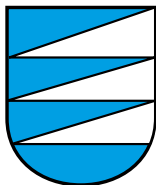
AB 2021: 2.738; CUMP 2011: 5,15 % D, 5,11 % I, 89,74 % L

OMB: Rolando Demetz (Lista zivica Sëlva)

SdC: 39048 Sëlva, Strada Nives 14

Tel.: 0471 772111

E-mail: info@selva.eu

Solaneres / Schlanders / Silandro: 115,20 km²

FR: Göflan, Kortsch, Nördersberg, Sonnenberg, Vetzan

AB 2021: 6.324; CUMP 2011: 94,66 % D, 5,19 % I, 0,14 % L

OMB: Dieter Pinggera (SVP)

SdC: 39028 Solaneres, Hauptstraße 120

Tel.: 0473 737740

E-mail: info@schlanders.it

St. Leonhard in Passeier / San Leonardo in Passiria: 88,32 km²

FR: Schweinsteg, Walten

AB 2021: 3.604; CUMP 2011: 98,83 % D, 1,05 % I, 0,12 % L

OMB: Robert Tschöll (SVP)

SdC: 39015 St. Leonhard in Passeier, Kohlstatt 72

Tel.: 0473 656113
E-mail: info@sankt-leonhard.eu

St. Martin in Passeier / San Martino in Passiria:

30,49 km²

FR: Christl, Flon, Kalmtal, Matatz, Quellenhof, Ried, Saltaus

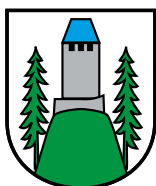
AB 2021: 3.222; CUMP 2011: 99,10 % D, 0,86 % I, 0,03 % L

OMB: Rosmarie Pamer (SVP)

SdC: 39010 St. Martin in Passeier, Dorfstraße 6

Tel.: 0473 499300

E-mail: info@stmp.it

St. Pankraz / San Pancrazio: 62,98 km²

AB 2021: 1.516; CUMP 2011: 98,84 % D, 0,96 % I, 0,10 % L

OMB: Thomas Holzner (SVP)

SdC: 39010 St. Pankraz, Dörfel 64

Tel.: 0473 787133

E-mail: info@gemeinde.stpankraz.bz.it

Sterzing / Vipiteno: 33,18 km²

FR: Ried, Thuins, Tschöfs

AB 2021: 6.976; CUMP 2011: 73,64 % D, 25,95 % I, 0,41 % L

OMB: Peter Volgger (Für Sterzing Wipptal)

SdC: 39049 Sterzing, Neustadt 21

Tel.: 0472 723700

E-mail: info@sterzing.eu

Stilfs / Stelvio: 140,92 km²

FR: Stilfs Dorf, Stilfs Höfe, Gomagoi, Trafoi, Stilfserbrücke, Außersulden, Sulden, Stilfserjoch

AB 2021: 1.181; CUMP 2011: 98,46 % D, 1,54 % I, 0,00 % L

OMB: Franz Heinisch (SVP)

SdC: 39020 Stilfs, Dorf 24

Tel.: 0473 611739

E-mail: info@gemeinde.stilfs.bz.it

Terenten / Terento: 42,52 km²

FR: Ast, Hohenbühel, Holderloch, Lehen, Margen, Pein, Pichlern, Schneeberg, Sonnberg, Talson

AB 2021: 1.772; CUMP 2011: 99,40 % D, 0,54 % I, 0,06 % L

OMB: Reinhold Weger (SVP)

SdC: 39030 Terenten, St.-Georgs-Straße 1

Tel.: 0472 546110

E-mail: info@gemeinde.terenten.bz.it

Terlan / Terlano: 18,65 km²

FR: Siebeneich, Vilpian

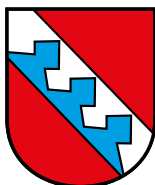
AB 2021: 4.864; CUMP 2011: 83,61% D, 16,07 % I, 0,31% L

OMB: Hansjörg Zelger (SVP)

SdC: 39018 Terlan, Niederthorstraße 1

Tel.: 0471 257131

E-mail: info@gemeinde.terlan.bz.it

Tiers / Tires: 42,09 km²

AB 2021: 1.002; CUMP 2011: 98,15 % D, 1,20 % I, 0,65 % L

OMB: Gernot Psenner (SVP)

SdC: 39050 Tiers, St.-Georg-Straße 79

Tel.: 0471 640055

E-mail: info@gemeinde.tiers.bz.it

Tirol / Tirolò: 25,59 km²

FR: St. Peter

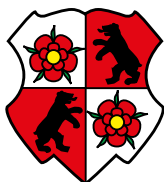
AB 2021: 2.562; CUMP 2011: 96,89 % D, 2,89 % I, 0,22 % L

OMB: Erich Ratschiller (SVP)

SdC: 39019 Tirol, Hauptstraße 8

Tel.: 0473 923222

E-mail: info@gemeinde.tirol.bz.it

Tisens / Tesimo: 39,18 km²

FR: Gfrill, Grissian, Naraun, Platzers, Prissian, Schernag

AB 2021: 1.977; CUMP 2011: 97,71% D, 1,96 % I, 0,34 % L

OMB: Christoph Matscher (SVP)

SdC: 39010 Tisens, Dorf 80

Tel.: 0473 920922

E-mail: info@gemeinde.tisens.bz.it

Tlüses / Klausen / Chiusa: 51,37 km²

FR: Gufidaun, Latzfons, Tlüses, Verdings/Pardell

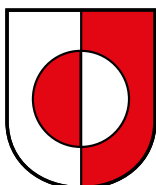
AB 2021: 5.215; CUMP 2011: 91,30 % D, 7,88 % I, 0,81% L

OMB: Peter Gasser (SVP)

SdC: 39043 Tlüses, Oberstadt 74

Tel.: 0472 858222

E-mail: info@klausen.eu

Toblach / Dobbiaco: 126,33 km²

FR: Aufkirchen, Wahlen

AB 2021: 3.388; CUMP 2011: 84,10 % D, 15,58 % I, 0,32 % L

OMB: Martin Rienzner (SVP)

SdC: 39034 Toblach, Graf-Künigl-Straße 1

Tel.: 0474 970500

E-mail: info@gemeinde.toblach.bz.it

Tramin an der Weinstraße / Termeno sulla Strada del Vino: 18,61 km²

FR: Rungg, Söll

AB 2021: 3.439; CUMP 2011: 96,37 % D, 3,44 % I, 0,20 % L

OMB: Wolfgang Oberhofer (SVP)

SdC: 39040 Tramin, Rathausplatz 11

Tel.: 0471 864400

E-mail: info@gemeinde.tramin.bz.it

Truden / Trodena nel parco naturale: 20,70 km²

FR: Kaltenbrunn, Mühlen, S. Lugano

AB 2021: 1.042; CUMP 2011: 73,94 % D, 25,42 % I, 0,64 % L

OMB: Michael Epp (SVP)

SdC: 39040 Truden, Köcknschmiedgasse 1

Tel.: 0471 869033

E-mail: info@truden.eu

Tschermers / Cermes: 6,63 km²

AB 2021: 1.595; CUMP 2011: 94,92 % D, 4,86 % I, 0,23 % L

OMB: Astrid Kuprian (SVP)

SdC: 39010 Tschermers, Gampenstraße 17

Tel.: 0473 562727

E-mail: info@gemeinde.tscherms.bz.it

Türesc / Sand in Taufers / Campo Tures: 164,47 km²

FR: Ahornach, Kematen, Mühlen, Rein

AB 2021: 5.684; CUMP 2011: 97,34 % D, 2,30 % I, 0,36 % L

OMB: commissar straordinario

SdC: 39032 Türesc, Rathausstraße 8

Tel.: 0474 677555

E-mail: info@sandintaufers.eu

Türesc tla Val Müstair / Taufers im Münstertal / Tubre: 46,03 km²

FR: Puntweil, Rifair, Tella

AB 2021: 961; CUMP 2011: 97,85 % D, 2,15 % I, 0,00 % L

OMB: Roselinde Gunsch Koch (SVP)

SdC: 39020 Türesc te Müstair, St.-Johann-Straße

26

Tel.: 0473 832164

E-mail: info@gemeinde.taufers.bz.it

Ulten / Ultimo: 208,52 km²

FR: Kuppelwies, St. Gertraud, St. Nikolaus, St. Walburg

AB 2021: 2.883; CUMP 2011: 99,40 % D, 0,53 % I, 0,07 % L

OMB: Stefan Schwarz (SVP)

SdC: 39016 St. Walburg/Ulten, Rathaus 39

Tel.: 0473 795321

E-mail: info@gemeinde.ulten.bz.it

Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix / Senale-San Felice: 27,55 km²

FR: Malgasott, St. Felix, Unsere Liebe Frau im Walde

AB 2021: 779, CUMP 2011: 98,95 % D, 1,05 % I, 0,00 % L

OMB: Gabriela Kofler (SVP)

SdC: 39010 St. Felix, Gampenstraße 12

Tel.: 0463 886103

E-mail: info@ulfraufelix.eu

Urtijëi / St. Ulrich / Ortisei: 24,25 km²

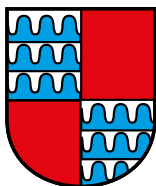
AB 2021: 4.875; CUMP 2011: 9,30 % D, 6,51 % I, 84,19 % L

OMB: Tobia Moroder (Per la Lista Unica)

SdC: 39046 Urtijëi, Strada Roma 2

Tel.: 0471 796121

E-mail: info@gemeinde.stulrich.bz.it

Vahrn / Varna: 70,12 km²

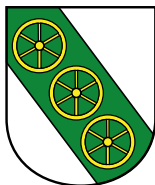
FR: Neustift, Schalders, Spiluck, Vahrn

AB 2021: 4.943; CUMP 2011: 87,80 % D, 11,18 % I, 1,02 % L

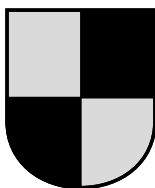
OMB: Andreas Schatzer (SVP)

SdC: 39040 Vahrn, Voitsbergstraße 1

Tel.: 0472 976900
E-mail: info@vahrn.eu

Valdaora / Olang: 48,95 km²
FR: Surafurcia, Valdaora Damez, Valdaora Dessot,
La Pli de Valdaora
AB 2021: 3.191; CUMP 2011: 96,47 % D, 3,18 % I,
0,34 % L
OMB: Georg Jakob Reden (SVP)
SdC: 39030 Valdaora Damez, Florianiplatz 18
Tel.: 0474 496121
E-mail: info@gemeinde.olang.bz.it

**Valsperch-Taisten / Welsberg-Taisten /
Monguelfo-Tesido:** 46,56 km²
FR: Valsperch, Taisten
AB 2021: 2.887; CUMP 2011: 95,08 % D, 4,58 % I,
0,35 % L
OMB: Dominik Oberstaller (SVP)
SdC: 39035 Valsperch, Pustertalerstraße 10
Tel.: 0474 946012
E-mail: info@gemeinde.welsberg-taisten.bz.it

Vandoies / Vintl: 110,53 km²
FR: Vandoies Dessot, Vandoies Dessura, Pfunders,
Weitental
E2021: 3.296; CUMP 2011: 98,23 % D, 1,26 % I,
0,52 % L
OMB: Walter Huber (SVP)
SdC: 39030 Vandoies Dessot, Kirchweg 4
Tel.: 0472 869326
E-mail: info@gemeinde.vintl.bz.it

Villanders / Villandro: 43,9 km²
FR: St. Moritz, St. Stefan, St. Valentin
AB 2021: 1.877, CUMP 2011: 98,46 % D, 1,15 % I,
0,38 % L
OMB: Walter Baumgartner (SVP)
SdC: 39040 Villanders, F.-v.-Defregger-Gasse 2

Tel.: 0472 843219

E-mail: info@gemeinde.villanders.bz.it

Vöran / Verano: 22,12 km² FR: Aschl

AB 2021: 980; CUMP 2011: 97,90 % D, 2,10 % I, 0,00 % L

OMB: Thomas Egger (SVP)

SdC: 39010 Vöran, Dorfplatz 1

Tel.: 0473 278181

E-mail: info@gemeinde.voeran.bz.it

Numer de abitanc mesan por comun

1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011	2021
2.854	3.195	3.539	3.712	3.823	3.971	4.350	4.618

Comun cun la majera y mëndra spersa:

Sarntal: 302,50 km²

Kuens: 1,66 km²

Comuns cun la maioranza de popolaziun taliana: (CUMP. 2011) (VZ 2011)

Balsan	73,80 %
Leifers	71,50 %
Branzoll	62,01 %
Salurn	61,85 %
Pfatten	61,50 %

Comuns cun la maioranza de popolaziun ladina: (CUMP. 2011)

La Val	97,66 %
San Martin de Tor	96,71 %
Badia	94,07 %
Mareo	92,09 %
S. Cristina	91,40 %
Corvara	89,70 %
Sëlva	89,74 %
Urtijëi	84,19 %

Comunités comprensoriales

TL Südtirol él set comunités comprensoriales.

Les comunités comprensoriales á le compit da porté inant i interesco coletifs dla comunité comprensoriala, sciöche ince da promöie y coordiné scomenciadies por le svilup cultural, sozial, economich y ambiental. Sciöche pro i comuns á les comunités comprensoriales n so statut che regolamentëia i aspec fundamentai dl ënt.

Dantadöt les comunités surantol i compic che ti vëgn delegá dala Provinzia y dai comuns, danter chisc él competënzes desvalies tl ciamp di sorvisc soziai (assistënza economica de basa, sorvisc de cura a ciasa, istituziun y gestiun di laboratori sconá, y i.i.). Cun na delega aposta di comuns fej les comunités comprensoriales ativités desvalies ince tl setur ambiental.

I organs dles comunités comprensoriales é le Consëi, la Junta, le presidënt y le revisur di cunc. Súa dorada vá a öna cun chëra di aconsiadus comunai y vëgn renovada vigni cin' agn. Les competënzes y les funziuns di organs vëgn atribuides tl statut dla comunité comprensoriala, sce nia bele regulá esplizitamënter tl ordinamënt dles comunités comprensoriales (lege provinciala di 20 de merz dl 1991, n. 7).

Le Consëi comprensorial é l'organ politich-aministratif dla comunité comprensoriala y aprovëia danterater le statut, le bilanz de previjiun anual y le cunt consuntif dl ënt. Le Consëi é metü adöm da düc i ombolc dla comunité, sciöche ince da un (por i comuns danter 5.001 y 10.000 abitanc) o dui rapresentanc implü (por i comuns cun passa 10.000 abitanc) di comuns afiliá ala comunité comprensoriala. I mëmbri implü vëgn litá dai Consëis comunai y mëss gní rapresentá da tramidui i jëni. La composiziun dl organ mëss s'adaté ala consistënza di grups linguistics che é sön le teritore raional. Sce al vá debojëgn ajunta i comuns cun la majera prozentuala dl grup linguistich nia rapresenté sciöche al alda, i mëmbri implü.

La Junta comprensoriala fej les deliberaziuns dl Consëi y aministrëia i fonds y le patrimoine dla comunité, y é l'organ competënt por la trataziun di recursc di zitadinis cuntra les deliberaziuns dla comunité comprensoriala. La Junta é metüda adöm dal presidënt y da n numer de assessurs stabilí dal statut: alplü dui por les comunités cina a 26.000 abitanc, cater cina a 80.000 abitanc y sis por les atres comunités comprensoriales.

Le president é le rapresentant dla comunité comprensoriala y surantol la presidënza sides tla Junta che tl Consëi dl ënt.

Le set comunités comprensorials

BURGGRAFENAMT

39012 Maran, Otto-Huber-Straße 13

Tel.: 0473 205110, fax: 0473 205129

E-mail: info@bzgbga.it

Präsident: Alois Peter Kröll

Comuns mëmbri: Algund, Burgstall, Gargazon, Hafling, Kuens, Lana, Laurein, Marling, Maran, Moos in Passeier, Nals, Naturns, Partschins, Plaus, Proveis, Riffian, St. Leonhard in Passeier, St. Martin in Passeier, St. Pankraz, Schenna, Tirol, Tisens, Tscherms, Ulten, Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix, Vöran

VAL D'ISARCH

39042 Porsenú, Säbener-Tor-Gasse 3,

Tel.: 0472 8390997, fax: 0472 835507

E-mail: info@bzgeis.org

Präsident: Walter Baumgartner

Comuns mëmbri: Barbian, Feldthurns, Funes, Tlüses, Laiun, Lijun, Mühlbach, Natz-Schabs, Porsenú, Pruca, Redant, Vahrn, Villanders

VAL DE PUSTER

39031 Bornech, Strada Dante 2

Tel.: 0474 412900, fax: 0474 410912

E-mail: info@bzgpust.it

Präsident: Robert Alexander Steger

Comuns mëmbri: Aurin, Badia, Bornech, Braies, Corvara, Chiens, Falzes, Gais, Gsies, La Val, Le Sest, Mareo, Mühlwald, Niederdorf, Valdaora, Perca, Prettau, Rasun-Anterselva, Sanciàna, San Laurënz, San Martin de Tor, Terenten, Toblach, Türesc, Valsperch, Vandoies

VAL VENOSTA

39028 Solaneres, Hauptstraße 134

Tel.: 0473 736800, fax: 0473 736806

E-mail: info@bzgvn.it

Präsident: Dieter Pinggera

Comuns mëmbri: Glurns, Graun i. V., Kastelbell-Tschars, Laas, Latsch, Mals, Martell, Prad am Stilfserjoch, Solaneres, Schluderns, Schnals, Stilfs, Türesc te Müstair

SALTEN-SUC

39100 Balsan, Kampill Center, Innsbrucker-Straße 29

Tel.: 0471 319400, fax: 0471 319401

E-mail: info@bzgsaltenschlern.it

Präsident: Albin Kofler

Comuns mömbri: Ciastel, Fié, Jenesien, Karneid, Mölten, Nöia Ladina, Nöia Todëscia, Renun, Santa Cristina, Sarntal, Sëlva, Tiers, Urtijëi

ÜBERETSCH-SÜDTIROLER UNTERLAND

39044 Neumarkt, Laubengasse 26

Tel.: 0471 826410, fax: 0471 812963

E-mail: info@bzgcc.bz.it

Präsident: Hansjörg Zelger

Comuns mömbri: Aldein, Altrei, Andrian, Auer, Branzoll, Eppan an der Weinstraße, Kaltern an der Weinstraße, Kurtatsch an der Weinstraße, Kurtinig an der Weinstraße, Leifers, Margreid an der Weinstraße, Montan, Neumarkt, Pfatten, Salurn, Terlan, Tramin an der Weinstraße, Truden im Naturpark

WIPPTAL

39049 Sterzing, Bahnhofstraße 1

Tel.: 0472 761211, Fax: 0472 767331

E-mail: info@wipptal.org

Präsidenta: Monika Reinthaler

Comuns mömbri: Franzensfeste, Freienfeld, Pfitsch, Prener, Ratschings, Sterzing

L'Azienda
Sanitaria
dl Südtirol

L'Azienda Sanitaria dl Südtirol

Les strotöres dl sistem sanitar finanziades cun fonds publics sön le raiun provincial, vëgn gestides y coordinades dal'Azienda Sanitaria dl Südtirol.

L'Azienda Sanitaria á le compit da pité sorvisc por la sanité fisica y psichica dla popolaziun, s'anuzan de chëstes competënzes delegades: educaziun sanitaria, igiena ambientala (ater co les funziuns dla Provincia), prevenziun dles maraties fisiches y psichiches, proteziun sanitaria dla uma y dl môt, igiena, medejina scolastica y dl laur, medejina dl sport, assistënza medich-generica y infermieristica sides a ciasa che te ambulatorio, assistënza medich-spezialistica, assistënza te ospedal, reabilitaziun, assistënza farmazeutica, verda tecnich-sanitaria sön la produziun, lauraziun, distribuziun y comerz de alimënc y boandes, medejina veterinara, medejina legala.

L'Azienda Sanitaria aministrëia set ospedai: l'ospedal zentral de Balsan, i ospedai de Porsenú, Bornech y Maran, i ospedai de basa de Sanciana (che fej pert dl Raiun sanitar da Bornech), de Solaneres (che fej pert dl Raiun sanitar da Maran) y de Sterzing (che fej pert dl Raiun sanitar de Porsenú). Tl Südtirol él ince vint raiuns sanitar cun ambulatori olache al vëgn pité sorvisc de prevenziun, diagnostica, terapia, reabilitaziun y assistënza.

Dl 2007 á la reorganisaziun dl sistem sanitar porté pro ala creaziun de n'Azienda Sanitaria provinciala sora y tres les leges provinciales di 21 d'aurí dl 2017, n. 3 y di 21 d'aurí dl 2017, n. 4 él gnü definí danü les competënzes dl Departimënt provincial por la Sanité y l'Azienda Sanitaria. Al Departimënt y ala Repartiziun Sanité ti spetel, a pert le compit dl'assistënza sanitaria publica, l'assegnaziun dl budget y le controlling. Al'Azienda Sanitaria dl Südtirol ti spetel indere le compit dl'implementaziun operativa di obietifs.

I organs dl'Aziënda Sanitara dl Südtirol

L'aministrazion dl'Aziënda Sanitara provinziála surantol le direttur general. Adöm cun le direttur aministratif, le direttur sanitar y le direttur tecnic-assistenzial formel la direziun aziendala. Certi sorvisc raionai ti vëgn delegá ai raiuns sanitar da Balsan, Maran, Porsenú y Bornech. Le direttur general dl'Aziënda sanitara dl Südtirol y i diretturs di cater raiuns sanitar forma le gremium dirigenzial.

I sorvisc en materia de aministrazion, finances, control aziendal, ofize legal, fornidöres y cumpres, gestiun di imobii, aministrazion y svilup dl personal, informatica, comunicaziun y marketing vëgn gestis a nivel zentral y depënn dal direttur general y dal direttur aministratif. I departimënc y d'atres formes de colaboraziun aziendala tl ciamp sanitar toca pro les competënzes dl direttur sanitar y dl direttur tecnic-assistenzial. Le collegium di revisurs di cunc é l'organ de control che á le compit da ciaré sura la gestiun aministrativa y contabla dl'Aziënda Sanitara. Le Comité provincial por la programaziun sanitara rapresentëia l'organ consultif por la Junta provinziála. La direziun sanitara vëgn deperpo sostignida da d'atri organs consultifs: le Consëi sanitar, le Collegium por le govern clinich y la Conferënza di presidënc dles comunités raionales.

AZIËNDA SANITARA DL SÜDTIROL

39100 Balsan, Strada Thomas Alva Edison 10/D

Tel.: 0471 223601, fax: 0471 223652, numer vërt 840 002 211

Direttur general: Florian Zerzer

Direttur aministratif: Enrico Wegher

Direttur sanitar: Josef Widmann

Direturia tecnic-assistenziala: Marianne Siller

I cater raiuns sanitar

RAIUN SANITAR DA BALSAN

39100 Balsan, Strada Lorenz Böhler 5

Tel.: 0471 908200, fax: 0471 908250

E-mail: dir.bz@sabes.it

Diretur dl raiun sanitar: Irene Pechlaner

Le raiun sanitar da Balsan tol ite chisc comuns: Aldein, Altrei, Andrian, Auer, Balsan, Branzoll, Ciastel, Eppan, Fié, Jenesien, Kaltern, Karneid, Kurtatsch, Kurtinig, Leifers, Margreid, Mölten, Montan, Nals, Neumarkt, Nöia Ladina, Nöia Todëscia, Pfatten, Renun, Santa Cristina, Salurn, Sarntal, Sëlva, Terlan, Tiers, Tramin, Truden, Urtijëi

RAIUN SANITAR DA MARAN

39012 Maran, Strada Rossini 7

Tel.: 0473 263801, fax: 0473 263820

E-mail: dir.bz@sabes.it

Direturia dl raiun sanitar: Umberto Tait

Le raiun sanitar da Maran tol ite chisc comuns: Algund, Burgstall, Gargazon, Glurns, Graun, Hafling, Kastelbell-Tschars, Kuens, Laas, Lana, Latsch, Laurein, Mals, Maran, Marling, Martell, Moos in Passeier, Naturns, Partschins, Plaus, Prad, Proveis, Riffian, Schenna, Solaneres, Schluderns, Schnals, Stilfs, St. Leonhard in Passeier, St. Martin in Passeier, St. Pankraz, Tirol, Tisens, Tscherms, Türesc, Ulten, Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix, Vöran

RAIUN SANITAR DA PORSENÚ

39042 Porsenú, Strada Dante 51

Tel.: Tel. 812 120, fax: 0472 812129

E-mail: direktion.bx@sabes.it

Direturia dl raiun sanitar: Christine Zelger

Le raiun sanitar da Porsenú tol ite chisc comuns: Barbian, Feldthurns, Franzensfeste, Freienfeld, Laiun, Lijun, Mühlbach, Natz-Schabs, Pfitsch, Prener, Porsenú, Pruca, Ratschings, Redant, Sterzing, Tlüses, Vahrn, Vandoies, Villanders, Funes

RAIUN SANITAR DA BORNECH

39031 Bornech, Strada Ospedale 11

Tel.: 0474 586001, fax: 0474 586000

E-mail: direzione@das-brunico.it

Diretur dl raiun sanitar: Gebhard Griessmair

Le raiun sanitar da Bornech tol ite chisc comuns: Aurin, Badia, Bornech, Braies, Chiens, Corvara, Falzes, Gais, Gsies, La Val, Le Sest, Mareo, Mühlwald, Niederdorf, Perca, Prettau, Rasun-Anterselva, Sanciàna, San Laurènz, San Martin de Tor, Terenten, Toblach, Türesc, Valdaora, Valsperch

I vint raiuns sozio-sanitars

Por garantí la continuità d'assistènza mira le Südtirol cun forza al'integrasiun danter setur sozial y setur sanitar. Te chësc contest á i vint raiuns sozio-sanitars sön le raiun provincial n rode important.

Cun deliberaziun di 7 de messé dl 2015, n. 817 á la Junta provinciala metü sö, a livel de raiuns sanitars y soziai, portines teritoriales uniches olache an pó jí a damané do informaziuns sön l'assistènza te ambulatorio, l'assistènza semiresidenziala y l'assistènza t'ospedale. L'idea de basa dl raiun é da pité assistènza sön le post; les portines uniches é ponsades dantadöt por les porsones che á debojëgn d'assistènza y cura, mo ince por sü familiars.

Dlungia l'assistènza medica vëgnel pité ince prestaziuns soziales ti raiuns, sciöche la partezipaziun sozuala, l'integrasiun, l'abité y l'assistènza materiala. Tla sènta dl raiun vëgnel pité, olache ara vá, dötes les prestaziuns soziales publiche y idealmënter ince i sorvisc soziai pitá da ënc privac y convenzioná.

La lista di raiuns é da ciafé online sot:

<http://www.provinz.bz.it/familie-soziales-gemeinschaft/soziales/sozialsprengel.asp>

I ënc dla
Provincia
de Balsan

Ënc stromentai preodüs dala deliberaziun dla Junta provinciala di 8 d'agost dl 2017, n. 845

Lista di ënc publics metüs sö, ciará sura y finanzia dala Provincia de Balsan y di ënc publics por chi che la Provincia pó nominé i aministradus:

Agenzia Demane provincial,
39100 Balsan, Strada Michael
Pacher 13

Agenzia por la Proteziun zivila,
39100 Balsan, alea Druso 116

Agenzia por la verda dl'osservanza dles prescriziuns sön le lian sozial dl frabiché abitatif alisiré, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Agenzia por l'Energia Südtirol - CiasaClima, 39100 Balsan, Strada A. Volta 13/a

Agenzia por le svilup sozial y economich, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Agenzia por i prozedimënc y la verda di contrac publics de laurs, sorvisc y fornidöres, 39100 Balsan, Strada Südtirol 50

Aziënda Museums Provinziai dl Südtirol, 39100 Balsan, Strada Pascoli 2/a

IDM Südtirol-Alto Adige - Ënt stromental cun partezipaziun provinciala, 39100 Balsan, Plaza Parrocchia 11 (partezipaziun provinciala: 60%)

Istitut Ladin "Micurá de Rü",
39030 San Martin de Tor, Strada Stufles 20

Istitut por le frabiché sozial dla Provincia Autonoma de Balsan, 39100 Balsan, Strada Orazio 14

Istitut Promoziun dl laur, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Radiotelevijiun Aziënda por le Südtirol, 39100 Balsan, Strada Europa 164/a

Scora Provincziala Alta de Sanité "Claudiana", 39100 Balsan, Strada Lorenz Böhler 13

Zënter de sperimentaziun agrara y forestala Laimburg, 39051 Vadena, Laimburg 6

Scores profescionales provinciales

Scora alberghiera profescionala provinciala "Savoy" Maran (de)

Scora alberghiera provinciala "Kaiserhof" Maran (de)

Scora profescionala por le comerz y la grafica "Johannes Gutenberg" Balsan (de)

Scora profesionala por l'agricoltöra y l'economia de ciasa
"Salern" Vahrn (de)

Scora profesionala por l'artejanat artistich de Gherdëna
Urtijëi (lad)

Scora profesionala por l'economia de ciasa y l'alimentaziun
"Frankenberg" Tisens (de)

Scora profesionala por la coltivaziun de ordöra, verzöra,
vignes y ciüfs "Laimburg" Auer (de)

Scora profesionala provinzi-
ala alberghiera "Cesare Ritz"
Maran (it)

Scora profesionala provin-
ziala alberghiera y alimentara
"Emma Hellenstainer" Porsenú (de)

Scora profesionala provinzi-
ala por l'artejanat, l'industria
y le comerz "Enrico Mattei"
Porsenú (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por l'artejanat, l'industria y le
comerz "Guglielmo Marconi"
Maran (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por l'industria y l'artejanat
Balsan (de)

Scora profesionala provinzi-
ala por la coltivaziun de ordöra,
vignes y ciüfs Leifers (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por le comerz y l'industria
"Luigi Einaudi" Balsan (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por le comerz, l'artejanat y
l'industria "C. J. Tschuggmall"
Porsenú (de)

Scora profesionala provinzi-
ala por le comerz, l'artejanat y
l'industria "Dipl. Ing. L. Zuegg"
Maran (de)

Scora profesionala provinzi-
ala por le comerz, le turism y i sor-
visc "Luigi Einaudi" Balsan (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por les profesziuns soziales
"Emmanuel Lèvinas" Balsan (it)

Scora profesionala provinzi-
ala por les profesziuns soziales
"Hannah Arendt" Balsan (de)

Scora profesionala provinzi-
ala Solaneres (de)

Scores profesionales por
l'economia de ciasa y l'ali-
mentaziun Dietenheim y por
l'agricoltöra "Mair am Hof"
Bornech (de)

Scores profesionales por
l'economia de ciasa y l'alimen-
taziun Haslach y Balsan (de)

Scores profesjonales por l'economia de ciesa y l'alimentaziun Kortsch y por l'agricoltöra y i bosć "Fürstenburg" Burgeis Mals (de)

Scores profesjonales por l'economia de ciesa y l'alimentaziun Neumarkt (de)

Zënter de formaziun profesjonala Bornech (de)

Sozietés partezipades

Lista dles sozietés olache la Provinzia á diretamënter cuotes de partezipaziun, ince sce minoritaires:

ABD Airport Spa, 39100 Balsan, Strada Aeroporto F. Baracca 1 (partezipaziun provinziala: 100%)

Aeroporto V. Catullo di Verona Villafranca Spa, 37066 Caselle di Sommacampagna (VR) (partezipaziun provinziala: 3.584%)

Alperia Spa, 39100 Balsan, Strada Dodiciville 8 (partezipaziun provinziala: 54.45%)

Alto Adige Finance Spa, 39100 Balsan, Strada Alto Adige 60 (partezipaziun provinziala: 100%)

Alto Adige Riscossioni Spa, 39100 Balsan, Strada Mayr Nusser 62/d (partezipaziun provinziala: 79.867%)

Areale Bolzano – ABZ Spa, 39100 Balsan, Strada Dante 11 (partezipaziun provinziala: 50%)

Autostrada del Brennero Spa, 38121 Trënt, Strada Berlino 10 (partezipaziun provinziala: 7.626%)

Business Location Alto-Adige/ Südtirol Spa, 39100 Balsan, Strada Volta 13/a (partezipaziun provinziala: 100%)

Consorz dl osservatore por la sconanza dl ambiënt y la segurèza dl laur por i laurs tla galaria d'esploraziun dl tunel de basa dl Prener, 39045 Fortezza, Strada Brennero (partezipaziun provinziala: 98.039%)

Eco center Spa, 39100 Balsan, Strada Lungo Isarco Destro 21/a (partezipaziun provinziala: 9.99989%)

Ente autonomo Magazzini Generali Bolzano, 39100 Balsan, Strada Alto Adige 60 (partezipaziun provinziala: 20%)

Fiera Bolzano Spa, 39100 Balsan, Plaza Fiera 1 (partezipaziun provinziala: 88.438%)

Fr. Eccel Srl, 39100 Balsan, Strada Argentieri 10 (partecipazioni provinciali: 100%)

Informatica Alto Adige Spa, 39100 Balsan, Strada Siemens 29 (partecipazioni provinciali: 78.04%)

Infranet Spa, 39100 Balsan, Strada Antonio Pacinotti 12 (partecipazioni provinciali: 94.46%)

Interbrennero Spa, 38121 Trënt, Strada Innsbruck 13-15 (partecipazioni provinciali: 10.561%)

Mediocredito Trentino Alto Adige Spa, 38122 Trënt, Strada Paradisi 1 (partecipazioni provinciali: 17.489%)

Pensplan Centrum Spa, 39100 Balsan, Strada della Mostra 11-13 (partecipazioni provinciali: 0.99%)

SASA Società Autobus Servizi d'Area Spa, 39100 Balsan, Strada Buozzi 8 (partecipazioni provinciali: 17.79%)

STA Strutture Trasporto Alto Adige Spa, 39100 Balsan, Via dei Conciapelli 60 (partecipazioni provinciali: 100%)

Terme Merano Spa, 39012 Meran, Plaza Terme 9 (partecipazioni provinciali: 98.89%)

TFB Tunnel ferroviario del Brennero – Società di partecipazioni Spa, 00161 Roma, Piazza della Croce Rossa 1 (partecipazioni provinciali: 6.375%)

Ënc de dërt privat controlá

Al vëgn araté ënc de dërt privat controlá chi ënc de dërt privat sotmetüs a control da pert dles amministrazioni publiche, o chi ënc por chi che la Provincia pó ince en assënza de na partecipazione azionara nominé le personal amministratif dirigënt.

Fondazioni Dolomiti – Dolomiten – Dolomites – Dolomitis Unesco, 32043 Cortina d'Ampezzo (BL), corso Italia 77 (partecipazioni provinciali: 25%)

Fondazioni Museion, 39100 Balsan, Plaza Piero Siena 1 (partecipazioni provinciali: 77%)

Fondazioni Orchestra Haydn de Balsan y Trënt, 39100 Balsan, Strada H. von Gilm 1/A (partecipazioni provinciali: 33.333%)

Fondazioni Teater comun y Auditorium de Balsan, 39100 Balsan, Plaza G. Verdi 40 (partecipazioni provinciali: 50%)

Fondazioni Rainerum, 39100 Balsan, Strada G. Carducci 7

Fondazioni Zënter cultural

Euregio Gustav Mahler Toblach
- Dolomites, 39034 Toblach,
Strada Perathoner 41

D'atri ënc

Academia Europeica Balsan
(EURAC), 39100 Balsan, alea
Druso 1

La Provinzia de Balsan é soze
ordinar dl'assemblea di sozi,
che á sura l'aprovaziun dl bilanz
anual y la relaziun sön les ati-
vités preodüdes dl zënter d'in-
rescida.

Aziënda de sojornanza y turism
de Balsan, 39100 Balsan, Strada
Alto Adige 60

Aziënda de cura, sojornanza y
turism de Maran, 39012 Maran,
corso Libertà 45

L'Aziënda de sojornanza y tu-
rism de Balsan y l'Aziënda de
cura, sojornanza y turism de
Maran á l'autonomia aministra-
tiva y personalité iuridica de dërt
publich cun podesté statutara y
regolamentara. L'ofize de verda
dla Provinzia pita consulënza le-
gala y implü eserzitëia la Junta
provinziala le control de legiti-
mité sön chëstes deliberaziuns:
regolamënc y mudaziuns che
toca lapró; bilanz preventif cun
program d'ativité, variaziuns de
bilanz y cunc consuntifs; rego-
lamënt sön le personal y planta
organica; cumpres, alienaziuns
y locaziuns de bëgns imobii. Le
statut aprové dal Consëi d'ami-

nistraziun y les mudaziuns che
toca lapró mëss gní aprová dala
Junta provinziala.

Teater comunal de Balsan,
39100 Balsan, Plaza Giuseppe
Verdi 40 (partecipaziun provin-
ziala: 40%)

Le Comun de Balsan y la Provin-
zia ti á dé ala Fondaziun na do-
taziun patrimoniala al scomen-
ciamënt, la Provinzia nominëia
rapresentanc tl collegium sin-
dacal y tl collegium di revisurs
di cunc.

Teater comunal y Kurhaus de
Maran, 39012 Maran, corso Li-
bertà 33

La Junta provinziala nominëia i
mëmbri dl Consëi d'aministra-
ziun y dl collegium di revisurs
di cunc. La repartiziun dles cuo-
tes anuales di assoziá prevëiga
le 50% a ciaria dla Provinzia de
Balsan.

Università Lëdia de Balsan,
39100 Balsan, Plaza Università 1
La Provinzia contribuësc finan-
ziariamënter ala gestiun y al
svilup dl'université, nominëia
cater di ot mëmbri dl Consëi
dl'université y n mëmber dl col-
legium di revisurs di cunc.

Fontanes iconografiches

Ferdinandeum – Minert II, Inzijiun, Desproch, Tiroler Landesmuseum, Biblioteca, W 5226/85 – Fotografia: TLM, pl. 55

Archif Regional dl Tirol – Desproch, documënt I 9789 (Surandada dla contea dl Tirol ai Habsburg), pl. 55

Ferdinandeum – Karl von Blaas (1815-1894), L'Apiada de Andreas Hofer, 1890 Desproch, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, Cleziuns antiches de storia dl'ert, Inv. n. Gem 872 – TLM, pl. 56

Biblioteca Nazionale Austriaca, pl. 56

AKG IMAGES/Mondadori Portfolio, pl. 57

Archif provincial de Balsan – La familia Vikoler arbandonëia le Platzkammerhof a San Costantin, altonn dl 1941 – Merensky (responsabla stampa dl'ADERSt – Ofize germanich por l'imigraziun y la rempatriada), cfr. Coleziun Opziun (Archif provincial de Balsan), pl. 57

“Südtirol in Wort und Bild”, sföi n. 3, ann IV, 1960, pl. 58

Lascé da Peter Brugger – Das 20. Jahrhundert in Südtirol, Gottfried Solderer (a cura de), volum IV, Autonomie und Aufbruch, pl. 58

Archif Tiroler Tageszeitung – Desproch, dala seria dl fotograf dla TT Wolfgang Zoller – Tiroler Tageszeitung / Wolfgang Zoller, pl. 59

Ajentöra por la stampa y la comunicaziun – Incuntada a Ciastel Prösels (Fié) danter Renzi, Faymann y Kompatscher - foto: LPA / Gregor Khuen Belasi, pl. 59

AUTONOME PROVINZ
BOZEN - SÜDTIROL

PROVINCIA AUTONOMA
DI BOLZANO - ALTO ADIGE

PROVINCIA AUTONOMA DE BULSAN - SÜDTIROL